Hic liber editꝰ est Parisiis apud Sebast.
Nivelliū, 1556. sub hoc titulo,

„ Enchiridion Sacerdotū
omibꝰ etiā qui sacris
„ sūt addicti, perutile,
„ his maxime quorū ani=
marū cura interest.

Manipulus curatorum.

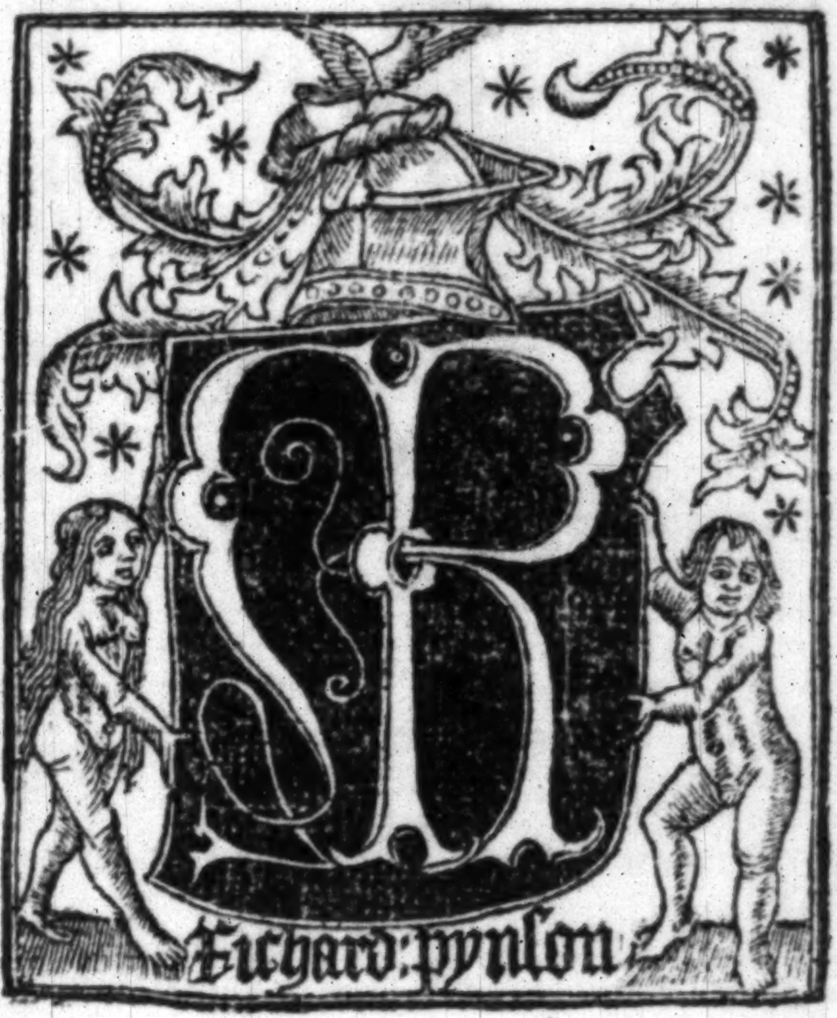

3

Liber Henrici Jacksoni Oxoniensis,
Collegii Corp. Xi. MDC. Mhii. xxi. Librarii.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA·

¶Liber qui manipulus curatoꝝ inſcribitur in quo ꝑ neceſſaria officia coꝝ quibus animarū cura cōmiſſa eſt breuiter pertractantur feliciter incipit.

Lectoris epiſtola.

Euerendo in xp̄o patri ac dn̄o domino Raymūdo diuina prouidētia ſancte ſedis valentie epiſcopo ſuorum deuotorum minimus Guido de monte rocherij cum deuota ꝛ humili recōmendatione ſe totum ſuis obſequijs mancipatum. Fons ſapientie dei verbum diſpoſitione mirabili cūcta ordinans ꝛ diſponens militantem eccleſiam ordinauit ꝛ diſpoſuit adinſtar eccleſie triumphātis quod figuratiue fuit oſtēſum legiſlatori moyſi quando preceptum fuit ſibi edificare tabernaculū in deſerto iuxta exēplar quod ſibi in mōte fuerat demonſtratum. Tabernaculum ſiquidē in huius mundi deſerto conſtructum eſt militans eccleſia adinſtar illius que ſurſum eſt hieruſalem ordinata. Cuius ſiquidem militantis eccleſie fundamenta in montibus ſanctis propheta rememorans per montes ſuperiores prelatos apoſtolis ſuccedentes inſinuat. qui ad modum ſpirituū ſupreme hirarchie medios īferiores videlicet ꝛ prelatos illuminēt perficiant ꝛ expurgent vt ſic medij a ſuperioribus illuminati ſancti profecti virtutibꝰ ac erroribus expurgati inferiores ſcilicet laicos ſimilimodo illuminent perficiāt ꝛ expurgent quod facere nequeunt: niſi fuerint diuinis doctrinis imbuti. Hec ergo attendens ꝛ vigili meditatione perpenſans ſequēs opuſculū de inſtructione neophitoꝝ curatorum cōpoſui. rudi quidē ſtilo: ſed vtili non curans de verborum ornatu: ſed aīaꝝ cōmodo ꝛ profectu. Quod quidē opuſculuꝫ ad vos q̄ eſtis ſacroſcē eccleſie luīare p̄claꝝ. qui lucetis velut lucerna lucēs in firmamēto eccleſie militātis: qui radio diuine ſapiētie ⁊ ſciē exemploqꝫ vite ſacratiſſime: ac ſarculo correctionis caritatiue ſubditos vr̄os illuīatis ꝑficitis ⁊ purgatis duxi humiliter deſtinēdū. vt lima correctōis vr̄e politū ꝓdeat ī publicū qđ ſine illa ꝓdere n̄ audeat. Suſcipiatis vos igit̃ pater cū affectu beniuolo p̄ns opuſculū qđ offert humilitas comitat̃ affectio ⁊ caritas perſuadet correctūqꝫ ⁊ emēdatū: ſi vr̄e videt̃ dn̄ationi ꝯuenire cōicare curetis neophitis id eſt nouicijs vt qui neſciunt addiſcant ⁊ qui ſciunt ſcire ſe gaudeant et ad maioꝛa cōſcendāt: Veſtrā reuerendā ꝑſonā cōſeruet dn̄s: cui me humiliter recōmēdo. Scriptuꝫ Caroli. Anno dn̄i. Milleſimo tricenteſimo triceſimotercio.

❡ Prologus.

Veniā ſcōm ꝙ dicit ꝓpheta malachias. c. ij. imo dn̄s ꝑ malachiā. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſapientiā ac ſcientiā ⁊ legē requirēt de oꝛe eius. xi. q. i. Sacerdotibus. Angel⁹ enī dn̄i exercituū eſt. Idcirco ne ſacerdotib⁹ legis euāgelice ꝯtingat illud qđ dn̄s cuidam ſacerdoti legis moſaice per eūdē ꝓphetā cōminat̃ dicens. Quia tu ſciētiā repuliſti: ego repellā te ne ſacerdotio fungaris: mihi dignū duxi aliqua ad neophitoꝝ ſacerdotū inſtructionē maxime curatoꝝ ſcribere: per que poſſint ſe in executione ſui officij dirigere ⁊ deo ſuo ſcꝫ xp̄o debite miniſtrare. Nemo aūt de p̄ſūptionis temeritate me iudicet ꝙ ego pctōꝛ ignorās ⁊ inſci⁹ p̄ſumā ſacres ſacerdotes qui ſacrate legis profeſſores ſūt inſtruere. Cōfiſus enī de illius adiutoꝛio q̄ oꝛa mutoꝝ apit ⁊ linguas infantiū deſertas facit loqui ſimilis paruo canicu lo q̄ latratu ſuo magnos leporarios incitat ad currēdū tractabo aliqua breuiter ſcribere vt donē magis ꝑfectis ꝛ peritioribꝰ materiā in altiora ꝛ ſubtiliora ꝛ magis vtilia cōſcribēdi. Cōfido eni ꝙ ille q̄ dedit aſine balaam loquelā mihi ſue rationabili creature infūdat ſciam. Nec erubeſcāt venerabiles ſacerdotes a me eoꝝ ſeruitore minimo edoceri. ſed cōſiderēt illud verbū doctoris eximij auguſtini qđ ponit in decretis .13.q.3.c. Si heres. Ego iā ſenex ꝛ ſexaginta ānoꝝ etatis nō erubeſcerē a puero āniculo edoceri. Licet eni vt dicit ſeneca verecūdoſum ſit ſenes addiſcere: tamen magis verecundoſum eſt eos ignorare. Quoniam autē quilibet ſi vult officiū ſuū debite exeq̄: ꝯ3 ſcire ea que ad ſuū offm̄ ſpectāt. Offm̄ aūt ſacerdotū maxime curatoꝝ ꝯſiſtit i q̄ttuor ſ3 q̄ttuor ethimologias iſtiꝰ nois ſacerdos que habent i damaſceno Nā ſacerdotes ſūt miſſaꝝ celebratores. iō dr̄ quaſi ſacra dās. ꝯfeſſionū auditores. iō dr̄ q̄ſi ſacer dux. plebis doctores iō dr̄ ſacerdotes quaſi ſacra docēs. ergo propter primū debēt hēre tm̄ de ſcia: ꝙ ſciāt recte ꝛ diſtincte legere ea que miſſe officio ꝑtinēt etiā ꝯgrue ꝓnūciare ꝛ accētuare ꝛ ad minꝰ grāmaticalit̄ itelligere. Propt̄ ſcdm debēt hēre tm̄ de ſcia ꝙ ſciāt numeꝝ ſacramētoꝝ ꝛ que ſit debita forma ꝛ debita materia cuiuſlibet ſacramenti ꝛ modū debite ea miniſtrādi potiſſime de ſacramentis que ad eos ſpectāt Propt̄ terciū debēt hēre tm̄ de ſcia ꝙ ſciāt diſcernere īter lepiā ꝛ lepiā .i. pctm̄ ꝛ pctm̄: ꝛ imponere penitētias ſalutares. Propter quartū tātum debent habere de ſcientia ꝙ ſciāt ad minꝰ ppl'm in articulis ꝛ alijs rudimētis fidei iformare. Omiſſo autē primo q̄ illō ſpectat ad grāmaticā: ꝛ ſatis ſuppono ꝙ dn̄i epi nullum ad ſacerdotij ordinem ꝓmoueāt niſi fuerit ſufficienter grāmaticalib⁹ ibutus ⁊ qꝛ de hoc aget̄ qñ de ſacramēto euchariſtie tractabit: de tribus alijs in hoc libello eſt agēdū. Quē libellū manipulū curatorum volui vocari: ex eo ꝙ ſacerdotes potiſſime curati debēt iſtum libellū habere in manibus vt videant ea que circa ſuuz officium ſunt agenda. Finit prologus.

Diuiſio huius libri.

Diuiditur ergo preſens opuſculum in tres partes In quaꝝ prima agit̄ de ſacramentis ⁊ de his que pertinēt ad ſacramētoꝝ adminiſtrationē. In ſecūda de penitētia ⁊ his que pertinēt ad ꝯfeſſionum audientiam ⁊ penitētiaꝝ impoſitionē. In tercia de articulis fidei et his que pertinēt ad populi informationē. Quātū ad primā ꝑtē primo videbitur aliquid de ſacramētis in gn̄ali ſecūdo de quolꝫ eoꝝ in ſp̄ali. Quātū ad ſacramēta i gn̄ali. Primo vidēdū eſt de eoꝝ inſtitutōe ſecūdo de eorum efficacia ⁊ virtute. tercio de eoꝝ numero ⁊ diſtinctione. Qn̄ aūt aget̄ de quolibet eorum in ſpeciali. Primo videbitur de ſacramento baptiſmi ſecundo de euchariſtia tercio de confirmatione. quarto de penitētia. quinto de ſacramento ordinis. ſexto de extrema vnctione. ſeptimo de ſacramento matrimonij.

¶ Tractat⁹ primus prime ꝑtis pncipalis q̄ ē de ſacramētis i gn̄ali. Cap̄. i. De inſtitutione ſacramentorum

Ciendū ergo ꝙ oīa ſacramēta noue legis fuerūt imediate iſtituta a xp̄o ꝙ ꝓbant doctores ſic. Illius eſt ſacramenta alicuius legis inſtituere cuius ē legē dare ⁊ cōdere. ſed xp̄s fuit imediate cōditor ſtatutor ⁊ dator noue legis. vt diffuſe ꝓbat ap̄ls in epiſtola ad ga lathas ⁊ habetur ab yſaia dicente Dñs rex nr̃ dñs legiſfer nr̃: ipſe veniet ⁊ ſaluabit nos. ergo ad ſolum xp̃m ꝑtinuit inſtituere noue legis ſacramẽta. Sacramentũ eñ baptiſmi inſtituit qñ baptiſmũ in iordane a iohanne ſuſcepit tũc eñ vt dicit beda Tactu ſue mundiſſime carnis vi regñatiuã ꝯtulit aquis. Licet aũt tũc ſacramẽtũ baptiſmi inſtituerit: tñ nullus ad baptiſmi ſuſceptionem erat obligatus vſqꝫ pꝰ reſurrectionẽ qñ. ſ. in die aſcenſionis dixit apoſtolis ⁊ aliis diſcipulis. Eũtes in mũdũ vniuerſũ predicate euangeliũ oĩ creature. qui crediderit et baptiſatus fuerit ſaluus erit qui vero nõ crediderit condẽnabitur. Sacramẽtũ cõfirmationis iſtituit quãdo poſuit manus ſupra capita paruuloꝝ ⁊ apoſtolis ꝓhibentibus dixit. Sinite paruulos venire ad me. licet aliqui doctores dicãt ꝙ ſacramẽtũ ꝯfirmationis iſtituit in die pẽthecoſtes qñ miſit viſibiliter. ſſ. ſuper apoſtolos. primũ tñ reputo veriꝰ Sacramẽtũ eucharistie inſtituit ĩ die cene poſt comeſtionẽ agni paſcalis qñ panẽ ⁊ vinũ in ſuũ corpus ⁊ ſãguinẽ ſua ineffabili ptãte ꝯuertit dicẽs. Accipite ⁊ mãducate hoc eſt corpus meũ. ⁊ ſũpto calice dixit. Accipite ⁊ bibite ex hoc oẽs hic eſt calix ſanguinis mei. Sacramẽtũ penitẽcie inſtituit quãdo exordiũ ſue ſaluberrime ꝑdicationis aſſũpſit dicẽs. Penitẽtiã agite appropiquabit eñ regnũ celoꝝ. Qđ aũt pctã eſſẽt cõfitẽda ſacerdotibꝰ figuratiue inſtituit: qñ decem leproſis ab ipſo mũdatis ꝑcepit dicẽs. Lu. vii. Ite oſtendite vos ſacerdotibꝰ. licet eĩ teſte ꝓphã ezechi. c. vii. q̄ dicit in ꝑſona xp̃i. Quacũqꝫ hora ĩgemuerit pctõr oĩum iniq̃tatũ eiꝰ nõ recordabor. pctã in ꝯtritione dimittãtur. tñ nihilo minus ſũt in ꝯfeſſione ꝯfitẽda ſacerdotibꝰ ſi poſſibilitas occurrat. Sacr̄m ordinis īstituit de⁹: qñ in die cene post q̄ cōicauit ap̄los dixit eis. Hoc facite in meā ꝯmēorationē. Tūc eni scd̄m doctores oēs ap̄los ordinauit. Sacramētū vero ordinis xp̄s īstituit septuplicit̄: scꝫ ꝙ sunt septē ordies. q̄ttuor nō sacri ⁊ miores. vt ostiariat⁹ lectoriatus exorcistatus ⁊ acolitatus ⁊ tres sacri maiores. vt subdiaconatus: diaconat⁹ ⁊ presbiterat⁹ que oēs dicūt vnū sacramētū q: ad vnū puta p̄sbiteratū p̄ncipalr̄ ordināt. Ordinē ergo ostiariat⁹ instituit. qñ fecit flagellū de funiculis ⁊ eiecit de tēplo vēdētes ⁊ emētes. Ordinē lectoriat⁹ instituit qñ legēdo v̄ba ysaie p̄dicauit dicens. Sp̄us dn̄i sup̄ me eo ꝙ vnxerit me paupib⁹ euāgelizare misit me. Ordinē exorcistat⁹ īstituit qñ demones ab hoīb⁹ obsessis eīci p̄cepit. Ordinē acolitat⁹ īstituit: qñ p̄dicādo dixit. Ego sū lux mūdi Ordinē aūt subdiaconatus īstituit: qñ p⁹ cenā pedes discipuloꝝ suoꝝ lauit Ordinē diaconat⁹: qñ discipulos velut leuita vigilare monuit. Ordinē p̄sbiterat⁹ īstituit qñ discipulis suis corp⁹ ⁊ sāguinē suū sumēdū p̄buit dicēs hec. Quotiēscūqꝫ feceritis ī mei memoriā faciatis Dūqꝫ p̄ri corp⁹ ⁊ sāguinē suū ī ara crucis semet hostiā obtulit. Sacramētū vero extreme vnctōis īstituit: qñ ap̄los misit vngere ⁊ sanare īfirmos. Vñ aliq̄ doctores dicūt ꝙ btūs iacob⁹ īstituit sacramētū istud qñ in canonica sua dixit. Infirmat̄ q̄s ex vobis iducat p̄sbiteros ecclīe vt oēt sup̄ eū vngētes oleo scō. sꝫ salua coꝝ reuerētia nō reputo verū ꝓpt̄ rationē superi⁹ dictā ī p̄ncipio hui⁹ capituli. Credo eni ꝙ illud dictū btī iacobi nō fuit institutio huius sacramēti: sed ei⁹ ꝓmulgatio. Vñ btūs iacobus nō fuit īstitutor hui⁹ sacramēti: sed solū ꝓmulgator. De sacramēto autē matrimonij q̄ñ fuerit īſtitutū ⁊ vtrū fuerit īſtitutū a xp̄o īcarnatore ē dubiū cū matrimoniū fuerit ī ſtatu īnocētie ⁊ ī tpe q̄d fuit añ īcarnationē. idō ad hui⁹ dubitatōis ſolutionē. Sciēdū ꝙ matrimoniū pōt trib⁹ modis ꝯſiderari. vno modo ꝓut eſt officiū nature. Scdo modo ꝓut ē remediū carnalis ꝯcupiſcētie q: ꝑ matrimoniū ſatiſfit ꝯcupiſcētie carnali. Tercio modo ꝓut eſt ſignū ꝯiūctionis alicui⁹ rei puta xp̄i ⁊ eccl'ie quā ſignat ꝯiūctio aiorū viri ⁊ vxoris ⁊ ꝯiūctōis nature hūane ⁊ diuine ī ꝑſona filij dei quā ſignat ꝯiūctio corpoꝝ. Matrimoniū primo ⁊ ſecūdo modo ꝯſideratū tñ nō ē ſacramētū ꝓut loquimur hic de ſacramēto mr̄imonij. ſed tercio modo ꝯſideratū ē ſacramētū ⁊ ſic fuit īſtitutū a xp̄o qñ in vtero virginis marie voluit naturā noſtrā diuine nature vnire ī vnitatē ſui ſuppoſiti ſeu ꝑſone. quā vniōnē ſignat matrimonium. Sicut eni in actu matrimoniali vir ⁊ vxor duo ſunt in carne vna ſic due nature ſcilicet humana ⁊ diuina ſūt in vna ꝑſona. ſ. in perſona filij.

De efficacia ⁊ virtute ſacramētoꝝ. Ca. ij.

E efficacia aūt ⁊ virtute ſacramētoꝝ ſciendū ē ꝙ virtus ſacramentorum in generali: q: poſtea dicet de virtute cuiuſlibet in ſpāli in duobus cōſiſtit ſcꝫ in auferēdo culpā ⁊ cōferendo grām. Omne enim ſacramentum noue legis. niſi ſit obex. i. īpedimētū ex parte recipientis: aufert culpā ſi inuenit eā ⁊ ꝯfert vel auget gratiam. Et per hoc differūt ſacramēta noue legis a ſacramentis ātique legis q: ſacramēta ātique legis ſacramēto circūciſionis excepto: quātū ex parte operis operati nullā habebāt virtutē quantum ad ablationem culpe ⁊ collationē grē ſed totā virtutē ⁊ efficaciā ſuā habebant ex parte operis operātis. Sacramēta aūt noue legis nō ſolū habēt efficaciā ex parte operis operati imo etiā ex parte operis operātꝫ. Opus operātis vocaṫ deuotio ſuſcipiētis ſacramētū. opus operatū vocatur actꝰ exercitatus circa ſacramēta ſicut opus opatū in baptiſmo eſt aſperſio vel imerſio aque ⁊ ꝓlatio verboꝝ. Quod auteꝫ ſacramēta noue legis quātū eſt ex parte operis operantis ꝯferāt grām ⁊ ſint cā grē. patet per dffinitionē ſacramēti que poniṫ a magiſtro ſentētiaꝝ in. iiij. vbi ſic dicit. Sacramētū ē inuiſibilis grē: ⁊ viſibilis forme ſignuꝫ. qꝺ ita ſignū eſt grē dei ⁊ inuiſibilis grē forma vt eius ſimilitudineꝫ gerat ⁊ cauſa exiſtat. Utrum aūt ſacramēta noue legis ſint cauſa gratie ſine qua non vel cauſa propter quā: indiceet ſtudio maioris inquiſitionis ꝙ preſens opuſculum expoſtulet. eſt etiā alia virtus ſacramentoꝝ noue legis qꝛ quedā eoꝝ iprimūt caracterem in ſuſcipientibus ea ſcꝫ ſacramēta baptiſmi ꝯfirmationis ⁊ ordinis Et eſt caracter ptās ſpūalis quedā per quā ſuſcipiēs ſacramētū poteſt aliquid facere vel recipere qꝺ non poterat añ: ſicut baptiſatꝰ. pōt recipe alia ſacra eccliē qꝺ nō pōt facere nō baptiſatꝰ. ⁊ ordinatus poteſt exercere officium ſui ordinis qꝺ nō poteſt facere nō ordinatus: ⁊ confirmatus teneṫ audacter ꝯfiteri fidē xp̄i tēpore ꝑſecutionis fidei. ad quod non tenetur nō ꝯfirmatus niſi forte iquireret in ſpāli de fide. Alia autē ſacramenta. ſ. eucariſtia penitētia matrimoniū ⁊ extrema vnctio: nō iprimūt talē caracterē qꝛ poſſunt multotiens iterari ſicut homo multotiens cōmunicare confiteri inungi. ⁊ mortua vna vxore poteſt cum alia contrahere. Sed ſacramenta que iprimunt caracterem non debent nec poſſunt iterari ſicut nullus debet bis baptiſari nec confirmari.nec eodē ordine bis ordinari.Et ratio eſt quia virtus eoruꝫ ſemꝑ manet.ſ.caracter qui eſt indelebilis.

De numero ⁊ diſtinctione acramentorū. C.iij.

Quantū ad numeꝝ ſacramētoꝝ ſciendū ē ꝙ ſacramēta ſūt ſeptē.puta baptiſmus ꝯfirmatio eucariſtia penitentia extrema vnctio ordo ⁊ matrimoniū.Diſtinctio iſtoꝝ ſacramentoꝝ datur per ſufficientiā quorūdā doctoꝝ que talis eſt.Sicut eſt ī vita corporali:ſic ſuo modo debet eſſe in vita ſpirituali.In vita autem corporali videmus ꝙ pͥmo generatur homo.ſecundo augeť tercio nutritur quarto venit ad tātā perfectionē ꝟtutis ꝙ poteſt ſibi ſimilē generare:⁊ ſic genus humanū multiplicatur.Et qꝛ ſanitas hoīs poteſt impediri per infirmitatē.ideo homo indiget duplici medicina vna contra infirmitatē.alia cōtra reliquias infirmitatis.⁊ ſicut in vita corporali quinqꝫ neceſſaria ſunt.ſ.generatio augmentū nutrimētū multiplicatio ⁊ medicina.ſic ſimiliť modo ī vita ſpūali qualis eſt vita fidelium viuentium in fide ⁊ vnitate eccleſie ſic ſunt quoqꝫ neceſſaria.ſ.ſpūalis generatio que fit in baptiſmo per quam homo regenerať xp̄o. Spūale augmentū quod fit in confirmatiōe:in qua gratia baptiſmatis augetur.Spirituale nutrimētum.quod datur in euchariſtia que eſt cibus ſpiritualis anime et qꝛ fideles indigent multiplicari ſpūaliter ⁊ corporaliter quantū ad multiplicationē ſpiritualē accipitur ſacramētū ordinis:per quod miniſtri eccľie multiplicātur quantū ad multiplicationē corporalem accipitur ſacramentū matrimonij:quod ordinatur ad multiplicationem corporalē fideliū.Spūalis medicina ꝯtra ſpūalē īfirmitatem que eſt pctm̃:ẽ penitẽtia.alia ẽ ꝯtra reliquias pctõꝝ que eſt extrema vnctio.Et hec de ſacramẽtis in gñali.

Tractatus ſcd̃s pͥme partis p̃ncipalis ẽ de baptiſmo.

Ca.primũ quid ſit baptiſmus ⁊ vnde dicatur

Unc dicẽdũ ẽ de ſacramẽtis i ſpāli ⁊ pͥo de baptiſmo Circa qđ cõſiderãda ſũt octo. Primo qđ eſt baptiſmus.Scđo de materia eiuſdẽ tercio de forma quarto de miniſtro.q̇nto de ſuſcipientib⁹.ſexto de ritu baptiſmi.ſeptimo de effectu eiuſdem.octauo de ãnexis eius.Baptiſmus eſt ablutio corporis exterioris cũ preſcripta.i.taxata verboꝝ forma facta:ita ꝙ illa ablutõ materialis que fit exterius in corpore eſt ſignũ ablutõis ſpiritualis quã de⁹ facit interius in mẽte.Et dr̃ baptiſm⁹ a baptiſo as.are.qđ idẽ eſt abluo is.ere.Unde baptiſmus grece idẽ eſt ꝙ ablutio latine.

Capl̃o.ij.de materia baptiſmi.

Ateria baptiſmi eſt aqua ſimplex elemẽtaris.Qđ autẽ iſta aqua ſit ꝓpͥa materia baptiſmi habes totã rõnem ex inſtitutõe xp̃i q̇ inſtituit baptiſmũ fieri in aqua.Si aũt iſtituiſſet baptiſmũ i vino vel i alio aliquo liquore.vinũ vel ille ali⁹ liquor eẽt ꝓpͥa materia baptiſmi.Alique tñ ꝯgruẽtie ſolẽt aſſignari a doctorib⁹ quare xp̃s iſtituit baptiſmũ fieri magis i aqua ꝙ̄ i alio liquore quarũ vna eſt.qꝛ ſacramẽtũ maxie neceſſitatis dꝫ habere materiã maxie cõmunẽ ne ꝓpter defectũ materie aliq̇s ipediret a ſuſceptõe baptiſmi:ſed baptiſm⁹ ẽ ſacramẽtũ maxie neceſſitatis:qꝛ ſine baptiſmo nullus põt ſaluari.Ideo vt null⁹ poſſet ſe excuſare a ſuſceptõe baptiſmi ꝓpter defectũ materie vel ꝓpter cariſtiã ei⁹ baptiſmus dꝫ habere materiã maxie cõem.talis aũt materia eſt aqua que inuenit̄ in qualibet terra ⁊ de facili pōt haberi. Poſſet enī aliq̄s ſe excuſare ſi maťia baptiſmi eēt vinū vel oleū vel aliq̄s ali⁹ liquoꝛ p̄cioſioꝛ q̄ nō inueniret̄ in oī terra: nec poſſet ita de facili haberi. Alia ꝯgruētia ſeu rō eſt: qꝛ ꝓprietas aque maxīe ē ꝯueniēs baptiſmo Eſt enī aqua mūdificatiua ſoꝛdiū ⁊ refrigeratiua eſtuātiū ⁊ peruia .i. lucida oculis intuētium. Silr̄ baptiſmus mūdat ſoꝛdes aīe: ideo vocat̄ baptiſm⁹. qꝛ baptiſm⁹ gꝛece idē eſt qđ lotio latine. Vn̄ baptiſare idē eſt qđ lauare Itē baptiſm⁹ refrigerat eſtū carnalis ꝯcupiſcētie. illuminat etiā ocl̄os mētis reſpectu diuīe noticie. Arguūt ergo doctores ſic. Illud eſt ꝓpria materia baptiſmi cui⁹ ꝓprietas maxīe ꝯuenit baptiſmo ſed aqua eſt hmōi. ergo aqua eſt ꝓpria materia baptiſmi. Utrū aūt aqua ſit benedicta vel nō nihil facit ad baptiſmū. qꝛ ita bene pōt fieri baptiſmus in aqua nō benedicta ſicut in benedicta ſed aqua baptiſmalis in eccleſiis benedicit̄ ꝓpter ſolennitatē ⁊ maioꝛē reuerētiā circa baptiſmū. Sed nunq̇d in aqua roſacea vel in aqua ardēte vel in aliq̄b⁹ aq̄s diſtillatis poſſet fieri baptiſm⁹ ſi aqua elemētaris īueniri nō poſſet? Dicēdū ē ꝙ nō. qꝛ tales aque nō ſūt ꝓprie aque. ſed humores illoꝝ coꝛpoꝝ a q̄b⁹ diſtillant̄. In lixiuio tamē ſi aqua nō poſſet īueniri. poſſet fieri baptiſmus cum lixiuiū nihil aliud ſit q̄ aqua colata ꝑ cineres. Et ꝓpter eandē rōnem dicūt aliqui doctores ꝙ in vrina ꝓpter defectū aque poſſet baptiſari qđ nō credo verū: quia vrina non eſt aqua: ſed humoꝛ reſolutus a cibis comeſtis. Et idē dico de ſaliua. Sed nōne in bꝛodio carniū poſſet fieri baptiſmus vbi alia aqua nō poſſet inueniri? Dicendū eſt ꝙ aut tāta reſolutio carniū eſt fcā i bꝛodio illo qđ de ſini: ſpēs aque eē ⁊ eſt alia ſpecies de nouo gn̄ata:⁊ tūc nō pōt fieri baptiſmus:aut nō eſt ibi tāta reſolutio carniū facta ⁊ tūc fieri pōt ⁊ in tali brodio baptiſari. Qñ autē ſit talis reſolutio facta ⁊ qñ nō pōt ꝑpendi ex ſpiſſitudine. Si eni ſit tāta ſpiſſitudo illiꝰ brodij q̄ta ē in carne vel aliquātulū mior:nō credo ꝙ poſſet in illo brodio baptiſari. Si aūt nō ſit tāta ſpiſſitudo ſʒ brodiū ſit pingue credo ꝙ tunc in illo brodio poſſet baptiſari. Et idem dico de luto ſcilicet ſi aqua exprimatur ex illo in aqua illa expreſſa poſſet fieri baptiſmus. etiā ſi nix liquefieret:in illa aqua liquefacta ex niue poſſet fieri baptiſmus. Solet aūt ex aliquibus talis queſtio fieri. Si eſſet vnꝰ puer baptiſandus iuxta vnū puteum ꝓfundū ⁊ ille qui debet eū baptiſare nō haberet cum quo traheret aquā de puteo:nec poſſet aliūde aquā habere:⁊ puer eſſet in periculo mortis. nūquid deberet eū in puteū ꝓijcere:dicendo. baptiſo te in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūs ſancti amē. dicendū ꝙ nō q: ſcdm̄ ꝙ dicit beatus paulus. Non ſūt faciēda mala vt inde eueniant bona. licet ergo. ex hoc iſtō bonū eueniret ꝙ aīa illius pueri ſaluaretur tamē ille q̄ ꝓijceret eū faceret iſtud malū ꝙ peccaret mortaliter et ſic q̄tū in ſe eſſet dānaret animā ſuā:⁊ quilibet ſecūduʒ exordiū caritatis plus debet diligere animā ſuā. q̄ animā cuiuſcūqʒ alterius. ⁊ ſi dicat̄ ꝙ talis poteſt ꝯfiteri de iſto pctō ⁊ ſic nō dānaret aīam ſuā. Dicendū ꝙ iſtud eſt factum dicere:q: nullus certus eſt de vita ſua .vnde iſte non eſt certus ſi ſtatim poſt q̄ proijcerit puerum:vel etiam in ipſo actu proiectionis moreretur. Vñ habere talē ſpē eſt proprie tentare deū. q: certum eſt ſi talis proijciat puerum peccat mortaliter:incertus eſt aūt ſi deꝰ dabit ſibi ſpaciū penitendi. quare faciendū eſt ſcd̄m ꝯſiliū bt̄i auguſtini dicētis. Tene certū ⁊ dimitte incertū. Notandū aūt ꝙ ſi aqua ſit calida vel frigida nihil facit ad baptiſmū: ſed ſemꝑ eſt vitādū periculū baptiſandi.

Ca. iij. de forma baptiſmi.

Irca formā baptiſmi ſciendū ꝙ alia forma vtunt̄ greci in baptiſando: ⁊ alia forma latini. Greci eī. i. vtūtur tali forma. baptiſet̄ ſeruus xp̄i in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊. ſſ. amē. Latini aūt vtūtur tali forma. Baptiſo te in nomine pr̄is ⁊ filij ⁊. ſſ. amē. Et ꝙuis ex vtraqꝫ forma ſeq̄tur baptiſmus. nā greci baptiſati ſunt ſicut latini. quod patet. qꝛ qui redeūt ad vnitatē eccleſie romane nō rebaptiſantur tn̄ forma latinoꝝ ꝯuenientior eſt ꝙ forma grecorū. qd̓ patet quo ad nūc ex duobus. primo qꝛ forma illa baptiſmi cōuenientior eſt que magis ꝯcordat cum verbis xp̄i inſtituentis baptiſmū. ſed xp̄s inſtituens baptiſmum dixit apl̄is vt recitat btūs math. in euāgelio ſuo. c. vlti. Ite docete oēs gētes baptiſantes eos in noie pr̄is ⁊ filij ⁊. ſſ. ⁊ cū iſtis verbis magis ꝯcordat iſtud verbum baptiſo ꝙ baptiſet. qꝛ baptiſo eſt actiuū ⁊ baptiſet ē paſſiuum. ⁊ iſtud participiū baptiſantes deſcēdit ab actiuo ⁊ nō a paſſiuo. quare ꝯuenientior eſt forma latinoꝝ que dicit baptiſo: ꝙ grecoꝝ que dicit baptiſetur. Secūdo pōt illud idē patere ſic. Illa forma baptiſmi eſt ꝯuenientior in qua ⁊ per quā exprimūtur ea que ſunt neceſſaria i baptiſmo. ſed talis eſt forma latinoꝝ ꝑ cōparationē ad formā grecoꝝ: qꝛ in baptiſmo eſt neceſſario virtus dei ꝯferētis efficaciā baptiſmo. ⁊ iſtud tangitur i vtraqꝫ forma cū dicit. In noie pr̄is ⁊ filij ⁊. ſſ. amē. Eſt etiā ibi neceſſaria perſona ſuſcipiētis baptiſmū. ⁊ iſtud exprimit̄ i for ma grecoꝝ cū dicitur ſeruꝰ xp̄i. Jn forma aūt latinoꝝ vn̄ exprimit cū dicit te. Eſt etiā ibi neceſſaria perſona miniſtri baptiſantis que nō exprimit ad minꝰ explicite in forma grecoꝝ. Jn forma aūt latinoꝝ exprimit᷑ explicite ꝑ hoc quod dicit baptiſo. q̄re ꝯuenientior eſt forma latinoꝝ q̄ grecoꝝ. veriſimile eſt etiā ꝙ forma q̄ vtit romana eccleſia que dn̄o diſponente cunctaꝝ eccleſiarū caput ē magiſtra. extra de bap. ⁊ eius effectu. c. Maiores ſit cōuenientior quacūq; alia. Eſt ergo debita forma baptiſmi. Baptiſo te i noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſci amē. Quod aūt noīet baptiſandus vel addat eiꝰ nomē: aut ponat ibi ego dicēdo petre vel maria ego baptiſo te i noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti amē. nō ſunt de eſſētia forme cū ſine ip̄is poſſit fieri baptiſmus tn̄ debēt poni in forma ꝓpter maiorē expreſſionē: licet nō ſit neceſſariū ꝙ ponatur. Jſta autē forma poteſt ꝓferri in latino vel quocūq; alio ydiomate. Utrū aūt poſſit aliquid īmutari circa iſtā formā. Sciendū eſt ꝙ ille qui aliquid mutaret aut intēderet mutare ritū eccleſie ſic non eſſet baptiſmus. aut intenderet facere illud idē quod facit eccleſia ſed ex quadā ignorantia vel inaduertētia aliquid circa iſtā formā mutaret tūc circa hoc ſciendum eſt ꝙ talis mutatio poteſt fieri quinq; modis. Uno modo totaliter omittendo verba ipſiꝰ. Et tūc nō fit baptiſmus ex tali forma ſicut ſi diceret. Baptiſo te in noīe genitoris ⁊ geniti ⁊ ꝓcedētis ab vtroq;. licȝ enim ex cōi vſu loquēdi genitor ſignificet patrem ⁊ genitus filiū ⁊ procedēs ab vtroq; ſpūm ſcm̄. tn̄ ꝓprie loquēdo in diuinis genitor ⁊ genitus ⁊ ꝓcedēs expreſſius ſignificāt actus notiales ipſarū ꝑſonarū q̄ ipſas ꝑſonas Jn forma aūt baptiſmi debet fieri mētio expreſſa de ꝑſo nis.Alio modo pōt fieri mutatio circa formā ipſius baptiſmi trāſponēdo verba ipſi⁹ forme ſicut ſi diceret. Baptiſo te in noīe pr̄is ꝛ filij ꝛ.ſſ.amē.vel quōlibet alit̄ trāſponēdo ꝛ tūc cū maneat idē ſenſus verboꝝ ꝛ tali mutatione nō īpedit baptiſm⁹.Alio modo pōt fieri mutatio addēdo aliq̄d ad ipſam formā ꝛ tūc talis additio corrūpit ſēſū verboꝝ forme ſicut mutabat formā arrius dicendo ſic Baptiſo te ī noīe pr̄is maioris ꝛ filij minoris ꝛ.ſſ. ꝛ tūc nō fit baptiſm⁹.Aut talis additio nō corrūpit ſenſū verboꝝ forme eo ꝙ nō obſtāte tali additōe adhuc manet idē ſenſus ꝟboꝝ ꝛ tūc ille q̇ addit aliquid intendat mutare formā nihil facit cū nō baptiſet in fide eccleſie. Si aūt nō itēdit mutare formā eccleſie ſed ex q̄dā fatua deuotōe addat aliq̄d ſic dicēdo. Baptiſo te ī noīe pr̄is. ꝛc. ꝛ btē virginis.vel btā virgo iuuet te vel aliq̄d aliud ſimile talis additio nō īpedit baptiſmū Alio mō poteſt mutari forma baptiſmi diminuēdo aliq̄d de ea ꝛ tunc ſi diminuat̄ dictio integra quecūq̧ ſit illa de oīb⁹ iſtis baptiſo te in noīe pr̄is ꝛfi.ꝛ.ſſ.amē:nihil fit quoia iſta ꝟba ſunt de eſſentia forme.Si aūt nō diminuat̄ dictio itegra ſed ps dictōis tūc ſi diminutio talis fit in principio dictionis ſicut ſi de iſta dictione pr̄is vel quecūq̧ alia ſubtrahat̄ prima littera vel ſyllaba talis diminutio impedit baptiſmū cū tollat̄ ſenſus ꝟborum.Si aūt talis diminutio fiat de fine dictōis ſicut de iſta dictōe pr̄is remoueatur s.vel aliquid tale diminutio talis nō impedit baptiſmū cū maneat idē ſenſus ꝟboꝝ.Sicut narrat̄ ī decretis tractatu de ꝯſe.di.iiij.c.Retulerūt nūcij.ꝙ quidā ſacerdos ignar⁹ ligue latine baptiſabat ſub iſta forma baptiſo te in noie pr̄is ꝛ filis ꝛſpūſſcā.dicit papa in decreto illo ꝙ vere baptiſabat. Alio mō pōt fieri mutatio circa formaꝫ baptiſmi interrūpendo verba iſtius forme. ⁊ tūc ſi ſit tāta interruptio ꝙ mutet intentionē baptiſātis. ſicut ſi de mane diceret. ego baptiſo te. ⁊ poſtea iret ad expediēdū negocia ſua: ⁊ poſtea qñ rediret diceret in noīe pr̄is ⁊c̄. nihil faceret. Si aūt nō ſit tāta interruptio ꝙ nō mutet intētionē baptiſantis ſicut ſi diceret. baptiſo te i noīe patris. ⁊ hoc dicto dicat aſſiſtētibꝰ. tacete orate. deū: vel aliqd tale. ⁊ poſtea ꝑficeret: nō impedit baptiſmus.

Miniſter baptiſmi eſt duplex. vnus extra caſum neceſſitatis ⁊ iſte eſt ſolus ſacerdos. Ad ſolū enī ſacerdotē extra caſū neceſſitatis ꝑtinet baptiſare. cuiꝰ ratio aſſignat a doctoribus talis. ille eſt ꝓprius ⁊ ordinarius miniſter ſacramētoꝝ q̄ hꝫ ꝑtātem ſupra corpus xp̄i verū. ſed ſacerdos eſt hm̄oi ergo ſolus ſacerdos eſt ꝓprius ⁊ ordinariꝰ miniſter ſacramētoꝝ. ꝙ aūt ad illū ꝑtineat miniſtratio ſacramētoꝝ q̄ hꝫ ꝑtātē ſuꝑ corpus xp̄i verū ꝓbat ſic. Qꝛ ad illū ꝑtinet ordinatio corporis myſtici qḋ eſt eccleſia. i. cōgregatio fideliū qui hꝫ poteſtatē ſuꝑ corpus xp̄i verū. ſed talis eſt ſacerdos quare ad ſolū ſacerdotē ꝑtinet diſpenſare ſiue miniſtrare ſacramēta. Alius eſt miniſter baptiſmi in caſu neceſſitatis: ⁊ iſte poteſt eſſe tam vir q̄ mulier tam fidelis q̄ infidelis. hoc enim intereſt inter baptiſmū ⁊ alia ſacramēta ꝙ miniſter baptiſmi poteſt eſſe alius q̄ ſacerdos nō aūt miniſter aliorū ſacramētoꝝ. Et rō iſtius eſt. qꝛ baptiſmus ē ſacramētū maxime neceſſitatis nō aūt alia ſacramēta. qꝛ ſine baptiſmo non poteſt aliquis ſaluus fieri: ſine vero aliis ſacramentis multi ſaluant. Arguunt ergo doctores ſic. Illud ſacramentū qḋ eſt tante neceſſitatis ꝙ ſine eius ſuſceptiōe nullus poteſt ſaluari debet habere miniſtrū ita cōmunē ꝙ ꝓpter defectū miniſtri nullus ab eius ſuſceptione excuſet. ſed ſacramētū baptiſmi eſt tāte neceſſitatis ꝙ ſine eius ſuſceptiōe nullus ſaluari poteſt. dicente xp̄o ſaluatore noſtro in Johē. c. iij. Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ ſpūſancto nō pōt introire in regnū dei. Jō ſacramentū dꝫ habere miniſtrū cōmunē ꝙ nemo ꝓpter defectū miniſtri excuſet a ſuſceptōe baptiſmi. Et idcirco in caſu neceſſitatis tā vir ꝙ̄ mulier. tā infidelis ꝙ̄ fidelis ſicut iudeus paganus hereticus poteſt baptiſare dūmodo baptiſet in aqua ⁊ debite ꝓferat verba forme baptiſmi ⁊ habeat intētionē faciēdi illud qđ facit eccleſia lꝫ fidelis credat illud nihil valere: ita tñ ꝙ ſemꝑ deferendū eſt ceteris paribus digniori. vñ infidelis in pñtia fidelis nō debet baptiſare. mulier etiā in pñtia viri nō debet baptiſare. nō ꝓmotus ad ſacros ordines in p̄ſentia ꝓmoti nō debet baptiſare. Similiter nec laicus in p̄ſentia clerici tonſurati nō dꝫ baptiſare. Et ratio iſtoꝝ eſt. qꝛ ille q̇ baptiſat in pñtia xp̄i baptiſat ⁊ repreſentat eius ꝑſonā que ꝑfectius repreſentat̄ ꝑ fidelem ꝙ̄ ꝑ infidelem ꝑ virū ꝙ̄ ꝑ mulierē. ꝑ promotū ꝙ̄ ꝑ non promotū. ꝑ tonſuratū ꝙ̄ ꝑ non tonſuratū. ¶ Sciendū tamen ꝙ in illo qui baptiſat requiritur ſemper intentio baptiſandi. ſcilicet illud faciendi quod intēdit ſeu facit eccleſia. aliter non eſt baptiſmus quāuis alia neceſſaria ad baptiſmuꝫ ſint ibi. non autē requiritur de neceſſitate ꝙ ſit talis intentio ꝙ baptiſans intendat baptiſmum valere baptiſato ad vitam eternam: immo cum intentione contraria. id eſt cum intentione ꝙ baptiſmus nihil valeat: poteſt etiam baptiſmus fieri. ſolum enim requiritur ꝙ baptiſans intendat facere illud qđ facit eccleſia.⁊ ſic qđcunqꝫ ſit illud valet baptiſmus.Sed nũquid ſi aliꝗs minimus vel' quicũqꝫ alius ludendo aſꝑgat aquã ſuꝑ aliquos nõ baptiſatos.dicendo baptiſo vos in noīe patris ⁊c̄.tales erũt baptiſati? Dicendũ ꝙ talis aut intendit baptiſare. intendẽdo facere illud qđ facit eccleſia.licet de hoc faciat truſas ⁊ deriſiones ſuas.⁊ tũc talis q̃uis grauiter peccet faciendo irreuerentiã ſacramento:tñ vere cõfert baptiſmũ.Si autẽ in mẽte non intendat facere illud qđ facit eccleſia:nihil facit.Nunꝗd in caſu neceſſitatis aliquis poteſt baptiſare ſeip̃m? Dicenduꝫ eſt ꝙ iſte caſus ponitur in quadã decretali incipiente.Debitũ.extra de baptiſmo ⁊ eius effectu.Ubi narratur de quodã iudeo qui ꝓpter metũ iudeoꝝ nõ audebat vocare aliquẽ fidelem.ſed accipiens aquã dicit baptiſo me ⁊c̄.Et ad eius euidentiã notandũ ꝙ triplex eſt baptiſmus.ſcꝫ flumĩs. qñ aliquis baptiſat in aqua.⁊ iſte baptiſmus eſt ſacramentũ eccleſie.de iſto loquimur hic.Et loquẽdo de tali baptiſmo nullus poteſt baptiſare ſeip̃m.⁊ rõ redditur a papa in illa decretali.qꝛ baptiſmus eſt quedã generatio ſpũalis:⁊ ſicut ſeip̃m nemo põt generare corporaliter:dicente Augu.in lib.de trini.Nullus ſeip̃m gignit corporaliter:quare nullus põt ſeip̃m generare ſpũaliter baptiſando ſeip̃m.Eſt ⁊ alius baptiſmus ſcꝫ flaminis qñ ſpiritusſctũs mundat ⁊ abluit aīam alicuius inuiſibiliter a pctõ.⁊ tali baptiſmo põt aliꝗs ſeip̃m baptiſare diſponẽdo ſe ad grãm dei.vt nõ baptiſatus adultus habẽdo;deuotionẽ ad baptiſmũ ⁊ eſſendo in ꝓpoſito ꝙ ſi haberet oportunitatẽ ſuſciperet baptiſmi ſacramentũ.Unde ⁊ ſi moriatur in tali ꝓpoſito ſaluatur.nec eſt cõtra verbũ al legatū:niſi quis renatus fuerit ⁊c̄.qꝛ intelligēdū eſt renatus ex aqua in paruulis in re.in adult.in re vel in voto.lꝫ eni iſte nō ſit regn̄atus ex aqualin re.eſt tn̄ in voto Et eſt alius baptiſmus ſcꝫ ſanguinis qn̄ aliq̄s nō baptiſatus ſuſcipit mortē ꝓ fide xp̄i.⁊ talis baptiſmꝰ ꝓficit ad ſalutē dū tn̄ habeat baptiſmus aque in voto:ſi ille q̄ ſuſtinet mortē ſit adultus ſicut habet.in legēda beate katherine de rhetoꝛibus:q̄ ad eius p̄dicatōem cōuerſi ſunt quos impatoꝛ fecit cōburi. Si aūt nō ſit adultus nō requirit tale votum:ſed ſufficit moꝛs tollerata ꝓ xp̄o ſicut fuit de innocētibus.⁊ tali baptiſmo nullus pōt ſe baptiſare.qꝛ nulli licitū eſt ſeip̄m interficere ꝓ quacūqꝫ cauſa nec eſt ꝯtra hoc de ſanſone ⁊ ioſia q̄ interfecerūt ſeip̄os qꝛ vt dicit btūs hieronymꝰ. Factū coꝝ nō eſt trahēdum ad cōſequentiā:qꝛ priuilegia paucoꝝ nō faciūt legē communē. Nūquid etiā in miniſtro requirit bonitas vite.ſ. ꝙ ſit ſine pctō moꝛtali? Dicendū ꝙ illa queſtio intelligēda eſt de ſacerdote:qꝛ vt dictū eſt ip̄e ꝓpriꝰ eſt miniſter baptiſmi. Unde ad huius ſolutōem dicēdū eſt ꝙ quātū eſt ad effectionē baptiſmi nihil facit bonitas:vel malicia miniſtri:qꝛ ſiue ſit bonus ſiue malus cōfertur (vt dictū eſt)baptiſmus vere. Sed quantū ad miniſtrū vtrum peccet vel nō baptiſando:dicēdo ꝙ aut ſacerdos baptiſat in caſu neceſſitatis ⁊ ſolēnitate aliqua ſicut facit vna antiqua vetula ⁊ tunc non peccat moꝛtaliter ſi baptiſet exiſtēs in peccato moꝛtali.aut baptiſat extra caſum neceſſitatis cū ſolēnitate.⁊ tunc peccat moꝛtalit̄ exiſtēs in pctō moꝛtali ſi baptiſet.qꝛ facit irreuerentiā ſacramento. Uerū eſt ꝙ dñs Durandus quondā ep̄s anicienſis q̄ fuit doctoꝛ ſacri palatij dicit in ſuo ſacramentali.ꝙ quomodocūqꝫ ſacerdos exiſtēs ī pctō mortali baptiſet peccat mortaliter. Utrū aūt eiꝰ opinio ſit vera neſcio: ſcio tñ ꝙ eſt bñ dura. Sciēdū ī ſuꝑ ꝙ miniſter baptiſmi dꝫ eſſe vnꝰ. Et rō cōiter aſſignat a doctoribꝰ: qꝛ baptiſās baptiſat in ꝑſona xp̄i que eſt vna. ⁊ iō ꝑſona baptiſantis debꝫ eſſe vna. Unde plures nō poſſunt baptiſare vnum. Et ſi dicatur ꝙ vnus poteſt baptiſare plures dicēdo: ego baptiſo vos in nōie prīs ⁊ fi. ⁊c. Dicēdū ꝙ nō eſt ſimile qꝛ qñ dicit baptiſo vos idē eſt ac ſi diceret baptiſo te: ⁊ te: qñ aūt dicit nos baptiſamꝰ te. idē eſt ſi diceret: ego ⁊ tu baptiſamus te: q' drīa eſt īter nos ⁊ vos: qꝛ nos idꝫ eſt ꝙ ego ⁊ tu. vos aūt idē eſt ꝙ te ⁊ te. ideo dicendo vos nihil aliud mutat in forma ſed dicendo nos aliquid mutatur in forma. Solet aūt poni talis caſus. ponatur ꝙ hic ſint duo. vnus ſit mutus ⁊ alius mācus/ ⁊ ſit ibi puer baptiſandus. ⁊ mutꝰ aſꝑgat cū aqua/ ⁊ mācus ꝓferat verba. Querit vtrū talis puer ſit baptiſatus? Dicēdum ꝙ aut iſti baptiſant in forma grecoꝝ aut latinoꝝ. ſi ī forma latinoꝝ tūc dicūt aliqui doctores ꝙ talis puer nō eſt baptiſatus. qꝛ vt dictū eſt in quacūqꝫ forma baptiſet baptiſans/ in forma xp̄i baptiſat. vt dicit btūs iohānes baptiſta dicēs de xp̄o. Qui me miſit baptiſare ipſe mihi dixit. ſuꝑ quē videris ſpm̄ deſcēdētē: hic eſt qui baptiſat. ꝑſona autē xp̄i eſt vna. vnde athanaſius. Non duo ſed vnus eſt chriſtus: quare oportet ꝙ ille ꝗ baptiſat ſit vnꝰ in quacūqꝫ forma baptiſet. Alij aūt doctores ſicut iohānes ſcotus ⁊ ſui ſequaces dicunt ꝙ ſi baptiſat in forma grecoꝝ baptiſatus eſt. qꝛ vt dictū eſt licet ille qui baptiſat in perſona chriſti cuius eſt vna perſona baptiſat tamen in nomine trinitatis in qua ſunt plures ꝑſone. ⁊

ſic non contrariatur baptiſo ſcōm formam grecorum: ſi ſint plures baptiſantes. Que iſtarum opinionum ſit vera neſcio ſed iudicio meo papa eſſet cōſulendus ſuper hoc ad quem maiores queſtiones potiſſime circa articulos fidei contingentes ſunt referende. extra de baptiza. propter rationē ſupra dictam. de differentia ſcʒ inter nos ⁊ vos que eſt ratio venerabilis doctoris ſancti thome in vltima parte ſūme ſue. Aſſignatur etiam talis ratio a magiſtro herueo britone: qꝛ in ſacramēto maxime veritatis nihil debet eſſe falſitatꝭ Sed baptiſmus eſt ſacramentum maxime veritatis: ergo in baptiſmo nihil debet eſſe falſitatꝭ. Sed ſi iſti vterentur forma latinorum qua vtit̄ romana eccleſia ⁊ ſi adherētes eſſet in tali baptiſmo falſitas: qꝛ ſi mancus diceret ego baptiſo te/id eſt abſoluo te ⁊ mentiretur. qꝛ ipſe non abluit immo hoc facit mutus. quare manifeſtū eſt ꝙ talis baptiſmꝰ eſt nullus. Hanc aūt rationē conātur ſoluere aliqui doctores dicētes ꝙ ſi ille mancus non diceret ego baptiſo te/ſed diceret nos baptiſamus te/⁊ ſic non diceret falſū ſimo verū. qꝛ iſta oratio nos baptiſamus te vera eſt ꝑ ſinodochē ſicut ſi eſſent duo ſcriptores qui ſcripſiſſent vnū librum: ita ꝙ vnus ſcripſiſſet vnā medietatē: ⁊ alius aliā vnus eorum poſſet vere dicere nos ſcripſimus iſtū librū A ſimili cū mutus in tali baptiſmo aſpergat ſeu infundat aquā: ⁊ mancus proferat verba: vterqꝫ poteſt dicere nos baptiſamus te. Hoc aūt nihil valet. quia ad hoc ꝙ aliqua ꝓpoſitio verificet̄ ꝑ ſinodochē de duobꝰ oportet ꝙ ābo fecerit actus eiuſdē rōnis qꝛ ſi feciſſēt actꝰ diuerſaꝝ rōnū: vna ꝓpoſitio nō poſſet verificari de eis. ſicut ſi vnus raſiſſet pergamenum de quo eſſet factus liber: ⁊

alius ſcripſiſſet librū iſta ꝓpō nos ſcripſimꝰ iſtuꝫ librū nullo mō poſſet verificari de illis. Sic de iſtis ē dicēduꝫ nos baptiſamus te qꝛ infundere aquam ⁊ dicere verba ſunt actus diuerſarum rationum. Ideo nullo modo de eis poteſt propoſitio verificari.

¶ Ca.v.de ſuſcipientibus baptiſmum.

Baptiſmū debēt ſuſcipere tā viri ꝙ̄ mulieres. quia ſine baptiſmo: vel in re vel in voto: vt dictū ē nullus pōt ſaluari. ſed aliter ē de adul. ⁊ aliter de ꝑuulis qꝛ in adulto ꝗ recipit baptiſmū: reqͥrit̄ itētio ꝓpꝛia ſuſcipiendi illud qḋ ꝯfert eccl̄ia. qꝛ nemo ex aq̄ ⁊ ſpū ſcō renaſcit̄ niſi volēs: ſaltē in adult̄. ⁊ ſue volūtatis arbitrio i.c. nemo de cōſe. di. iiij. In ꝑuulo aūt ſufficit fides ⁊ intētio eoꝝ qui eū offerūt ad baptiſmū. Sꝫ nūqd pōt aliquis ī vētre matris baptiſari ſicut ſi vna mulier ꝑ̄gnās de vno puero ſit in ꝑiculo mortis nūquid ī vētre eiꝰ dꝫ puer baptiſari. dicēdū ē ꝙ nō. Cuiꝰ rō aſſignat̄ a doctoꝛibꝰ talis qꝛ ille qui ſuſcipit baptiſmū: debet ſuſcipi a manibꝰ miniſtri eccleſie ⁊ aſꝑgi aq̄ / vel īmergi: ſed iſta nō poſſunt fieri circa exiſtētē in vtero matris. qꝛ exiſtēs in vtero matris nō dꝫ nec pōt baptiſari vide ſupꝛa. ca. Qm̄ ī maternis in pū. de ꝯſe. di. iiij. vbi dr̄ ꝙ qui ſcōm adā adhuc natus nō eſt: ſcōm xp̄m adhuc generari nō pōt. Et in. c. Si ꝗcquid eſt in hoie. Sed ponatur ꝙ aliq̄ pars pueri appareat extra. nūquid talis puer (ſi timeat̄ de ꝑiculo: ita ꝙ nō pōt expectari ꝙ totaliter naſcat̄) pōt baptiſari. Dicendū ꝙ illa ꝑs que apparet extra: aut ē caput: aut alia pars corporis ſi ſit caput dꝫ aſpergi aqua dicendo. Baptiſo te in noie patris ⁊ fi. ⁊c. ⁊ ē vere baptiſatus. ⁊ ſi nacatur poſtea: non debet amplius baptiſari. Et ratio eſt qꝛ caput eſt principalioꝛ pars corporis nam in eo vigent oēs ſenſus corporis. Si aūt illa pars que apparet ē alia ꝙ̄ caput: ſicut manus vel pes: tūc dicūt aliqui doctores ꝙ illa pars debet aſpergi aqua ⁊ baptiſari: ⁊ tūc eſt vere baptiſatus. ⁊ ſi naſcať: nō dꝫ ampliꝰ baptiſari. ⁊ ratio eſt qꝛ baptiſmus fit ꝓpter animā ⁊ nō propter corpus. anima aūt quātū ad ſuā eſſentiā; eſt tota in toto: ⁊ tota in qualibet parte corporis. Ideo vna parte corporis baptiſata: totū eſt baptiſatū ⁊ ſi naſcať poſtea nō debet amplius baptiſari Alij aūt dicūt ꝙ talis pars que apparet extra dꝫ aſpergi aqua ⁊ baptiſari. ſi puer naſcať poſtea: debet baptiſari ſub iſta forma. Si tu es baptiſatus ego nō baptiſo te: ſed ſi tu nō es baptiſatus. ego baptiſo te ī nomine patris ⁊ fi. ⁊ ſſ. amē. Quis iſtoꝝ verius dicat neſcio. ſed tamē credo ꝙ iſtud vltimū ſit ſecurius. Sed nūquid ſi eſſet aliquis ſanctificatꝰ in vtero matris debꝫ baptiſari? Dicendū ꝙ ſic. nō quidē ꝓpter culpā quā haberet. ſed vt ſcriberet numero fideliū in ſuſceptione caracteris baptiſantis. ⁊ vt impleretur preceptuꝫ chriſti. de ſuſceptione baptiſmi. Sed nūquid filij iudeoꝝ paruuli ſunt baptiſandi inuitis parētibus? Dicēdū ꝙ aliqui doctores ſicut Johannes ſcotus ⁊ dn̄s durādus ep̄s anicienſis ⁊ ſui ſequaces dicūt ꝙ ſic. dicūt enim ꝙ principes ⁊ dn̄i terraꝝ in quibꝰ habitāt iudei: poſſunt eis auferre filios ⁊ eis inuitis facere eos baptiſari. cū iudei ſint eorū ſerui. ⁊ ſcd̄m leges: filij ſeruoꝝ ſunt dn̄oꝝ quoꝝ ſunt ſerui. ita ꝙ poſſunt eos vendere vel impignorare. Arguunt ergo ſic. maius eſt aliquē poſſe obligare vel abdicare ſeruituti alicuius dn̄i temporalis ꝙ̄ ſeruituti dei: cui omnis homo de iure naturali tenetur ſeruire ſꝫ domini terrarũ in quibus habitant iudei poſſunt vendere filios iudeoꝝ ⁊ tradere eos alteri dño inuitis parentibus ergo poſſunt eos inuitis parentibus tradere ſeruituti xp̄i quod fuit in ſuſcipiendo baptiſmũ. Alij vero doctores ſicut ſanctus Thomas de aquino ⁊ ſui ſequaces dicunt ꝙ filij iudeoꝝ paruuli nõ ſunt inuitis parentibus baptiſandi ⁊ hoc propter periculum quod poſſet contingere quando iſti paruuli qui inuitis parentibus eſſent baptiſati: eſſent adulti cum proles naturaliter ſequatur patrẽ ipſi forte abnegarent baptiſmũ. ⁊ redirent in iudaiſmũ. Veriſimile eſt enim ꝙ ſi iudeorum filij paruuli eſſent inuitis parentibus baptiſandi. chriſtianiſſimi imperatores ⁊ reges qui preceſſerunt ⁊ fuerunt tanti zelatores fidei feciſſent filios iudeorum baptiſari. ⁊ etiam ſummi pontifices inducerent reges ⁊ principes in quorum terris habitant iudei ad hoc faciendũ. Quis iſtoꝝ veriꝰ dicat iudicio lectoris relinquo. Sed nũquid furioſi ⁊ amẽtes debent baptiſari? Dicẽdũ ꝙ iſti furioſi aut fuerunt furioſi a natiuitate ita ꝙ nunq̃ habuerunt vſum rationis aut habuerunt aliquotiens vſum rationis ſed amiſerunt ipſum propter aliquã cauſam. Si fuerunt furioſi a natiuitate: non ſunt baptiſandi. q: vt dictum ẽ in adulto requiritur fides ⁊ deuotio ſuſcipiendi illud qđ cõfert eccleſia. ſed tales nõ pñt habere fidẽ nec intẽtionẽ cum ſupponatur eos nũq̃ habuiſſe vſum rationis. ergo tales nõ poſſũt ſuſcipere baptiſmũ. Si aũt fuerũt furioſi a natiuitate ſed habuerũt aliquotiẽs vſum rationis. vel habebant aliquotiens perlucida interualla ſiue tẽpora/ tũc ſi in tẽpore quo habebãt lucida interualla aut vſum rationis habebãt fidẽ ⁊ deuotionẽ ad baptiſmum ⁊ petie rint ipſum:debent baptiſari ſi neceſſitas ſit quãq̃ in furia. Si autē tēpore quo habebāt vſum rōnis vel tempore qui habebāt perlucida interualla nō habebāt fidem ꝛ deuotionē ad baptiſmum ꝛ non petebāt ipſum:nō debent baptiſari. Et idem dico de demoniacis:q꞉ ſi anteq̃ eſſent demoniaci habebāt fidem ꝛ deuotionem ad baptiſmum ꝛ petebāt baptiſari:debent baptiſari. ſi autem nō habebāt:non debent baptiſari. Simile iudicium eſt de frenetico. Utrum aūt dormiēs debeat baptiſari? Dicendū eſt ꝙ ſi poſſit excitari:non debet baptiſari in ſomno:ſed ſi non poſſit excitari:tunc diſtinguendum eſt vt ſuperius. quia aut tempore vigilie habuit deuotionem ad baptiſmum ꝛ petiuit ipſum ꝛ tunc debet baptiſari: aut nō habuit fidem nec deuotionem ad baptiſmum ꝛ tunc non debet baptiſari. Sed quid ſi ſit vnū monſtruꝫ quod habeat duo corpora coniuncta:debet ne baptiſari vt vna perſona vel due? Dico ꝙ cum baptiſmus fiat propter animā ꝛ nō ꝓpter corp⁹:ꝙtūcūq̧ eſſēt duo corpora ſi ſolū eſſet vna aīa deberet baptiſari vt vna ꝑſona. ſꝫ ſi eſſent due aīe deberet baptiſari vt due ꝑſone. Sꝫ quō ſciet vtrū ſint vna ꝑſona vł due. dico ꝙ ſi ſint duo corpora ꝛ duo capita:ſupponēdū ē duas eē aīas. Si aūt vnū eēt caput:eēt vna aīa ꝛ iō ſi ſint duo pectora ꝛ duo capita ſupponēdū eſt duas eſſe aīas. ſi aūt vnū eſſet pect⁹ ꝛ vnū caput: ꝙtūcūq̧ oīa alia mēbra multiplicata:erit vna anima.

Ca.vi. de ritu baptiſmi.

Aptiſmus fit duobus modis. Uno modo in mergendo in aquā. alio modo aſꝑgēdo aquā. q̄s autē fiat melius. dicēdū ꝙ niſi timeatur de periculo/vel propter baptiſātis debilitatē/vel pueri/vel aliquid aliō m꞉

llius fit in mergendo in aquã: q̄ aſꝑgendo. cuius rõ aſſignatur. qꝛ baptiſmus ſignat ſepulturã xp̄i. Unde dicit apl̄us. Conſepulti enī eſtis xp̄o ꝑ baptiſmũ. Sed meliꝰ figurat ſepultura q̃ñ fit in mergendo q̄ q̃ñ fit in aſꝑgendo. Sciẽdũ ꝙ vnuſquiſqꝫ debet ſeruare ritũ eccleſie nec dꝫ ip̄m mutare. Utrũ aũt requirat̃ terna imerſio vel aſꝑſio vel ſufficiat vna? Dicẽdũ eſt ꝙ ſufficit vna. i ca. Propter de conſe. di. iiij. Sed ceteris paribꝰ fit melius ꝑ eternã. in ca. Poſtq̄. di. iiij. Et glo. qꝛ baptiſmꝰ datur in noīe totius trinitatis. que melius rep̄ſentat̃ ꝑ ternã imerſionẽ. vel aſꝑſionẽ q̄ ꝑ vnam. ita tñ ꝙ verba nõ finiantur anteq̄ oẽs tres ſint complete. In hoc aũt ꝙ fiat vna vel terna: quilibet debet ſeruare ritũ eccleſie ſue.

¶ Caplo. vij. de effectu baptiſmi.

Effectus principales baptiſmi ſũt delere oẽm culpã tam originalẽ q̄ actualẽ. ⁊ cõferre grãm. ⁊ aperire ianuã regni celeſtis. in quo differt a circũciſione qm̄ licet ante paſſionẽ xp̄i circũciſio deleret culpam originalem ⁊ cõfert grãm: tñ ianuam regni celeſtis aperire nõ poterat. Et iſta eſt ſentẽtia venerabilis Bede qui dicit in omelia ſua de circũciſione dñi. Scire inquit debꝫ fraternitas veſtra ꝙ idẽ ſalutifere curatiõis remediũ olim circũciſio in lege cõtra originale pctm̄ agebat. qđ tũc tẽpore gr̃e reuelate baptiſmus agere cõſueuit excepto ianuam regni celeſtis aperire nõ poterat. ¶ Sciendũ ꝙ baptiſmus aliter operatur in paruulis ⁊ aliter in adultꝭ. in paruulis nihil requirit̃ a parte ipſoꝝ. ſed ĩ adultis requiritur a parte ip̄oꝝ ꝙ nõ ponant obicẽ. i. nõ habeant contrariã diſpoſitionẽ. ſcꝫ ꝙ non accedãt ficte ad baptiſmum: ſed accedant cũ debita deuotione. non ſolum autẽ baptiſmus confert gratiam immo etiam oībus ip̄m ſuſcipientibus tam paruulis ꝙ̄ adultis qui nō ponūt obicem confert oēs virtutes: tam theologicas ꝙ̄ morales. ⁊ ſi non quantū ad vſum. ad minus quantū ad habitū. Et iſta eſt ſententia conſilij generalis ⁊ habet in cōſtitutōibus dn̄i Clemētis quinti. extra de ſum. tri. ⁊ fide catho. c. Fide catholice. Eſt ⁊ inſuꝑ alius effectꝰ baptiſmi. quia per ip̄m contrahit cognatio ſpiritualis que impedit m̄atrimoniū contrahendū: ⁊ dirimit iam cōtractū. De hoc tamē dicet infra qn̄ agetur de matrimonio. Per baptiſmum etiā imprimitur caracter vt dictum eſt ſupra. ideo baptiſmus nō debet iterari: imo pena illius qui iteraret ſcd̄m leges eſſet decapitatio. cap. Ne ſanctū baptiſmum iteretur. le. ij. ſcd̄m vero canones eſt ꝙ non ꝓmoueatur ad ſacros ordines.

¶ Capl̄o. viij. de annexis baptiſmo.

Baptiſmū qn̄ fit cū debita ſolēnitate precedūt catheciſmus ⁊ exorciſmus. Catheciſmus idē eſt ꝙ inſtructio: q: in catheciſmo inſtruit baptiſandꝰ de fide ⁊ merito fidei. Unde baptiſando petit ſacerdos. Quid petis ab eccleſia. At ipſe ſi ſit adultus reſpondet. Fidē. Si autē ſit paruulus reſpondēt in perſona eius patrini. Et tūc ſacerdos petit. Fides q̄d tibi preſtabit. At illi reſpōdent. Vitā eternā. Tūc dicit ſacerdos. Hec eſt vita eterna ⁊c. Et in iſto catheciſmo facit tria ſacerdos. Primo mittit digitū in aures eius: ⁊ ponit de ſaliua eius in ore eius ⁊ ſignat ꝙ baptiſandus debet habere aures apertas ad audiendū verba dei ⁊ documēta fidei. poſita ſaliua ſignat ꝙ dꝫ eē prōptus ad loquēdū de fide. q: locutio fit mediāte ſaliua. Scd̄o facit ei crucē i frōte ⁊ i pectore

⁊ ſignat ꝙ baptiſandus dꝫ habere ⁊ recipe fidem xp̄i in corde. quā ſignat crux facta in pectore ⁊ in ore cōfiteri fidē xp̄i: nec dꝫ erubeſcere fidē xp̄i qđ ſignat crux facta in frōte. qꝛ in fronte ſtatim apparet verecūdia. qm̄ ſm qđ dicit apl'us ad Rom̄. x. Corde credit ad iuſticiā: ore autē ꝯfeſſio fit ad ſalutē. Tertio ponit ei ſal ī ore: qđ ſignat ſapiētiā iuxta doctrinā apl'i ad Collo. iiij. Oīs ſermo eiꝰ debet eſſe ſale diuine ſapiētie ꝯditus. Exorciſmus idem eſt ꝙ adiuratio. qꝛ adiurat̄ demō vt recedat de aīa baptiſandi: ⁊ det locū ſpūiſancto aduenīēti. Et facit tria ſacerdos baptiſando. qꝛ primo facit ei crucē in fronte cū police: ⁊ ſignat ꝙ baptiſādus ꝯſignat̄ vt ſit templū dei ſeu habitaculū ſpūſſancti. Scđo facit ei crucē de ſputo ad aures: ad nares: ⁊ ad os. ⁊ ſignat ꝙ baptiſandus dꝫ habere aures cordis clauſas ne audiat ſuggeſtiones diaboli. Os etiā dꝫ habere clauſū ne loquat̄ mala verba. et dꝫ ſic viuere vt ſit ſm doctrinā apl'i bonus doctor xp̄i in vita ſua vel iſtud ſignificat ꝙ dꝫ emittere fumū oratiōis deuote ꝑ quā effugat̄ demon. Iuxta verbū raphaelis in thobia. c. viij. Fumus eius effugat oē genus demoniorū ⁊ iſta facit cū ſputo. i. virtute xp̄i que ſignificat̄ ꝑ ſputuꝫ ſm qđ dicit glo. ſuꝑ illud Io. ix. Lutū fecit ex ſputo. naꝫ ſicut ſputū emittit̄ ab interioribꝰ cordis. ita filius dei gignitur ex ſubſtātia dei p̄ris. Tertio facit ei crucē de oleo exorciſato in pectore ⁊ inter ſpatulas. ⁊ ſignat ꝙ baptiſandus dꝫ eſſe fortis ad luctandū ꝯtra dyabolū ⁊ ad portandū onera penitētie ⁊ iſta ſūt mediāte oleo diuine grē. Poſt baptiſmū aūt tria facit ſacerdos baptiſato. qꝛ primo vngit eū criſmate. ⁊ ſignat virtutem grē ſpūſſancti quā ſuſcepit in baptiſmo. Scđo tradit ei veſtē albam. et ſignat innocentiā baptiſmalē. Tertio tradit ei cereum accenſum. ⁊ ſignat lumē fidei quod datur in baptiſmo.

¶ Sciendū inſuꝑ ꝙ iſta nō ſunt de eſſentia baptiſmi qꝛ ſine ipſis bene pōt dari baptiſmus in caſu neceſſitatis. Sed in tali caſu ſi baptiſatus ſuꝑuixerit dꝫ portari ad eccleſiā ⁊ ibidē cathecíſari ⁊ exorciſari ꝓpter ritū eccleſie ſeruandū. nō aūt dꝫ iterū baptiſari ſi ſit certū ꝙ ſit recte baptiſatus. ſed ſi nō ſit certū dꝫ baptiſari ſub iſta forma. Si tu es baptiſatus ego nō baptiſo te. ſed ſi tu nō es baptiſatus ego baptiſo te in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti amen. Et hec de baptiſmo ſufficiant.

¶ Tractat⁹ terti⁹ p̄me ꝑtis principalis de cōfirmatione.

¶ Caplo primo quid eſt confirmatio.

Quia ſpūalē generatiōem ſequit̄ augmētū ſpūale. idō poſtꝙ̄ de ſpūali gn̄atiōe que fit in baptiſmo dictū eſt: reſtat dicere de augmēto qd fit in ꝯfirmatōe. Circa quā ꝯſiderāda ſunt ſeptē. Primo qd eſt ꝯfirmatio. ſecūdo de materia ꝯfirmatōis. Tertio de forma eiuſdem. Quarto de eius miniſtro. Quīto de ſuſcipiētib⁹ confirmationē. Sexto de ritu ipſius. Septimo de eius effectu Cōfirmatio poteſt ſic diffiniri. Cōfirmatio eſt cōſignatio facta cū criſmate in fronte baptiſati ab ep̄o cū certa forma verboꝝ ad audacter confitendū nomen xp̄i.

¶ Caplo ſcdo de materia confirmationis.

Materia ꝯfirmatōis vt patꝫ ex p̄dicta diffinitiōe ē criſma ī quo qdē criſmate ſūt duo. ſ. oleū oliuaꝝ ⁊ balſamus. Et rō quare iſta duo ſūt materia hui⁹ ſacramēti. eſt iſtitutio xp̄i q̄ iſtituit iſta duo eſſe materiā hui⁹ ſacramēti. lꝫ enī nō inueniat̄ in euāgelijs ꝙ xp̄s iſtud ſacramētū iſtituerit: tn̄ btūs petr⁹ q̄ fuit vicari⁹ xp̄i paſtor ac recto vniuerſalis eccleſie ita docuit/ita predicauit ꝛ promulgauit xp̄m inſtituiſſe. Et licet iſta ꝓmulgatio non inueniat͛ i canonicis.i.in ep̄lis bti petri:aū dn̄s papa hꝫ i decretis romane eccl̄ie. ꝛ pōt haberi ex obſeruātia primeua toti⁹ eccl̄ie vniuerſalis a tp̄e petri vſqꝫ nūc que q̄dē obſeruātia p̄eminet auctoritati cuiuſcūqꝫ: cū vniuerſalis eccl̄ia regat͛ a ſpūſcō ꝛ errare nō poſſit. Et ſi querat͛ q̄re euāgeliſte nō poſuerūt in euāgelijs materias ꝛ formas ſacrorū. ad hoc rn̄det btūs dioniſius i libro de celeſti hierarchia dicēs ꝙ euāgeliſte noluerūt hoc facere ne materie ꝛ forme ſacramētoꝝ venirēt in deriſionē īfidelium. q̄m ſcd̄m ꝙ dicit ſaluator. margarite nō ſunt ponēde añ porcos. Secus tñ ē de baptiſmo. q: baptiſmus ē ſacr̄m maxime neceſſitatis. cū ſine baptiſmo null⁹ ſaluari poſſit. iō oportuit ꝙ forma ei⁹ eſſet oībus cōis ꝛ manifeſta. idcirco euāgeliſte poſuerūt eā expreſſe in euāgelijs. Aſſignat͛ tñ a doctorib⁹ talis rō q̄re criſma eſt ꝓpria materia hui⁹ ſacramēti. q: in criſmate vt dictū ē ſunt duo ſcꝫ oleū oliuarū ꝛ balſamus. Et ꝓprietas iſtoꝝ maxime cōueniūt huic ſacramēto q: oleū oliuaꝝ eſt nutrimētū ſplēdoris. ꝛ iō ponit in lāpade. vt lumen poſſit ibi durare. iō oleū eſt ſignū maioris voti ꝛ luminis fidei. quā fidē debet habere pre ceteris cōfirmat⁹. q: tenet͛ ſe expreſſe obijcere pſecutoribus fidei: ꝛ ꝯfiteri fidē etiā abſqꝫ hoc ꝙ reqrat͛. Un̄ de cōfirmato dr̄ in pſalmo. Inueni dauid ſeruum meū in baptiſmi ſuſceptione. oleo ſcō meo vnxi eū in cōfirmatōe. auxiliabit͛ eni ei man⁹ mea in fidei pſecutione. Balſamus aūt ratione ſue fragrātie deſignat odorē bone fame: ꝛ opinionis que debet eſſe in confirmato vn̄ in eccleſiaſtico. c. xxiij. Sicut cynamomū ꝛ balſamū aromatizãs odorẽ dedi. Arguũt ergo doctores ſic. Jlld eſt ꝓpꝛia materia ſacramẽti cõfirmatõis cuius ꝓprietates maxime ꝯueniũt effectui ipſius ſacramẽti. ſed iſta. ſ. oleũ oliuaꝝ ⁊ balſamus ſunt huiuſmodi. ergo iſta ſunt ꝓpꝛia materia ſacramẽti cõfirmatõis. Sciẽdũ auteꝫ ꝙ iſta primo debẽt eẽ ſcĩficata: ſeu bñdicta ab epo añꝙ̃ ſit ꝓpꝛia materia huiꝰ ſacramẽti. Cuiꝰ ratio aſſignaẗ a ſãcto Thoma de aquino in q̃rto ſuo. qꝛ i ſacramentis que xp̃s recepit in corpore ſuo nõ requiriẗ ſcĩficatio materie coꝝ. qꝛ ipſe tactu ſui ſcĩſſimi corporis ſcĩficauit ea. ⁊ ideo qꝛ xp̃s fuit baptiſatus nõ reqriẗ de neceſſitate ſacramẽti ꝙ aqua priꝰ benedicaẗ ãteꝙ̃ ſit materia baptiſmi. qm̃ vt dicit beda. Chriſtus tactu ſue mũdiſſime carnis vim regenerationis contulit aq̄s. Qꝛ etiã xp̃s ſuſcepit ſacramẽtũ euchariſtie in ſeipſo nõ reqriẗ ꝙ panis ⁊ vinũ priꝰ bñdicãtur ãteꝙ̃ ſint materia ſacramẽti euchariſtie. Sꝫ in illis ſacramẽtis que chriſtus nõ ſuſcepit in ſeipſo: requiritur ꝙ precedat materie ſcĩficatio. Et qm̃ xp̃s non ſuſcepit ſacramẽtũ cõfirmationis in ſeipſo: ideo in confirmatione requiriẗ materie cõſecratio. Et idem dico de ſacramẽto ordinis ⁊ de ſacramento extreme vnctionis. Alia ratio aſſignatur ab eodem doctore in vltima parte ſumme ſue qꝛ in illis ſacramentis in quibus requiriẗ miniſter ſpãliter conſecratus requiritur ꝙ materia ſacramenti conformiter ſe habeat ad miniſtrum ſacramẽti. ſed in ſacramẽto confirmationis requiriẗ miniſter ſpecialiter conſecratus. ſ. ep̃s: quare in ſacramẽto cõfirmationis requiritur materia ſpãliter cõſecrata. Jn alia autẽ materia nõ poteſt fieri hoc ſacramentum.

¶ Ca. ij. de forma confirmationis.

Forma iſtius ſacramẽti ſũt verba que ep̃s dicit qñ facit crucẽ in fronte ꝯfirmãdi cũ criſmate: que ſũt iſta. Cõſigno te ſigno crucis. cõfirmo te criſmate ſalutis In noĩe pr̃is ⁊c̃. Q̃d aũt forma illa ſit cõueniens forma huius ſacramẽti ptꝫ. qm̃ illa forma eſt cõueniens forma ſacramẽti. ꝑ quã ⁊ in qua exprimunt ea que ſunt neceſſaria ad ſacramentũ confirmatõis: ſed in iſta forma que ſunt neceſſaria ad ſacramẽtũ ꝯfirmatõis exprimuntur. qꝛ in cõfirmatõe eſt neceſſaria ꝑſona miniſtri cõferẽtis ſacramentũ. ⁊ iſtud exprimit cũ dr̃. Conſigno te ꝯfirmo ⁊c̃. Eſt inſuꝑ ibi neceſſaria ꝑſona ſuſcipiẽs ſacramẽtũ: que exprimit cũ dr̃ te. Eſt ibi etiã neceſſaria materia ſacramenti que exprimit cũ dr̃ criſmate. Eſt inſuꝑ ibi neceſſaria virtus dei cõferẽtis efficaciã ſacramẽto: que exprimitur cũ dr̃. In noĩe pr̃is ⁊c̃. Effectus etiã ſacramenti exprimit in iſta forma. ſed iſtud videbitur infra qñ agetur de effectu eiuſdẽ. quare manifeſtũ eſt ꝙ iſta forma ẽ cõueniens forma huius ſacramenti.

¶ Capl̃o. iiij. de miniſtro confirmationis.

Miniſter huius ſacramenti cõfirmationis eſt ſolus epiſcopus. Cuius rõ aſſignat a doctoribus talis. Sicut eſt in pollicia corporali bene ordinata: ita ſuo mõ debet eſſe in pollicia ſpũali. ſed ſic eſt in pollicia corporali bene ordinata ꝙ ꝓmouere aliquẽ ad ſtatũ ⁊ gradũ excellentie ſuꝑ alios ꝑtinet ad illũ q̃ habet curã cõmunitatis: ſcꝫ ad principẽ qꝛ ergo ꝯfirmatus ꝑ ſacramentũ confirmationis ꝑponitur in ſtatu excellentie ſuꝑ alios cũ cõfirmatus efficiat miles xp̃i: ideo conferre ſacramentũ cõfirmationis ꝑtinet ad ſolũ epiſcopum qui habet curam totius cõmunitatis in ſua dioceſi. Sed queritur vtrum

In caſu neceſſitatis alius q̄ epiſcopus poſſit cōfirmare? Dicendū eſt ꝙ in materia iſta doctores contrariant ſibiinuicem. Aliqui dicūt ꝙ papa poſſet cōmittere cuicūqꝫ fideli viro ꝙ miniſtret ſacramentū cōfirmatōis. ⁊ aſſignant talē rōnem. Ille ꝗ tenet locū xp̄i in terris ⁊ habet plenitudinē poteſtatis in ecclīa dei pōt diſpēſare in ſacramētis oībus que nō ſunt inſtituta a xp̄o. ſed nō legitur in toto canone noui teſtamenti ꝙ xp̄s inſtituerit ſacramentū confirmatiōis dari a ſolis epiſcopis. ergo papa qui habet plenitudinē poteſtatis in ecclīa ⁊ tenet locum xp̄i poteſt ordinare ꝙ iſtud ſacramentū cōferat ab alijs q̄ epiſcopis. Alij doctores dicūt contrariū ſcꝫ ꝙ papa non poteſt cōmittere alicui niſi ſit epiſcopus qđ conferat ſacramentū confirmationis. Quoꝝ ratio eſt. q: in illis que ſunt de neceſſitate ſacramēti nō poteſt ꝑ ~~papā~~ aliquid immutari. ſed ep̄us de neceſſitate ſacramēti cōfirmationis eſt miniſter huius ſacramenti. ergo non pōt per aliquem fieri puta ꝙ alius q̄ ep̄s conferat iſtud ſacramentum. Maioꝛ huius rationis ab oībus cōceditur Minoꝛ ꝓbatur. q: ſicut de eius neceſſitate eſt ꝙ ei⁹ materia ſit ſanctificata nec aliquis poteſt iſtud mutare: ſic de neceſſitate eius eſt ꝙ eius miniſter ſit ſanctificatus: que ſanctificatio fit in ſpirituali vel epiſcopali cōſecratione quare ſolus ep̄us de neceſſitate eſt miniſter huius ſacramenti. Alij tamē doctores tenēt viam mediā dicētes ꝙ [redacted] nō poteſt cōmittere cuicūqꝫ fideli indifferenter ꝙ conferat hoc ſacramētū. ſed omni ſacerdoti poteſt cōmittere. ⁊ rōnem pꝛimi dicti aſſignant. q: nulli poteſt cōmitti ꝙ habeat poteſtatē ſupꝛa coꝛpus xp̄i myſticū ad minus quo ad diſpēſatōeꝫ ſacramētoꝝ niſi hēat ptātem ſupꝛa corpus xp̄i verū. que ſupꝛa corpus xp̄i myſticū poteſtas deſcēdit a poteſtate ſup̲ corpus xp̄i verū: ſed ſolꝰ ſacerdos habet poteſtatē ſupꝛa corpus xp̄i verū. ergo ſoli ſacerdoti poteſt cōmitti ꝙ habeat poteſtatē ſupꝛa corpus xp̄i myſticū. ⁊ hoc in diſpenſando ſacramenta. ſed miniſtrando ſacramentū cōfirmatōis habet poteſtas ſupꝛa corpus xp̄i myſticū quare ſoli ſacerdoti poteſt cōmitti ꝙ ſit miniſter ſacramēti ꝯfirmatōis. Ratione ſc̄dī dicti aſſignāt ex quodā decreto in quo legit ꝙ gregoriꝰ papa cōmiſit qbuſdā ſacerdotibꝰ anglie ꝙ vngerēt baptiſatos in fide cū criſmate. ſed in tali vnctiōe cōfert ſacramētū ꝯfirmatōis. quare pōt cōmitti ſacerdotibꝰ a papa ꝙ ꝯferāt hoc ſacramētū. Et hoc vltimū reputo verius.

¶ Caplo. v. de ſuſcipientibus confirmatōem.

Sacramentū cōfirmatōis debēt recipere oēs baptiſati: tam viri ꝙ̃ mulieres. qꝛ ſecus eſt de militia ſeculari ⁊ de militia ſpūali. qm̄ militiā ſecularē nō debent recipere mulieres. ſed ſolū viri. qꝛ mulieres nō ſūt apte ad pugnandū corporaliter. militiā aūt ſpūalem poſſunt recipere oēs indifferenter tam viri ꝙ̃ mulieres: qꝛ tam viri ꝙ̃ mulieres ſunt apti ad pugnādū ſpūaliter cōtra ꝑſecutores fidei. ſed militia ſpūalis datur in confirmatione. quare ſacramentū iſtud poſſunt recipere tam viri ꝙ̃ mulieres. Et hoc eſt qđ dicit apl̄us. In xp̄o ieſu neqꝫ maſculus neqꝫ femina. quaſi velit dicere ꝙ quo ad xp̄m nō eſt differentia de maſculo ⁊ femina. Sed nunqd pueri ſunt cōfirmandi? Dicendū eſt ꝙ ſic. ſtatim cū incipiunt habere vſum ratiōis. qꝛ tūc ſunt apti ad cōfitendū fidē xp̄i. ⁊ in ſacramēto iſto datur ſpūſſanctus ad robur vt fides xp̄i audacter recipiatur ⁊ cōfiteatur. Sed nūqd ſine pctō poteſt aliquis omittere ne vnq̄ recipiat ſacramentū confirmatōis? Dicendū ꝙ ſine iſto ſacramēto poteſt eſſe aliquis ſaluus: q: multi nō confirmati ſaluantur ſed ſi occurrat oportunitas ſuſcipiendi illud ſacramētuꝫ quilibet debet illud ſuſcepere. Et ſi ſine cauſa rationabili omittat ip̄m ſuſcipere peecat mortaliter. Cuius ratio eſt. q: quilibet quantū eſt in ſe: debet ſe diſponere ad ſuſcipiendū gr̄am vel eius augmentū ſi ſit capax eius. ſed in ſacramēto ꝯfirmatiōis ſi digne ſuſcipiat confert gr̄a: vel auget. ergo q̄libet habita oportunitate debet ſuſcipere illud ſacramentū. Ideo ſacerdotes curas aīaꝝ habētes debēt inſtruere parrochianos ſuos vt qn̄ ep̄s erit in parrochia preſens ſuſcipiāt iſtud ſacramentum.

¶ Caplō. xi. de ritu confirmationis.

Ritus iſtius ſacramenti confirmatōis eſt quando aliquis confirmatur ⁊ inungitur ꝑ modum crucis ab ep̄o in fronte cum criſmate ſub forma verboꝝ predicta: puta Conſigno te ⁊c̄. Et iſte ritus eſt conueniens. Cuius ratio eſt. q: in ritu ſacramenti debet ſignari virtus ⁊ effectus ſacramenti. modo virtus ⁊ effectus ſacramenti cōfirmationis eſt: ꝙ ꝑ ip̄m datur ſp̄us ſanctus ad audacter fidem xp̄i confitendū. ⁊ ꝙ ꝑ ip̄m confirmatus efficitur pugil xp̄i. ⁊ iſta ſignātur in ritu ipſius ſacramēti. Nam per vnctionē ſignatur ꝙ confirmatus in confirmatione efficitur pugil xp̄i. nam antiquitus pugiles inungebantur. ꝑ alia autē ſignatur ꝙ cōfirmatus dꝫ audacter confiteri fidē xp̄i. Nam a cōfeſſione xp̄i poteſt aliquis impediri ꝓpter duo. ſcꝫ ꝓpter verecundiā vel propter timorē. Contra primū ſit confirmato crux in fronte cū criſmate. vt videlꝫ non erubeſcat confiteri fidem xp̄i.

q: in frōte primo apparet verecūdia. q: qñ homo verecūdat: frons incipit primo erubeſcere ideo ꝯtra ruborē verecūdie inungit frōs. Sed ꝯtra timorē fit etiam crux in frōte: q: qñ hō timet: incipit frōs ⁊ etiā tota facies palleſcere: ideo contra timorem cōfirmatus munitur ſigno crucis. Alapa aūt que datur cōfirmato nō eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed ſolum ꝓpter memoriā datur. locus autem vnctionis debet etiam aliquo pāno mūdo inuolui propter reuerentiam ſacramenti.

¶ Ca.vii. de effectu confirmationis.

Effectus huius ſacri eſt: q̃ vt dictū eſt ſpūſſanctus ad robur ⁊ audaciā ꝯfitendi nomē xp̄i ⁊ fidem in eo dat. Unde niſi ſit obex. i. īpedimētū ex parte ſuſcipiētis in ſacro iſto datur noua grã: vel antiqua auget. Eſt etiā aliꝰ effectꝰ iſtiꝰ ſacri. q: ꝑ ipſum ſi bñ ⁊ digne ſuſcipiatur pctã oblite: mortalia ⁊ venialia dimittunt. Per iſtud etiā ſacrm̄ imprimit caracter vt ſupradictū eſt. ideo iſtō ſacrm̄ nō debet nec poteſt bis ſuſcipi. immo q̇ ſcienter bis ſuſciperet meret ſꝫ leges decapitari: vt ſupra dictū eſt de bapti. Sciendū aūt ꝙ caracter cōfirmationis p̄ſupponit caracterē baptiſmi. quia nullus poteſt ſuſcipere iſtū ſacramentū niſi fuerit baptiſatꝰ Per iſtō etiā ſacramētū contrahit cognatio ſpūalis ſicut ꝑ baptiſmū que īpedit matrimoniū cōtrahendū ⁊ dirimit iam contractū. De hoc dicet infra qñ agetur de matrimonio. Et hec de ſacramento cōfirmationis dicta ſufficiant.

¶ Tractatus quartus prime partis principalis eſt de ſacramento euchariſtie.

¶ Ca.i. quid ſit euchariſtia ⁊ vnde dicatur.

Oſtꝙ dictū eſt de generatōe ſpūali que fit in ba ptiſmo ⁊ de augmento ſpūali qđ fit in ꝯfirmatione dicēdum eſt de ſpūali nutrimēto quod dat̄ in ſacramēto euchariſtie. Circa quod cōſiderāda ſunt .xi. Primo q̄d ſit euchariſtia. ſecūdo de miniſtro euchariſtie: ſeu miſſe: q̄s ⁊ qualis dꝫ eſſe. tercio de materia euchariſtie que ⁊ qualis debet eſſe. quarto de forma euchariſtie. quinto in quo loco dꝫ celebrari miſſa. ſexto de tempore quo debet celebrari miſſa. ſeptimo quotiens in die debet celebrari Octauo de veſtibus quibꝰ dꝫ indui ſacerdos in miſſa. Nono cui debet dari ſacramētū euchariſtie. Decimo đ ritu miſſe. Undecimo de defectibus qui poſſunt occurrere in miſſa Euchariſtia pōt ſic diffiniri. Eſt ſacramētū corporis ⁊ ſanguinis ꝯtentorum ſub ſpeciebus panis ⁊ vini: virtute verborū a ſacerdote prolatorum. ⁊ dicitur ab eu qđ eſt bonū ⁊ carus gr̄a. qꝛ in eo cōtinetur ille qui ē fons gr̄e. ſ. xp̄s: de cuius plenitudine omnes accepimꝰ gratiam vt dicitur. Johannis .ii. ca.

¶ Ca. ii. de miniſtro euchariſtie.

Jniſter ſacramenti euchariſtie: id eſt miniſter q̄ pōt ⁊ debet celebrare miſſam eſt ſacerdos rite ⁊ legitime ordinatus ſine pctō mortali exiſtēs: cui non eſt ꝓhibitū celebrare. Dico qui poteſt ⁊ dꝫ qꝛ multi poſſūt q̄ nō debēt celebrare: ſicut ſacerdotes heretici: vel excōmunicati/vel ſciſmatici/vel degradati. qꝛ ſi celebrant veraciter conficiunt corpus xp̄i: tū peccāt mortaliter in dicendo miſſam ⁊ nō ſolum ipſi celebrantes: imo oēs q̄ audiunt coꝝ miſſam ſi ſint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordinatus. qꝛ nullus niſi ſit rite ⁊ legitime ordinatus in ſacerdotē pōt celebrare miſſam. Intelligendū eſt tñ ꝙ aliquis nō rite ⁊ legitime ordinatus pōt eſſe duobus modis. Uno mõ ꝙ ſcȝ in ordinatõne ſua omittať aliquid qđ ſit de eſſentia ordinis vel ordinationis. ſicut ꝙ nõ ordinetur ab epõ. vel ꝙ qñ ordinať ei man⁹ nõ inungat. vꝉ ꝙ nõ tradať ei calix vel ꝙ ordinãs nõ dicat verba debita ⁊ ſtatuta. vel ꝙ nõ habeat intẽtionẽ ordinãdi. ⁊ talis nullo mõ põt celebrare. q꞉ talis nõ ẽ ſacerdos. Alio mõ ſcȝ ꝙ in ordinatione ſua ſeruatis oĩbus que ſunt de eſſẽtia ordinis ſeu ordinationis omittať aliquid eoꝝ que ſũt de ſolẽnitate ordinis vel ordinatõis ⁊ talis bene põt celebrare: tñ credo ꝙ nõ dꝫ potiſſime ſi ex negligentia ſua fuerit aliqđ tale omiſſum. Quid aũt ſit de eſſentia ordinis vel ordinatõis: ⁊ quid de ſolẽnitate nõ ẽ preſẽtis ſpeculatõis. Quia ſcire iſtud magis ſpectat ad epm̃ q̃ȝ ad ſimplicẽ ſacerdotẽ. Dico etiã ſine pctõ mortali exiſtens. q꞉ nullus in pctõ mortali exiſtẽs: dꝫ celebrare miſſã. Notãdũ tñ ꝙ aliquẽ eſſe in pctõ mortali põt intelligi duob⁹ modis. Uno modo ꝙ ſit in pctõ notorio. Alio mõ ꝙ ſit in pctõ mortali occulto. Primo modo ſi ſit notorius hereticus/ſciſmaticus/excõmunicatus ſymoniacus vꝉ fornicarius: non ſolum ipſe peccat in celebrando: imo omnes qui audiunt miſſam eius. Et ratio eſt: quia iſta q̃tuor crimina maxime repugnant huic ſacramento. Nã in hoc ſacramẽto eſt ſecretũ fidei: ideo repellũtur heretici. Et eſt vinculũ charitatis: ideo repellũtur ſciſmatici ⁊ excõmunicati. Eſt etiam vas gratie vnde vocatur euchariſtia. ideo repelluntur ſymoniaci qui gratiã emunt ⁊ vendunt. Eleuat inſuper hoĩem ad ſtatum ſpũaleȝ: iõ repellũtur fornicarij notorij qui omnes ſũt carnales. Et dicunt notorij fornicarij: non propter ſuſpitioneȝ: vel alia ſigna probabilia ſed q꞉ ſunt ſcdm̃ iuris ordinem condẽnati de tali crimine vel ſpõte in iudicio confeſſi: vel canõnice conuicti. vel propter euidentiam facti quãdo factuꝫ eſt ita notorium quod nõ indiget teſtibus: cum nõ poſſunt aliq̃ tergiuerſatione celari. Si ſit in pctõ mortali occulto. Sciendum eſt ꝙ aliquem eſſe in pctõ mortali occulto poteſt intelligi tribus modis. Uno modo quia iã cõmiſit vel ſcit ſe cõmiſiſſe tempore preterito aliqȯ pctm̃ mortale de quo nõ dolet: nec penitet: nec conteritur. Et talis ſic celebrans nõ ſolum peccat mortaliter imo mortaliſſime. Et de tali dicit apoſtolus ꝙ qui manducat et bibit indigne: iudicium ſcꝫ mortis eterne ſibi mãducat ⁊ bibit. Alio modo aliquis poteſt eſſe in pctõ mortali occulto. qr ſcꝫ cõmiſit aliquod pctm̃ mortale qȯ nõ fuit cõfeſſus. tñ non recolit de illo pctõ. Et talis aut diligenter examinauit conſcientiã ſuam ãteq̃ poneret ſe ad celebrandum ⁊ nullo modo potuit recordari de illo pctõ: ⁊ eſt in propoſito ꝙ ſi recordaretur confiteretur illud peccatũ ⁊ faceret penitentiam de illo in generali conteritur de omnibus peccatis oblitis ⁊ tunc iſte nõ peccat celebrãdo: immo virtute ſacramenti miſſe meretur veniã ⁊ abſoluitur de illo peccato Et ita intelligitur illud verbum eximij doctoris augu. ꝙ iſtud ſacramentũ viuificat mortuos id eſt illas qui iſto modo exiſtentes in mortali peccato celebrant tamẽ ſi poſtea talis recordatur de illo peccato: tenetur de illo confiteri. Et ideo quilibet tenet̃ anteq̃ ponat ſe ad celebrandum diligenter examinare cõſcientiã ſuam ſi ſit in peccato mortali vel non. Et ita precepit beatus paulus dicens. Probet autem: id eſt examinet ſeipſum homo: ⁊ ſic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Si autem exiſtens in peccato mortali de quo nõ recordat̃ exponat ſe ad celebrãdũ anteq̃ examinauerit aliquo modo conſcientiam ſuam: credo ꝙ peccat: qꝛ eſt transgreſſor precepti apoſtoli iam dicti: ſcilicet illius ꝓbet ſeipſum homo. ⁊c. Tertio modo aliquis poteſt eſſe in peccato mortali: ſcꝫ quia recordatur ſe determiate aliquod peccatum mortale cõmiſiſſe: ⁊ tunc aut iſte habet in preſenti copiam confeſſoris aut non: ſi ſic tenetur anteq̃ celebret confiteri. ⁊ niſi ꝯfiteat̃ peccat mortaliter celebrando. nec ſufficit ſibi cõfeſſio generalis que fit ĩ principio miſſe. quia iſta confeſſio extendit ſe ſolum ad peccata venialia ⁊ non ad mortalia: maxime ad illa de quibus homo recordatur. ſi autem talis non habet copiam ſacerdotis. aut iminet ſibi neceſſitas celebrandi puta qꝛ iſte eſt curatus: ⁊ eſt dies dominica: vel dies ſolennis ⁊ populus ſibi commiſſus vult audire miſſam: ⁊ eſſet ſcãdalum in populo niſi ipſe celebraret vel forte aliq̇s parrochianus ſuus eſt infirmus periculoſe: ⁊ requirit iſtuꝫ ꝙ det ſibi corpus chriſti ⁊ iſte non habet hoſtiam conſecratam quam det ſibi: vel iminet ſibi aliqua neceſſitas celebrandi. ſicut ſunt nuptie vel aliquid tale. In iſtis caſibus ⁊ ſimilibus ipſe tenetur cõfiteri: ⁊ penitere de peccato ſuo: ⁊ eſſe in propoſito confitendi ipſum quãdo habebit oportunitatem ⁊ dicat miſſam in nomĩe dñi. quia xp̃s qui eſt ſummus ſacerdos abſoluit eũ. ſed confiteat̃ poſtea qñ hẽbit copiã cõfeſſoris. Si autẽ iſti vt dictum eſt qui ſic exiſtit in pctõ mortali nulla imineat neceſſitas celebrãdi: nullo modo ſe exponat ad celebrãdũ. qꝛ abſqꝫ dubio ſi celebraret: mortaliſſime peccaret. Sed pone aliquis ſacerdos recipit pecuniam ab aliquo vt dicat miſſam de requiẽ, vel aliquã aliã nũquid talis ſacerdos ha bet neceſſitatē legitimā celebrādi: ita ꝙ poſſit celebrare exiſtens in peccato mortali abſqꝫ hoc ꝙ cōfiteatur quando nō hꝫ copiā ꝯfeſſoris? Dico ſaluo meliori iudicio q̄tū mihi videt̄ ꝙ nullus ſacerdos dꝫ accipere pecuniam ꝓ dicendo miſſam: ita ꝙ intētio ſua ſi ſit ſic ꝙ miſſaꝫ eqūparet precio pecunie: tamē ſcđm ꝙ dicit apoſtolus. Si ſpūalia vobis ſeminamus. nō eſt mirū ſi temporalia veſtra metamus. Non eſt ergo prohibitum qñ ſacerdos ꝓ ſuſtentatione vite ſue: nō pro precio miſſe recipiat pecuniā ab eo pro quo dicit miſſam/maxime quando ſacerdos nō hꝫ ſufficientes redditus pro ſuſtentatōe vite. Sꝫ nunquid talis receptio pecunie eſt neceſſitas legitima celebrandi excuſans iſtum vt exiſtens in peccato mortali poſſit celebrare miſſam abſqꝫ pctō. ſine hoc ꝙ cōfiteat̄ ſi non habet copiam confeſſoris? Dico ſaluo meliori iudicio ꝙ iſte ſacerdos aut eſt obligatus ratione bñficii ſibi collati per ſuperiorem/vel per illum qui habet ius patronatus in illo beneficio ad dicendū qualibet die miſſā ſicut ſunt illi qui habēt vicarias perpetuas in aliq̄ eccleſia. Et de tali idē mihi videt̄ dicendū ſicut dixi ſupra de curato cui iminet neceſſitas celebrādi: licꝫ ꝙ ꝯteratur et peniteat de pctō ſuo: ⁊ ſit in ꝓpoſito ꝯfitendi ⁊ celebret in nomine dñi ⁊ cōfiteatur qñ occurret ſibi cōfeſſor. Aut iſte ſacerdos recipit pecuniā ꝓ dicenda aliqua alia miſſa ſingulari: ſicut ſunt multi qui recipiunt pecuniam ꝓ miſſis rogatis. ſicut ꝓ vna miſſa/vel ꝓ pluribus de requiē vel de ſcō ſpū/vel de btā virgine/vel de infirmis Et de iſto dico ꝙ exiſtēs in peccato mortali/nullo modo anteq̄ ꝯfiteatur dꝫ ſe exponere ad dicendum miſſam quia peccaret mortaliter in dicendo. nec exiſtens in tali caſu debet recipere pecuniã ꝓ dicendo miſſam ſtatim: imo debet ſe excuſare dicẽdo. Amice ego nõ ſum bene diſpoſitus ꝓ nunc dicẽdo miſſam. ſed qñ deus voluerit ꝙ ego ſim diſpoſitus ego libẽter faciã qḋ petitis. Et ſi alius inſtanter petat ꝙ ſtatĩ dicat miſſã: ſi reciperet pecuniã: eã ſibi ſtatim reſtituat. ⁊ nullo mõ exponat ſe ad celebrãdũ

Dicit aũt quis ⁊ qualis dꝫ eſſe miniſter miſſe in deſcriptione predicta, cui nõ eſt ꝓhibitũ celebrare. qḋ dixi ꝓpter aliquos religioſos: q̄bus ſm ſtatuta ſue religionis inhibetur ꝙ nõ celebrent quãdiu ſunt in aliq̄bus penitentiis ꝓ q̄buſdam pctis preteritis. Sed nũquid angelus põt eſſe miniſter huius ſacramẽti. i. nũquid angelus põt miniſtrare ſeu conſecrare? Dicendũ eſt ꝙ angelus neqꝫ bonus neqꝫ malus põt celebrare vel ꝯſecrare. qꝛ nõ eſt ſuſceptibilis caracteris ſacerdotalis. Ordo enĩ p̃ſupponit caracterẽ baptiſmalẽ: vnde nullus poteſt ordinari in ſacerdotẽ niſi ſit baptiſatus. Arguunt ergo doctores ſic. Nullus poteſt ſuſcipere caracterẽ baptiſmalẽ niſi fuerit baptiſatus. Sed angelus nõ poteſt baptiſari. quia oportet ꝙ ille q̄ baptiſatur aſpergat̃ aqua. angelus autẽ nõ poteſt aſpergi aqua cũ nõ ſit res corporea. ergo nõ poteſt baptiſari. ⁊ ꝑ ꝯſequẽs nõ põt in ſacerdotẽ ordinari. Et ſi dicat̃ ꝙ licet ãgelus nõ ſit res corporea. tñ põt aſſumere corpꝰ ⁊ ſic in illo corpore poterit baptiſari ſicut aĩa rationalis nõ eſt res corporea: ⁊ tñ baptiſatur in corpore Dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile: qꝛ aliter vnitur aĩa corpori ⁊ aliter angelus. qꝛ aĩa vnitur corpori vt forma materie. angelus aũt nõ vnitur ſic: ſed ſicut motor mobili. idõ aĩa baptiſato corpore baptiſat̃. nõ aũt angelus. qꝛ aĩa ⁊ corpus faciũt vnũ ſuppoſitũ. nõ ſic angelus cũ corpore qḋ aſſumit. Et ideo ſm̄ philoſophum in ꝓhemio metaphiſice. Actiones ſunt ſuppoſitoꝝ. aīa baptiſata corpore baptiſatur: nō aūt angelus. ⁊ ſic ꝑ ꝯſequens aīa poteſt ſuſcipere caracterē baptiſmalē: nō aūt angelus. quare angelus cōſecrare nō poteſt. Sed q̄d ſi angelus preſentaret vnā hoſtiā dicendo eam eſſe cōſecratā: nunq̄d illa hoſtia deberet adorari? Dicendū eſt ꝙ ſi angelus malus p̄ſentaret eā non eſſet adorāda: niſi conſtaret ꝓ certo ꝙ eſſet rite conſecrata. ſed ſi angelus bonus preſentaret eā eſſꝫ adorāda. Et rō eſt: q: angelus malus teſte ſaluatore mēdax eſt ⁊ pater mendacij. ⁊ ſemꝑ nititur decipere hoīem quare nunq̄ debet ſibi credi. Angelus aūt bonus eſt ſēper verax ⁊ veritatis alūnus: ⁊ ſemꝑ nititur ad hominis ſaluationē. ⁊ ideo debet ſemꝑ ſibi credi. vnde q: vt dicit apſus. Angelus malus transfiguratur in angelū lucis. ideo ſemꝑ hoſtia ab angelo preſentata eſt adoranda ſub conditione ſcꝫ ꝙ rite ſit conſecrata. niſi conſtaret ꝓ certo ꝙ eſſet angelus bonus.

¶ Caplo. iij. de materia euchariſtie.

Materia ſacramenti miſſe eſt duplex. ſcꝫ panis et vinū. Ratio quare iſta duo ſunt materia huiꝰ ſacramēti eſt. q: illud ſacramentū ordinat̄ ad ſpūalem nutritionē. tūc autē ſicut nutritio corporis cōſiſtit in cibo ⁊ potu corporalibus. ⁊ panis hꝫ maxime rōnem cibi: ⁊ vinū hꝫ rōnem potus: ita nutritio hec ſpūalis cōſiſtit ī cibo ⁊ potu ſpūalibus. ideo in iſto ſacramento datur corpus xp̄i ſub ſpecie panis in cibū ⁊ ſanguis xp̄i ſub ſpecie vini in potū. Et ita dicit ipſemet xp̄s. Johis. vi. Caro mea vere eſt cibus: ⁊ ſanguis meus vere eſt potus.

¶ Sciendū eſt tñ ꝙ panis q̄ eſt materia huius ſacramenti eſt panis de tritico ⁊ aqua elemētari cōfectus. Dico panis. qꝛ in paſta non poſſet confici corpus xp̄i. Dico etiā de tritico. qꝛ in alio pane ſicut in pane de ſiligine vł ordeo vel de quocūqꝫ alio grano niſi de tritico nō poſſet celebrari miſſa. Dico etiā confectus aqua elemētari. q̄a dato ꝙ ſit confectus alia aqua: quāuis eſſet de tritico: vł cū alio liquore ſicut cū vino: vel cū lacte: vel cū aqua roſacea: ⁊ ſic de aliis vniuerſaliter niſi eſſet confectus cum aqua ſimplici: ex tali pane nō poſſet confici corpus xp̄i.

¶ Sciēdū etiam ꝙ ex p̄cepto ⁊ vſu romane eccl'e que dn̄o diſponente oīm eccleſiarū caput et mater eſt ⁊ magiſtra de foro contenti. c. vltimo. Et ideo oēs eccleſie ſibi tanꝙ̄ matri ⁊ magiſtre debent in oībus obedire. Panis de quo cōficitur corpus xp̄i debet eſſe azimus. qꝛ licet ex vi ſacramenti in pane fermentato poſſet cōfici corpus xp̄i: nihilominus qui in pane fermentato celebraret peccaret mortaliter ⁊ eſſet grauiter puniendus. Notandum inſuper ꝙ vinū qḋ eſt materia huius ſacramēti debet eſſe vinū de vite. qꝛ in alio vino ſicut in vino malorū granatoꝝ vel mororum vel pomorum vel in quocūqꝫ alio vino niſi in vino vitis non poteſt celebrari. Notandū conſequenter ꝙ in aceto vel in agreſta non poteſt celebrari. ⁊ intellige de aceto ꝙ oīno eſt acetum: qꝛ in vinum aliquantulū acetoſo poſſet celebrari. licet non deberet ſi poſſet haberi aliud vinum. Et ratio eſt. quia acetum nō eſt eiuſdem ſpeciei cum vino: cū habeat contrarias virtutes. In muſto vero poſſet celebrari. tn̄ credo ꝙ melius eſt expectare quouſqꝫ ſit bene defecatum. cū muſtū ratione ſue limoſitatis vix poſſet bene euelli quin aliquid de eo remaneat in vaſe. Ratio quare iſta duo ſcꝫ panis de tritico ⁊ vinū de vite sunt magis materia huius sacramenti ꝙ aliqua alia duoꝛ: est ipsa potissima qꝛ xp̄s instituit sacramentū hoc in ista materia celebrari. si enim in alia materia instituisset: illa esset ꝓpria materia hui⁹ sacramēti. sed ꝯgruēter xp̄s in ista materia magis instituit illud sacramētū celebrari ꝙ in alia. qꝛ effectus corpoꝛales panis ⁊ vini maxime spūaliter cōueniūt huic sacramēto. Panis enī habet naturaliter ꝯfortare. Iuxta illd̄ ps̄. Panis coꝛ hoīs cōfirmet. Uinū aūt habet letificare Iuxta illud eiusdē. Uinū letificet coꝛ hoīs. ⁊ illud sacramentū digne sumptū cōfoꝛtat sumentē spūaliter ne ī via huius mūdi deficiat: ideo vocat̄ viaticū. i. viatores cōfoꝛtans ⁊ letificās. Et ideo vocat̄ eucharistia ab eu qd̄ est bonū: ⁊ charos qd̄ est grā quasi bona gratia. que sūme habentē letificat. Sicut enī panis ex multis granis cōficitur. ⁊ vinū ex multis racemis confluit: sic in ꝑceptōe coꝛporis ⁊ sanguinis dn̄i xp̄i fideles adinuicē spūaliter vniuntur. Ideo vocatur cōmunio a con quod est simul ⁊ vnio. quasi simul vnio. Ip̄e etiā xp̄s cōparauit se grano frumenti dicens. Johis. xij. Nisi granū frumenti cadēs in terra moꝛtuū fuerit ⁊c̄. Comparauit se etiam viti dicens. Johis. v. Ego sum vitis vera. Ideo sacramētū coꝛpoꝛis ⁊ sanguinis in vino de vite. ⁊ in pane de tritico cōficitur. ¶ Sciendū est ꝙ licet aqua nō sit de essētia materie huius sacramenti tñ debet amisceri ī vino in calice sed modica quātitate. qꝛ aqua signat populū iuxta illud Apo. ij. Aque multe: ppl'i multi. Ideo mixtio aque cū vino in calice signat vnionē spūalē xp̄i ⁊ ppl'i: que fit virtute huius sacramēti. Sed nunquid sacerdos possit ī quacūq; ꝗtitate de ista materia ꝯsecrare? Dicūt aliqui doctores ꝙ nõ: ſed ſolũ ꝗtũ ſufficeret ſibi ⁊ populo ſibi cõmiſſo. Cuius rõ eſt. q: cũ iſtud ſacr̃m ordinet̃ ad vſum fideliũ ſacerdos nõ põt plus ꝯſecrare: niſi quãtum ſufficit vſui fideliũ. Alij doctores dicũt ꝙ nõ eſt determinata q̃ʒtitas vltra q̃ʒ ſacerdos nõ poſſet cõſecrare: imo in quacũqʒ quãtitate preſentet̃ ſibi panis ⁊ vinũ in tãta quãtitate poſſet celebrare. Cũ enim in forma conſecrationis ponatur illud ꝓnomen hic hec hoc demõſtratiuũ oportet ꝙ materia conſecrãda ſubijciatur oculis ſacerdotis vñ dicũt ꝙ ſacerdos exiſtens in altari nõ põt cõſecrare totũ panem qui eſt in platea vel totum vinũ quod ẽ in celario: ſed totũ panẽ ⁊ vinũ quod ſibi offert̃ in quacũqʒ quãtitate poſſet cõſecrare. Et rõ eſt: q: ſi prima opinio eſſet vera ſequeret̃ ꝙ ſacerdos exiſtẽs in deſerto nõ poſſet tot hoſtias ꝯſecrare: quot poſſet vnꝰ q̇ eẽt in vna magna ciuitate. nec etiã ſacerdos ſimplex poſſet tot hoſtias ꝯſecrare: quot poſſet ſacerdos curatus que oĩa ſunt abſqʒ rõne dicta. Et rñdẽt ad rõnẽ coꝝ. dicũt ⁊ ꝙ differẽtia eſt inter iſtud ſacramẽtũ. ⁊ alia ſacr̃a q: eſſentia aliorum ſacramẽtoꝝ cõſiſtit in diſpẽſatione ⁊ vſu materie. ſicut eſſentia baptiſmi cõſiſtit in aſperſione aque ⁊ ꝓlatione forme: ⁊ ita eſt de alijs ſacramentis. ſed eſſentia ſacramẽti euchariſtie conſiſtit in conſecratione materie ⁊ non in vſu eius q: poſito ꝙ hoſtia conſecrata nũq̃ʒ ſumeretur: verum eſſet ſacramentum. Et ideo licet ſacerdos non debeat cõſecrare niſi tot hoſtias quot ſibi ⁊ populo ſuo ſunt neceſſe. tamen ſi conſecraret mille milia. omnes eſſent conſecrate. Solet autem circa iſtam materiam ab aliquibus talis moueri queſtio.

¶ Si eſſent. xiij. hoſtie conſecrande: ⁊ ſacerdos nõ crederet eſſe niſi.xij.nūquid oēs.xiij.eſſent conſecrate? Ad hoc reſpōdet dn̄s berengarius archiep̄s cōpoſtellanus magiſter ĩ theologia pariſiēſis ĩ quodā quolibeto ſuo:ꝙ aut iſte ſacerdos intēdit ꝯſecrare oēs hoſtias que ſunt ante ſe quotq̄t ſi.tn̄ credit ꝙ nō ſūt niſi.xij.⁊ tūc dicit.ꝙ oēs ſūt ꝯſecrate. Aut ĩtendit cōſecrare preciſe.xij.⁊ non plures:⁊ nō determiat que ſūt ille.xij.⁊ tūc dicit ꝙ nulla ē ꝯſecrata.qꝛ cū quelʒ ſit ꝯſecrabilis ita ꝙ nō magis vna q̄ alia:⁊ ſacerdos nō magis ſe determinet ad iſtā q̄ ad aliam:qua ratione tu dices ꝙ iſta non eſt conſecrata.eadem ratione ego dicā ꝙ nec illa ⁊ ſic poterit dici ꝙ qualibet q̄re neutra erit ꝯſecrata. Vn̄ qn̄ ſacerdos hʒ ꝯſecrare pl̄es hoſtias nō determiare ſe dʒ ad certū numerum ſʒ dʒ hēre intētionē vt cōſecret quicq̄d eſt ante ſe.

¶ Ca.iij.de forma euchariſtie ⁊ ꝯſecratiōis ſanguinis

OMniū ſacramētoꝝ forme cōſiſtūt ĩ v̄bis certis et determiatis.⁊ iō forma ſacri euchariſtie in aliq̄b⁹ verbis limitatis ꝯſiſtit. Ad ſciendū aūt in q̄bus verbis forma iſti⁹ ſacri cōſiſtit. Notādū ꝙ in miſſa ſunt quedā verba que ſunt de ſolēnitate tm̄.⁊ quedā de neceſſitate req̄rūtur.verba que ſūt de ſolēnitate ſunt illa que ſolū faciūt ad ornatū ⁊ quedā decorē miſſe:ſicut proſe gloria in excelſis deo.⁊ quidā verſus qui dicūtur infra ſanctus ⁊ agnus dei.⁊ iſta nihil faciūt ad eſſentiā miſſe imo credo ꝙ qn̄ dʒ eſſe ſermo:debent dimitti totaliter melodie:vel ad min⁹ abbreuiari.qꝛ plus ꝓficit ſermo q̄ talia carmina.cū iſta mulceant aures corporis.⁊ ſermo medicet lāguores cordis. Verba que ſunt de neceſſitate:ſunt illa que directe ſunt de officio miſſe. Notandū tn̄ ꝙ duplex eſt neceſſitas qꝛ quedā eſt neceſſitas ſacramenti.⁊ que dam precepti. In miſſa ergo quedã ſunt verba de neceſſitate ſacramẽti: ⁊ quedã de neceſſitate precepti. De neceſſitate precepti ſunt oia illa verba que a beato Petro aplo ⁊ ab alijs ſũmis põtificibus ſucceſſoribus ſuis fuerunt inſtituta dici in miſſa. De neceſſitate aũt ſacramenti ſunt illa que xp̃s in cena ꝓtulit: q̃n iſtud ſacramẽtum inſtituit. Et eſt differentia inter iſta verba. q: ſi quis dimitteret verba que ſunt de neceſſitate precepti: ⁊ diceret illa que ſunt de neceſſitate ſacramenti: ⁊ haberet intentionẽ cõſecrandi: cõſecraret. tñ mortaliſſime peccaret ⁊ eſſet grauiter puniẽdus. Si aũt diceret oia verba que ſunt de neceſſitate precepti ⁊ dimitteret illa que ſunt de neceſſitate ſacramenti: quãtũcunq̄ intenderet cõſecrare: tamen nõ conſecraret. Cum ergo ſm philoſophũ forma ſit que dat eſſe rei ⁊ ſine qua res eſſe nõ poteſt: manifeſtũ eſt ꝙ illa ſola verba que ſunt de neceſſitate ſacramenti ſunt forma huius ſacramenti. Iſta autem verba quantũ ad formã conſecrationis corporis xp̃i ſunt hec. Hoc eſt enim corpus meũ. Sciendum autem ꝙ hec dictio enim non eſt de neceſſitate ſacramenti. quia poſito ꝙ aliquis ſacerdos cũ intentione conſecrandi proferret iſta verba. Hoc eſt corpus meũ. ⁊ non diceret enim. vere conſecraret. Utrũ autem oporteat ꝙ precedant aliqua verba que ſunt de integritate forme. Notandũ ꝙ doctor ſubtilis in. iiij. ſuo dicit ꝙ oia illa verba ab illo loco Qui pridie. incluſiue vſq̄ ad illum locũ Simili modo ⁊c. excluſiue ſunt neceſſaria ad formam conſecrationis corporis xp̃i. ⁊ ratio ſua eſt: quia ſacerdos conſecrans profert verba conſecrationis in perſona xp̃i. oportet ergo ꝙ verba conſecrationis precedent aliqua verba per que demonſtretur ꝙ ſacerdos loquitur in perſona xp̄i. Jlla autem ſunt iſta. Qui pridie ꝗ̄ pateretur ⁊c̄. ergo de neceſſitate oportet ꝙ illa verba precedāt. Et illud declarat ipſe ꝑ talē exemplū. Si aliq̄s diceret. dico ieſum xp̄m miniſtrū fuiſſe circūciſionis. incertū eſſet vtrū illud verbuꝫ dictū fuiſſet a btō paulo. ſed ſi diceret paulus dicit. dico ieſum xp̄m ⁊c̄. tūc eſſet cūctis audiētibus certū ꝙ illud verbū eſſet dictū a btō paulo. Silr in ꝓpoſito ad hoc ꝙ denotet̄ ꝙ ſacerdos dicat iſta verba ſcꝫ. Hoc eſt enī corpus meū. in ꝑſona xp̄i. oportet ꝙ p̄cedāt aliqua verba ꝑ que det̄ intelligi ꝙ xp̄s dicit iſta verba. Hoc eſt enī corpus meū. iſta aūt ſūt ꝟba illa: puta. Qui pridie ⁊c̄. Aliꝗ̄ aūt doctores dicūt. vt dictū eſt. ꝙ duplex eſt neceſſitas. ſ. ſacramēti ⁊ p̄cepti. Dicūt ergo ꝙ de neceſſitate ſacramēti ſunt tm̄ iſta quattuor verba. hoc eſt corpus meū. qꝛ cū iſtis quattuor verbis fieret ꝯſecratio ſi ſacerdos diceret ea cū intentiōe ꝯſecrandi. oīa aūt alia ſunt tm̄ de neceſſitate precepti: qꝛ lꝫ omittens aliq̄d eoꝝ mortaliter peccet tm̄ cōſecraret. Et rn̄dent ad rōnem ſuā q̄ dicit ſacerdos cōſecrans loquit̄ in ꝑſona xp̄i. ⁊ ideo oportet ꝙ dicat aliqua verba ꝑ que denotet̄ ꝙ loquit̄ in ꝑſona xp̄i. dicūt ꝙ de neceſſitate ſacramenti nō requirit̄ ſed ſufficit intētio ſacerdotis intendentis loqui in ꝑſona xp̄i. Et propterea iſta verba. Hoc eſt corpus meū. ſatis oñdūt ꝙ ſacerdos loquitur in ꝑſona xp̄i. qꝛ nullus credit ꝙ ſacerdos velit dicere ꝙ eſt ſuū proprium corpus. ſed loquitur in ꝑſona xp̄i cuius eſt illud corpus. Dicendū ergo ꝙ forma conſecrationis corporis xp̄i conſiſtit preciſe in his verbis. hoc eſt enī corpus meum. De hoc autem ꝙ demōſtrat illud pronomen demonſtratiuū hoc: dixerunt aliqui doctores ꝙ illud ꝓnomen hoc demõſtrat corpus xp̄i:alij aūt dicunt ꝙ nõ ſed ſubſtantiã panis.Sed iſtud ſalua reuerētia dicentiũ.nõ eſt verũ.⁊ arguo ſic cõtra eos.Scd̄m ſententiã oim doctoꝝ ⁊ ſm veritatē verba ſacramētalia efficiunt illud quod ſignificãt:ſed verba predicta ſcꝫ hoc eſt enī corpus meũ nõ efficiunt ꝙ corpus xp̄i ſit corpus xp̄i verũ.qꝛ anteꝙ̄ iſta verba ꝓferantur corpus xp̄i erat corpus xp̄i nec efficiunt etiã ꝙ panis ſit corpus xp̄i.qꝛ iſta eſt falſa ſubſtantia panis eſt corpus xp̄i.ergo iſtud pronomē hoc nõ demõſtrat corpus xp̄i:nec ſubſtantiam panis.Et ꝓpter hoc dicũt aliqui ꝙ iſtud ꝓnomen hoc nihil demõſtrat:qꝛ verba dicũtur recitatiue a ſacerdote.et ideo iſtud ꝓnomen hoc nõ tenet demõſtratiue:ſed materialiter tantũ.Sed iſtud nihil eſt dictu:qꝛ nõ tulit difficultatē.qm̄ licet iſta verba dicantur modo recitatiuo a ſacerdote cõſecrante:tn̄ xp̄s conſecrans in die cene non dixit iſta verba recitatiue.⁊ ideo qñ dicit iſta verba:iſtō ꝓnomen hoc aliquid demõſtrabat.⁊ ideo quero q̄d tũc demonſtrabat:⁊ ſic remanet eadē difficultas que prius:ideo dicũt aliqui ꝙ iſtud ꝓnomen hoc nihil demõſtrat determinatũ ſed demonſtrat aliquid indeterminatũ.vnde qñ dicitur.hoc eſt enī corpus meũ in ꝑſona xp̄i oportet ꝙ precedãt aliqua verba ꝑ que detur intelligi ꝙ xp̄s dixit hec verba.Hoc eſt enī corpus meũ.⁊ eſt ſenſus ꝙ hoc qͦd cõtinetur ſub illis ſpeciebus q̄cquid ſit illud eſt corpus xp̄i.Et ſi obijciatur ꝙ illud qͦd cõtinetur ſub illis ſpeciebus ꝓ toto tempore quo dicũtur v̄ba ē panis:q̄a corpus xp̄i nõ incipit ibi eſſe niſi poſt ꝓlationem vltime ſyllabe:ſcꝫ cum ergo ſi quando dicitur hoc eſt: ſit ſenſus ꝙ illud qͦd continetur ſub illis ſpeciebus ſit corpus xp̄i:

erit ſenſus ꝙ panis erit corpus qđ eſt falſum. Dicendū ꝙ iſta ꝓpoſitio hoc eſt enī corpus meū: ſicut ⁊ quelibet alia donec ꝓferat᷑ nō eſt ꝑfecta nec ꝑfectū ſenſū generat in aīo auditoris: īō nō eſt iudicādū de eius veritate quouſq; ſit tota ꝓlata. Conſtat aūt ſm̄ fidē ꝙ iſtud qđ continetur ſub iſtis ſpeciebus poſt ꝓlationem vltime ſyllabe eſt corpus xp̄i. Ideo vere dr̄ ꝙ iſtud ꝓnomē hoc demōſtrat illud qđ ꝯtinet᷑ ſub iſtis ſpeciebus qđcunq; ſit illđ. Et hec de forma ꝯſecrationis corporis xp̄i.

¶ Sequitur de forma ꝯſecratōis ſanguinis.

Irca formā cōſecratiōis ſanguinis xp̄i ſciendum eſt in ꝗbus verbis conſiſtit. Illius enī eſt duplex opinio. Nam ſctūs Thomas de aquino ⁊ ſui ſequaces dicūt ꝙ forma ꝯſecratōis ſanguinis cōſiſtit in his ꝟbis Hic eſt enī calix ſanguinis mei noui ⁊ eterni teſtamenti myſteriū fidei ꝗ ꝓ vobis ⁊ ꝓ multis effundetur in remiſſionē pctōꝝ. Ita ꝙ oīs iſta verba ſunt de eſſentia forme. ⁊ ꝗ aliquid iſtoꝝ dimitteret nihil faceret. Et ratio ē q: de eſſentia ⁊ integritate alicuius ꝓpoſitionis nō ſolū ſunt ſubiectū ⁊ predicatū: ſed etiā ea que ſunt determīatiōes ſubiecti ⁊ predicati. ſꝫ iſta verba noui ⁊ eterni vſq; pctōꝝ ſunt determinatōes iſtius predicati. Hic eſt calix ſanguinis mei. quare oīa ſunt de eſſentia forme. Magiſter autē henricus de gandauo ⁊ ſui ſequaces dicunt ꝙ in iſtis verbis tantū. Hic eſt calix ſanguinis mei ꝯſiſtit forma ꝯſecratōis ſanguinis. ⁊ ꝙ tunc iſtis verbis dictis ſtatī eſt ibi ſanguis xp̄i. Alia aūt verba que ſequunt᷑: ſcꝫ noui ⁊ eterni teſtamēti ⁊c̄. non ſunt ſm̄ iſtos de eſſentia forme: nec de neceſſitate ſacramēti: ſed ſolū de neceſſitate p̄cepti. Vn̄ ꝗ dimitteret aliqđ iſtoꝝ verboꝝ. puta noui

⁊ eternl. ⁊c̄. licet grauiter peccaret: tñ vere ꝯsecrāret. Et rō istoꝝ ē ista. qꝛ ꝑ formas sacramētales nō īportatur đ necessitate sacramēti nisi illud qđ efficiūt sed essentia sanguinis xp̄i ī isto sacramēto directe ⁊ explicite significat ꝑ ista verba. ergo p̄cise in istis verbis cōsistit forma ꝯsecratōis sanguis xp̄i. Que istaꝝ opinionū sit verioꝛ: fateoꝛ me nescire. primā tñ reputo securioꝛē: ⁊ ad eā ꝯfirmādā adducit frater. Bern̄. de gueraco quondā elect⁹ claremōtensis baccalari⁹ parisiensis in theologia in correctorio suo cōtra magistrū hēricū talia duo signa. Primū est ꝙ sacerdos nō ostēdit ppl'o sāguinem xp̄i ī missa ad adorādū quousqꝫ cōpleuerit oīa verba p̄dicta. s. Hic est calix vsqꝫ ad remissionē pctōꝝ. Et statī dictis his v̄bis eleuat calicē ostēdēs sanguinē xp̄i ppl'o ad adorandum signū est ꝙ tūc cōpleta ē cōsecratio sanguinis ⁊ nō ante Secūdū signū est ꝙ btūs ambrosius qui ē vn⁹ de quattuoꝛ doctoribus principalibus ecclīe in missali suo scripsit oīa ista verba litteris aureis. ⁊ generaliter formas oīm sacramētoꝝ. ergo de intētione bti ambrosii fuit ꝙ oīa verba predicta essent de forma consecrationis sāguinis. Judicio etiā meo paruo illud videtur esse de intentione illius decretalis cū marthe. extra de cele. missarū. Casus enī decretalis est iste. Quidā ep̄s attēdēs ⁊ vidēs ꝙ in nullo euāgelioꝝ īuenit ꝙ aliq̄s euāgelistarum posuerit ista verba mysteriuꝫ fidei: mirabat̄ quis fuerit tante audacie ꝙ fuerit ausus verbis sacramētalibus interponere ista verba. Et sup hoc cōsuluit dn̄m papaꝫ. Et cōstat ꝙ intētio sua erat ꝙ istud esset de integritate forme. alias questio sua esset nulla qꝛ eodem modo posset querere de quolibet verbo totius canonis. Et papa nō reprehendit eū de queſtione illa: īmo cōmēdat ergo videt ꝙ oīa illa verba ſint de integritate forme. Et q̇cq̇d ſit de veritate iſtaꝝ opinionū: neſcio: cōſulo tñ cuilibꝫ celebrāti ꝙ dicat oīa verba predicta ſub vno cōtextu: ⁊ cū actuali intētione ꝯſecrādi: q̄tū poterit. Sciendū autem ꝙ ꝑ iſta verba iſtiꝰ forme tāgūtur quattuor bñficia que recipimꝰ a paſſione xp̄i cuius paſſionis iſtud ſacramētū eſt rememoratiuū. Juxta verbū apoſtoli ad coꝛ.c.xi. Quotiēſcūqꝫ mādūcabitis panē hūc ⁊ calicem bibetis ⁊c. Primus effectus ſiue primū bñficiū paſſionis xp̄i ē ꝙ per ipſum ſumus a ptāte demonis liberati. Et iſtud tangitur in forma ſacramenti cū dicitur. Hic ē calix ſanguinis mei. Sicut enim olim filij iſrael fuerūt de ptāte ⁊ ſeruitute pharaonis liberati per ſanguinem agni paſchalis: ſic ppl's fidelis eſt de ptāte demonis liberatꝰ ꝑ ſāguinē xp̄i: ſcḋm ꝙ ꝯfitet̄ ioħā. in apo.c.v. dicēs de chriſto Redemiſti nos deꝰ in ſanguine tuo. Secūdus effectus ſiue bñficiū qḋ recipimꝰ a paſſione xp̄i eſt ꝙ ꝑ ipſā ſumꝰ celeſtis glīe heredes effecti ⁊ iſtud tangit ī forma iſta cū dr̄ noui ⁊ eterni teſtamēti. Sicut enī pr̄ condens teſtamētū filios heredes ꝯſtituit: ſic xp̄s nouū teſtamentū ordinans ꝯſtituit nos heredes glīe paradiſi. Et iſtud teſtamētū fuit in ſui paſſione ordinatū atqꝫ cōfirmatū: qꝛ teſtamētū morte teſtatoꝛis cōfirmat̄ vt dicit apl's paulus.c.ix. Et hoc ē qḋ ponit ī eadē ep̄la dicens de xp̄o. Noui teſtamenti mediatoꝛ eſt: vt morte interueniente repromiſſionē accipiant qui vocati ſūt eterne hereditatis. Sciendū autē ꝙ lex euangelica dicitur nouū ⁊ eternum teſtamentum: ad differentiam legis moſaice que fuit vetꝰ teſtamētū ⁊ trāſitoꝛiū. Et dr̄ nouum: qꝛ no na ꝓmittit.ſ.bona celeſtia que nūq̄ legūtur ꝓmiſſa fuiſſe in veteri teſtamēto:ſʒ ſolū tēporalia.⁊ iō qꝛ bona tēporalia trāſitoꝛia ſūt:iō teſtamētū vetus fuit trāſitoꝛiū.⁊ qꝛ bona celeſtia eterna ſūt:iō teſtamētū nouū dr̄ eternum. Dicit etiā nouū:qꝛ nouo mō fuit iſtitutū.ſ.a ſāguie xp̄i. Lex eni moſaica fuit inſtituta cū ſanguine aīaliū:ſm ꝙ legit ⁊ recitat aplꝯ in ep̄la ad hebꝛe.ix.c.dicēs ꝙ poſtq̄ moyſes ſcripſit legē i libꝛo:⁊ legerat corā oī pplo aſꝑſit librū ſuū ⁊ populū ſanguine vituloꝝ ⁊ hircoꝝ dicens. Hic eſt ſanguis teſtamenti.⁊c̄. Sed lex euāgelica fuit iſtituta mediāte ſāguine xp̄i.ſm qđ dicit ipſemet chriſtꝰ xxii. Hic calix noui teſtamēti eſt i meo ſāguine. ⁊ iſtam rōnē tangit aplꝯ ad hebꝛe.ix.c.dicēs. Nō eni ꝑ ſanguinē vituloꝝ ⁊ hircoꝝ:ſʒ ꝑ ꝓpriū ſanguinē introiuit ſemel in ſancta eterna redēptione inuenta ⁊ iō noui teſtamēti mediatoꝛ eſt. Tercius effectus ſiue tertiū beneficiū qđ per paſſionē chriſti accepimꝰ eſt ꝙ per ipſaʒ ſumus de fide catholica informati.⁊ iſtud tangitur in forma iſtius ſanctiſſimi ſacramēti.cū dicit myſteriū fidei. Sicut eniʒ ſm qđ dicit ambꝛo.in libꝛo qui vocat exameron. Sāguiſ extractus de ſub ala dextra colūbe valet ad illuminādū oculos corpoꝛales:ita ſanguis xp̄i qui exiit de latere eiꝰ dextro pendētis in cruce valet ad illuminandū ſpūales oculos anime ad credēdū ea que ſūt fidei. Et i huius figurā velū tēpli qđ occultabat ea que erāt infra ſctā ſanctoꝝ fuit in paſſione chriſti ſciſſum:in ſignum ꝙ ea que erant occultata ⁊ velata ſub vmbꝛa legis:ac ꝓphetaruʒ fuerūt manifeſta ⁊ reſerata. Quartus effectus ſiue bñficiū qđ per paſſionē xp̄i accepimus eſt:ꝙ ſumus ꝑ ipſam a peccatis emūdati ⁊ hoc tāgit in foꝛma iſta cū dici tur in remiſſionem pctōꝝ. Et de hoc loquitur btūs iohannes euāge. in apo. c. iiij. dicēs. Dilexit nos ⁊ lauit nos a pctis nr̄is in ſanguine ſuo. Ex his pꝫ ꝙ forma ꝯſecrationis corporis chriſti preciſe ꝯſiſtit in his verbis. Hoc eſt enī corpus meū. mathe. xxvi. mar. iiij. lu. xxij. iohan. xix. c. Forma aūt cōſecratōis ſāguinis xp̄i cōſiſtit in his verbis. Hic eſt calix ſanguinis mei noui ⁊ eterni teſtamenti myſteriū fidei qui ꝓ vobis ⁊ pro multis effundetur in remiſſionē pctōꝝ. vn̄ cū oīa iſta verba canonis debeant dici cum magna reuerentia/contritione/deuotiōe ⁊ mētis recollectione iſta verba ſpecialiter cum ſumma deuotione ⁊ actuali intentione quantum poſſibile eſt debent dici. Et ſi aliquis queratur vel dubitet quare i forma conſecrationis ſanguinis non dicitur: hic eſt ſāguis meus. ⁊c̄. ſicut in forma cōſecratōis corporis dr̄. hoc eſt corp⁹ meū. Poteſt dici ꝙ cā hm̄ōi eſt. qm̄ hoc ſacr̄m ordinatur ad vſum fidelium qui vſus ē ſpūalis ⁊ ſacramētalis manducatio ꝙtum ad corpus ⁊ ſacramentalis ac ſpiritualis potus ꝙtū ad ſanguinē ⁊ q: hoīes magis abhorrēt bibere ſanguinē ꝙ comedere carnes ideo ad remouēdū horrorē nō dr̄ in forma cōſecratōis ſanguis. hic ē ſanguis meus. ſicut dicit in forma conſecrationis corporis chriſti. hoc ē corpus meum. Et ē ibi quadā figura quam grammatici vocant methonomiā. ſ. quando continens ponitur ꝓ cōtento. ſicut quādo dr̄ bibatis illō vas vini. quia non ē ſenſus ꝙ homo bibat vas: ſed ꝙ bibat vinum quod eſt in vaſe. Similiter quādo dr̄. hic ē calix ſāguinis mei non ē ſenſus ꝙ virtute verborum ſit ibi calix q' antea erat: ſed ꝙ ibi ſit ſanguis xp̄i. Sed aliquis dubitaret quare in forma conſecrationis corporis xp̄i non dicitur hoc eſt corp⁹ meū qḋ ꝓ vobis tradet̄ ſicut dr̄ in forma cōſecratōis ſāguinis: qui ꝓ vobis effundet̄ cū ita bn̄ fuerit corp⁹ traditum ꝓ nobis ſicut ſanguis effuſus. Ad hoc eſt dicēdū ꝙ iſtud ſacramētū eſt rememorativum paſſionis ⁊ mortis xp̄i. ita dicit apl's. i. ad cor. xi. c. Quotiēſcūqꝫ mānducabitꝫ panē hūc ⁊ calicē bibetꝫ mortē dn̄i annūciabitis donec veniat dies. ſ. iudicij. xp̄s etiā hoc ſacr̄m inſtituēs dicit lu. xxij. Quotienſcūqꝫ ſumetis hoc facite in meā cōmemorationē. hoc ē i memoriā mee paſſionis. Paſſio aūt ⁊ mors xp̄i meli⁹ repreſentat̄ per effuſionē ſāguinis: ꝙ̄ ꝑ traditionē corporis idō dr̄ i forma cōſecratiōis ſāguis q̇ ꝓ vobis effūdet̄ in remiſſionē. peccatorū. ⁊ nō dr̄ in forma cōſecratōis corporis qui pro vobis tradetur. ¶ Notādū etiā ꝙ licet ex virtute verborū forme conſecrationis corporis ſub ſpecie panis ſit tātū corpus chriſti: ⁊ virtute verborum cōſecrationis ſanguinis ſub ſpecie vini ſit tm̄ ſanguis xp̄i. tamē ex quadā naturali conuenientia ſub vtraqꝫ ſpec e eſt totus chriſtus verus deus: ⁊ verus homo. ita dicitur in proſa de corpore chriſti vbi dicitur. Caro cibus: ſanguis potus: manet tamen xp̄s totus ſub vtraqꝫ ſpecie.

¶ Ca. v. in quo loco debeat celebrari miſſa.

Eſtatur olim philoſophoꝝ ſentētia ꝙ mirabilia ē influētia loci ꝓprij ⁊ re vera eſt mirabilis: intantū ꝙ rē mutat: ⁊ alterat a ſua natura ſicut narrat philoſophus i libro de plātꝫ de pomis pſie dictis a pſia. vbi primit⁹ īuēta fuerūt. nā ea que naſcūt̄ ibi comeſta īterficiunt. ea aūt que naſcūtur apud nos ſunt ad comedendū ſuauia ⁊ iocunda. Ex quo patet manifeſte quantum facit locus ad mutationem rei. Et propter hoc fuit prece ptũ filijs iſrael in li. numeri. c. v. ꝙ non offerent ſacrificiũ niſi in loco quẽ dñs elegiſſet. Si enĩ ſacrificiũ iſraeliticũ qđ de carnib⁹ hircoꝝ vituloꝝ agnoꝝ fiebat: offerri nõ debebat niſi in loco ſcõ ⁊ mũdo quãtomagis ſacrificiũ catholicũ in quo xp̄s verus deus: ⁊ verus homo offertur nõ dꝫ fieri niſi in loco ſcõ ⁊ mũdo. vñ locus in quo dꝫ miſſa regulariter celebrari ẽ eccl'ia. ⁊ ita ponit Auguſtinus dicens. Extra eccleſiam nõ ẽ locus veri ſacrificij ⁊ dico regulariter. q: in aliq̄bus caſibus poteſt miſſa celebrari extra eccleſiam. Notandum ꝙ quo ad nũc⁹ eccleſia poteſt capi duobus modis. Uno modo eccleſia idꝫ eſt ꝙ congregatio fideliũ que cõgregatur in fide ⁊ charitate: ⁊ ita accepit augu. eccleſiã qñ dicit ꝙ extra eccleſiam/id eſt extra fidẽ eccleſie nõ eſt locus veri ſacrificij. Alio mõ eccleſia idẽ ẽ ꝙ ipſa domus materialis in qua dicũtur hore ⁊ miſſe ⁊ extra eccleſiã ſic dictã põt aliquibus caſibus miſſa celebrari. ſicut in honeſto exercitu. vl' qñ ad aliquã feſtiuitatẽ/vel ad inuocationẽ alicuius ſcti vel obſequiũ alicuius defuncti/vel ad aliquã miſſam nouam vel ad aliqđ aliud tale conuenit multitudo magna ppl'i ⁊ eccleſia ẽ ꝑua ita ꝙ nõ poſſit ibi recipi ppl's põt in cymiterio vel in aliqua alia platea honeſta ⁊ munda erigi altare ⁊ dꝫ ibi decenter aptari ne puluis vel flat⁹ venti/vel aliquod tale poſſit offendiculũ inferre. De licentia etiam dioceſani epiſcopi ꝓpter aliquã neceſſitatẽ põt miſſa celebrari ĩ domo alicui⁹ in aliq̃ parte apta ad hoc ita tñ ꝙ ſuper altare portatile ponant deſuꝑ aliquam tabulam lapideã alicui ſtipiti annexã: ⁊ bñdicaꝫ ab epiſcopo. Et iſta tabula debet eſſe integra. quia ſi eſſet fracta non debet ibi miſſa celebrari. nec etiam ſi eſſet a ſtipite ãmota immo peccarẽt qui ibi celebrarent Et etiã iſta tabula debet lapidea eſſe: ⁊ nõ de aliqua alia materia. Et huius rõ eſt vna: qꝛ xp̃s q̃ immolatur ibi vocat petra. Vñ dicit apl̃us .i. ad coꝛ .x. Petra aũt erat xp̃s. Alia cauſa eſt. qꝛ ſepulchrũ xp̃i qȯ repreſentat altare fuit exciſum de petra. vt dicit euãgeliſta marcus. Et ꝓpter eandẽ rõnem corporalia debent eſſe linia ⁊ nõ de aliqua alia materia. qꝛ xp̃s in illo monumẽto fuit inuolutus in ſyndone munda .i. lino candidiſſimo. ⁊ corporalia ſignãt illa lintheamina in qͥbus xp̃s mortuus fuit inuolutus. Calix etiam nõ dꝫ eẽ d vitro: qꝛ de facili poſſet frãgi. nec de ligno: qꝛ lignũ poroſum eſt: ⁊ in poris poſſet ſãguis ſubintrare: nec de calibe: nec de cupro: nec de auricalco: qꝛ inducũt faſtidiũ: ⁊ eẽt periculũ de vomitu. Poteſt aũt fieri de auro: argẽto: ⁊ de ſtãno. Sciẽdum aũt ꝙ qñ altare eſt totũ conſecratũ ſeu benedictũ: non oportet ꝙ ibi ſit tabula alia. Notandũ etiã ꝙ altare ſiue ſit ĩ eccleſia ſiue extra eccleſiã ſemꝑ debet erigi verſus orientẽ ita ꝙ ille qui dicit miſſam habeat faciem ad orientem. Et rõ eſt: qꝛ xp̃s vocat oriens. Luce .i. Viſitauit nos oriens ex alto. ⁊ de ip̃o xp̃o cãtat eccleſia. O oriens ſplẽdor lucis eterne. Alia cauſa eſt: qꝛ ſm qȯ dicunt philoſophi: pars oriẽtalis eſt dextra pars celi. ſm aũt qȯ dicit xp̃s Mathei .xxv. c. Deus ſtatuet bonos a dextris. Vt ergo in iudiciũ mereamur poni a dextris debemus orare verſus orientẽ: ⁊ qꝛ principalior oratio eſt miſſa. ideo ille qui dicit miſſam debet habere faciẽ verſus orientẽ. Qȯ aũt eccleſia in qua dr̃ miſſa ſit conſecrata vel non nihil facit ad miſſam licet quantũ ad ſolennitatẽ miſſe ſemꝑ ſi poſſibile eſt debet dici in eccleſia conſecrata, cum ſit multũ honoꝛificū ⁊ vtile eccleſiā eſſe conſecratā.qꝛ q̄n aliquis intrat eccleſiā cōſecratā cauſa oꝛationis:remittuntur ſibi pc̄tā venialia.Sciēdū aūt ꝙ in naui nunq̄ debet miſſa celebrari ꝓpter periculū effuſionis ſanguinis.In eccleſia autē ſanguinis vel ſeminis effuſione polluta non debet miſſa celebrari.Et ſi aliq̄s ibi celebraret:peccaret moꝛtaliter.nō tamen ex hoc efficeretur irregularis ſicut fuit declaratū ꝑ dn̄m bonifaciū octauū.extra de ſententia excōicationis.cap̄.i.Is qui.lib.vi. Si etiam eccleſia eēt predicto modo polluta.non poſſet in cymiterio ſibi cōtiguo celebrari.qꝛ q̄n eccleſia eſt polluta cymiteriū ſibi contiguū ſimiliter eſt pollutū.ſed ſi cymiteriū ſit pollutū nō opoꝛtet ꝙ eccleſia ſibi cōtigua ſit polluta. cauſa principale trahat annexū ⁊ nō annexū principale.vt habet̄ extra de cōſe.eccle.vel altaris ⁊c. Si eccleſiā.lib.vi. Vn̄ ſicut in cymiterio cōtiguo eccleſie pollute nō dꝫ aliquis celebrare nec etiā debꝫ aliquis ibi ſepeliri.Secus eēt ſi cymiteriū nō eēt contiguū eccleſie.qꝛ poſito ꝙ eccleſia eēt polluta cymiteriū tn̄ non contiguū ipſi eccleſie non eēt pollutū vtraqꝫ.in capl̄o pꝛeallegato. Tempoꝛe etiam interdicti nō debet dici alta voce nec ianuis apertis miſſa:nec etiā alie hoꝛe in eccleſia niſi in quattuoꝛ feſtiuitatibus.ſcꝫ in die natalis dn̄i.in die reſurrectōis. in die penthecoſtes.⁊ in die aſſumptiōis btē virginis marie.Ne aūt eccleſie fraudent̄ ſeruitijs ſuis debitis ⁊ ne diuinū officiū negligat̄.⁊ fideliū deuotio minuat̄. ⁊ indeuotio infideliū augeat̄:tēpoꝛe cuiuſcūqꝫ īterdicti ianuis clauſis excōicatis ⁊ interdictis excluſis:cāpanis etiam nō pulſatis dꝫ miſſa ⁊ totū reliquū diuinū officiū tā diurnū ꝙ nocturnū dici ſubmiſſa voce in eccleſia.ita ꝙ nō poſſit audiri: ab his qui ſunt extra. Oīa iſta habent extra de ſententia excōicationis ⁊ interdicti. c. Alma mater. li. vi. ⁊ qui contrariū fecerit: eſt irregularis ⁊ ineligibilis. nec etiā ipē poteſt eligere: nec poteſt abſolui. niſi ī caſu mortis tm̄: niſi ꝑ ſedē apoſtolicam vt habetur extra de ſententia excōicationis. c. Is qui in eccleſia. li. vi. Aliquo etiā excōicato pñte nullus dꝫ celebrare miſſā in eccleſia: nec alibi. alioquin peccat mortaliter. ⁊ vltra hoc eſſet ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſie. nec poſſet abſolui niſi ab illo q̄ tulit ſniam excōicatiōis. vt habet extra de priuilegiis. c. Epōꝝ. li. vi. Et nō dꝫ iſtud contēni. qꝛ ſi ſic ſuſpēſus celebraret eſſet irregularis. vt habet extra de ſententia excōicatiōis ⁊c̄. Si cui. li. vi.

¶ Ca. vi. de tēpore quo celebratur miſſa.

T dicit ſalomon. Oīa tēpus habent. ⁊ hoc rationabiliter. Res enim penes varietatē tempoꝝ maximam requirūt immutationē. Quod euidentiſſime apparet ī lactuca: que cū tēpore ſue iuuētutis frigide ⁊ humide ſit nature feruoriſqꝫ ſanguinis ⁊ colere eſt extinctiua. ⁊ qn̄ frondeſcit: in humerē conuertit calidū. ⁊ ſiccū. et amarū qđ obeſt colericis ⁊ ſuꝑ calefactis. Et quo liq̄de apparet quātū res penes mutationē tempoꝝ mutant ⁊ alterant. Qđ ſatis pulchre fuit figuratū exodi. xvi. c. vbi legit ꝙ manna collectū tēpore debito erat habens oē delectamentū ⁊ oēm ſaporē ſuauitatis. qn̄ autē nō colligebatur tēpore debito: ſcꝫ in die ſabbati computreſcebat ⁊ vermibus ſcaturiebat. Illud erat figura corporis xp̄i. ſicut dicitur in legenda corporis xp̄i. vbi dicitur huius ſacramenti figura preceſſit qn̄ pluit dn̄s manna patribus in deſerto. ſicut ergo manna non debebat colligi niſi tēpore debito:ita iſtud ſacratiſſimū ſacrificiū non debet offerri niſi tēpore debito.

¶ Sciendū ergo ꝙ miſſa debet celebrari de die ⁊ nō de nocte:niſi ī feſto natiuitatis xp̄i in quo miſſa celebrat̄ media nocte:q꞉ illa hora fuit natus xp̄s. De hoc tñ magis infra dicetur. Antiquitus etiā dicebatur miſſa de nocte in vigilia reſurrectionis dñi. vnde in oratione miſſe adhuc dicit̄. Deus q̄ hanc ſacratiſſimam noctem ⁊c̄. Ratio quare miſſa de die dicit̄ ⁊ nō de nocte eſt vna. q꞉ in miſſa rememoratur paſſio xp̄i que fuit de die ⁊ nō de nocte. Alia ratō eſt. q꞉ ꝑ noctem ſtatus pc̄ti. ꝑ diem ſtatus gratie figuratur. vnde dicit gloſa ſuper illud ap̄li ad rom̄. xiij. c. Abijciamus ergo opera tenebrarū. i. pc̄tā: ⁊ induamur arma lucis. i. virtutes que ſūt arma gratie. Ad figurādū ergo ꝙ ille q̄ dicit miſſam debet eē in ſtatu gratie ⁊ ſine pc̄tō: ideo dr̄ miſſa de die et nō de nocte. Qua aūt hora debet dici miſſa. Notādū ꝙ tres ſunt hore principales q̄bus dʒ miſſa celebrari. ſcilꝫ tertia. ſexta. ⁊ nona. Et quare magis in illis trib⁹ horis ꝙ̄ in alijs dʒ dici miſſa ratio eſt. q꞉ vt frequēter dictū eſt miſſa dr̄ in memoriā paſſionis xp̄i. xp̄s autē in his tribus horis fuit paſſus ⁊ crucifixus. hora enim tertia fuit crucifixus linguis iudeorū: ⁊ ſententia pylati. quia hora tertia clamabant iudei. crucifige crucifige eum. Et in illa hora pylatus adiudicauit ſatiſfieri petitioni eorū. Hora ſexta fuit eleuatus ī cruce. vñ dr̄ Johis. xxiiij. c. Erat autem hora quaſi ſexta ⁊ crucifixerūt eum. Hora autem nona emiſit ſpiritū. vnde dr̄ Mathei. xxvij. Et circa horam nonam clamauit voce magna. Et ſequitur. ⁊ emiſit ſpiritū. Et illud intelligo de miſſa que dr̄ ſolenniter in eccleſia. quia miſſe particulares pñt dici a puncto aurore.

vſqꝫ ad ſextã: in dieb⁹ ieiunioꝝ vſqꝫ ad nonã. poſt autem nonã nõ dꝫ celebrari miſſa: niſi forſitan in dieb⁹ ieiuniorũ: ⁊ ratione ordinũ. Incidẽtaliter aũt ẽ notãdũ ꝙ nõ ſolũ miſſa verũetiã alie hore canonice dicũtur ⁊ cãtãtur ĩ memoriã paſſionis xp̃i. Matutinũ nãqꝫ offiñ dr̃ i memoriã ꝙ xp̃s hora matutinali fuit capt⁹/vinct⁹ ⁊ multipliciter deluſus in domo ãne principis ſacerdotũ ad quã tũc fuit duct⁹. Et dꝫ dici media nocte iuxta illud pſal. xviij. Media nocte ſurgebã ad ꝯfitẽdũ noĩ tuo. Prima dicit̃ in memoriã ꝙ illa hora xp̃s in domo caiphe fuit ligatus ad colũnã. ⁊ duriſſime ac grauiſſime flagellat⁹. ita ꝙ fꝫ qᵒ dixerat. Iſa. ꝓpheta. A planta pedis vſqꝫ ad verticẽ capitis nõ erat in eo ſanitas. Tercia dr̃ i memoriã ꝙ illa hora xp̃s fuit ductus ad pylatũ ⁊ crucifixus fuit linguis iudeoꝝ clamantium ⁊ dicentium. Tolle tolle crucifige eum. Et tũc fuit ĩpletũ iſtud pſal. p̃o. xxi. Aperuerũt ſup me os ſuũ ſicut leo rapiẽs ⁊ rugiẽs. Sexta dr̃ i memoriã ꝙ in illa hora xp̃s fuit ſpoliatus/illuſus ⁊ a militibus clauellatus in cruce ⁊ tũc fuit ĩpletũ illud p̃s. p̃o. xxi. Foderunt man⁹ meas ⁊ pedes meos. ⁊c. Nona dr̃ in memoriã ꝙ in illa hora xp̃s felle ⁊ aceto potat⁹ expirauit dicẽs. Pater mi. In man⁹ tuas cõmendo ſpiritũ meũ. Tũc ĩpletũ ẽ illud pſal. p̃o. lxviij. Dederũt in eſcaꝫ meam fel: ⁊ in ſiti mea potauerũt me aceto. Veſpere dicũtur in memoriam ꝙ in illa hora xp̃s fuit datus a pylato nobili decurioni: ⁊ per ioſeph fuit de cruce depoſit⁹. Completoriũ dicitur in memoriam ꝙ in illa hora chriſt⁹ a ſua matre triſtiſſima: ⁊ ab alijs ſanctis mulieribus lamẽtatus: ⁊ aromatibus conditus fuit poſitus in ſepulchro: ⁊ ſic bonũ eſſet ⁊ congruum vt quelibet iſtaꝝ hora tũ diceret̃ hora determĩata. Juxta illud. pſal. p̃o. cxviij. Septies in die laudẽ dixi tibi. Verũ q: ꝓpter rei familiaris occupationẽ: vel ꝓpter humanã fragilitatez neq̃t iſtud ſeruari. ſeruet̃ tñ iſtud qđ ordinatũ eſt extra de celebratōe miſſa. ca. Preſbyteroꝝ. vbi dꝛ Preſbyter matutinali officio expleto ſcꝫ media nocte: mane cenſũ ſue ſeruitutis: videlꝫ. primã tertiã ſextã ⁊ nonã: veſperũq; ꝑſoluat. ita tñ ꝙ horis cõpetẽtibꝰ: aut a ſe. aut a ſcolaribus cõpleant̃ deniq; pactis horis: ⁊ viſitatis infirmis ſi voluerit exeat ad opꝰ rurale ieiunus. Et dicãtur oẽs iſte hore ꝑ modũ qui precipit̃ extra. c. iiij. Dolẽtes. vbi precipitur ꝙ diuinũ officiũ tã diurnũ ꝙ̃ nocturnũ dicat̃ ſtudioſe: pariter ⁊ deuote. Et q̃ ſciẽter trãſgredit̃ illud mandatũ ſciat ſe mortaliter peccare. vt patet. q: eſt trãſgreſſor p̃cepti eccleſie. Notãdũ inſup ꝙ nullus debet dicere miſſã quouſq; dixerit matutinas ⁊ cõgruũ eſt etiã ꝙ prima dicatur ante miſſã. Notãdũ etiã ꝙ ſacerdos nõ dꝫ dicere ſeu facere officium pro volũtate ſua: ſed de tẽpore: vel de ſanctis de quibus agitur in illa terra.

¶ Ca. vij. quotiẽs in die debet celebrari miſſa

X quo dictũ eſt ꝙ miſſa debet celebrari de die reſtat dicere quotiẽs in die debet celebrari miſſa. Et eſt ſciendũ ꝙ ſ̃m ꝙ dicitur extra de cele. miſ. c. Conſuluiſti. Nullus dꝫ dicere miſſam niſi ſemel in die. Valde enim felix eſt qui digne celebraret vnam. Excipitur dies natiuitatis dñi: qua die celebrantur tres. ita ꝙ illa die põt vnus ſacerdos celebrare tres miſſas vt habetur de conſe. di. i. c. Nocte ſancta. Et ratio quare illa die dicuntur tres miſſas vna eſt propter myſterium. quoniam ꝑ iſtas tres miſſas repñtat̃ tres ſtatus: ſcꝫ ſtatꝰ añ legez ſtatus legis ⁊ ſtatus gr̃e. Jlla miſſa que cãtat̃ media nocte rep̃ſentat ſtatũ q̇ fuit ante legẽ: qñ tot⁹ mũdus erat in tenebris. Vñ in illa miſſa cantat̃ illa prophetia yſaie. Populus gentiũ q̇ ambulabat in tenebris vidit lucem magnã. Scd̃a miſſa que cantat̃ in aurora: ſignat ſtatum ſcd̃m q̇ fuit ſub lege in quo ſtatu inceperunt hoĩes ſcire xp̃m ꝓpter dicta legis ⁊ ꝓphetaꝝ: ſed nõ habebant ꝑfectam noticiã de eo. Et iõ cantat̃ in aurora qñ lux incipit apparere ſed nõ bene clare. Vñ in illa miſſa cantat̃. Lux fulgebit hodie ⁊c̃. Tertia miſſa dr̃ in claro die. ⁊ ſignificat ſtatũ gratie in quo ſumus. ⁊ dr̃ offm̃. Puer nat⁹ eſt nobis ⁊c̃. Alia cauſa eſt ad repreſentãdũ tres natiuitates xp̃i. Nam prima dr̃ ad repreſentandũ natiuitatẽ eternã: qua natus eſt ex parte. vñ dr̃ in introitu illius. Dñs dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. ⁊ dr̃ illa miſſa de nocte qñ tẽpus eſt obſcurũ ad deſignãdũ ꝙ illa natiuitas eſt nobis occulta. Scd̃a miſſa dr̃ ad repreſentãdũ natiuitatẽ ſpũalẽ qua naſcit̃ xp̃s in aĩabus iuſtoꝝ ꝑ grãm. Vñ cantat̃ in illa miſſa. Lux fulgebit hodie ſuꝑ nos. lux. i. gratia dei. Tertia miſſa rep̃ſentat natiuitatẽ temporalẽ qua natus eſt ex beata virgine maria ꝓ ſalute nr̃a. vñ canit̃. Puer natus eſt nobis ⁊c̃. Verũtamen ſi cõſiderent̃ euãgelia que leguntur in iſtis miſſis. Prima miſſa rep̃ñtat natiuitatẽ tẽporalẽ qua xp̃s nat⁹ eſt ſ̃m carnẽ ex maria virgine. vñ illud euangeliũ qđ legitur in illa miſſa: puta. Exijt edictũ a ceſare auguſto. loquit̃ totũ de iſta natiuitate: vt ptꝫ intuenti ip̃m. Secũda repreſentat ſpũalem natiuitatẽ: tunc enĩ legit̃ iſtud euãgeliũ. Paſtores loquebãtur ad inuicẽ. qđ totũ põt intelligi de iſta ſpũali natiuitate. Tertia rep̃ſentat natiuitatem eternā qua natus eſt ex patre. vñ tunc legitur euangeliū iohīs. In pͥncipio erat verbū. qđ totū loquit̄ de natiuitate eterna filij dei. Notandū etiā ꝙ in die paraſceue nō dꝫ dici miſſa. ⁊ rō eſt: qꝛ illud ſacramētū eſt figura paſſionis xp̄i: que tali die fuit facta ⁊ veniēte veritate. ſ. paſſione ꝓ illa die dꝫ ceſſare figura ſcꝫ ſacramētū. Alijs aūt diebus nō dꝫ dicere ſacerdos niſi vnā miſſā: niſi i caſu neceſſitatis in quo pōt celebrare duas miſſas tm̄. Et vnus caſus eſt. Si aliquis moriat̄ ⁊ ſacerdos celebrauerit miſſā de die: pōt dicere miſſa ꝓ defunctis. ſcꝫ Requiem eternā. dūmodo ſit ieiunus ⁊ nō ſit alius ſacerdos q̄ celebraret. Alius caſus eſt: ſi ſit aliquis in ꝑiculo mortis ⁊ petat corpus xp̄i ſibi dari ⁊ ſacerdos nō habeat hoſtiā ꝯſecratā: pōt iterū celebrare. dūmodo vt p̄dixi ſit ieiun⁹ ⁊ nō ſit aliq̄s paratus celebrare. qꝛ illud ſemꝑ eſt intelligendū. Alius caſus eſt ꝓpter neceſſitatē nuptiaꝝ. ſ. qñ tēpus nuptiaꝝ tranſit. ſi miſſa dicta ſuꝑueniāt aliqui qui habeant cōtrahere: pōt iterū ſacerdos celebrare dum ſit ieiunus vt ſupra dixi. Alius caſus eſt ꝓpter neceſſitatē peregrinoꝝ qñ ſcꝫ ſuꝑuenerint peregrini miſſa dicta. et iſtū caſū ponit Ray. in ſūma ſua. ſed ſalua eius reuerentia iſtud videt̄ eē contra capl'm. Te referēte. extra de cele. miſ. Caſus eni illius capl'i eſt: ꝙ archieps̄ ſpontinus in die cene dñi de antiqua cōſuetudine tenetur cōficere criſma in eccleſia ſpontina. Et idē archieps̄ aſcendit de mane de cōſuetudine ad gargarinā ecclīam vt recipiat ſibi peregrinos illius loci. ⁊ ibi a clero ⁊ populo compellitur celebrare. vñ ſuꝑ hoc implorauit conſiliū ~~pape~~. qui ~~papa~~ reſpōdit ꝙ in eccl'ia ſpontina in qua tenet̄ criſma cōficere: tm̄modo dꝫ celebrare. Ex quo manifeſte appet ꝙ ratione peregrinoꝝ nõ dꝫ tranſgredi inſtitutio de vnica miſſa celebrãda in die. Saluo tñ meliori iudicio magis approbo circa iſtã ꝯſuetudinē que obſeruabat̄ i aliq̄bus eccl'ijs gallicanis qñ ſcꝫ dicta miſſa veniũt aliqui peregrini ad aliquã eccleſiã: ſi nõ ſit ibi alius ſacerdos paratus celebrare: ſacerdos induit ſe ſicut ſi deberet dicere miſſã ⁊ dicit eis miſſã de btã virgine. vel de ſctõ ſpũ. vel de illo ſctõ ꝓ quo fit peregrinatio. nõ tñ dicit canonem: nec cõſecrat. ſed oñdit eis reliquias aliquas loco eleuationis corꝑis xp̃i. ⁊ iſta miſſa vocat̄ miſſa ſicca. tñ ſi alibi ſeruet̄ alia cõſuetudo iuxta opinionē Ray. nõ contemno eã. Alius caſus eſt ꝓpter neceſſitatē honeſtatis vel vtilitatis: vt ſi miſſa dicta ſuꝑueniat aliqua magna ꝑſona que vellet audire miſſam : põt iterũ ſacerdos celebrare dũmodo ſit ieiunus. Iſtũ caſum ponit glo. ſuꝑ ca. Cõſuluiſti. in titulo de cele. miſ. De iſta neceſſitate neſcio q̄d dicã: q: nõ video hic tantã neceſſitatē ꝙ ꝓpter eã debeat tranſgredi mandatũ de vnica miſſa celebrãda preſertim cũ magne ꝑſone nõ multũ nr̄is tēporibus ita afficiantur ad miſſas. ⁊ illi q̄ afficiunt̄: ducunt ſecũ ꝓprios ſacerdotes. Alius caſus eſt ꝓpter neceſſitatē debiti: ſicut qñ ſunt due eccleſie annexe: ⁊ quelibet eſt curata. i. habꝫ curã aĩaꝝ: ⁊ habẽt redditus ita tenues ꝙ nõ ſufficerent duobus ſacerdotibus: ſed vnus ſolus ſacerdos habꝫ curã vtriuſqꝫ. Iſto caſu ſacerdos põt vna die in qualibet illarũ eccleſiaꝝ celebrare in illis diebus in q̄bus tenet̄ populo ſuo ad dicendũ miſſã vel ad miniſtrãdũ ſacramẽta vel officia illa que requirũt miſſã. Et iſte caſus in multis locis ꝯtingit: ⁊ ſeruat̄ in partibus tholoſanis ⁊ etiam in alijs partibus. Et credo ꝙ in iure nõ inuenit̄ preceptuꝫ expreſſum de vna miſſa tm̄ celebrādas:cū in oībus capitulis in q̄bus fit mentio de iſta materia ponat̄ iſtud verbū ſufficit:qđ verbū nō importat vim coactiuā.¶Conſuetudo tn̄ eccleſie que preeminet cuiuſcūqꝫ auctoritati habet ⁊ tenet hoc:ideo nullus dꝫ facere contrariū.⁊ ſi faciat peccat ⁊ puniri dꝫ.In quocunqꝫ aūt caſu qn̄ ſacerdos celebrat plures miſſas:in prima non debet ſumere aquā vel vinū poſt ſumptōem ſanguinis:ſed ſolū os lauare.⁊ cauere ſibi quantū pōt ne aliq̄d tranſglutiat.qꝛ ſacramēta a ieiunio ſunt ſumēda.Et in qualibet miſſa corp⁹ xp̄i recipiat ⁊ ſanguinē:⁊ in vltima recipiat ablutionē que cōiter recipit̄ poſt ſumptōem ſanguinis xp̄i.⁊ nō ī alijs miſſis vt dixi.Iſta habent̄ extra de cele.miſ.c.ex parte.⁊ de conſe.di.v.vt ieiuni.⁊.vij.q.i.

¶Ca.viij.de veſtibus q̄bus dꝫ indui ſacerdos.

Omni tp̄e veſtimēta tua ſint candida:verbū eſt ſapiētis.Quātū faciat debitus vſus veſtimētoꝝ ad debitā adminiſtratōem officij qđ quiſqꝫ exercet ſatis oſ̄dit experiētia medicoꝝ.Comptū eſt enī ꝙ colliriū ſalubritatis doloris oculoꝝ mitigantiū tritū ab apotecario indebita veſte qua die p̄cedēte indut⁹ fuerat viride miſſum in oculis:patientē cruciabat.ſi ergo veſtis indebita nocet in cōfectiōe collirij:quantū magis nocet in ꝯſecratione corporis xp̄i.Vn̄ figuratiue fuit p̄ceptū legiſlatori moyſi.Exo.xxviij.Facies veſtes ſctās aaron in q̄bus ſāctificat⁹ miniſtret mihi.Vn̄ ſciendū ꝙ oēs veſtes q̄s induit ſacerdos debent eē ſctificatus ⁊ benedicte ab ep̄o. Notādū ergo ꝙ illa veſtis que primo induit̄.ſcꝫ illa parua camiſia vel ſuppelliciū nō eſt de eēntia miſſe in ſimplici ſacerdote:ſed ſolū de bene eē.qđ dico ꝓpter ep̄os

Suppelli
cium no
e de mi
contra in
simplici sacerd
te

ꝛ canonicos regulares ꝛ capellanos honoꝛis dn̄i nr̄i pape quoꝝ eſt talis h̄itus. ergo cū illa ꝑua camiſia de q̄ dictū ē vel loco eiꝰ cōputato ſuppellicio ſeptē ſūt veſtes q̄libet induit ſacerdos in miſſa. ſ. illa camiſia: vel loco eiꝰ illud ſuppellicīū / amictꝰ / alba / cingulū / manipulus / ſtola / ꝛ caſula. Et iſte ſeptē veſtes ſignāt ſeptē dona ſpūſſcī q̄bus dꝫ eſſe ſacerdos ꝑfuſus. vn̄ Luce. xxiiij. Induamini virtute ſpūſſcī ex alto. vel ſignāt ꝙ ſacerdos dꝫ eē̄ cōtra ſeptē pctā moꝛtalia munitus ꝛ armatꝰ. vnde apl̄s ad ephe. vi. Induite vos armatura dei vt poſſitis ſtare aduerſū inſidias dyaboli vel ſignāt. vij. virtutes. ſ. tres theologicas / ꝛ quattuoꝛ cardinales quibꝰ dꝫ eē̄ oꝛdinatus. vn̄ apoſtolus ad ro. xiij. c. Induamini arma lucis id ē arma virtutū: qꝛ nō eſt licitū indutū ſacco. i. pctō aulā regꝭ ſ. xp̄i qui eſt rex regū intrare. vt dicit i libꝛo heſter. iiij. vꝉ ſignāt ꝙ ſacerdotes debēt eē̄ ſeptē opibꝰ mīe deditī. vn̄ apoſtolus. Induamini ieſum dn̄m xp̄m cuius ſapientie nō eſt numerus. vt dicitur in pſalmo / vel ſignāt ꝙ ſeptez petitiones oꝛationis dn̄ice exaudiūtur. In ſignū cuius legitur in libꝛo heſter. ꝙ heſter induta veſtibus regis fuit exaudita ab aſſuero. vel ſignāt ꝙ ſacerdotes digne cū iſtis ſeptē veſtibus celebꝛātes habebūt ſeptē dotes in paradiſo. ſ. quattuoꝛ ex parte coꝛpoꝝ ꝛ tres ex parte anime. In cuius ſignum legitur in geneſi. xxvij. ꝙ iacob indutus veſtibus eſau valde bonis habuit benedictionem patris. vel ſignant ꝙ pius ieſus toto tempoꝛe qui mūdus durabit: quod tēpus ſeptē diebus voluitur erit nobiſcum vſqꝫ ad conſummationē ſeculi in iſto ſacramēto. Et ita ꝓmiſit ipſe qui nō mētitur dicens. Ecce ego vobiſcū ſum vſqꝫ ad cōſummationē ſeculi. Et vt ſpecialius de vnaquaqꝫ veſte dicatur:ſciendum ꝙ iſta camiſſia ſeu ſuppellicium ſignat ꝙ ſacerdos debet habere mundiciā vite.eſt enī illa camiſſia de lino albo ⁊ mūdo.⁊ propter hoc dicit ſacerdos.Lauabo iter inocētes manꝰ meas ⁊ circūdabo altare tuū dn̄e.Amictū qn̄ ponit ſuꝑ caput:ſignat eleuationē mētis ad deū.quā ſacerdos debꝫ hēre pre alijs maxie qn̄ dixit miſſā.vn̄ dicit ipſe.Surſuꝫ corda/id eſt corda ſint eleuata ſurſū ad deū.Alba que ē lōga ſignat ꝑſeuerātiā ī bono quē dꝫ hēre ſacerdos qꝛ q̄ ꝑſeuerauerit vſqꝫ ad finē hic ſaluꝰ erit.Cingulū.i.zona quod ꝓhibet ne veſtes fluāt ſuꝑ terrā:ſignat timoiē dei q̄ ꝓhibet ne aīe fluāt ꝑ pctm̄.qꝛ vt dicit ſapiens.Qui timent deū p̄parabūt corda ſua ⁊ in cōſpectu illiꝰ ſcīficabunt aīas ſuas Manipulus ſignat fructū bonoꝝ operū quē boni ſacerdotes reportabūt in paradiſo.vnde de eiſ dicit.pſal.p̄o.cxxv.Veniētes aūt venient cū exultatōne portātes manipulos ſuos.Stola ſignificat mortificationē carnis vnde ponitur ad modū crucis ad deſignandū ꝙ ſacerdotes debent portare crucē penitentie in corde vel in corpore ſuo.⁊ ita dicit apoſtolus.Mortificationeꝫ xp̄i ieſu ī corꝑe vr̄o circūferētes Caſula que coopit oēs alias veſtes ⁊ p̄eminet oībꝰ alijs veſtibus:ſignat caritatem que preeminet omnibꝰ alijs virtutibꝰ ⁊ que coopit multitudinē pctōꝝ.In caritate ergo radicati iuſte viuamus.Multe aūt adaptatōes poſſēt adduci.ſꝫ hec ſuffiant quo ad pn̄s.

¶ Ca.x.cui dꝫ dari euchariſtia

Voniam non eſt bonum ſumere panē filiorū ⁊ dare canibus ⁊ margarite non ſunt porcis dande.Cum iſto ſacramento contineatur panis viuus qui de celo deſcendit chriſtus ſcꝫ verus deus ⁊ verus hō q̄ eſt p̄cioſiſſima margarita quā cū inuenerit homo abſcōdit ⁊ pre gaudio illius vadit ⁊ vendit oīa que hꝫ ⁊ emit eā. Et iō ſacr̄m iſtud nō eſt dandū canibꝰ nec porcis. i. peccatoribus imundis. Ad ſciendū ergo quibꝰ dꝫ dari iſtud ſacr̄m: vidēdū eſt primo de modis ſumēdi ipſum.

Notādū ꝙ iſtud ſacr̄m pōt ſumi corporaliter/ſacramētaliter/⁊ ſpūaliter ⁊ ſm̄ hoc poteſt quattuor modis ſumi.

Quidā eni ſumūt iſtud ſacr̄m corporaliter tm̄ ſicut aliquis infidelis qui nō credit in iſto ſacr̄o eſſe veraciter corpꝰ xp̄i. Si eni ſumeret hoſtiā cōſecratā ſumeret iſtō ſacr̄m corporaliter tm̄. q: cōſtat ꝙ nō ſumeret ſpūalit̄ cū nō reſpiceret fructū ſacramēti. nō etiam reciperet ſacramētaliter. q: ille recipit iſtud ſacr̄m ſacramētaliter q̄ credit veraciter in iſto ſacramēto eē corpꝰ xp̄i. ſed iſte vt dictū eſt nō credit. q: non recipit iſtud ſacramētū ſacramētaliter ſed corporaliter. Et idē dico de cane vel de mure ⁊ vel quacūqꝫ alia beſtia ſi cōtingat (qđ abſit) comedere hoſtiā ꝯſecratā. Quidā autē ſumunt iſtud ſacramētum ſpiritualiter tm̄. ſicut fideles iuſti ⁊ ſancti cū deuotōe audiētes miſſā vel habētes deuotionē ad audiendū eaꝫ q̄ licet nō cōmunicent: ſunt tñ participes fructꝰ ipſius ſacramēti. Et ſic intelligit̄ verbū augu. dicentis. Crede et māducaſti. crede. ſ. fide firma. ⁊ māducaſti. ſ. ſpūaliter.

Quidā ſumūt ſeu comedūt ſacramentaliter ⁊ corporaliter ſimul. ſed nō ſpiritualiter. ſicut falſi xp̄iani: qui ſumūt iſtud ſacramētū in pctō mortali. tales eni corporaliter ſumunt: q: recipiunt ſpecies cōſecratas. ⁊ etiā ſumūt ſacramentaliter. q: ex quo ſunt xp̄iani credūt ſub illis ſpeciebus eſſe veraciter corpus xp̄i. ⁊ ſic vtūtur ſacramēto vt ē ſacr̄m: ſed nō recipiūt ſpūaliter q: nō recipiūt fructū ſacramēti. Quidā vero recipiunt iſtud ſacr̄m corporaliter ſacramētaliter ⁊ ſpūaliter ſimul ſicut ſunt illi qui cuꝫ deuotione ⁊ fide exiſtentes in caritate ⁊ gratia dei. recipiunt iſtud ſacramētū. ⁊ ex receptione eiꝰ multa bona recipiunt ſcꝫ gratiā in preſenti ⁊ gloriā in futuro. Secūdo ſciēdū eſt quot requirūtur ad debitā ſuſceptionē huius ſacramēti que ſunt tria. ſ. īmunitas a pctō mortali eleuatio mētis ad deū ⁊ mūdicia corporalis. De primo dictū eſt ſupra in primo ⁊ etiā aliqͩd dicet̄ infra. De ſecūdo ſcꝫ de eleuatione mētis in deū ſacerdos ante canonē dicit. Surſum corda. quaſi dicat ꝙ volens ſumere iſtud ſacramentū dꝫ habere cor ſuū eleuatū ad deū. de tertio ſcꝫ de mundicia corporali videmus ꝙ tractātes aliquod ſacramētū manus ſuas lauāt ⁊ iō cū in iſto ſacramēto tractetur ille qui ē ſctūs ſctōꝝ reqͥrit̄ in ſumēte mūdicia corporalis. Notādū tn̄ ꝙ immunitas a pctō mortali reqͥrit̄ de neceſſitate. ad debitā ſūptionē iſtius ſacramēti. Alia autē duo reqͥrūtur de magna cōgruitate. ⁊ iō cū aliqͣ mundicia corporalis hēat aliqñ ſecū ānexā culpā mortalē hebetudinē mētis ſicut ē pollutio que accidit in ſōnis: vidēdū eſt de iſta pollutōe quō īpedit ſūptionē iſtiꝰ ſacr̄i Sciendū ē ergo ꝙ pollutio que accidit i ſōnis non eſt pctm̄ de ſe. ſꝫ pōt eē effectꝰ pcti mortalis: vel venialis vl̄ nullius ſm̄ ꝙ cauſa illius pōt eſſe pctm̄ mortale vel veniale vel nullū. ſemper ergo recurrendū eſt ad cauſā vñ ꝓuenit iſta pollutio pōt enim ꝓuenire vel ex cogitatione preterita: vel ex ebrietate ⁊ crapula vel ex tētatōe dyabolica vl̄ ex īfirmitate vel ex alleuiatōe nature. Primꝰ duobus modis nō pōt eſſe ſine pctō mortali vel veniali. qꝛ ſi cogitatio deliberata cū cōſenſu ꝓceſſerit vel ebrietas vel crapula fuerit deliberata vel cōſuetudinaria peccatū ē mortale. ⁊ iō talis pollutio īpedit de neceſſitate ſūptionē iſtius ſacri. Si aūt cogitatio nō fuerit cū cōſenſu deliberato vel ebrietas ſiue crapula nō fuerit deliberata nec ꝯſuetudinaria; peccatū eſt veniale. Et iō talis pollutio de neceſſitate nō īpedit ſuſceptionē iſti⁹ ſacri ſʒ tm̄ de īcōgruitate īpedit maxīe ſi fuit cū turpi ymaginatiōe. qꝛ ex cogitatōe vt cōiter dr̄ deprimit̄ mens. Sʒ ſi ſit aliq̄d qđ p̄pōderet: ſicut reuerētia feſtiuitatis vel timeatur de ſcādalo: nō dʒ dimitti ꝓpter hoc corꝑis xp̄i perceptio. Si aūt ꝓueniat ex illuſiōe dyabolica nō credo ꝙ dēat dimitti maxīe ſi veniat tp̄e magne feſtiuitatis: vel cōis ſiue gn̄alis cōiōnis. Si aūt ex nature īfirmitate vel alleuiatōe nature dimittat̄ ꝓpt̄ reuerētiā. laudabile eſt niſi ſit aliq̄d qđ reformet pctm̄ vt dcm̄ ē ſupra. Et illđ decretū qđ dicit ꝙ poſt talē pollutionē hō debʒ abſtinere xxiiij. horis ītelligēdū ē vt diſtinctōne p̄dicta. Uiſo ergo quot modis ſumit̄ iſtud ſacr̄m ⁊ que req̄runt̄ ad debitaʒ ei⁹ ſuſceptionē: vidēdū eſt nūc q̄ debēt ſumere iſtud ſacramētū. Uñ ſciēdū eſt ꝙ iſtud ſacr̄m dʒ ſumi a ieiunis vt habet̄. vij. q. i. Nihil de ꝯſe. di. v. vt ieiuni. Notādū tm̄ ꝙ duplex eſt ieiuniū. quoddā eſt nature: aliud eſt eccleſie. Jeiuniū nature ſoluit̄ ꝑ ſūptionē cuiuſcūqʒ cibi vel potus ſumpti ī modū cibi vel pot⁹ vel etiam medicine. Jeiuniū eccleſie ſoluit̄ ꝑ comeſtionē cuiuſcunqʒ ſūpti ꝑ modū cibi vna comeſtione facta. Uñ ergo dr̄ ꝙ ſacr̄m euchariſtie dʒ ſumi a ieiunio: intelligit̄ de ieiunio nature: qꝛ prius dʒ ītrare ī os xp̄iani ille ſciſſim⁹ cib⁹: ꝙ̄ q̄cūqʒ ali⁹ cib⁹. ita ꝙ ille qui ſumit iſtū cibū ſacroſcm̄ nihil ante ſūpſerit iſta die vel ꝑ modū cibi vel pot⁹ vel medi=

cine.verūtñ qꝛ neceſſitas nō hꝫ legē ⁊ īfirmis nō ē poſita lex:iō īfirmi ⁊ illi q̄ ſunt in neceſſitate poſiti nō ſūt ad hoc obligari:imo q̄cūqꝫ hora ſiue de die ſiue de nocte ſiue poſt prandiū ſiue ante:pn̄t ꝙ̄tūcūqꝫ fuerit eis neceſſe illud ſacr̄m ſumere.Sꝫ q̄d ſi aliq̄s ſacerdos vel alius q̄ dꝫ cōicare de mane lauet os ſuū ⁊ forte trāſglutiat aliq̄d de aq̄ nūquid īpedit a ſuſceptōe huiꝰ ſacr̄i.Dico ꝙ ante ſuſceptionē iſtiꝰ ſacr̄i docēs eſt vt q̄lꝫ ſpūalr̄ ⁊ corporalit̄ mūdet ſe ꝙ̄tū pōt.⁊ iō lauare os an̄ ſuſceptiōem iſtiꝰ ſacramēti approbo ⁊ laudo ita tñ ꝙ caueat ne aliq̄d de aq̄ trāſglutiat ſciēter.verūtñ ſi aliq̄d trāſglutiatur nō magna ꝙ̄titate cū ſaliua ⁊ ꝑ modū ſaliue nō credo ꝙ īpediat ſuſceptionē iſtius ſacramēti.Sed pone ꝙ aliq̄s de nocte ⁊ ſero āniſū ⁊ bacca.ſalua vel femiculū vel aliquid aliud ſumpſerit ⁊ aliq̄d de reliquijs remāſerit īter dentes cū abluit trāſglutit aliq̄d de hoc ꝙ remanſerat īter dētes nūquid īpedit a ſuſceptōe iſtiꝰ ſacramenti Dico ꝙ non ex quo ſciēter non facit:ſed trāſglutit per modū ſaliue.Iſtud etiā ſacr̄m nō dꝫ ſumi niſi ab illo qui habet vſum rōnis.vnde non debet dari pueris anteꝙ̄ ꝑueniāt ad ānos diſcretōis.vt habet.i.c.Oīs vtriuſqꝫ ſexꝰ. extra de pe.⁊ remiſ.qui ante iſtud tp̄s neſciūt diſcernere inter iſtum cibum ⁊ cibū corporalē.⁊ ſic ipſi nō exhiberēt reuerētiā debitā tāto ſacramēto.Eadem etiam ratione iſtud ſacr̄m nō ē dādū amētibus ſiue furioſis Diſtiguēdū eſt tñ de iſtis.qꝛ aut tales fuerūt furioſi a natiuitate ita ꝙ nūꝙ̄ habuerūt vſum rōnis.⁊ credo ꝙ iſtis iſtud ſacramentum nō debet dari.quia iſtud ſacramentum requirit actualē deuotionē in ſuſcipiēte.⁊ tales nō pn̄t habere eam.Aut tales habuerunt aliquādo vſum ratiōis.ſed amiſerūt ip̄m ꝓpter aliquā cauſā ꝛ habent aliqua lucida interualla.ꝛ tp̄e quo habēt talia lucida interualla ſi petāt cū deuotiōe iſtud ſacrm̄ ꝛ velint ip̄m recipere reuerēter:dꝫ eis dari ita tn̄ ꝙ tp̄e furie nullo modo detur eis ꝓpter cauſā iam dictā.Freneticis etiā nō dꝫ dari iſtud ſacrm̄ maxime ſi timeat̄ de irreuerētia ad ſacrm̄ ſicut de expulſione vel aliquo alio tali,loquor aūt de freneticis in q̄bus ligatus eſt oīno vſus rōnis.Demoniacis aūt ſi cū deuotione ꝛ reuerētia peterēt,credo ꝙ deberet eis dari.dū tn̄ tales habeāt vſū rōnis ꝛ actualem deuotionē ad iſtud ſacrm̄.Et credo ꝙ tantā deuotionē habere poſſent ad ſacrm̄ ꝙ virtute ſacramēti a demonio liberarent̄.Leproſis etiā nō dꝫ dari ſacrm̄.qḋ intelligo de leproſis ſic infectis ꝙ nō poſſent corpꝰ dn̄icuꝫ recipe ꝛ tractare in ore ſuo quin ip̄m reiiceret ſicut multi q̄bus ceciderūt labia ꝛ dētes ꝛ ſunt toti corroſi vſqꝫ ad guttur.Sicut legit̄ de quodā monacho ciſtercienſi ī vita ſcti Ludouici quondā regis francie:cui qn̄ ponebat̄ bolus ī ore cadebat ſibi bolus de ore.ꝛ tali ſic leproſo nō dꝫ dari corpus xp̄i.alijs aūt leproſis bene pōt dari.Sacerdos etiā leproſus nō dꝫ in preſentia populi celebrare ſed ſi.ad partē vel in ſecreto vellet:poſſet.Et ita ītelligo illud ca.extra de cle.Ergo ꝛ de rectoꝛibus,Et tua nos,Hugo etiā dicit ꝙ ſacerdos leproſus poſſet celebrare alijs leproſis p̄ſentibus.Damnatis etiā ad mortē ꝓ criminibus ſuis q̄bus(niſi de gr̄a ſpāli)nō datur vnq̄ corpus xp̄i.ſicut illis q̄ ſuſpendunt̄ vel ſubmergūtur vel cōburūtur vel quolibet aliter interficiuntur.Illis aūt q̄ ꝓ crimine hereſis cōburunt̄.ſi cū deuotione humilitate et euerentia petāt:debet eis dari corpus xp̄i.vt habet extra de here.ca.ſuꝑ eo.li.vi.Sed nunq̄d exiſtenti in pctō mortali dandū eſt corpus xp̄i?Dicendū eſt ꝙ pctm̄ aut eſt notoriū aut occultū.ſi ſit notoriū puta qꝛ eſt notorius vſurarius.vel notorius ꝯcubinarius.vel quōlibet alius notorius pctōr:niſi diſcedat.⁊ ſm̄ ſtatuta eccleſie ꝯdigne peniteat nō eſt ei dandū corpus xp̄i quātūcunqꝫ petat: immo eſt ſibi dicendū.Amice nō eſt bonū ſumere panē filioꝝ ⁊ mittere canibꝰ.Si aūt eſt pctm̄ occultū:aut iſte petit corpus xp̄i tꝑe quo tenet̄ cōicare:puta tꝑe gn̄alis cōionis.vel qꝛ eſt infirmus vel ſic de alijs caſibus in quibus tenet̄ q̄libet cōicare.aut petit alio tp̄e:ſi petat alio tempore:quātūcunqꝫ petat in publico: non tenetur ſacerdos dare ip̄m ſibi:ſꝫ dꝫ ei dicere.Amice nō eſt tēpus cōicandi:⁊ iō nō debeo tibi dare corpus xp̄i:ſed expecta tēpus ſtatutū.Si aūt petat tꝑe quo tenetur cōicare.aut petit in publico aut in ſecreto.ſi i ſecreto nō eſt dandū:īmo eſt monēdus ne petat in publico.ſed ſi talis ꝑtinarꝰ ī malicia ſua petat in publico dari ſibi corpus xp̄i:ſacerdos dꝫ ip̄m ſibi dare.nō dꝫ eū ꝓdere:nec alius dꝫ priuari ſuo iure.quouſqꝫ ſit declaratū ip̄m amiſiſſe ius ſuū.et iō cū q̄libet parrochianꝰ habeat ius petēdi corpus xp̄i a curato ſuo.⁊ curatus ſit obligatus ad dandū iſto tēpore ſuis parrochianis corpus xp̄i ⁊ nullus fidelis priuet̄ iſto iure niſi ꝑ pctm̄ mortale cōmiſſū publice: ideo q̄tūcunqꝫ ſacerdos ſciat ſubditū ſuū eſſe in pctō mortali niſi pctm̄ ſit notoriū nō dꝫ ſibi denegare corpus xp̄i ſi tꝑe ſtatuto ⁊ in publico petat ip̄m ſibi dari.Et ita legit̄ feciſſe beatus bernardus q̄ cū quadā die cōicaret monachos ſuos q̄dā quē btūs Ber.ſciebat eē in pctō mortali inter alios acceſſit ad cōicandū,⁊ btūs Ber.dedit ſibi corpus xp̄i dicēs ei ſubmiſſa voce. Judicet dn̄s inter me ⁊ te. q̄ſi vellet dicere dn̄s ſcit ꝙ tu indigne accedis ⁊ ego non poſſum tibi negare: idō iudicet inter me ⁊ te. Et ſtatī ille miſer accepto corpore xp̄i cecidit mortuꝰ. ⁊ idō caueat ſibi vnuſqſqꝫ ne indigne accedat: nō eni noceret ſacerdoti ſed ſibijpſi. ⁊ ſacerdotes bene facerēt ſi iſtud exēplū ⁊ ſimilia prochianis ⁊ ſubditis ſuis nūciarēt. Sed nūquid ſuſpectis de crimine dꝫ dari iſtud ſacr̄m ſi requirāt? Dicēdū eſt ꝙ triplex eſt ſuſpicio. quedā eſt violēta quedā ꝓbabilis. quedā leuis. Suſpicio violēta eſt ꝯtra quā non dimittit̄ ꝓbatio: ſicut ſi aliquis inuenit̄ cū muliere corrupta in lecto. ſolus cū ſola. nudus cū nuda loco ⁊ tp̄e ad hoc aptis. nec etate. nec parētela. nec aliquo alio obſtātibus: eēt violēta ſuſpicio ſeu p̄ſūptio ꝙ cognouiſſet eaꝫ ſita ꝙ nō dimitteret̄ ꝓbatio in cōtrariū. Probabilis ſuſpicio eſt illa que orit̄ ex aliqbꝰ ſignis ⁊ cōiecturis ꝓbabilibꝰ. ſicut ſi aliqs īueniret̄ frequēter cū aliq̄ loquēs in loco ſuſpecto. eēt ꝓbabilis ſuſpicio ꝙ aliqd̄ malū egeret. Leuis ſuſpicio eſt que orit̄ ex fatua ⁊ iordinata ſuſpitōe alicuiꝰ. Et iſta dr̄ leuis ⁊ fatua ſuſpicio. ſicut ſi viderē aliquē bonū virū ⁊ aliquā bonā iuuēculā ſalutātes ſe vl̄ ſibijnuicē ridētes nō ī loco vel tp̄e ſuſpectis: fatuū eēt preſumē ꝙ male agerēt. ⁊ de tali dicit ſalomō. Qui cito credit leuis eſt corde. Nū ꝗ querit̄ vtrū ſuſpectis de aliquo crimīe debeat corpꝰ xp̄i dari? Dico ꝙ ſi de aliq̄ habeat̄ ſuſpitio violēta de aliq̄ crimīe notorio ꝙ illi dꝫ denegari corpꝰ xp̄i. Vbi grā. de aliquo hētur ſuſpicio violēta ꝙ ſit notorie hereticꝰ ⁊ vſurariꝰ vel cōcubinariꝰ ⁊ ſic de alijs. Dico ꝙ āteq̄ det̄ ei corpꝰ xp̄i: dꝫ ſe purgare de iſto crīe extra de pur. c. ij. Si aūt hēatur ſuſpicio ꝓbabilis nō dꝫ ſibi denegare corpus xp̄i quouſqꝫ eēt ꝓbatū ꝯtra eū. licet notorie habeat talis ſuſpicio ꝯtra eū eēt tñ monendus ꝙ purgaret ſe anteꝙ̄ accederet ad ſacramenta. ⁊ ſi cōſentiret bene faceret. ſi aūt ꝑſeuerāter inſtaret ⁊ negaret crimē de quo ꝓbabiliter p̄ſumit ꝯtra eū: nō credo ꝙ ante ꝓbatōem eēt priuandus iure qđ hꝫ in petēdo ⁊ accipiēdo corpus xp̄i preſertim cū res ſuaſagat: ⁊ ſi ĩdigne accipiat noceat illi ⁊ nō alii. tñ credo ꝙ ſacerdos ad terrorē pōt ſibi ⁊ dꝫ aliqua verba cōminatoria dicere dicēdo. Si digne accipis: ꝓficiat tibi ad ſalutē corporis ⁊ aīe ſin indigne iudicet dñs inter me ⁊ te. Si aūt ſuſpicio leuis ⁊ fatua habeat ꝯtra aliquē de quocūqꝫ crimīe ꝓpter talē ſuſpitōem cū ſit leuis ⁊ fatua in nullo dꝫ agi ꝯtra eū in ſpeciali. in generali tñ eēt bonū ꝙ ſacerdos diceret aliqua verba cōminatoria oſtēdendo ꝙ nullus dꝫ preſumi bonus vel malus niſi conſtet ꝓ certo. qꝛ multi multa loquūtur. ⁊ quilibet dꝫ ſe purgare. ⁊ quoad deū. ⁊ quoad populū anteꝙ̄ accedat ad iſtud ſacrm̄. Sed nūquid excōicatis dꝫ dari illud ſacrm̄? Dico ꝙ nō ꝙ̄diu enī ſūt excōicati ſunt diuiſi a ꝑceptione ſacramētoꝝ: ⁊ a cōione fideliū. Sed quid ſi aliq̄s excōicatus ſit in ꝑiculo mortis. et petat corpus xp̄i ſibi dari. quid dꝫ fieri? Dico ꝙ aut iſte eſt excōicatus a canone. ſiue iure. aut a iudice. Si eſt excoīcatus a canone ſiue iure: ſacerdos dꝫ abſoluere eū ſi ipſe petat humiliter abſolutiōem: qꝛ in periculo mortis ſimplex ſacerdos pōt ipm̄ abſoluere a quacūqꝫ ſentētia excōicatōis lata a canone etiā ſi abſolutio eēt ſedi aplīce reſeruata tamen in quocūqꝫ caſu abſoluatur: dꝫ abſolui ſub hac forma. qꝛ ſi dñs preſtet ſibi vitam: ſtatim ꝙ̄cito cōmode poterit: vadat ad eum qui ipſum abſoluere xp̄i dicēs ei ſubmiſſa voce. Judicet dn̄s inter me ⁊ te. q̄ſi ſi vellet dicere dn̄s ſcit ꝙ tu indigne accedis ⁊ ego non poſſum tibi negare: iō iudicet inter me ⁊ te. Et ſtatī ille miſer accepto corpore xp̄i cecidit mortuꝰ. ⁊ iō caueat ſibi vnuſqſqꝫ ne indigne accedat: nō enī noceret ſacerdoti ſed ſibiipſi. ⁊ ſacerdotes bene facerēt ſi iſtud exēplū ⁊ ſimilia prochianis ⁊ ſubditis ſuis inūciarēt. Sed nūquid ſuſpectis de crimine dꝫ dari iſtud ſacrm̄ ſi requirāt? Dicēdū eſt ꝙ triplex eſt ſuſpicio. quedā eſt violēta quedā ꝓbabilis. quedā leuis. Suſpicio violēta eſt ꝯtra quā non dimittit̄ ꝓbatio: ſicut ſi aliquis inuenit̄ cū muliere corrupta in lecto. ſolus cū ſola. nudus cū nuda loco ⁊ tp̄e ad hoc aptis. nec etate. nec parētela. nec aliquo alio obſtātibus: eēt violēta ſuſpicio ſeu p̄ſūptio ꝙ cognouiſſet eaꝫ ita ꝙ nō dimitteret ꝓbatio in cōtrariū. Probabilis ſuſpicio eſt illa que orit̄ ex aliqbꝰ ſignis ⁊ cōiecturis ꝓbabilibꝰ. ſicut ſi aliqs iueniret̄ frequēter cū aliq̄ loquēs in loco ſuſpecto. eēt ꝓbabilis ſuſpicio ꝙ aliqd malū egeret Leuis ſuſpicio eſt que orit̄ ex fatua ⁊ iordinata ſuſpitōe alicuiꝰ. Et iſta dr̄ leuis ⁊ fatua ſuſpicio. ſicut ſi viderē aliquē bonū virū ⁊ aliquā bonā iuuēculā ſalutātes ſe vl' ſibiinuicē ridētes nō ī loco vel tp̄e ſuſpectis: fatuū eēt preſumē ꝙ male agerēt. ⁊ de tali dicit ſalomō. Qui cito credit leuis eſt corde. Mn̄ ꝗ querit̄ vtrū ſuſpectis de aliquo crimīe debeat corpꝰ xp̄i dari? Dico ꝙ ſi de aliq̄ habeat̄ ſuſpitio violēta de aliq̄ crimīe notorio ꝙ illi dꝫ denegari corpꝰ xp̄i. vbi grā. de aliquo hēt̄ ſuſpicio violēta ꝙ ſit notorie hereticꝰ ⁊ vſurariꝰ vel cōcubinariꝰ ⁊ ſic de alijs. Dico ꝙ āteq̄ det̄ ei corpꝰ xp̄i: dꝫ ſe purgare de iſto crīe extra de pur. c. ij. Si aūt hēatur ſuſpicio ꝓbabilis nō dꝫ ſibi denegare corpus xp̄i quouſqꝫ eēt ꝓbatū ꝯtra eū. licet notorie habeat talis ſuſpicio ꝯtra eū eēt tn̄ monendus q̄ purgaret ſe anteq̄ accederet ad ſacramenta. ⁊ ſi cōſentiret bene faceret. ſi aūt ꝑſeuerāter inſtaret ⁊ negaret crimē de quo ꝓbabiliter p̄ſumit̄ ꝯtra eū: nō credo q̄ ante ꝓbatōem eēt priuandus iure qđ hꝫ in petēdo ⁊ accipiēdo corpus xp̄i preſertim cū res ſuffragat: ⁊ ſi idigne accipiat noceat illi ⁊ nō aliū. tn̄ credo q̄ ſacerdos ad terrorē pōt ſibi ⁊ dꝫ aliqua verba cōminatoria dicere dicēdo. Si digne accipis: ꝓficiat tibi ad ſalutē corporis ⁊ aīe ſin indigne iudicet dn̄s inter me ⁊ te. Si aūt ſuſpicio leuis ⁊ fatua habeat ꝯtra aliquē de quocūqꝫ crimīe ꝓpter talē ſuſpitōem cū ſit leuis ⁊ fatua in nullo dꝫ agi ꝯtra eū in ſpeciali. In generali tn̄ eēt bonū q̄ ſacerdos diceret aliqua verba cōminatoria oſtēdendo q̄ nullus dꝫ preſumi bonus vel malus niſi conſtet ꝑ certo. qꝛ multi multa loquūtur. ⁊ qlibet dꝫ ſe purgare. ⁊ quoad deū. ⁊ quoad populū anteq̄ accedat ad iſtud ſacr̄m. Sed nūquid excōicatis dꝫ dari illud ſacr̄m? Dico q̄ nō q̄diu enī ſūt excōicati ſunt diuiſi a ꝑceptione ſacramētoꝝ: ⁊ a cōione fideliū. Sed quid ſi aliq̄s excōicatus ſit in ꝑiculo mortis. et petat corpus xp̄i ſibi dari. quid dꝫ fieri? Dico q̄ aut iſte eſt excōicatus a canone. ſiue iure. aut a iudice. Si eſt excoicatus a canone ſiue iure: ſacerdos dꝫ abſoluere eū ſi ipſe petat humiliter abſolutiōem: qꝛ in periculo mortis ſimplex ſacerdos pōt ipm̄ abſoluere a quacūqꝫ ſentētia excōicatōis lata a canone etiā ſi abſolutio eēt ſedi apl̄ice reſeruata tamen in quocūqꝫ caſu abſoluatur: dꝫ abſolui ſub hac forma. qꝛ ſi dn̄s preſtet ſibi vitam: ſtatim q̄cito cōmode poterit: vadat ad eum qui ipſum abſoluere pōt mādatū ipſius ſuꝑ illis pro quib⁹ excōicat⁹ fuerat humiliter recepturus. Et niſi faciat ſtatim relabitur in eādē excōicationis ſñiam ipſo iure vt habet᷑ extra de ſētētia excōicationis. c. Eos q̄. li. vi. ſi aūt eſt excōicatus a iudice: aut eſt ꝓ contumacia tm̄. aut pro aliquo delicto aut ꝓ aliquo caſu ꝛ quodcūq₃ ſit dꝫ abſolui ſi petat humiliter abſolutionē. ita tñ ꝙ primo det pignora vel cautionē ydoneā ꝙ parebit ꝛ obediet mādatis eccl'ie ꝛ emēdabit paſſo iniuriā. Et ſi neq̄t dare pignora vel cautōem iuret ꝙ ſatiſfaciet ꝙ̄ cito poterit. Sed quid ſi aliquis exſiſtēs in pctō mortali excōicatus in ꝑiculo mortꝭ exiſtēs mittat ꝓ ſacerdote vt cōfeſſionē eius audiat ꝛ eū abſoluat ꝛ det ſibi corpus xp̄i: ꝛ an̄q̄ accedat ad eū amittit loquelā: nūquid dꝫ ſibi dari corp⁹ xp̄i? Dico ꝙ ſi intelligat aliq̄d monēdus eſt ꝛ ſi nō pōt loq̄: ꝙ oſtendat aliq̄ ſigna cōtritōis ſic ꝙ iūctas man⁹ eleuet ad deū ꝛ ꝑcutiat pectus ſuū ꝛ ꝑ aliq̄ ſigna oſtēdat ſe petere abſolutioneꝫ a pctis ꝛ a ſñia excōicatōis: ꝛ parētes ꝛ amici ei⁹ debent loco ꝛ vice eius ꝓmittere ꝛ fidē iubere vel pignora dare ſi pñt ꝙ ſi dñs ꝓſtet ſibi vitā: pñtabit ſe ꝯſpectui illi⁹ q̄ pōt eū abſoluere: mādatū ipſius ſuꝑ hoc humilit' recepturus. Et ſic dꝫ eū abſoluere ꝛ cōicare. Si aūt nihil intelligit ſi cōſtet ꝛ ꝓbari pōt ꝙ ſigna ꝯtritōis ꝛ pn̄ie p̄ceſſerūt dꝫ abſolui ꝛ cōicari receptis p̄i⁹ cautōib⁹ ꝛ pignorib⁹ vel iuramēto a parētib⁹ ꝛ amicis ꝑ modū q̄ dictus ē ſupra. Notādū iſuꝑ ꝙ ſacerdos q̄ cōicat pplm̄ ſuum dꝫ eū monere de aliquib⁹. Primo ꝙ nō accedat ad iſtud ſacrm̄ cū cōſciētia alicuius pctī mortalis. Scd̄o ꝙ remittat odiū ꝛ rācorē cuiuſcūq₃. tertio ꝙ null⁹ excōicatus accedat: nec aliquis niſi ieiunus niſi in caſu neceſſi tatis. Quarto ꝙ ante cōionē ꝛ poſt abſtineat ab vxoribꝰ ſuis ad minꝰ ꝑ tres dies. de ꝯſe. di. i. c. Oīs hō. xxxiij. q. iiij. ſciatis. Quinto ꝙ poſt ſumptionē corporis xp̄i non ſpuat in loco imūdo vel in loco vbi poſſit ſputū cōcalcari pedibus ꝛ hoc ante comeſtionē. Sexto ꝙ ſibi quātuz poterūt caueant a vomitus nauſeatione. Notandum ꝙ poſt ſumptionē corporis xp̄i debet ſumi aliquātuluz de vino ne aliquid de iſto ſacramēto remaneat ꝛ ſpuendo emittat. vn̄ i aliqbꝰ eccleſiis ē laudabilis ꝯſuetudo ꝙ in die paſche poſt cōionē dat᷑ aliquātulū de vino ꝛ pane.

¶ Ca. x. de ritu quo debet miſſa celebrari.

Omnia honeſtate fiāt i vobis ꝛ ſecūdū ordinē. Verba ſūt apl̄i iformātis ꝛ iſtruētis nos quō ordiate ꝛ honeſtate oꝑa nr̄a maxie illa que ad cultū dei ꝑtinent faciamus. inter que miſſa ē pn̄cipalior. Si i aliis nr̄is oꝑibꝰ ordinate ꝛ honeſte nos habere debeamꝰ multomagis in miſſa. Nūc igit᷑ vidēdū ē de ritu miſſe. i. de mō quo debet dici miſſa. vn̄ ſacerdos armis ſpūalibꝰ armatꝰ. i. ſacris veſtibus de quibꝰ ſupra dictū ē idutꝰ debz ꝓcedere ad altare. ꝛ qꝛ vt dicit ſalomon ſapiēs i pn̄cipio ſermonis accuſator ē ſui pꝛīo ſacerdos accuſare dz ſeipſuz faciendo. ſ. ꝯfeſſionē gn̄alē que valet ad remiſſionē pctōꝝ venialiū ꝛ etiā mortaliū oblitoꝝ. Sed de mortalibus de quibꝰ recordat᷑ dz anteꝗ̄ induat ſe vel anteꝗ̄ accedat ad altare ſacramētaliter ꝯfiteri. ꝛ ipſa ꝯfeſſione facta ꝓcedat ad miſſā. Notādū aūt q̄re hoc ſacramentū dr̄ miſſa. ſm̄ augu. diſſa. qꝛ dū iſtud ſacr̄m cōficit᷑ mittitur celeſtis nūcius. Et ſm̄ ꝙ exponit innocētius papa. Iſte celeſtis nūcius ꝛ magni conſilij angelus ꝛ mittit᷑ iſte ad cōſecrādū. ꝛ iſte eſt ſacerdos inuiſibilis qui pn̄cipaliter conſe trat ⁊ cōficit hoc ſacr̄m. vt dicit Augu. Aliam rōnem aſſignat hugo dicēs ꝙ iſta hoſtia pōt vocari miſſa. q꞉ trāſmiſſa eſt primū a pr̄e vt cēt nobiſcū. poſtea a nobis patri vt ꝓ nobis īntercedat. Sciendū eſt ꝙ miſſa trib⁹ linguis celebratꝛ. ſcꝫ hebraica greca ⁊ latina. Nam alleluya amen/oſanna/ſabaoth/ſumuntꝛ de hebraica. kyrieleyſon xp̄eleyſon ſumuntꝛ de greca. reliqua oīa ſunt latina. Dicitur miſſa iſtis tribus modis: q꞉ titulus xp̄i in cruce pen/dētis ſcriptus fuit hebraice grece ⁊ latine. Diuiditꝛ ergo miſſa in quattuor partes. videlꝫ in obſecratōes. orōnes. poſtulatōes. ⁊ grāꝝ actiōes Prima pars ꝑtinet ad ppl̄i inſtructionē. Scđa ad materie ꝯſecrationem. Tertia ad materie ꝯſecrate ſumptionē. Quarta ad grāꝝ actionem Prima pariter ꝯtenditꝛ a principio miſſe vſqꝫ ad offertoriū. Scđa ab offertorio vſqꝫ ad finē orōnis dn̄ice. ſ. pater noſter ⁊c̄. Tertia vſqꝫ ad cōionem. Quarta vſqꝫ ad finē miſſe. Prima pars cōtinet decē vel vndecī partes. et primo dr̄ introitus: q꞉ tūc ſacerdos pr̄io miniſtratur⁹ dꝫ ad altare intrare. Et eſt ſciendū ꝙ antiq̄tus loco introitus dicebatꝛ vnus totus p̄s. ⁊ cātabatꝛ a clero circa gradus altaris. ⁊ iđ vocatꝛ graduale. Sꝫ btūs Hiero. qui ex mādato dn̄i tp̄e Damaſi pape eccleſiaſticū offm̄ ꝓ maiori parte inſtituit p̄ter canticū ordinauit diuerſos itroitus ſm̄ diuerſitatē feſtoꝝ ⁊ dierū. Et de illo p̄o ꝗ antiqtus cantabatꝛ loco introitus accepit vnū verſum. Vnde ī ſimplicibus dieb⁹ introitus bis cantatꝛ ad deſignādū ꝙ in xp̄o ſunt due nature. ſcꝫ humana ⁊ diuina. In ſolēnitatibus vero dr̄ ter: ad deſignandū tria tp̄a. ſcꝫ tēpus qđ fuit ante legē. tēpus in lege. ⁊ tēpus grāe. vnde duab⁹ primis vicib⁹ dr̄ ſubmiſſa voce. q꞉ in primis duobus tēporibus nõ apte ꝛ clare loquebant̃ heies de xp̃o. tertio autẽ vice dr̃ alta voce. q: in tertio tp̃e in oẽm terrã exiuit ſonus eoꝝ. ſcꝫ euãgeliſtar. Poſt introitũ dr̃ kyrieleyſon. ꝛ idẽ eſt ꝙ dñe miſerere. xp̃eleyſon vero idẽ eſt ꝙ xp̃e pat miſerere. Et dr̃ ter ꝓpter patrẽ filiũ ꝛ ſpm̃ ſanctũ. ꝛ dicit nonies ꝓpter nouẽ oꝛdines angeloꝝ qb⁹ virtute miſſe petimus aſſociari. In dieb⁹ ſolẽnibus poſt kyrieleyſõ dicit Gloꝛia in excelſis deo. quẽ hymnũ ĩ natiuitate xp̃i angeli decãtauerũt vſqꝫ ibi. bone volũtatis. Reliqua oĩa ſcꝫ laudamus te. btũs hylarius ep̃s pictauẽſis appoſuit ꝛ ad miſſam cãtari inſtituit. Et dꝫ cãtari iſte hymn⁹ angelicus in feſtis apl'oꝝ/martyꝝ/cõfeſſoꝝ atqꝫ virginũ in quoꝝ honoꝛe dedicata eſt eccleſia: ꝛ in feſtiuitatibus beate marie virginis. Sed qñ in diebus ꝓfeſtis cantatur miſſa de btã virgine/vel de ſctõ ſpũ/vel de quocũqꝫ alio ſancto nõ dicitur in ea hymnus angelicus/vel ſymbolũ. licet in miſſa ꝓpꝛia decãtetur. Et ratio eſt vt dicitur extra de cele. miſ. c. Conſilium. vt inter cõmemoꝛatiõem et ſolennitatẽ differentia oſtendat. In ſabbato autẽ quãdo cantatur de btã virgine. credo ꝙ dꝫ dici Gloꝛia in excelſis. q: illa dies eſt dedicata ipſi beate marie virgini pꝛopter multa que nõ opoꝛtet hic dicere. Dicto hymno angelico ſacerdos ad populũ cõuerſus ſalutat ipm̃ dicẽdo Dñs vobiſcũ. Que ſalutatio fuit ſumpta de veteri teſtamento: ſcꝫ de libꝛo Ruth. qñ dicit booz meſſoꝛibus ſuis. Dñs vobiſcũ. Sciendũ tamẽ ꝙ ep̃s loco dominus vobiſcum. dicit pax vobis. ꝛ ratio eſt: q: ep̃s repꝛeſentat perſonam xp̃i qui quãdo ſalutabat diſcipulos ſuos dicebat. Pax vobis. Et ſciendũ ꝙ quãuis in eccleſia non ſit niſi vnus ſemper tamẽ debet dicere ſacerdos. dñs vobiſcũ qꝛ loquit̃ toti eccłie. ⁊ ei rn̄detur. Et cū ſpū tuo. Que reſponſio fuit ſumpta ab apł'o in ep̄ła ſc'da ad tytū. c. iiij. Poſt ſalutatõem ⁊ rn̄ſionem ſubiungit ſacerdos. Oremus. loquēs in pſona totius ppłi. Dicto oremus dicit orõnem. ⁊ iſta vocat̃ collecta. qꝛ olim ep̄s ſiue ſacerdos oi populo collecto dicebat eā ſup ppłm. qꝛ vero tꝑibus nr̄is non poſſumꝰ ita ppłm ꝯgregare ſiue colligere. dicimꝰ orõez que antiquo ⁊ generali vocabulo retēto dr̃ collecta. vnde iſte orõnes debēt dici ſub certo numero: ita ꝙ dicat̃ vna vel tres. vel quinqꝫ. vel ſeptē. qn̄ dicunt̃ tres ſignāt trinitatem pſonaꝝ. vel dicunt̃ tres: qꝛ xp̄s in ſua paſſione cuiꝰ iſtud ſacramētū eſt memorabile ter legit̃ oraſſe. Prima qn̄ orauit vt trāſiret ab eo hora paſſionis. Sc'da qn̄ dixit Pater ignoſce illis qꝛ neſciūt quid faciūt. Tertio qn̄ dixit. Pater in manus tuas cõmendo ſpiritū meū. Quāde vero dicuntur quinqꝫ orões: ſignant memoriā quinqꝫ vulnerū xp̄i. Qn̄ aūt dicuntur ſeptē ſignant ꝙ ſacerdos ſi digne dicit miſſam: exauditur ꝓ oibus ſeptē petitionibus que in orõne dn̄ica cõtinentur. vel ad deſignādum ꝙ petit ſeptē dona ſpūſſancti ſibi ⁊ aliis ꝓ qbꝰ dicit miſſam virtute miſſe infundi. Et vt dicit magiſter Iohēs beleth: nõ debent dici vltra ſeptē. Quādo aūt celebrat̃ miſſa ꝓ viuis: nõ debet dici aliqua collecta ꝓ defunctis. et etiam quādo dr̃ miſſa ꝓ defunctis: nõ dꝫ dici ꝓ viuis: niſi illa cõis. Omnip̄s ſempiterne deus q̄ viuoꝝ dn̄aris ſimul̃ ⁊ mortuoꝝ ⁊c̃. Si aūt in miſſa ꝓ viuis aliquo caſu dicat̃ collecta ꝓ mortuis: nõ dꝫ dici vltima ſed penultima. qꝛ finis dꝫ correſpõderi principio. Dictis aūt collectis rn̄det̃ Amen. Ad cõfirmationem. Collectis finitis dr̃ ep̄ła. ab epy qđ eſt ſupra ⁊ ſtolon qđ eſt miſſio quaſi ſupra miſſio q꞉ epiſtole fuerũt ſupra miſſe euãgelio ¶ Et nota ꝙ nullus dꝫ dicere epl'am niſi fuerit ſubdiaconus. Uel melius eſt ꝙ ſacerdos dicat eã ꝙ̃ puer qui iuuat eũ ad miſſam. Poſt epl'am dr̃ reſponſoriũ qđ ſic noĩatur. q꞉ verſui ſuo vel epl'e dꝫ reſpondere. Uerſus dr̃ a vertendo: q꞉ illi qui dicunt verſum debẽt ſe vertere ad orientẽ. Deinde dicit Alleluya cũ ſuo verſu: ⁊ eſt canticũ leticie. vnde tẽpore ieiunioꝝ qđ eſt tẽpus luctus nõ dꝫ dici alleluya nec eadem rõne in miſſa ꝓ defunctis. In magnis ſolennitatibus poſt alleluya dr̃ ſequentia. i. proſa que etiã eſt canticũ leticie. Et ſignant iſta duo leticiam glorie paradyſi. Ad quã virtute miſſe venire ſperamus. Proſa dicta dicitur imediate euangeliũ ⁊ in principio ille q̃ legit euangeliũ ſalutat pp'lm vt reddat eũ attentũ ad audiẽdũ euãgeliũ. dr̃ aũt euãgeliũ ab eu qđ eſt bonũ: ⁊ angelus qđ eſt nũcius. quaſi bonus nũcius. q꞉ in euãgelio nũciatur xp̃s q̃ eſt magni ꝯſilij angelus: vel q꞉ in eo nunciant oĩa que ꝑtinẽt ad ſalutẽ nr̃aꝫ. Et nõ ꝙ qñ dr̃ euãgeliũ de principio dꝫ dici. Initiũ ſcti euãgelij. ſicut ĩ illo euãgelio. Liber generatõis ieſu xp̃i. Qñ aũt euãgeliũ non ſumit de principio dꝫ dici. Sequẽtia ſcti euãgelij. ⁊ eſt ſenſus. ſequẽtia verba ſũt verba ſcti euãgelij. Notãdũ inſup ꝙ dicto titulo euãgelij dꝫ rñderi. Gloria tibi dñe. q꞉ in euãgelio legit de gloria dei ⁊ de nr̃a. ſcꝫ qualiter xp̃s dyaboluꝫ vicit. ⁊ nos redemit. ⁊ victor ad gloriã patris aſcẽdit. ⁊ ĩõ auditores euãgelij letẽtes ad laudes ſui ſaluatoris erclamãt dicẽtes. Gloria tibi dñe. q̃ſi dicãt. dñe gloria tua que in euãgelio p̄dicat nobiſcũ ſine fine maneat q̃ ſp creſcat vñ qñ legit euãgeliũ duo cerei debent accẽdi in ſignũ ꝙ dñs miſit diſcipulos ſuos binos ⁊ binos ãte faciẽ ſuã p̄-

dicare euangeliū. ¶ Notādū ꝙ quācito inchoatur euāgeliū tācito tā clerus ꝙ̄ laicus: tam ꝓferēs ꝙ̄ audiēs dꝫ se munire signo crucis in fronte, ore ⁊ pectore. In fronte q: frōs est locus verecūdie. vñ hoies inuerecūdos effrōtes dicimꝰ .i. sine frōte. ꝑ hoc ergo ꝙ ī frōte crucē ponimus: significamꝰ ꝙ nō erubescimꝰ credere ī ipsuꝫ crucifixū ⁊ eū verū deū ⁊ hoiem cōfiteri. In hoc autē ꝙ os ⁊ pectꝰ signamꝰ: signat nos audacter cōfiteri ore: ⁊ fideliter ac firmiter credere corde xp̄m crucifixū: cuius liber legitur deū ⁊ dñm nostrū esse. Sacerdos itaqꝫ vel dyaconus euāgeliū lecturꝰ se signat in fronte ore ⁊ pectore. q̄si dicat: nō erubesco euangeliū ipsum ore predico ⁊ corde credo. Librum etiā signat ac si dicat: hic est liber crucifixi. Dū aūt legitur euāgeliū cūcti deponūt velamina capitū ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo ad ostēdēdū ꝙ euāgelica doctrina oia velamina legis antique remouet Secundo ad ostēdēdū ꝙ quinqꝫ sensus debēt eē apti ad audiendū euāgeliū. vñ ille q̄ dicit euāgeliū dꝫ habere faciē ad aquilonē: in signū ꝙ virtute euangelij debemus nos munire cōtra isidias dyaboli q̄ veniunt ab aquilone. qm̄ vt dicit hiere. Ab aquilone pēdet oē malū. Finito euāgelio quilibet dꝫ se munire crucis signaculo cōtra dyabolū ne capiat sermonē euangelij de ore eius . vel de corde. Post euāgeliū sequitur symbolū .s. Credo. ⁊ nō dꝫ dici nisi ī diebus solēnibus: nō tñ in oibus: sed solū in istis de quibꝰ fit mentio in symbolo. vnde dꝫ dici in oibus dñicis: in festo scē trinitatis: in natali dñi: in circūcisione: in epiphania domini in festo pasche ascensionis pēthecostes ī festis beate virginis in festo oium scōꝝ in transfiguratōe domini in festis omnium apostoloꝝ. ⁊ sancte crucis. In alijs aūt feſtiuitatibus nō dꝫ dici. Dicto ſymbolo dr̄ offertoriū quod dr̄ ab offerēdo: q: tūc offerim⁹ ea que ſunt neceſſaria ad miſſā. ſ. panē/vinū ⁊ aquā. Et ſacerdos offerendo iſta dicit. Suſcipe ſcā trinitas. ⁊c̄. Et facit ſacerdos ſignū crucis ſuper panē ⁊ vinū ad hoc/vt ea dn̄s ſcificet. ¶ Et nota ꝙ ſacerdos benedicit aquā ⁊ nō vinuꝫ: q: aqua ſignificat populū qui indiget benedictione dei: vinū autem chriſtum qui eſt ſuper omnia benedict⁹. Et in hoc terminatur prima pars miſſe que eſt ad ppl'i. iſtructionem: ⁊ preparationē ad tm̄ ſacramentum. Sequitur ſecunda pars miſſe que eſt de materia conſecrationis: ⁊ hꝫ quattuor p̱tes. prima p̱s dr̄ ſecreta. ſecūda prefatio. tertia canō. quarta dn̄ica orō. Recepta igit̄ oblatōne ſacerdos lauat man⁹: ⁊ rediens ad altare ſe iclinat ꝓfūde dicēs. In ſpū hūilitatis. ⁊c̄. ad denotādū ꝙ p̱ mūdiciam ⁊ inocētiā vite: ⁊ hūilitatē ⁊ ꝯtritionē cordis efficit̄ quis dignus miniſter huius ſacramēti. Et erect⁹ ſe vertit ad populū dicēs. Orate ꝓ me fratres. ⁊c̄. Et iō illi qui audiunt miſſam debēt orare ꝓ eo dicēdo illū pſal. Exaudiat te dn̄s. vel dicēdo. Dn̄s ſit in corde tuo ⁊ in ore tuo: vt ſuſcipiat ſacrificium de ore tuo ⁊ de manib⁹ tuis ꝓ tua noſtra qꝫ oīm ſalute. Et laici debēt ſe ſil'r inclinare ⁊ dicere deuote illud qđ faciunt. Poſtea ſacerdos dicit ſecretas: ⁊ debēt totidē ſecrete: ⁊ eodē ordine: ⁊ de eiſdē dici: quot collecte p̄ceſſerūt i exordio miſſe an̄ epl'aꝫ: nec plures nec pauciores: ⁊ dr̄ ſecreta: q: ſecrete ꝓnunciatur: tn̄ alta voce dicebatur: vn̄ etiam ab oībus laicis ſciebatur. Scđm aūt ꝙ narrat magiſter iohānes beleti in ſumma ſua. Cōtigit ſemel vt quodā die q̄dā paſtores ſup̱ quedā lapidē ponerēt panem. ⁊ dicerēt ſecretas: ⁊ alia v̾ba ea nonis ſup panē: qui ad ꝓlationē coꝝ eſt ꝯuerſus in carnē: i quos diuinit⁹ fcā fuit acerrima vīdicta: nā oēs ictu fulguris mortui ſūt. iō ſtatutū fuit vt decetero iſte ſecrete ſub ſilētio dicerent: vt neſcirent a laicis Scda rō eſt: vt non vileſcat ſicut ſacra ſcriptura tradita eſt obſcure.

Poſtea ſacerdos dicit: ꝑ oīa ſcl̄a ſcl̄oꝝ. Et rn̄dēt amen.

Sacerdos ſalutat populū dicēs. Dn̄s vobiſcū: de q̄ ſalutatōe dictū eſt ſupra. Et qꝛ in iſto ſacf̄o req̄rit magna eleuatio mētis i deū: iō dicit ſacerdos. Surſuz corda q̄ſi dicat. habere corda ſurſum eleuata ad deū Juxta v̄buz apoſtoli dicētis. Que ſurſū ſūt querite. Et popul⁹ quaſi obediēs ⁊ cōſentiens dicit. Habem⁹ ad dn̄m corda eleuata. Et qꝛ ꝓ oībus que nobis de⁹ cōtulit grās eis īpēdere debem⁹ ſubiūgit ſacerdos. Grās agamus dn̄o deo noſtro. Et ppl̄s q̄ſi ꝯſentiens reſpōdet dignū ⁊ iuſtuz ē

Poſtea dicit p̄fatio Et dicit p̄fatio q̄ſi prelocutio. i. ad miniſteriū preparatio. ita ꝙ in prefatōe nominātur aliq̄ ordines angeloꝝ qꝛ in miſſa angelos p̄ſītes eē credim⁹ ⁊ aſſiſtere ſacerdoti Dicta prefatōe ſubiūgit cātus āgeloꝝ. ſ. ſanctus ſcūs ſcūs: dn̄s de⁹ ſabaoth. i. exercituū. ⁊c̄. Oſanna. i. ſalua. obſecro. Et dr̄ ſcūs ter: ad denotādū trinitatē pſonaꝝ. ⁊ dr̄ dn̄s de⁹ in ſingulari ad oſtendenduz ꝙ vna eſt eſſentia in trib⁹ pſonis. Et ſumit iſtud yſale. vi. Jſaias ei dixit ſe vidiſſe ſeraphi ⁊ cherubin clamantes. Scūs. ⁊c. vn̄ nos cātica angeloꝝ cātam⁹: quia per hoc ſacrificiū hoīes aſſumi ad angeloꝝ ordines nō dubitam⁹. ideo cū eis ſaluari clamam⁹. Subſequēter dr̄ ali⁹ verſus. ſ. bn̄dict⁹ qui venit. ⁊c̄. q̄ verſus ſumit ex euāgelio mathei. xxi. Et dū cātat dꝫ fieri ſignū crucis in ſignū qꝺ ſumit de euāgelio qꝺ eſt liber crucifixi. Jdeo conſue mur xp̄m in mũdũ veniſſe: ⁊ ab eo ſaluari rogamus. Deinde ſequit̃ canon ⁊ incipit ibi. Te igit̃. ⁊c. ⁊ durat vſqꝫ ad par dñi. Et dr̄ canon quod eſt nomẽ grecũ ⁊ eſt ideꝫ qd̓ regula in latino. qꝛ per huiuſmodi verba fit regulariter hui⁹ ſacramẽti cõſecratio. qꝛ celebrãs in oĩb⁹ regulariter dꝫ ſe habere. vñ totũ qd̓ cõtinet̃ in canone (excepto pater noſter) dicit̃ ſub ſilentio. Cuius cã eſt triplex. Prima qꝛ deus nõ attẽdit clamorẽ oris: ſed cordis. vnde dicit btũs bernardus. Nõ vox: ſed votũ: nõ cordula muſica vocũ. Nõ clamor ſed amor ſonat in ore dei. Secunda cã eſt vt miniſter qui cũ ſumma reuerẽtia ⁊ deuotiõe ac mẽtis recollectione dꝫ dicere ⁊ ꝓferre oĩa verba canonis ne longo clamore fatigatus impediat̃ vel deficiat a ſua deuotiõe. Tertia cauſa eſt: ne ꝑ quotidianũ ⁊ frequẽtẽ vſum verba vileſcant: ⁊ in locis nõ cõpetẽtibus dicantur ⁊ ſic fiat in iniuriã. vt ſupra de paſtoribus dixi. In decreto ꝓhibet̃ ſub anathemate. vt nullus niſi ſacris veſtibus indutus: ⁊ in libro ⁊ ſuꝑ altare cõſecratum proferat verba canonis. Et ideo qꝛ vir pollutus labiis ego ſum: ⁊ iſta ſcĩſſima verba ſunt archana que nõ lꝫ hoĩ peccatori loqui de ipſis taceo. De quib⁹ quidẽ verbis nulli ꝓpria auctoritate niſi dño pape lꝫ aliquid ſubtrahere vel addere. Notãdũ etiã ꝙ canon ſignãter incipit per iſtã lr̃am. T. que antiquitus fiebat ꝑ modũ crucis: qm̃ ſacrificiuꝫ quod fit virtute ipſoꝝ verboꝝ eſt memoratiuũ dñice paſſionis. vnde xp̄s qui inſtituit hoc ſacramentũ dixit. Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Lu. xxij. Et qm̃ iſta verba habent efficaciam a paſſione chriſti: bene propter hoc ymago chriſti crucifixi ſolet ibi depingi. In iſtis etiã ſacratiſſimis verbis oratio generalis ꝓ ſancta eccleſia ca tholica fit pro papa/pro epiſcopo qui ordinauit celebrãtem oratur etiam pro rege qui eſt dñs tẽporalis ⁊ oratur etiã pro oĩbus orthodoxis id eſt chriſtianis catholice ⁊ apoſtolice ⁊ fidei cultoribus que verba exponũtur in tertia parte huius operis quãdo aget de credo in deũ. vnde per iſta verba excluduntur ſciſmatici: heretici/iudei/ ſarraceni ⁊ pagani. Et ſic nota ꝙ hic nõ oratur pro excõmunicatis. Poſtea fit oratio ꝓ illis quib⁹ ẽ obligat⁹ ſacerdos. Et credo ꝙ ſicut eſt eis obligatus ex ordine caritatis: ita tenetur eos ordinare in miſſa: ita ꝙ primo ponat illum cui primo eſt obligatus ſacerdos ita tamẽ ꝙ ſi ſpecialiter dicit miſſam pro aliquo: ꝙ virtutem ſacrificij referat ad ipſum: ⁊ propter hoc nõ excluditur q̇ poſſit ⁊ debeat orare pro alijs. ⁊c. Eſt tamẽ circa iſtã orationẽ aduertendũ ꝙ debet eſſe mentalis ⁊ non vocalis. cuius eſt duplex ratio. Prima ratio eſt vt ſacerdos ſit magis recollectus ⁊ attẽtus: q: ſermo aliquãdo ĩpedit intẽtionẽ. Secũda eſt ad oſtendẽdũ ꝙ deus nõ attendit clamorẽ oris ſed cordis vt dictũ eſt. Notãdũ etiã ꝙ nullus fidelis cuius occurrit memoria eſt ab illa oratione excludendus: imo quilibȝ cuius occurrit memoria eſt ſp̃ dño cõmẽdandus alias ſacerdos peccaret. Notãdũ etiaȝ ꝙ ſacerdos anteq̃ dicat miſſã põt facere iſtã rõnẽ. dicẽdo vocaliter deo. Dñe de⁹ ego in miſſa intẽdo tibi recõmẽdare iſtum. ⁊c. Poſtea ſufficit ꝙ dicat mẽtaliter ĩ miſſa. Memẽto dñe famuloꝝ quos tibi antea recõmẽdaui. Poſtea vocãtur multi ſci ⁊ ſcẽ qui ꝓ xp̃o oẽs ſe ſacrificauerunt exponendo ſe morti. Et iſta ſufficiant pro nũc de verbis canonis. ¶ Sed aliud dicendum eſt de ſignis que fiunt in canone. Unde ſcd̃m ꝙ dicit dñs innoce papa in libro de miſſa. Crucis ſignatões que fiũt ī miſſa ſunt numero .xxv. ⁊ fiũt ſeptē vicib⁹ que ſignāt expreſſe xp̄i paſſionem. Pͥma vice fiũt tres dicendo illa verba Hec dona/hec munera. ⁊c. ⁊ ſignificāt ternā traditioneʒ chriſti. Nam pͥmo fuit traditus a deo patre qui eũ miſit in mũdo. ſecũdo a iuda traditore qui eũ vēdidit. tertio a iudeis qui eum pylato ad crucifigendũ tradiderũt In ſecũda vice fiunt quinqʒ dicēdo illa verba. Bn̄dictaʒ aſcriptā: ratā. ⁊c. ⁊ ſignāt quinqʒ perſonas que fuerũt in paſſione chriſti ſcilicet perſonā xp̄i vēdēti: perſonā iude vendentis: ⁊ perſonas emētium que fuerunt tres ſcʒ pōtifices/phariſei/⁊ ſcribe. In tertia vice fiũt due dicēdo illud verbum. Benedixit. Et iſte due cruces fiunt pͥmo ſuper panem: ſecũdo ſuper vinũ ꝓpter duplicas materie panis ſcilʒ ⁊ vini ꝯuerſionē. In quarta vice fiunt quinqʒ dicendo iſta verba. Hoſtiā purā. ⁊c. Et ſignāt quinqʒ vulnera xp̄i que ipſe pertulit in cruce. In quinta fiũt due vna ſuper corpus: alia ſuper ſanguinem dicēdo iſta verba ſacroſanctũ filij tui. ⁊c. Et ſignant vincula quibus ligatus fuit chriſtus: ⁊ flagella quibus fuit flagellat⁹. In ſexta vice fiũt tres dicēdo iſta verba: ſanctificas viuificas. ⁊c. et ſignant tres crucifixiones xp̄i. Nam pͥmo fuit crucifixus linguis iudeorum: ſecũdo ſententia pylati: tertio manib⁹ militũ. In ſeptima vice fiunt quinqʒ dicēdo illa verba: ꝑ ipſum. ⁊c. ſ. tres cum corpore ſuper calicē ⁊ due a latere. ⁊ ſignant tres cruciatus videlicet paſſionis/propaſſionis ⁊ cōpaſſionis. alie due ſignant aquā ⁊ ſanguinē que fluxerunt de latere ipſius xp̄i. Et ſic fiũt in vniuerſo .xxv. qui eſt numerus cubitus ad deſignandum ꝙ ꝯtīuũ ꝗʒ multiplicetur hoc ſacramētũ: ſemꝑ eſt vnũ. Et iſtud ſufficit de ſignũ canonis. ⁊ ꝑ cõſequẽs de ſecũda ꝑte miſſe que ꝑtinet ad materie ſacramẽti cõſecrationẽ. Excepto ꝙ qñ dr̃ pax vobis fiũt tres cruces. Seq̃tur tertia pars miſſe que eſt ad materie ſacramẽti ſuſceptionẽ. Et in iſta ꝑte ṗmo ſacerdos frãgit hoſtiã ĩ tres partes. ṗma ſignat corpus xp̄i myſticũ. i. fideles q̄ peregrinãtur in hoc mũdo. ſcḋa illos qui ſunt in purgatorio. tertia illos q̄ ſunt in paradyſo. Dicto ꝑ oĩa ſecula ſcloꝝ. cũ reſponſo amen. dicit ſacerdos. Pax dñi ſit ſemꝑ vobiſcũ. faciẽdo tres cruces cũ vna ꝑte hoſtie ſupra calicẽ. Et ſignificãt ꝙ ꝑ mortẽ xp̄i fuit pax in terra inter deũ et hoiem reformata. Poſtea dr̃ ter. Agnus dei. vñ agnus dr̃ ab agnoſcẽdo. q: ſicut ſolo balatu agnꝰ mrẽm ſuã cognoſcit: ita xp̄s mrẽm ſuã in ſua paſſione cognouit. vl̕ dr̃ ab agnitio qḋ eſt piũ. q: xp̄s ſua pietate nos redemit. et dr̃ ter Agnus dei. q: xp̄s in paſſione ſua pendẽs ĩ cruce tria agnouit. ſcꝫ patrẽ ſuũ ei obediẽdo. ⁊ matrẽ ſuã virginẽ virgini cõmendãdo: ⁊ genus humanũ ip̄m redimẽdo Et dr̃ bis miſerere nobis. ⁊ vltimo dr̃ dona nobis pacẽ: ad oſtẽdendũ ꝙ in mũdo iſto ⁊ in purgatorio indigemꝰ mĩa dei. ⁊ in paradiſo habemus pacẽ ⁊ requiẽ opulẽtiſſimã. In miſſa aũt ꝓ defũctis dr̃ dona eis requiẽ. q: miſſa ꝓ eis dr̃ vt veniãt ad requiẽ paradiſi. Deĩde ponit ſacerdos vnã partẽ hoſtie in calicẽ ⁊ ſignat vt dictũ eſt illos q̄ ſunt in paradyſo q̄ ſunt inebriati gloria paradyſi. ſꝫ illud p̄s. ħo. cxxv. Inebriabunt ab vbertate domus tue: ⁊ torrẽte voluptatis tue potabis eos. Accepto: ḋ hic oſculo ſm̃ quoſdã ab euchariſtia. ſm̃ alios a calice: ⁊ ſm̃ alios ab altari dat pacẽ diacono. ⁊ ille ſubdiacono. ⁊ ſic per iſtos deſcẽdit ad alios ad deſignãdũ ꝙ pax dñi que exu perat oẽm ſenſum: ꝛ ꝑ xp̄m deſcẽdit ad prelatos. ꝛ a prelatis ad ſubditos. etiã ſignat ꝙ oẽs q̄ volunt eẽ ꝑticipes fruct⁹ iſtius ſacri debent eẽ in vinculo pacis ꝛ caritatis aſtricti. Dictis aũt duab⁹ oꝛonibus ſacerdos recipit iſtõ ſacr̄m ſub ſpecie panis ꝛ vini. Laicis vͦo nõ dat̃ ſub ſpecie vini ꝓpter periculũ effuſionis. Poſt ſumptõez ſacri dꝫ ſacerdos aliq̄d recipere de vino ꝛ abluere os niſi eẽt illa die aliã miſſã celebratur⁹. Et ſic termĩat̃ tertia pars miſſe que ꝑtinet ad ſacramẽti ſumptõem. Seq̄tur quarta pars que ꝑtinet ad grãꝝ actionẽ. in qua pⁱmo dr̃ cõmunio: a con qđ eſt ſiḿ ꝛ vnio quaſi ſiḿ vnio. ad denotandũ ꝙ virtute huius ſacri ſumus ꝑ caritatẽ vniti deo ꝛ ꝓximo. Poſt cõmunionẽ dr̃ oꝛo quedã que vocat̃ poſtcõmunio eo ꝙ dr̃ poſt cõmunionẽ. Et debẽt dici iſte oꝛões in eodẽ numero ſicut collecte. Poſtmodũ pp̄lo ſalutato ꝛ reſpõſo: ꝛ cũ ſpũ tuo. dicit ſacerdos. Ite miſſa eſt. ꝛ eſt ſenſus. Ite poſt me ad xp̄m ꝛ ſequimini ip̄m. q: hoſtia ẽ miſſa ꝓ vobis ad deũ patrẽ placãdũ. vel ite ad ꝓpria. q: miſſa eſt cõpleta. Et nota ꝙ ite miſſa eſt non dꝫ dici niſi dicat̃. Gloria in excelſis. ſed dr̃ Bñdicam⁹ dño. ꝛ in miſſa ꝓ defunctis dr̃. Requieſcãt i pace. Si querat̃ quare nõ i fine cuiuſlibet miſſe dr̃ Ite miſſa eſt: Dico corp⁹ xp̄i myſticũ qđ eſt triplex. ſ. illud qđ eſt in celo glorificatũ. i. ſcti q̄ ſunt in paradyſo. Aliud quod i terris adhuc ambulat i. fideles q̄ ſunt in hoc mũdo. Aliud qđ iã receſſit ab hoc mundo. non tñ adhuc eſt in paradyſo. i. fideles q̄ ſunt in purgatorio. lꝫ ergo quelibet miſſa totũ corpus myſticuꝫ reſpiciat: ſicut ptꝫ ꝑ triplicẽ hoſtie partitionẽ: tñ ſm̄ iſta triplicẽ differẽtiã cõiter miſſe cõparari debẽt aut appropriari. Quedã eni celebrant̃ ad honoꝛẽ ſctoꝝ. ꝛ q: ipſi iã ſunt coram deo. ideo in talibus miſſis licẽtiat᷑ populus ⁊ dicit. Ite miſſa eſt. quaſi dicat. Ite feſtinate ingredi illã requiẽ. Quedã ſpecialiter ad ſalutẽ viuoꝝ. Et qꝛ nõ ſum⁹ certi de ſalute nr̃a: ideo debemus ſolliciti eẽ ne ꝑ noſtrã negligentiã in nobis miſſe efficacia euaneſcat. ideo dicitur in iſtis miſſis oĩ tempore. Benedicamus dño. ſcḋm illud p̃s. p̃o. xxiij. Benedicã dñm in oĩ tempore. Quedã ſpecialiter celebrantur ad requiẽ defunctoꝝ: ⁊ in illis dr̃ Requieſcant in pace. ¶ Nota ꝙ ſacerdos in miſſa qnquies vertit ſe ad populũ: ⁊ ſepties ſalutat ip̃m. Qđ qnquies vertit ſe ad populũ: ſignat ꝙ qnquies xp̃s apparuit in die reſurrectõis ſue. Primo marie magdalene in orto. ſcḋo mulieribus euntibus ⁊ redeuntibus de monumẽto. tertio beato petro. ſed qñ ⁊ vbi neſcit. ideo quã do vertit ſe tertio ſacerdos non loquitur alte. quarto apparuit diſcipulis in vnũ cõgregatis qñ intrauit ad eos ianuis clauſis. ⁊ thomas nõ erat cũ eis. quinto apparuit duobus diſcipulis euntibus in emaus. Quod aũt ſepties ſacerdos ſalutat populũ ſignat ꝙ virtute miſſe ꝯſequimur vitã eternã in qua habemus ſeptẽ dotes. quattuor ex parte corporis. ⁊ tres ex parte aĩe. Nota ꝙ ſacerdos incipit miſſam a dextra parte altaris. ⁊ poſtea vadit ad ſiniſtrã. ⁊ redit iterũ ad dextrã. Et ſignat ꝙ xp̃s de dextra patris venit in mundũ. ⁊ iterũ rediit in die aſcẽſiõis ad deterã patris. iuxta illud Johis vltimo. Exiui a patre ⁊ veni in mundũ: iterũ relinquo mũdũ ⁊ vado ad patrẽ. Si querat᷑ vtrũ canon debeat dici tarde vel cito. i. an ſacerdos debeat multũ morari in canone vel nõ? Dicendũ eſt ꝙ ſacerdos dꝫ cũ bona maturitate ⁊ cũ magna attentione dicere oĩa verba canonis, nõ tñ dꝫ ibi multum moꝛari ne' muſce venie͂tes.i.diabolice tentatiões ꝑdant ſuauitatē vnguenti.i.ſuauitatē huius ſacri.qꝛ voluntas hois mutabilis ē ⁊ nūꝗ̄ in eodē ſtatu ꝑmanet.Jdeo ſub figura huius fuit dictū filijs iſrael ꝙ comederēt agnum paſchalē feſtināter.Notandū aūt ꝙ miſſa nunꝗ̄ dꝫ dici ſine lumine.Et hec de ritu miſſe ſufficiant.

❡Ca.xi.de defectib⁹ q̄ pn̄t occurrere in miſſa.

Bi maius periculū intenditur:ibi eſt plenius cōſulendū.Et qꝛ in celebratione miſſe niſi debito modo fiat iminet maximū periculū:ideo de defectibus qui poſſunt in miſſa cōtingere dꝫ ſūmopere precaueri.⁊ ſi cōtingant:ſunt vt melius poterūt corrigendi.Poſſūt ergo defectus eē in miſſa ante conſecrationē.vel poſt ꝯſecrationē:vel in ipſa cōſecratione.Ante cōſecrationē pn̄t eē defectus ſi nō miniſtretur debita materia.puta ſi loco vini miniſtretur aqua.vnde pone ꝙ ſacerdos vel miniſter qui ſeruit ſibi in miſſa poſuit in calice aquā credens eſſe vinū albū:quid debet facere ſacerdos? Dicendum eſt ꝙ ſacerdos aut ꝑcipit iſtū errorē ante conſecrationē vel poſt.ſi ante conſecrationē:debet aquā eijcere ⁊ vinū miſcere cū aqua:⁊ ſic poteſt ꝑagere myſteriū ſuū. Si autē aduertit poſt conſecrationē corporis:aut aduertit anteꝗ̄ ſumat ipm aut poſt.ſi ante debet miſcere vinū cū aqua in calice ⁊ reincipere ab illo loco.Simili modo ⁊c̄. ⁊ ꝓſequi vſqꝫ ad finem.Si autem ꝑcipit poſt ſumptionem corporis:debet adminiſtrare vnā hoſtiā non conſecratā ⁊ ibi ponere vinū cū aqua in calice ⁊ reincipere a principio canonis ſcḋm quoſdā.tamē credo ꝙ ſufficeret reincipere ab illo loco canonis.Cōicantes.⁊ ꝑficere miniſteriū ſuū.Si dicas ꝙ iſte forte non ꝑcipit iſtum erro remi donec ſumpſit aquam que loco vini fuit poſita in calice ꝛ ſi nō eſt ieiunus: ſic vt videtur nō debet celebrare ī iſto caſu dico ꝙ hoc eſt tenēdum pro regula generali ꝙ quādocūqꝫ circa vnā materiā ſunt duo pꝛecepta: fortius magis obligat. mō circa celebrationē miſſe ſunt duo p̄cepta. vnū ꝙ miſſa dicat a ieiuno: aliud ꝙ ſacramētuꝫ ꝑficiat. i. ꝙ celebrās ſemꝑ cōſecret ſub vtraqꝫ ſpecie ſcꝫ panis ꝛ vini. Cōſtat aūt ꝙ pꝛeceptum de integritate ſacramēti fortius eſt q̄ꝫ pꝛeceptum. ꝙ ſumat a ieiuno: cū illud reſpiciat eſſentiā ſacramenti. ꝛ iſtud eius vſuꝫ quare q̄ꝫtūcūqꝫ iſte ſumpſerit aquam ꝛ nō ſit ieiunus: tn̄ debꝫ facere ſicut dictū eſt ſupꝛa. ſ. ꝙ habeat hoſtiam nō cōſecratā: vinū ꝛ aquam: ꝛ reincipiat a pꝛincipio canonis: vł ab illo loco. Cōſcantes ꝛc̄. ꝛ ſic totum ꝓſequat̄ vſqꝫ ad finē. Sed ſi ille qui miniſtrat vinū nō appoſuit ibi aquam in calice quid agēdū eſt in hoc caſu? Dico ꝙ ſi ſacerdos ꝑcipit iſtud ante cōſecrationē ſanguinis dꝫ ponere aquā in calice ꝛ ſic cōſecrare. Si aūt percipit poſt ꝯſecrationē ſanguinis: dꝫ confiteri de negligētia ꝛ cōteri ꝛ procedere in miſſa. qꝛ vinum eſt pꝛopꝛia materia huius ſacramenti ꝛ non aqua vt dictū eſt ſupꝛa debet tn̄ admiſceri ex q̄dā ꝯgruitate. Sed q̄d ſi ſacerdos aduertat venenuꝫ eſſe immiſſum calice/vel araneam/vel muſcam ibi cecidiſſe: nūquid debet ſumere? Certe quantū ad venenum vel araneā dico ꝙ non/ne calix vite fiat calix mortis. ſꝫ ſanguis iſte debet poni inter reliquias in aliquo vaſe mundo ꝛ apto cū aliqua ſcriptura notificante ibi eſſe ſanguinem xp̄i. ꝛ ꝙ nō ſumatur ab aliquo. qꝛ ſpeciebus illis ē admixtū venenū. Et ſi ſacerdos nō ſumpſerit corpꝰ xp̄i. debet ponere aliud vinum in calice cū aqua ꝛ reincipe re ab illo loco. Simili mõ. Si aũt iã ſũpſerit corpꝰ chriſti: dꝫ habere aliã hoſtiã nõ cõſecratã vt dictum ẽ ſupra. Quãtũ ad muſcã dico ꝙ propter muſcã nõ dꝫ dimittere ꝗ ſumat nõ tñ credo ꝙ dẽat trãſglutire muſcã vt dicũt ꝗdã. ſꝫ ſufficit ꝙ lauet ⁊ lotio ſumat. ⁊ ſi timeat de vomitu comedat aliꝗd ꝓhibẽs vomitũ ⁊ muſca cõburat ⁊ cinis in ſacrario reſeruet. Et idẽ dico de aranea. ſ. ꝙ dẽat ꝯburi ⁊ cinis in ſacrario reſeruari Sed pone ꝙ qñ ſacerdos leuat hoſtiã appareat ibi ſpẽs pueri vel carnis quid faciet? Dico aut apparet ita oibus: aut ſacerdoti tm̃/aut pplis tm̃. Si apparet oibus ita ſcꝫ pplo ⁊ ſacerdoti debẽt effundi p̃ces ad deũ vt reuertat in ſpẽ panis. ⁊ ſi fiat: dꝫ ſumi. ſin aũt debet haberi alia materia ⁊ cõſecrari. Si aũt nõ apparet ſacerdoti ſed populo tm̃ dꝫ ſumi a ſacerdote. Sed quid põt cõtingere ſi calix cadat ⁊ ſãguis effundatur ꝗd ergo agẽdũ eſt? Dico ꝙ quid ſit agẽdum in hoc caſu: edocet in quodã decreto. pu. xp̃e in quo dicitur ſic. Si per negligẽtiã aliquid ſtillauerit ſuper terrã: lingua lãbat ⁊ tabula ſeu terra radatur ⁊ in igne conſumat. ⁊ cinis intra altare abſcõdatur: ⁊ ſacerdos. x. diebus peniteat. ſi ſuꝑ altare ſtillauerit calix: ſorbeat miniſter ſtillã ⁊ tribꝰ diebus peniteat. ſi vſq ad tertiũ litheũ ſtilla ꝑuenerit. ix. diebꝰ peniteat. ſi ad q̃rtũ. xx. diebꝰ peniteat ⁊ lintheamina que ſtilla cõſtiterit tribus vicibus abluat miſter calice ſuppoſito: ⁊ aq̃ ablutõis ſumatur ⁊ in aliquo vaſe iuxta altare recõdat. Si ꝗs ꝑ ebrietatem vel voracitatẽ euchariſtiã euomerit. ſi laicus eſt. xl. diebus penitet. clerici vero monachi/diaconi/vel pbr̃i. lxx diebꝰ peniteãt. epi aũt. lxxxx. Si vero infirmitatis cauſa euomerit. vii. diebus peniteat. Iſta habẽtur de ꝯſe. di.

ij.c.Si ꝑ negligentiã.⁊.c.Si ꝗs ꝑ ebꝛietatẽ.Et materia illiꝰ vomitus dꝫ accipi ⁊ cẽburi ⁊ cineres iuxta altare recõdi.Que penitẽtia dꝫ eẽ iſta? Dicũt aliqui ꝙ oibus diebus illius penitẽtie dꝫ ieiunare in pane ⁊ aqua ⁊ ceſſare a coione.Alij dicũt ꝙ ſufficit ꝙ faciat aliquã abſtinẽtiã ⁊ dicat aliquas oꝛones.Sed pone ꝙ aliꝗs ſacerdos induat ſe ad celebꝛãdũ.⁊ poſtꝙ̃ ꝓceſſit ad miſſã recollit ſe aliqḋ pctm̃ moꝛtale cõmiſiſſe de quo nõ fuit cõfeſſus:vel recollit ſe fuiſſe excõicatum ꝗd faciet? Si ꝓcedat videt̃ peccare moꝛtaliter:qꝛ iudiciũ ſibi mãducat ⁊ bibit.ſi aũt ex toto dimittat magnũ ſcãdalũ in pplo generat.Dicũt ꝗdam ꝙ talis ſacerdos nõ dꝫ dicere verba ꝯſecratiõis:ſꝫ ſimplicẽ hoſtiã dꝫ ſumere.ſed iſtud nõ eſt verũ imo erroneũ.qꝛ talis deũ illuderet faciẽdo irreuerẽtiã ſacramẽto ⁊ pplm̃ deciperet:qꝛ faceret eũ ydolatrare.Ita habetur de cele.c.de hoie.Et ideo dico ꝙ ſi iſte ſacerdos nõ poſſet dimittere miſſã abſqꝫ ſcandalo ſufficit ꝙ doleat ⁊ peniteat ⁊ cõterat̃ de pctõ ſuo.Doleat etiã ꝙ ita tarde penitet ꝓponat ꝯfiteri ꝙ̃ cito poterit habere opportunitatẽ:⁊ ꝯſecret in noie dñi:qꝛ in iſto caſu ſummus ſacerdos ſcꝫ deus abſoluit eũ.Et lꝫ quidã dicant ſimile eẽ in ſentẽtia excõicatõis.tñ credo ꝙ in iſto caſu ſi ſacerdos nõ ꝓceſſit ad ꝯſecratõem dꝫ dimittere fingẽdo ſe eẽ infirmũ:vel habẽs aliquã neceſſitatẽ legitimã.vel ſi non põt dimittere doleat ⁊ peniteat ⁊ ꝓponat ⁊ faciat ſe abſolui ⁊ credo ꝙ quantũ ad illud pctm̃ eſt abſolutꝰ a ſũmo ſacerdote.ſcꝫ a deo:⁊ hoc eſt quantũ ad culpã.Utrũ aũt quãtũ ad penã irregularitatis ſit abſolutus:non determino quo ad nunc.Sed pone ꝙ ſacerdos omiſerit aliquid de verbis canonis:nunꝗd debet ea repetere? Dico ꝙ aut habet cõſcientiã ꝓbabilem ꝙ dimiſſit aliquid de verbis ⁊ ſic dꝫ ea repetere potiſſime ſi habeat cõſcientiã de verbis cõſecratõis: qꝛ intelligit iteratũ: qd̓ dubitat dimiſſuꝫ ſupple ꝓbabiliter. vel neſcit eẽ factũ vt dr̄ de ꝯſe. di. iiij. c. Cũ nulla. extra de p̄ſbytero nõ baptiſato. c. veniens. Si tñ vt credo ſacerdos habeat iſtam intentionẽ: ſi dixi iſta verba nõ intẽdo ea repetere cũ intentõne ꝯſecrandi: ſed ſi nõ dixi dico ea. ar. extra de bap. ⁊ eius effectu. c. ij. vbi dr̄. Si tu es baptiſatus ego nõ te baptiſo: ſed ſi tu nõ es baptiſatus ego te baptiſo. Jn noīe patris ⁊c̄. Propter autẽ leuã ⁊ ſcrupuloſam cõſcientiã nõ debẽt iterari huiuſmodi verba. ideo dꝫ eſſe multũ recollectus ⁊ attẽtus qñ dicit verba hec. Sed pone qñ ſacerdos celebrat faciẽdo ſigna cũ hoſtia forte ꝓpter frigus vel inaduertentia: vel ꝓpter aliquid aliud cadit hoſtia in ſanguinẽ qd debet fieri? Dico ꝙ dꝫ eam dimittere: nec extrahat eã inde ſed ſumat eã cũ ſanguine: qꝛ ſigna ⁊ fractiones que fiũt cũ hoſtia magis fiunt in ſignificationẽ ꝙ ſint de eſſẽtia miſſe. Pone etiã ꝙ ꝓpter frigus ſanguis congeletur ĩ calice quid agendũ eſt? Dico ꝙ tunc ſacerdos debet tantũ exalare. i. anhelare in calicem ꝙ liquefiat tamen credo ꝙ tutius eẽt ꝙ calix inuolueretur in pãnis calidis. et ſi non ꝓficeret: ponatur in aqua calida ⁊ feruenti: cauẽdo tñ ne aqua ſubintret: ꝫ pone ꝙ qñ ſacerdos dicit miſſam moritur vel percutitur aliqua infirmitate ita ꝙ non poteſt finire miſſam: quid agendũ eſt? Dico ꝙ circa iſtã materiã eſt vna ratio generalis. ꝙ ſemꝑ ille qui dicit miſſam dꝫ ꝑficere ⁊ ſumere illud ſacramẽtũ. ſi nõ põt: alius dꝫ ſumere ⁊ ꝑficere loco eius. Jn propoſito ergo ꝙ aut ſacerdos moritur vel impedit ante inceptionẽ canõis aut

[illegible] ſanguinem [illegible]

poſt:ſi ante nõ eſt curandũ.ſi poſt.aut ante ꝯſecratiõem aut poſt.ſi ante:alius ſacerdos dꝫ ſe ĩduere ⁊ ĩcipere vbi dimiſit.ſed ſi moriat᷑ vel ĩpediat᷑ poſt ꝯſecratõem aliꝰ ſacerdos dꝫ ſupplere illud qđ remanet ⁊ ſuſcipere ſacramẽtũ.ſed pone ꝙ morit᷑ poſtꝙ̃ ſũpſerit corpus ⁊ ãteꝙ̃ ſumat ſanguinẽ.Jn iſto caſu dico ꝙ alius ſacerdos dꝫ ſumere ſanguinẽ ⁊ cõplere offĩm miſſe.Sed pone ꝙ mus: vel aliqua alia beſtia ſũpſerit ſpẽs ꝯſecratas:qđ agẽdũ eſt?Dico ꝙ ſi poſſent extrahi ille ſpẽs ab illo aĩali:illud aĩal dꝫ aperiri ⁊ ſpẽs ille reuerẽter in ſacrario reponi.et aĩal cõburi:⁊ cineres ĩtra altare recõdi.Sed pone ꝙ ſacerdos tãto tẽpore reſeruauit illas ſpẽs ꝙ iã ſunt putrefacte ⁊ corrupte:qđ faciẽdũ eſt de iſtis ſpẽbus?Dico ꝙ iſtud in iſta materia habendũ eſt ꝓ regula generali:ꝙ tãdiu manet ſub iſtis ſpeciebꝰ corpus ⁊ ſanguis xp̃i ꝙ̃diu ſub ipſis maneret ſubſtãtia panis ⁊ vini ante conſecrationẽ:⁊ tãcito corpus ⁊ ſãguis deſinũt eẽ ſub illis ſpeciebus:ꝙ̃cito deſineret ibi eẽ ſubſtãtia panis ⁊ vini.Et ideo ſi ille ſpecies venirẽt ad tantã corruptionẽ ꝙ ſubſtantia vel apparẽtia panis ⁊ vini ſub eis non maneret: nec peſſet manere.iã ibi nõ eſt corpus nec ſanguis xp̃i. ⁊ iõ nõ deberẽt ſumi vt ꝯſecrate:ſꝫ ſacerdos poſtꝙ̃ ĩ miſſa ſũpſit corpꝰ xp̃i:ſumat eas reuerẽter:ſed nõ vt ꝯſecratas.Si aũt nõ venerint ad tantã corruptõem qn̄ ſub eis poſſet manere ſubſtãtia panis ⁊ vini debẽt ſumi ꝯſecrate.Sed qđ ſi ex illis ſpẽbus corruptis ſint vermes generati:qđ dꝫ fieri ex illis vermibus?Dico ꝙ debẽt cõburi ⁊ cineres intra altare recõbi.⁊ ſacerdos ex cuius negligẽtia iſtud accidit dꝫ grauiter puniri.iõ ſacerdos dꝫ cauere ne nimis lõgo tp̃e reſeruet euchariſtiã,⁊ ꝙ nõ ſernet eā in loco nimis humido: ita ꝙ ille ſpēs poſſet de facili corrūpi. Hec circa, eucharistie ſacrm̄ ⁊ eius miniſtrū ac ornamēta ꝑſcripſi ſimplicit̄ ac breuiter: vt ſimplices ĩ talibꝰ certitudinē inuenirēt: ⁊ in alijs lōgū tractatū que exigūt daret̄ eis occaſio cogitādi/ dubitādi/ ⁊ iterrogādi

¶ Tractatus quintus prime partis principalis eſt de ſacramento ordinis.

Rdinē in principio huius libri poſitū ꝓſequēdo.

Dicto de ſacramētis que ꝓducūt ⁊ ꝓmouēt ⁊ cōſeruāt hoiem in eē ſpūali: que ſūt baptiſmꝰ/ ꝯfirmatio ⁊ eucharistie ſacrm̄. dicēdū eſt nunc de ſacramētis que ſi hō ceciderit: faciūt vt reſurgat. Et iſta ſūt penitētia que ſanat hoiem a pctō. ⁊ extrema vnctio que ſanat reliq̄as pctōꝝ. vnde qm̄ in ſcda ꝑticula huiꝰ libelli aget̄ de cōfeſſionū audiētia: ⁊ penitētiaꝝ īpoſitiōe. iō tractatus de ſacramēto penitētie vſqꝫ tūc differet̄ ne ſepe eadē iterare oporteat: qꝛ etiā digniꝰ dꝫ precedere minus dignū: cū ſacramētū ordinis maius ſit ⁊ digniꝰ ſacrō extreme vnctionis. iō prius dicēdū eſt de ſacrō ordinis ꝙ de ſacrō extreme vnctionis. Qm̄ cōferre ſacrm̄ ordinis de iure ⁊ regulariter ꝑtinet ad ſolos epōs q̄ vnctionē que eos docet teſte btō iohē recipiūt. iō circa materiā ſacri ordinis pauca dicā: cū ſctōs ac venerabiles epōs in pr̄es ac dn̄os ſicut habeo hr̄e deſiderēt in magrōs: verū qꝛ ſacerdotibꝰ oibꝰ tota eoꝝ ptās in collatiōe ordinū tribuit: nō aliqua de ſacrō ordinis expedit eos ſcire. que ſub breui cōpēdio cōprehēdā. Et hec quoad nūc ad q̄nqꝫ reduci pn̄t. de q̄bus ꝑ ordinē eſt agēdū. Primo q̄d ſit ordo. ſcdo q̄t ſūt ordines. tertio ſi ī q̄libꝫ ordie īprimat̄ caracter. q̄rto ī q̄ actu īprimit̄ caracter. q̄nto que req̄runt̄ in ſuſcipiētē ordines.

¶ Ca.i.quid eſt ordo.

Rdo ab hugone de ſcō victore ſic deſcribitur. ordo eſt ſignaculū quoddā in quo ⁊ per quod ſpiritualis poteſtas ſeu officium tribuitur ordinato ⁊ ponitur ibi poteſtas quoad ordines ꝓprie dictos:ſed officiū ponitur ibi quoad ordines cōmuniter dictos.

¶ Ca.ii.quot ſunt ordines.

N numero ordinū diuerſificātur doctores canoniſte ⁊ theologi.doctores eni canoniſte dicunt ꝙ ſūt nouē ordines.ſ.pſalmiſtat⁹/hoſtiariatus/lectoriat⁹/exorciſtatus/acolitatus/ſubdiaconatus/diaconatus/preſbyteratus ⁊ ep̄atus. Et forte rō que mouet eos ē.Qm̄ cū in quolʒ ordine tribuat̄ ſpiritualis ptās vel officiū:ubi ē ſpūalis ptās et ſpūalis ordo ſed in epiſcopatu tribuitur ſpūalis ptās:⁊ i pſalmiſtatu ſpūale officiū:ergo ep̄atus eſt ſpūalis ordo ⁊ ē pſalmiſtat⁹:vt ergo eccleſia militās correſpōdeat triūphāti:ſicut eni in triūphāti ſunt noueʒ ordines angeloꝝ.ita in militāti ſunt nouē ordines miniſtroꝝ ⁊ ē ſatis apta cōgruentia Doctores vero theologi multi ⁊ ꝙ̄plures ex eis tenēt ꝙ nō ſunt niſi ſeptē.q̄re ponūt ꝙ pſalmiſtatus nō ē ordo:nec epiſcopat⁹:vt ſic ſeptiformi grē ſpūſſci correſpōdeant ſepteʒ ordines. Quicq̄d ſit de hoc ſatis puto ꝙ pſalmiſtatus nō ſit ordo ſicut nec prima tōſura.de qua magis videret̄ ꝙ̄ pſalmiſtat⁹ cum conferatur a ſimplici ſacerdote.prima aūt tōſura ordinarie ab ep̄o ꝯfert̄.vñ dicūt doctores prima tōſura nō ē ordo:ſʒ diſpoſitio ad ordines diſpoſitio inꝙ̄ nō ē neceſſitatis ſʒ ꝯgruētie. De ep̄atu vero vtrū ſit ſpūalis ordo dubitoriō dimitto iſtud determinatōi maioꝝ. Btūs aūt thomas i q̄rto ſuo dicit ꝙ ordo triplicit̄ dr̄.vno mō ē nomen officij. ⁊ ſic pſalmiſtatꝰ ē ordo. Scđo mō ē nomē dignitatis: ⁊ ſic ep̄atus eſt ordo. Tertio ē nomē cuiuſdā ſpūalis ptātis. ⁊ ſic nō ſunt niſi ſeptē. Et iſto mō pn̄t concordari doctores. Numerꝰ aūt ⁊ ſufficiētia iſtoꝝ ſeptē ordinum cōiter a doctoribus ſic hētur. oīs enim ordo iō dr̄ ordo qꝛ ordiāt ad corpꝰ xp̄i ꝑut in ſacro euchariſtie cōtinet. Et ſm̄ ꝙ dicit btūs augu. ſꝫ ꝙ magis accedit ad ſacm̄ euchariſtie ordo dr̄ maior ⁊ dignior pōt ergo aliqͣs ordo ordinari ad corpꝰ xp̄i ꝯſecrādū ⁊ ſic ē p̄ſbyteratꝰ: cuiꝰ eſt corpꝰ xp̄i ꝯſecrare: vel ad ipſum ꝯſecratū pplo miniſtrandū: ⁊ ſic eſt diaconatus: cuius officiū erat antiquitus ſanguinē xp̄i ppl's diſpēſare. vñ dicit btūs laurētiꝰ btō ſixto Nunquid degenerem me ꝓbaſti: cui cōmiſiſti dñici corporis ⁊ ſanguinis cōſecrationē: vel ordināt ad materiā de qua ꝯficitur ipſam corpꝰ xp̄i p̄ſbytero p̄ñtandā/ ⁊ ſic eſt ſubdiaconatus. cuiꝰ eſt panē calicē cum vino ⁊ aqua preparare. vel ordinatur ad huiuſmodi materiā ad altare apportandā. ⁊ ſic eſt acolitatus. cuius eſt pixidē cum pane ⁊ vrceolos cū vino ⁊ aqua ad altare portare vl' ordinatur ad dyabolum effugandum: ne homines a ſuſceptione/ huius ſacramenti īpediat: ⁊ ſic eſt exorciſtatus: cuius eſt demones adiurare: vel ordīatur ad dignos in eccleſia admittendum ⁊ indignos excludendum/ ⁊ ſic eſt oſtiariatus cuius eſt oſtiū eccleſie cuſtodire/ ne indigni ītrent vel ordinatur ad ea que de xp̄o in hoc ſacramēto ꝯtētō in veteri teſtamēto dicta erāt p̄ponēdū ⁊ ſic ē lectoriatꝰ cuius eſt ꝓphetias veteris teſtamēti legere Et ſic habet numerus ⁊ ſufficientia ſeptē ordinū proprie dictorum. Hoꝝ autem ordinū quidā vocātur minores non ſacri ſcilꝫ lectoriatus/ oſtiariatus/ exorciſtatus ⁊ acolita tus.alij autē tres ſcȝ ſubdiaconatus diaconius ⁊ preſbyteratus vocantur maiores ⁊ ſacri.

¶ Ca.iiij.ſi in quolibet ordine imprimat᷑ caracter.

Um ſcd̄m ꝙ dictū fuit ſupra qn̄ agebat᷑ de ſacris in gn̄ali caracter ſit quedā ptās ſpūalis ꝑ quam recipiēs ſacrm̄ iprimēs caracterē pōt facere vel recipe aliq̄d ſpūale:qd nō pōt ille q̄ nō recipit hmōi ſacrm̄:⁊ cū q̄libet recipiēs ordinē poſſit facere aliq̄d ſpūale qd non pōt facere ille qui caret illo ordine ſicut p̄ſbyter pōt ꝯſecrare ille qui nō eſt p̄ſbyter.⁊ ſic de alijs.iō in quolȝ ordine iprimit caracter. Et ſi dicas ꝙ nō ordinat⁹ pōt facere ea que ſunt ordinis.ſicut nō acolitus pōt portare pixidē cū pane ⁊ vrceolos cū vino ⁊ aq̄ ad altare:ergo nō oportet ꝙ in quolȝ ordine iprimat᷑ caracter? Dico ꝙ non obſtat.qꝛ ſcḋm ꝙ cōīter dicitur. Illud poſſum⁹ quod de iure poſſumus. Nullus aūt de iure pōt facere ea que ſūt ordinis niſi ſit ordinatus. Notandū ꝙ caracteres oīum ordinū p̄ſupponūt caracterē baptiſmalē:cū baptiſmus ſit ianua ⁊ fundamētū oīum ſacramētoꝝ.vnde ſcḋm apoſtolū. Ubi fundamētū nō ē ſupedificari nō pōt. Ideo null⁹ niſi ſit baptiſatus nō pōt eſſe capax huius ſacramēti. extra de preſby.non bapti.c.Ueniens. Sed nūquid caracter vnius ordinis p̄ſupponit caracterem alterius ordinis.i.vtrum ille qui non eſt ſubdiaconus poſſit ordinari in diaconum/vel non diaconus in preſbyterum? Dico ꝙ de neceſſitate caracter vnius ordinis nō preſupponit caracterē alterius ordinis.vnde ſubdiaconus pōt ordinari in diaconum:⁊ non diaconus poteſt ordinari in preſbyterum licet non debeat:īmo de rigore iurꝭ dȝ deponi.ſi ex malicia vel ignorantia aliquē ordinē pretermiſerit:ſȝ ex licentia ep̄i impoſita ei penitentia pro eo ꝙ ſic negligenter vel ignoranter egerit mediū ordinem p̄termittendo poterit promoueri interim a ſuperioris ordinis executione ſuſpenſus. Quia ſm̄ Grego. gradatim eſt ad ordīes accedendū nam caſum appetit q̄ ad ſummi loci faſtigia poſtpoſitis gradibus querit aſcenſum. xlviii. diſti. Sicut olim extra de clerico per ſaltum promoto. c. vnico. Sed nunquid caracter ordinis preſupponit primā tonſurā vel caracterē confirmationis licet Hugo dicat ꝙ nullus niſi habeat primā tonſurā poteſt ordinari in ſacerdotem. ar. xl. di. ſicut. Tamen doctores theologi cōmuniter dicunt ⁊ tenent ꝙ caracter ordinis nō preſupponit de neceſſitate primā tonſuram: nec etiam confirmationem imo non tonſuratus vel non confirmatus poteſt ordinari licet nō debeat. Dictum eſt enim ſupra ꝙ prima tonſura ē diſpoſitio ad ordines congruentie tamen non neceſſitatis.

¶ Notandū tamen ſcd̄m illos qui ponūt ꝙ epiſcopat⁹ eſt ordo: ꝙ caracter ordinis epiſcopalis preſupponit caracterem ſacerdotalē: quia nō ſacerdos nullo mō poteſt eſſe epiſcopus. Et iſtud videtur ſentire illud capitulum. extra de exceſſu preſbyterorum. c. Ex litteris. Ordo eniꝫ ſacerdotalis eſt quaſi ſubſtātiale fūdamētū ordīs ep̄at⁹

¶ Ca. iiii. ī quo actu in quolꝫ ordīe īprimit̄ caracter.

Viſo ꝙ in quolibet ordine imprimitur caracter videndū eſt in quo actu īprimitur in quolibet ordine. Et eſt ſciēdū ꝙ cū in ſacro ordinis caracter ſit res ⁊ ſacr̄m oportet ꝙ ad īpreſſionē caracteris cōcurrant duo que req̄runt in oī ſacro. ſ. aliquod viſibile/vel ſenſibile ſignū qd̄ eſt materia ſacramēti. ⁊ aliqua verba determinata que ſunt verba ſacramenti. Jn actu ergo in quo iprimitur caracter in ſacramento ordinis oportet ꝙ ſint iſta duo ſcʒ traditio alicuiꝰ inſtrumēti deputati ad executionē illius ordinis. ⁊ ꝓlatio aliquoꝝ verboꝝ. In ordine ergo ſacerdotij īprimitur caracter ſʒ ſctm̄ Tho. i traditione calicis cū pane ⁊ vino ⁊ ꝓlatōe verboꝝ que tūc dicit ep̄s. ſ. accipe ptātē ꝯſecrādi. ⁊c̄. Alij dicūt ꝙ in vnctione manuū ſibi īprimit caracter primū tn̄ reputo verius In diacono īprimit caracter in traditione libri euāgelioꝝ cum verbis ad hoc deputatis. Subdiacono ī traditione calicis: tamē ſine pane ⁊ vino per quod differt a ſacerdote cui traditur cū pane ⁊ vino: acolito vt quidam dicūt in traditōe candelabri. Tho. tn̄ dicit ꝙ in traditōe vrceoli. ⁊ iſtud reputo verius: quia vrceolus directius reſpicit euchariſtiā ꝙ candelabrū. Exorciſte īprimit ī traditione libri exorciſmoꝝ. Lectori in traditōe libri lectionū ꝓphetaꝝ. Oſtiario in traditione clauiū eccleſie . ita tn̄ ꝙ in quolibet ordine dicātur ſimul cū traditione iſtrumenti verba ad hoc deputata. quia ſine verbis illis nihil fieret. Credo etiam ꝙ nō ſufficit ꝙ ep̄s porrigat huiuſmodi iſtrumēta: immo oportet ꝙ ordinādus dicat ca corporaliter cum iſtud videātur ſonare verba que ꝓfert epiſcopus dum porrigit hm̄ōi inſtrumēta. vn̄ dicit accipe. ideo aduertat circa hoc quilibet ordinandus.

Ca. v. que requirūtur in ſuſcipiēte ordines.

Quoniam ſm philoſophū: actus actiuoꝝ ſunt in patiente ⁊ diſpoſito: ideo vt ordines digne ſuſcipiātur ſciendū ꝙ ad hoc vt ordines rite: legitime ⁊ digne recipiātur in gn̄ali quattuor requirūtur. Primū ſexus debitus ſcʒ ꝙ ſit maſculus. vn̄ mulier nō poſſet ordinari: nec poſſet recipere caracterem alicuius ordīs dericalis Unde dicit Ambroſi⁹ ſuꝑ epiſtolā ad thimotheū vt habet. di. xxiii. Mulier. xxxiij. q. i. Mulierē extra de ſē. excōmu. Demonialib⁹. Nō aūt quare mulier nō pōt recipere caracterē alicuius ordinis eſt, quia xp̄s fuit iſtitutoꝛ hui⁹ ſacri qui nō ꝓmouit aliquā mulierem ad aliquē ſacrū oꝛdinē. lꝫ enī btīſſima virgo maria dignioꝛ et excellētioꝛ fuerit vniuerſis apl'is: nō tñ illi ſꝫ iſtis claues regni celoꝝ cōmiſit. extra de pe. ⁊ re. c. Noua quedam. ⁊ ſi forte in aliquo capitulo mulier inueniat vocari diaconiſſa vel preſbytera intelligendū eſt ꝙ illa vocatur diaconiſſa ſupꝛa quā fundabat aliqua benedictio: rōne cuius cōſequebatur aliquod beneficiū ſeu officiuꝫ ſpūale ſicut forte legendi omelias in matutinis: vel aliquid aliđ qđ non licet aliis monialib⁹. Preſbytera aūt vocatur: quia ſm̄ moꝛtem primitiue eccleſie erat vxoꝛ preſbyteri: vl forte aliqua vidua de rebus eccleſie curā habens adinſtar matriſfamilias vocabatur p̄ſbytera. Et ita exponenda ſunt oīa capitula que loquūtur de iſta materia. Secūdū qđ requirit eſt etas legitima. circa qđ eſt ſciendū ꝙ licꝫ doctoꝛes canonum multas faciunt reſtrictōes circa iſtā materiā tñ videmus noſtris tēpoꝛibus ad ſacros oꝛdīes ꝓmoueri pueros ⁊ iberbes: imo videmus al'quos ad dignitates ⁊ perſonatus ac etiā ad ep̄atū ⁊ cardinalatū infra tēpus taxatū ad ſubdiaconatus ſuſceptionem pꝛomotos qđ fit ex diſpēſatione ſedis apl'ice que ſcō ſpū regitur nō dꝫ ab aliquo repꝛobari. Iſtud tñ regulariť ē tenēdū ꝙ niſi in fauoꝛē religionis fiat: nullus debet ꝓmoueri ad ſubdiaconatū niſi attigerit viceſimum annū: nec ad oꝛdinem ſacerdotii niſi attigerit viceſimum quintum annum. Credo tñ ꝙ dñi ep̄i poſſūt in his diſpēſare. ⁊ diprimitur caracter in ſacramento ordinis oportet ꝙ ſint iſta duo ſcʒ traditio alicuiꝰ inſtrumēti deputati ad executionē illius ordinis. ⁊ ꝓlatio aliquoꝝ verboꝝ. In ordine ergo ſacerdotij iprimitur caracter ſʒ ſctm̄ Tho. i traditione calicis cū pane ⁊ vino ⁊ ꝓlatōe verboꝝ que tūc dicit eṗs. ſ. accipe ptātē ꝯſecrādi. ⁊c̄. Alij dicūt ꝙ in vnctione manuū ſibi iprimit caracter primū tn̄ reputo verius In diacono iprimit caracter in traditione libri euāgelioꝝ cum verbis ad hoc deputatis. Subdiacono i traditione calicis: tamē ſine pane ⁊ vino per quod differt a ſacerdote cui traditur cū pane ⁊ vino: acolito vt quidam dicūt in traditōe candelabri. Tho. tn̄ dicit ꝙ in traditōe vrceoli. ⁊ iſtud reputo verius: quia vrceolus directius reſpicit euchariſtiā ꝙ̄ candelabrū. Exorciſte iprimit i traditione libri exorciſmoꝝ. Lectori in traditōe libri lectionū ꝓphetaꝝ. Oſtiario in traditione clauiū eccleſie. ita tn̄ ꝙ in quolibet ordine dicātur ſimul cū traditione iſtrumenti verba ad hoc deputata. quia ſine verbis illis nihil fieret. Credo etiam ꝙ nō ſufficit ꝙ eṗs porrigat huiuſmodi iſtrumēta: immo oportet ꝙ ordinādus dicat ca corporaliter cum iſtud videātur ſonare verba que ꝓfert epiſcopus dum porrigit hm̄ōi inſtrumēta. vn̄ dicit accipe. ideo aduertat circa hoc quilibet ordinandus.

¶ Ca. v. que requirūtur in ſuſcipiēte ordines.

Uoniam ſm philoſophū: actus actiuoꝝ ſunt in patiente ⁊ diſpoſito: ideo vt ordines digne ſuſcipiātur ſciendū ꝙ ad hoc vt ordines rite: legitime ⁊ digne recipiātur in gn̄ali quattuor requirūtur. Primū ſexus debitus ſcʒ ꝙ ſit maſculus. vn̄ mulier nō poſſet ordinari: nec poſſet recipere caracterem alicuius ordis dericalis Unde dicit Ambroſiꝰ ſuꝑ epiſtolā ad thimotheū vt habet.di.xxiii.Mulier.xxiij.q.i.Mulierē extra de ſē. excōmu.Demonialibꝰ.Rō aūt quare mulier nō pōt recipere caracterē alicuius ordinis eſt.quia xp̄s fuit iſtitutoꝛ huiꝰ ſacri qui nō ꝓmouit aliquā mulierem ad aliquē ſacrū ordinē.lꝫ enī btiſſima virgo maria dignioꝛ et excellētioꝛ fuerit vniuerſis ap̄lis:nō tn̄ illi ſꝫ iſtis claues regni celoꝝ cōmiſit.extra de pe.⁊ re.c.Noua quedam.⁊ ſi forte in aliquo capitulo mulier inueniat vocari diaconiſſa vel preſbytera intelligendū eſt ꝙ illa vocatur diaconiſſa ſupꝛa quā fundabat aliqua benedictio ꝛōne cuius cōſequebatur aliquod beneficiū ſeu officiuꝫ ſpūale ſicut forte legendi omelias in matutinis:vel aliquid aliō qō non licet aliis monialibꝰ. Preſbytera aūt vocatur:quia ſm̄ morem primitiue eccleſie erat vxoꝛ preſbyteri:vl forte aliqua vidua de rebus eccleſie curā habens ad inſtar matriſfamilias vocabatur p̄ſbytera. Et ita exponenda ſunt oīa capitula que loquūtur de iſta materia. Secūdū qō requirit eſt etas legitima.circa qō eſt ſciendū ꝙ licꝫ doctores canonum multas faciunt reſtrictōes circa iſtā materiā tn̄ videmus noſtris tēpoꝛibus ad ſacros ordīes ꝓmoueri pueros ⁊ iberbes:īmo videmus aliquos ad dignitates ⁊ perſonatus ac etiā ad ep̄atū ⁊ cardinalatū infra tēpus taxatū ad ſubdiaconatus ſuſceptionem promotos qō fit ex diſpēſatione ſedis ap̄lice que ſcō ſpū regitur nō dꝫ ab aliquo reprobari. Iſtud tn̄ regulariť ē tenēdū ꝙ niſi in fauoꝛē religionis fiat:nullus debet ꝓmoueri ad ſubdiaconatū niſi attigerit viceſimum annū:nec ad ordinem ſacerdotii niſi attigerit viceſimum quintum annum. Credo tn̄ ꝙ dn̄i ep̄i poſſūt in his diſpēſare.⁊ dipꝛimitur caracter in ſacramento oꝛdinis opoꝛtet ꝙ ſint iſta duo ſcꝫ traditio alicuiꝰ inſtrumēti deputati ad executionē illius oꝛdinis. ⁊ ꝓlatio aliquoꝝ verboꝝ. Jn oꝛdine ergo ſacerdotij ĩpꝛimitur caracter ẜꝫ ſctm̄ Tho. ĩ traditione calicis cū pane ⁊ vino ⁊ ꝓlatōe verboꝝ que tūc dicit ep̄s. ſ. accipe ptātē ꝯſecrādi. ⁊c̄. Alij dicūt ꝙ in vnctione manuū ſibi ĩpꝛimit̄ caracter pꝛimū tn̄ reputo verius Jn diacono ĩpꝛimit̄ caracter in traditione libri euāgelioꝝ cum verbis ad hoc deputatis. Subdiacono ĩ traditione calicis: tamē ſine pane ⁊ vino per quod differt a ſacerdote cui traditur cū pane ⁊ vino: acolito vt quidam dicūt in traditōe candelabꝛi. Tho. tn̄ dicit ꝙ in traditōe vꝛceoli. ⁊ iſtud reputo verius: quia vrceolus directius reſpicit euchariſtiā ꝙ̄ candelabꝛū. Exoꝛciſte ĩpꝛimit̄ ĩ traditione libri exoꝛciſmoꝝ. Lectoꝛi in traditōe libri lectionū ꝓphetaꝝ. Oſtiario in traditione clauiū eccleſie. ita tn̄ ꝙ in quolibet oꝛdine dicātur ſimul cū traditione iſtrumenti verba ad hoc deputata. quia ſine verbis illis nihil fieret. Credo etiam ꝙ nō ſufficit ꝙ ep̄s poꝛrigat huiuſmodi iſtrumēta: immo opoꝛtet ꝙ oꝛdinādus dicat ea coꝛpoꝛaliter cum iſtud videātur ſonare verba que ꝓfert epiſcopus dum poꝛrigit hmōi inſtrumēta. vn̄ dicit accipe. ideo aduertat circa hoc quilibet oꝛdinandus.

¶ Ca. v. que requirūtur in ſuſcipiēte oꝛdines.

Quoniam ẜm philoſophū: actus actiuoꝝ ſunt in patiente ⁊ diſpoſito: ideo vt oꝛdines digne ſuſcipiātur ſciendū ꝙ ad hoc vt oꝛdines rite ⁊ legitime ⁊ digne recipiātur in gn̄ali quattuoꝛ requirūtur. Pꝛimū ſexus debitus ſcꝫ ꝙ ſit maſculus. vn̄ mulier nō poſſet oꝛdinari: nec poſſet recipere caracterem alicuius oꝛdis cleſicalis Unde dicit Ambroſi⁹ ſup̲ epiſtolã ad thimotheũ vt habet.di.xxiii.Mulier.xxiii.q.i.Mulierē extra de ſē. excōmu.Demonialib⁹. Nō aũt quare mulier nō pōt recipere caracterē alicuius ordinis eſt.quia xp̄s fuit iſtitutor hui⁹ ſacri qui nō ꝓmouit aliquã mulierem ad aliquē ſacrũ ordinē.lʒ enim btiſſima virgo maria dignior et excellētior fuerit vniuerſis aplis:nō tn̄ illi ſʒ iſtis claues regni celoꝝ cōmiſit.extra de pe.⁊ re.c.Noua quedam.⁊ ſi forte in aliquo capitulo mulier inueniat vocari diaconiſſa vel preſbytera intelligendũ eſt ꝙ illa vocatur diaconiſſa ſupra quã fundabat aliqua benedictio rōne cuius cōſequebatur aliquod beneficiũ ſeu officiuʒ ſpūale ſicut forte legendi omelias in matutinis:vel aliquid aliđ qđ non licet aliis monialib⁹. Preſbytera aũt vocatur:quia ſm mortem primitiue eccleſie erat vxor preſbyteri:vl forte aliqua vidua de rebus eccleſie curã habens adinſtar matriſfamilias vocabatur p̄ſbytera. Et ita exponenda ſunt oīa capitula que loquũtur de iſta materia. Secūdũ qđ requirit eſt etas legitima.circa qđ eſt ſciendũ ꝙ licʒ doctores canonum multas faciunt reſtrictōes circa iſtã materiã tn̄ videmus noſtris tēporibus ad ſacros ordies ꝓmoueri pueros ⁊ iberbes:imo videmus aliquos ad dignitates ⁊ perſonatus ac etiã ad ep̄atũ ⁊ cardinalatũ infra tēpus taxatũ ad ſubdiaconatus ſuſceptionem promotos qđ fit ex diſpēſatione ſedis aplice que ſcō ſpū regitur nō dʒ ab aliquo reprobari. Iſtud tn̄ regulariter ē tenendũ ꝙ niſi in fauorē religionis fiat:nullus debet ꝓmoueri ad ſubdiaconatũ niſi attigerit viceſimum annũ:nec ad ordinem ſacerdotii niſi attigerit viceſimum quintum annum. Credo tn̄ ꝙ dn̄i ep̄i poſſũt in his diſpēſare.⁊ diſpēſant quotidie ꝓut exigit eccl̃ie neceſſitas: que nõ hȝ legē extra de re.iu. Qđ nõ eſt licitū que in oib⁹ iſtis dȝ attēdi. Tertiū qđ requirit in ſuſcipiēte ordines eſt moꝝ honeſtas. Cū eni porte dignitatū vel ordinū infamibus vel ſuſpectis patere nõ debeāt.lxxx.di.de iureiurā.c.Relatū. Sūū oīa requirit in ꝓmouēdo ad ordines ſeu eccleſiaſticas dignitates ꝙ ſit bone fame ⁊ honeſte in morib⁹ ⁊ vita. Cuius aūt cõditiões ſit ⁊ quos mores debeat habere ꝓmouēdus ad ſacros ordines.oſtēdit apl̄us i epl̄a ad thimotheū ⁊ in epl̄a ad titū.v.dicens. Oportet epm̄ eſſe ſine crimine: vnius vxoris virū/ſobriū/prudentē/pudicū/ornatū/hoſpitalē/doctorē/nõ vinolentū/nõ neophitum/nõ litigioſum: ſed modeſtū/nõ cupidū/domi ſue bene preſidentē. Et lȝ iſta auctoritas nõ videat̄ intelligi de epō.tñ ſm Augu.⁊ Ambro.extēdenda eſt ad alios ordines.lxxx.di.Cognoſcam⁹. Notādū aūt ꝙ de ſingulis cõditionib⁹ auctoritate p̄dicta multa eſſent dicēda: tamen quia requirerent magnū tractatum quaſi ſuperficialiter tranſeundo pauca dicā. Dicitur aūt ſine crimine qđ non eſt intelligendū de oī crimine cū nemo ſine crimine viuat. Et vt ait Hiero.ſ.ad thimo.iij.c. Res pene cõtra naturā eſt vt aliquis ſine pctō ſit.⁊ ideo intelligendū eſt ſine pctō enormi/mediocri/notorio/⁊ vulgato. Sȝ exiſtēs in pctō mortali quocūq; ſiue occulto ſiue manifeſto: peccat mortaliter recipiēdo ſacros ordines ſicut recipiendo alia ſacramēta.xl.di.Multi.lxxxv.di.Illud.xi.q.iij.Audi. Ideo quilibet dȝ cõfiteri anteq̄ recipiat ſacros ordines. Scđo dixit vnius vxoris virū. Et iſtud eſt intelligēdū negatiue.ſ.non pluriū.lxxxij.di.Propoſuiſti.qꝛ ſi intelligeretur affirmatiue: ſequeret̄ ꝙ virgines ⁊ qui nullam habuiſſent vxorem nõ poſſent ꝓmoueri:qđ eſt abſurdũ. Et loquit̄ apłus ſm morẽ primitiue eccleſie i qua licitũ erat ordinatos vnã habere vxorẽ dũmodo habuiſſent ipſam virginẽ. modo aũt nõ eſt licitũ cũ votũ caſtitatis ſacris ordinib⁹ ſit annexũ. De bigamis aũt quare nõ ꝓmoueant̄: ⁊ qđ eſt bigama. ⁊ quot modis ꝯtrahit̄ quo ad nũc taceo. qr excedit metas hui⁹ tractatus. Aliĳ aũt ꝯditiões. ſcȝ ſobriũ/prudentẽ ⁊c̃. ſatis ſunt note. iõ de eis nihil dico. Notandũ aũt ꝙ in diuerſis capłis decretoꝝ ⁊ decretaliũ colligũtur alie ꝯditiões que debẽt eẽ in ordinãdo. ſcȝ ꝙ nõ ſit ſolẽniter penitẽs. nõ curialis. nõ ſeru⁹ ſeu ad ratiocinia obligatus. nõ corpore viciatus. nõ illegitime aut de presbytero natus. nõ adultus. nõ in egritudine baptiſatus. nõ peregrinus. nõ ignotus. nõ minoris etatis. De quolibet iſtoꝝ ꝓſequi exigeret maiorẽ tractatũ ꝙ̃ preſens opuſculũ expoſtulet. Quartũ qđ requirit̄ in ſuſcipiẽte ordines eſt peritia lr̃aꝝ. vñ ꝓmouendus ad ſacros ordines vel ad regimen aiarum: dȝ habere noticiã ſacre ſcripture ad aias informandas. Et ꝓpter hoc ſtatutũ eſt vt in eccleſiĳs metropolitanis teneantur doctores theologie: ⁊ ꝙ clerici exeuntes ꝓuinciã ad audiendũ theologiã ꝑcipiant integre ſtipendia ſua. ⁊ ſi non ſufficiãt eis eccleſia dȝ eis ꝓuidere ⁊ miniſtrare neceſſaria. extra de magr̃is. qr nõnulli. Dȝ etiã habere peritiaȝ ſciẽtiaꝝ ſeculariũ: ⁊ hoc ad eruditionẽ vt poſſit diſcernere verũ a falſo. ⁊ ꝑ eas hr̃e aditũ ad theologiã. iõ ſtatutũ eſt vt teneant̄ magiſtri liberaliũ artiũ in ſingulis eccleſiĳs cathedralib⁹. ⁊ in aliĳs ꝙ̃tũ ſufficere pñt facultates q̇ earũdẽ eccłiaꝝ clericos ⁊ alios ſcłares pauꝑes gratis inſtruãt: ꝓpter qđ cõpetẽs bñficiũ magr̃o in eccleſia aſſignabat.ex̄.c.ꝑallegato. Et intelligo de ſciētijs ſermocinalibꝰ.ſcꝫ grāmatica/logica/⁊ rhetorica.⁊ maxime de grāmatica:qꝛ quadriuiales ſciētie:ſcꝫ ariſmetica/geometria/muſica/⁊ aſtronomia:parū aut nihil faciūt ad ſcientias pietatis.vt ait Hiero.xxxvij.di.Si ꝗs grāmaticam De hoc ſcꝫ quā ſciētiā debēt hr̄e ſacerdotes:require ſupra in ꝓhemio huiꝰ tractatꝰ. Et lꝫ multa alia circa materiā ſacr̄i ordinis poſſent tñ dici iſta ſufficiāt quantū ad hoc qđ pn̄s libellus expoſtulat.

¶ Tractatus.vi.p̄ie ꝑtis pricipalis eſt de ſacr̄o extreme vnctionis. ¶ Ca.i.que eſt eius materia.

Nunc de ſacr̄o extreme vnctionis dicēdū eſt. Circa qđ cōſiderāda ſunt ſeptē. Primo que eſt eius materia. Scđo que eſt eius forma. Tertio ꝗs ſit eiꝰ miniſter. Quarto ꝗs ſit eius effectꝰ. Quito ꝗbus dꝫ dari. Sexto in ꝗbus ꝑtibus corporis dꝫ fieri. Septio vtrū debeat iterari. ¶ Materia huiꝰ ſacr̄i eſt oleum oliuarū ab ep̄o benedictū. Et rō huiꝰ eſt īſtitutio xp̄i q̄ inſtituit ipꝫ fieri in oleo qñ miſit apl̄os vngere infirmos oleo ⁊ ſanare eos. Et huic ꝯcordat ꝓmulgatio ſcti Jacobi dicētis. Infirmat ꝗs ex vobis īducat p̄ſbyteros eccl̄ie vt orēt ſuꝑ eū vngentes eū oleo ſctō. Sciēdū aūt ꝙ qñ in ſcripturis ſctis inuenit ſimpliciter oleū:dꝫ intelligi de oleo oliuarū.qꝛ illud ſimpliciter eſt oleū:alia aūt nō.ſed fuerunt inuēta ꝓpter defectū illius:ſicut oleū nucū/oleū lini ⁊ ſimilia.vel ꝓpter aliquā medicinā ſicut oleū amigdalarū ⁊ ſimilia. Rō aūt ꝯgruētie q̄re tale oleū eſt materia huiꝰ ſacr̄i eſt.qꝛ ꝓprietas huiꝰ olei maxime conuenit effectui huius ſacr̄i. Eſt eni oleū mitigatiuū doloꝝ.iō ponitur ī vulneribꝰ. Vñ ille ſamaritanꝰ infūdit oleū in vulneribꝰ ſauciati. vt dr̄ in lu. Sed effect⁹ huius ſacr̄i eſt mitigare dolorē ſpūalē ⁊ corporalē. Notādū inſuꝑ ꝙ ad hoc ꝙ oleū ſit ꝓpria materia huius ſacr̄i: oportet ꝙ primo ſit ab ep̄o benedictū. ⁊ iſtud innuit btūs Jacob⁹ qn̄ dicit vngētes cū oleo ſctō. ſcȝ ſctificato. Rō aūt quare opȝ ꝙ ſit ſctificatū: poſita eſt in tractatu de ꝯfirmatione. ij. c.

¶ Ca. ij. de forma vnctionis.

Forma huius ſacramēti ſunt verba que dicit ſacerdos qn̄ vngit infirmū. ſcȝ iſta. Per iſtā vnctionem ⁊ ſuā piiſſimā mīam indulgeat tibi deus q̄cquid deliq̄ſti ꝑ viſum/auditū ⁊c. ita ꝙ in iſta forma tangit virtus iſti⁹ ſacr̄i. de qua dicet infra qn̄ agetur de eius effectu. Et eſt ſciendū, ꝙ differentia eſt inter formas alioꝝ ſacramētoꝝ ⁊ iſtius. q: forme alioꝝ ſacramētoꝝ ſm̄ Ambro. ſūt indicatiue. vt ptȝ diſcurrēdo ꝑ ſingulas: ſȝ forma iſtius ſacr̄i eſt optatiua vt patet aſpiciēti. Notādū ꝙ in miſſali ambroſiano inuenit iſta forma ſic. Vngo oculos tuos vel aures tuas ⁊c. Et ꝑ iſtā vnctionē ⁊c. De hac aūt nō eſt curandū: ſed forma qua vtitur romana eccl̄ia eſt obſeruanda. Sed querit quare in forma iſtius ſacramēti romana eccl̄ia magis vtitur verbo optatiuo q̄ i alijs formis. Dicendū eſt ꝙ iſtud eſt: q: vt dicet infra iſtud ſacr̄m non dȝ dari niſi ꝓpinquis morti q̄ iā ſunt in receſſu. idō ſicut moris eſt ꝙ illis q̄ ſunt in receſſu optatur ſalus. ita eccleſia in iſta forma optat ſalutē recedētibus ab hac vita.

¶ Ca. iij. de miniſtro extreme vnctionis.

Miniſter huius ſacramēti eſt preſbyter ⁊ nō alius. vn̄ nullus niſi ſit preſbyter poteſt miniſtrare iſtud ſacramētū. Q̄d ptȝ ex predicta auctoritate beati iacobi. Infirmatur quis ex vobis ⁊c. Cuius rō eſt. quia ille qui habet diſpenſare ſacramẽta corporis xp̃i miſtici: opꝫ ꝙ hẽat ꝑtãtẽ ſupra corp⁹ xp̃i verũ. ſed iſte eſt ſolus preſbyt quare ſolus preſbyter habet miniſtrare iſtud ſacramentum. Nec eſt inſtantia de baptiſmo. qꝛ baptiſm⁹ ẽ ſacramẽtũ maxime neceſſitatꝭ: adeo oportet ꝙ hẽat miniſtrũ marie cõe. vide de hoc ſupra de baptiſmo. c. iiij. Utrũ autẽ oporteat ꝙ ſint plures pbr̃i vel ſufficiat vn⁹. Videť ex auctoritate allegata ꝙ debeãt eẽ plures. qꝛ dicit pꝛ̃os in plurali Tho. aũt in quarto ſuo videtur dicere ꝙ ſi nõ pñt hẽre plures ſufficit vn⁹ cuꝫ miniſtris. ita tñ ꝙ ſeꝑ p̃ſbyter ꝯiungere ꝛ dicere verba. Et ſi ãteq̃ ꝓfecerit moriatur vel ipediatur alius debꝫ perficere quod remanet ſcilicet reſiduum ſacramenti huiuſcemodi extreme vnctionis. Et hec ſufficiant pro preſenti.

¶ Ca. iiij. de effectu extreme vnctionis.

ffectus iſtius ſacramẽti eſt iſte. ſicut enĩ eſt in infirmitate corporali: ita ſuo mõ dꝫ eſſe in infirmitate ſpũali. In infirmitate aũt corporali ſic eſt ꝙ poſito ꝙ aliq̃s ſit curatus ab infirmitate adhuc quedã debilitas corporis ꝓueniens ex priſtina infirmitate remanet: ĩõ indiget duplici medicina. vna que ſit egritudinis ſanatiua vel expulſiua. alia que ſit debilitatis que remanet reparatiua ſic eſt ſpũaliter. Infirmitas enĩ ſpũalis ẽ pctm̃ vnde pſal. in perſona pctõris. Miſerere mei dñe qm̃ infirmus ſũ. medicina aũt ſanatiua iſtius infirmitatis eſt penitẽtia. Sed poſtq̃ hõ ſanatus eſt ab iſta infirmitate adhuc remanet in eo quedã debilitas ſpũalis. ꝛ cõtra iſtã infirmitatẽ ordinatur iſtud ſacramentũ. vnde effectus iſtius ſacramẽti eſt ſanatio iſtius debilitatis ſpũalis. eſt etiam alius effectus, qꝛ per ipſum peccata venialia ꝛ etiaꝫ mortalia oblita remittūtur ꝛ grā habita augetᷣ vel noua ꝯfert.itellige ſi digne ſuſcipiatᷣ.eſt ꝛ alius effect⁹.quia ſi ſit expediēs aīe ſuſcipiētis ſanitas corporalis ſibi reſtituitᷣ virtute iſtius ſacramenti.Probātur oīa p̄dicta per auctoritatē iam dictā Jacobi.v.c.Infirmatur quis ex vobis inducat preſbyteros eccleſie vt orent ſuper eum vngētes eū oleo ſancto ꝛ alleuiabit eū dn̄s a languorib⁹ ſuis.ꝛ ſi in peccatis ſit dimittentur ei.ꝛc̄.

¶ Ca.v.quibus dꝫ dari ſacr̄m extreme vnctionis

X p̄dicta auctoritate colligitur q̄ iſtud ſacramētū nō dꝫ dari niſi infirmis.q2 dr̄ Jacobi.v. Infirmatᷣ quis.ꝛc̄.nō aūt quibuſcūq̄ infirmis ſed ſolū illis q̄ ſunt in periculo ꝛ ſunt propinqui morti qui cū deuotione ante petierat iſtud ſacramentum poſito etiam q̄ ſunt frenetici. Cum enim iſtud ſacramentum ſit ſacr̄m exeuntium:non debet dari niſi exeuntibus vel illis qui parati ſunt ad exitum huius vite.

¶ Cap̄.vi.in quibus partibus corporis debet fieri ſacramētū extreme vnctionis.

Uia purgata materia medicīa dꝫ applicariᷣ particule patiēti.iō materia pc̄ti purgati ꝑ penitētiam iſtud ſacr̄m qđ eſt medicina cōtra debilitatē derelictam ex pc̄tō vt dictū eſt:dꝫ applicari mēbris que ſūt organa ſenſuū ꝑ que morbus pc̄ti in aīam itrat.vn̄ in ſacr̄o iſto debēt inungi oculi/aures/os/nares/manus/pedes ꝛ renes.ita q̄ ad oculos dicatᷣ.Per iſtā ſctām vnctionē ꝛ ꝑ ſuā piiſſimā miām idulgeat tibi de⁹ q̄cquid deliq̄ſti per viſū.Ad aures ꝑ auditū.ad os/ꝑ guſtuꝫ.ad nares/per odoratū.ad manus/ꝑ tactū.ad pedes per greſſuꝫ.ad renes ꝑ ardorē libidinis.ꝑmittēdo in ſingulis:ꝑ iſta ſcām vnctionē ꝛc. Sed q̄d fiet de ceco a natiuitate q̄ nō peccauit per viſum. vel de ſurdo a natiuitate q̄ non peccauit ꝑ auditū. vel de claudo qui nō peccauit ꝑ greſſum. nunq̄d debꝫ inungi in iſtis mēbris? Dico ꝙ ſic. q2 licet ſecus nō peccauerit videndo tñ forte peccauit inordinate viſū appetendo. Et idē dico de ſurdo ⁊ claudo. Eſtimo etiā ꝙ ſi aliquis non haberet oculos vel alia membra in quibus fit vnctio: deberet inungi in locis circūuicinis ꝓpter rationem iam dictam.

¶ Ca. vij. vtrū extrema vnctio debeat iterari.

Cum in iſto ſacrmēto nō imprimat caracter manifeſtū eſt ꝙ iſtud ſacꝝm pōt iterari cum homo poſſit multotiēs ad mortē infirmari. Utrū aūt in eadē infirmitate poſſit multotiēs inūgi? Dico ꝙ infirmitatū quedaꝫ ſūt breuis terminatōis ſicut ſinochia vel cauſū ꝛc. Tñ ſi recidiuaret aliq̄s cū recidiuū ſit alia īfirmitas a prima: in recidiuo poſſet iterato inūgi. alie ſunt īfirmitates diuturne ſicut tuſſis/febris/ethica ꝛc. que durāt ꝑ annum ⁊ plus. Et ſic cū in talibꝰ infirmitatibꝰ hō poſſit multotiens venire ad pūctū mortis: ī talibus poſſet iſtud ſacꝝm multotiēs iterari. Et iſta eſt ſnīa ſcti Tho. in quarto. Dicit tñ ꝙ ſi inueniat ſnīa alicuius doctoris in ꝯtrarium ꝙ nō condēnat eā. Illud aūt qđ dicunt quidā ꝙ ille q̄ fuit inunctus: ſi curet ꝙ nō dꝫ ſe poſtea balneare: eſt quedaꝫ fatuitas. q2 ſequeret ꝙ ep̄s cuius caput fuit inūctū criſmate nō dꝫ lauare caput: cū eius vnctio ſit dignior iſta. Uñ qñ aliquis infirmus inungit dꝫ eſſe ibi aliquis miniſter qui cū ſtupa abſterget locū vnctionis ⁊ poſtea illa ſtupa dꝫ comburi.

¶ Tractatus. vij. p̄me partis principalis eſt de ſacramento matrimonij.

¶ Ca.i. quid ſint ſponſalia.

Expedito cū dei adiutorio tractatu de ſacramentis que generant/vegetāt/nutriunt/ꝑmouēt ⁊ reparant hoīem in vita ſpūali. reſtat tractandū de ſacramento qđ ꝓducit ⁊ generat eundē in eſſe ⁊ vita corporali. ſcꝫ de ſacramēto matrimonij. Quia vero libellus iſte eſt cōpoſitus ꝓpter ſimplices q̄ nō ſunt in iure tam canonico q̄ ciuili multū prouecti. Allegationes vero quorūcunqꝫ multoꝝ iurium tam de iure canonico q̄ ciuili que in iſta materia pluſq̄ in precedētibus tractatib⁹ adducunt: ne ſimplicibus ⁊ minus ꝓuectis cōfuſionē inducāt. ab huiuſmodi allegatōibus quātū potero abſtinebo: cū ſimplices hmōi allegatiōes nec legere nec intelligere ſcirent. Qm̄ aūt ſm philoſophū diſpoſitio p̄cedit formā: ſic ſpōſalia precedūt matrimoniū. ideo primo de ſponſalib⁹ eſt agendū. Circa ſpōſalia ergo ꝯſideranda ſunt q̄nqꝫ Primo qđ ſint ſponſalia ⁊ vnde dicant. Scđo qualiter ꝯtrahant Tertio in qua etate cōtrahi pñt. Quarto qđ ſit effectus ſponſaliū. Quinto q̄bus caſibus diſſoluuntur ſponſalia.

Spōſalia ſunt futuraꝝ nuptiaꝝ ꝓmiſſio: ex qua diffinitione que cōis eſt canoniſtis ⁊ legiſtis: patet q̄ ſpōſalia debent precedere matrimoniū. ſicut preſens futurū: dicunt autē de ſpōdeo des. qđ eſt idē q̄ ꝓmitto ꝓmittis.

¶ Ca.ij. qualiter cōtrahātur ſponſalia.

Contrahāt aūt ſpōſalia quattuor modis. vno modo nuda ꝓmiſſione. ſicut qñ dr̄. Accipiā te i vxorē ⁊ accipiā te in virū. Scđo mō datis arris ſpōſaliū: puta pecunia vel aliquibus alijs rebus. Tertio mō anuli ſubarratione. Et dr̄ vulgariter deſpōſatio: ſed ꝓprie ſubarratio nuncupatur. Quarto mō interueniente iuramēto:

ita tñ ꝙ ſemꝑ ſunt verba de futuro vt iã dictũ eſt.qꝛ ſi eſſent verba de pñti iã nõ eẽnt ſpõſalia:ſed matrimoniũ.

¶ Ca.iij.qua etate cõtrahantur ſponſalia.

Quoniã poſt ſeptenniũ.i.poſt etatẽ ſeptẽ annoꝝ tã pueri ꝙ̃ puelle incipiũt hr̃e diſcretõem:que reqritur in ſpõſalib⁹ ꝯtrahẽdis:iõ poſt ſeptẽnium pñt ꝯtrahi ſpõſalia.Si vero ãte ſeptẽniũ:ipſi vel parẽtes coꝝ vice⁊ noie ipſoꝝ ſpõſalia ꝯtrahãt:nihil agũt niſi dũ venerit ad ſeptẽniũ icipiãt eis placere.⁊tũc valẽt ita ꝙ lꝫ ſpõſus nõ cognoſcat eã carnaliter.ꝯſanguineã tñ eius non poterit hr̃e in vxoꝛẽ:nec ecõtra.Et nota ꝙ etas ꝯtrahẽdi matrimoniũ apta in puellis eſt.xij.ãnoꝝ.In puero vero.xiiij. Et ſi ãte ꝯtrahãt nõ eſt mr̃imoniũ:ſed tm̃ ſponſalia niſi fuerint etate nubili vel ita ꝓpinqui ꝙ poſſint carnaliter cõmiſceri.cũ tunc etatẽ videat̃ malicia ſupplere.

¶ Ca.iiij.quis ſit effectus ſpõſalium.

Sponſalia cõtrahũtur duobus modis.qñqꝫ eñi cõtrahunt̃ ſub cõditione:qñqꝫ pure.ſi cõtrahant̃ conditione appoſita põt eẽ multis modis.qm̃ aut cõditione appoſita eſt poſſibilis:aut ĩpoſſibilis:aut neceſſaria.Si ſit impoſſibilis:puta ſi diceret.cõtrahã tecũ ſi digito tetigero celũ.Si ſit neceſſaria:puta ſi dicat.contrahã tecũ ſi ſol oriat̃ cras.vel aliqd aliud ſimile.Iſte ꝯditiões debẽt haberi ꝓ nõ adiectis.i.nõ appoſitis.Si aũt cõditio ſit poſſibilis:aut eſt honeſta aut ĩhoneſta.ſi ſit honeſta:puta qꝛ dicit.Contrahã tecũ ſi pater meus voluerit:vel ſi dederis mihi centũ marcas.ſi cõditio nõ impleat̃:non tenetur matrimoniũ cõſummare donec ꝯditio fuerit adimpleta.etiã ſi in cõtrahendo ſpõſalia fuerit appoſitum iuramentũ.Et iſtud intellige ſemꝑ niſi carnalis copula fuerit ſubſecuta inter eos.qꝛ tunc dicitur verū matrimoniū inter eos eſſe:qm̄ videtur cōditionē receſſiſſe.Si vero cōditio ſit inhoneſta:⁊ ſit ꝯtra naturā ⁊ ſubſtātiā matrimonij:puta qꝛ dicit.Contrahā tecū ſi ꝓcures tibi venena ſterilitatis.vel ſi ꝓ pecunia adulterandā te tradas vel donec inueniā aliā pulchriorē.Iſta cōditio viciat cōtractū:ita ꝙ nō ſunt ſponſalia nec matrimoniū.Si vero cōditio ſit inhoneſta:nō tn̄ eſt cōtra naturā matrimonij:puta qꝛ dicit.Cōtrahā tecū ſi hoīem interfeceris.vel furtū feceris ⁊ ſimilia.Iſta ꝯditio ꝓ nō adiecta dꝫ haberi:⁊ eſt abijciēda:⁊ tenēt ſpōſalia.¶ Notādū tn̄ ꝙ lꝫ dictū ſit ꝙ ſponſalia poſſunt cōtrahi ſub cōditione ꝓmiſſe pecunie:nō tn̄ pōt ꝓmitti pecunia ꝑ modū pene.⁊ ſi ꝓmiſſa fuerit nō tenet pene ꝓmiſſio nec pōt repeti:vt ſi dicat ſic.Niſi contrahā tecū dabo tibi centū marcas.nō enim valet conditio pene:cum libera debeāt eē cōiugia.ff.de ver.obli.l.tua.c.de ſponſalibus.Uelut.Si aūt ꝯtrahant ſponſalia pure.i.ſine cōditione.⁊ ſint ambo apti ad matrimoniū cōtrahendū.⁊ in ſponſalibus cōtrahēdis interuenerit iuramentū:ſunt cōpellendi ꝑ excōicationē conſummare matrimoniū.niſi forte timeat de exorcidio vel de aliquo alio ꝑiculo.ſed ſi alter eoꝝ ꝯtraxerit cū alio ꝑ verba de pn̄ti iniūget ei penitētia de ꝑiurio ⁊ fide mētita.vel abſoluet ab excōicatōe.Si aūt nō interuenerit iuramētū monēdi ſūt mr̄imoniū ꝯſūmare:nō cogēdi.qꝛ inuite nuptie malos ꝯſueuerūt hr̄e exitus.xxx.q.ij.c.i.⁊.ij Si aūt neuter eſt in etate nubili:tenēt expectare donec veniāt ad annos etatis legitimos ad ꝯtrahendū matrimoniū:⁊ idē dico ſi vnus eſt in etate legitima:alius nō.qꝛ ille q̄ eſt in etate legitima dꝫ expectare alium.vel ille mutuo abſoluerit poterunt iudicio eccleſie ſeparari.

¶ Ca.v.quibus caſibus ſoluūtur ſponſalia.

x quo ſpōſalia ſemel cōtracta ſunt:ſꝑ ligāt ita ꝙ ſi cōtrahāt ſpōſalia poſtmodū cū alia:ꝛ nō ſit proceſſū ad carnalē copula cū illa ſecūda:cōpellendus ē redire ad primā.ſi vero cognouerit carnaliter ſecūdā cum lā matrimoniū dicatur:dꝫ cum ſecūda manere:ꝛ nō redire ad primā.Soluūtur aūt ſponſalia in octo caſibus. Primꝰ ē ſi alter eoꝝ vult tranſire ad religionem.qđ poteſt facere altero inuito etiā ſi fuerit matrimoniū ꝑ verba de pñti cōtractū:dūmō nō fuerit per carnalē copulā ↄſūmatū.Et ille qui remanet in ſclo remanet abſolutus ꝛ hoc qñ alter fuerit ꝓfeſſus ī religione.Hētur iſte caſus:extra de ↄuerſi.coniuga.c.ex publico.extra de ſpon. duoꝝ lꝫ p̄ter ſolitū.Scđs caſus ē qñ ſponſus nō inuenitur q: ſe trāſfert ad aliā regionē tñ prꝰ recepta pnīa de ꝑiurio vel fide mētita.aut nō ſeruata ſi ꝑ eū ſteterit matrimoniū quominus fuerit cōſūmatū.Habet iſte caſus extra de ſpon.c.Illis aūt.Tertius caſus eſt.Si alter eorum poſt contracta ſponſalia incurrit leprā vel paraliſim aut oculos manus:pedes: vel naſum amiſerit:vel quicꝙ ſibi turpius euenerit:ponitur iſte caſus.extra de coniugio leproſoꝝ .c.Litteras de iuramento .c.Quemadmodū.Quartus caſus eſt.Si ſuperueniat affinitas puta ſi ſpōſus cognouit cōſanguineā ſponſe.vel econuerſo Et ad hoc probandū ſufficit ſola fama.Habet iſte cāus vii.q.iii.c.Quidā deſponſauit.extra de cōſan.ꝛ affini.c. Super eo.Quintus caſus eſt.Si mutuo ſe abſoluerit. Habetur iſte caſus.extra de ſponſa.c.Preterea.Quidā tñ nō recipiūt iſtū caſū.vñ dꝫ ꝙ iſta decretalis allega ta nō eſt decretalis:vel ꝙ loquit̃ de ꝓmiſſione cōparatiua. Sext⁹ caſus eſt.ſi alter eoꝝ fuerit fornicatus. Habetur iſte caſus.extra de iureiuran.c.Quēadmodū. Septimus caſus ē.qñ ſpōſus de facto cū alia vel ſpōſa cuȝ alio cōtraxerit ꝑ verba de pn̄ti:vel ꝑ verba de futuro. ꝛ ſequat̃ carnalis copula:tūc ſoluūtur ſpōſalia ꝓpter malus vinculū ſeu pactū ſuꝑueniēs:ſꝫ dꝫ agere pn̄iam de ꝑiurio vel fide mētita. Ponit̃ iſte caſus.extra de ſpon.c.Cōſueuiſti de ſpō.c.Tua nos. Octauus caſus eſt.qñ minor ad etatē legitimā venit ꝛ petit abſolui a vīculo ſponſaliū ꝛ dari ſibi licentiā nubendi alibi. Hētur iſte caſus.extra de ſpon.ipu.c.de illis.ꝛ.ca.a nobis. Nota ꝙ oēs iſti caſus p̄ter pͥmū.qñ ſcꝫ alter eoꝝ vult intrare religionē:itelligendi ſūt de ſpōſalibus de futuro que vere ꝛ ꝓprie dicūtur ſpōſalia. Nota etiā ꝙ in duob⁹ caſibus p̄dictis ipſo iure ſoluūtur ſpōſalia.ſ.āteq̄ intrat religioneȝ ꝛ qñ ꝯtrahit matrimoniū cū alio vel cū alia. In ceteris vero caſibus ſoluenda ſunt ꝑ iudiciū eccleſie.

¶ Sequitur ſecunda pars ſeptimi tractat⁹ pͥme partis pͥncipalis que eſt de matrimonio.

¶ Ca.i.quid eſt matrimoniū ꝛ vnde dicatur.

Oſtq̄ tractatū eſt de ſponſalibus/dicendum ē de matrimonio. Circa ꝙ conſideranda ſunt octo. Pͥmo qd̄ eſt matrimonium ꝛ vnde dicatur. Scd̄o qualiter cōtrahitur matrimoniū. Tertio qñ ꝛ vbi ꝛ quib⁹ verbis fuit inſtitutū. Quarto que fuit cā̄ inſtitutōnis matrimonij. Quīto qui pn̄t ꝯtrahere mr̄imoniū. Sexto ꝙ modis dr̄ matrimonium. Septimo quot ſunt bona matrimonij. Octauo que īpediūt matrimoniū. Matrimoniū a doctoribus ſic diffinit̃: mr̄imoniū ē viri ꝛ mulieris legitima con ꝯiũctio/ ĩdiuiduã vite ꝯsuetudinẽ retinẽs nõ aũt ď viri ⁊ mulierꝝ: nec viroꝝ ⁊ mulieris. qꝛ nec vnus vir plures mulieres: nec vna mulier plures viros hr̃e põt. Dicit indiuiduã vite. ⁊c̃. hoc ẽ ꝙ neuter absq; cõsensu alterius põt cõtinẽtiã ꝓfiteri vel orõni vacare ⁊ ꝙ iter eos dũ viuũt ꝑmanet vĩculũ ꝯiugale. Aliter diffinit̃ mr̃imoniũ sic. Est viri ⁊ mulierꝫ ꝯiũctio vite cõis ꝯsortiũ diuini ⁊ hũani iuris cõicatio. Dr̃ aũt mr̃imoniũ de mr̃is ⁊ munio .is. vñ mr̃imoniũ q̃si mr̃is muniũ .i. officiũ/ qꝛ dat mulierib⁹ eẽ matres vel iõ magis denolat̃ a mr̃e ꝙ̃ a pr̃e. qꝛ eius officiũ magis apparet ĩ matrimonio ꝙ̃ officium viri.

Ca. ii. qualiter contrahitur matrimonium.

Solo aũt ꝯsensu cõtrahit̃ matrimoniũ. q̃ si sol⁹ desit cetera etiã ipso coitu celebrata frustrãt̃ ex quo enĩ per v̾ba de p̃nti vir ꝯsẽtit maritali affectu ĩ mulierẽ ⁊ mulier in virꝝ sine verbis ꝯsuetis. vt si vir dicat. accipio te ĩ meã vxorẽ/ ⁊ ipsa r̃ndeat. accipio te ĩ meũ virꝝ. Uel si vir dicat volo te decetero hr̃e ĩ vxorẽ ⁊ ipsa respõdeat. volo te decetero habere in virum vel quibuscũq; aliis verbis vel signis exprimat̃ ꝯsensus stati ẽ mr̃imoniũ. verũtñ si loq̃ p̃nt ꝯtrahẽtes verba sunt necessaria quãtuz ad ecclesiã consensum mutuũ cõtinentia vel exprimentia.

Ca. iii. quãdo ⁊ vbi/ ⁊ quibus verbis fuit institutum matrimonium.

In paradiso terrestri fuit matrimoniũ institutuz ⁊ ante pc̃m̃. Quibus aũt verbis fuit institutum. Dicũt aliq̃ ꝙ illis verbis genesis. ix. c. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrã. Sz istud nõ credo verꝝ. Fuerunt enĩ illa v̾ba poti⁹ b̃ndictio nubentiũ. Uñ dico ꝙ verbis ade ꝓphetico ore ꝓlatis fuit istitutũ cũ dr̃. Nunc os ex oſſibus meis ⁊ caro de carne mea: ꝓpter hoc dimittet hõ pr̄em ⁊ matrẽ ⁊ adherebit vxori ſue. ⁊ erunt duo ĩ carne vna. vide de hoc ſupra ĩ ſacramẽtis in generali. c. i.

Ca. iiij. que fuit cauſa inſtitutionis matrimonij

Ue ſũt cãe pñcipales ĩſtitutõis m̄rimonij: lʒ ſunt multe ſecũdarie. Pũa tñ pñcipalis cã eſt ſuſceptio ꝓlis. ⁊ ꝓpter hãc cãm ĩſtituit de⁹ m̄rimoniũ ĩ paradiſo añ pctm̃ ĩter primos parẽtes quib⁹ dixit. geñ. ix. Creſcite ⁊ multiplicamini. ⁊c̄. Secũda cã eſt vitatio fornicatõis. ⁊ iſta cã hʒ locũ poſt pctm̃. Et de iſta dicit apl̄s i. ad cor. vij. ca. ꝓpter fornicationẽ vitãdã: vnuſqſqʒ vxorẽ hẽat ⁊ vnaqueqʒ viꝝ ſuũ. Cauſe ſecũdarie ſunt multe ſ. pacis reformatio/ pulchritudo vxoris/ diuitie ⁊ ſcia ita tñ ꝙ principalis intẽtio eoꝝ qui cõtrahũt nõ feratur ad iſta: ſed ad duo prima principalia.

Ca. v. qui poſſunt cõtrahere matrimonium.

Omnis hõ ꝗ põt cõſentire in cõiugalẽ effectũ ⁊ carnalẽ copulã exercere: niſi expreſſe ꝓhibeat: põt cõtrahere m̄rimoniũ. Dico ꝙ cõſentire põt. q: lʒ puer ĩfra etatẽ illegitimã cõſtitut⁹: hoc eſt infra. xiiij. ãnũ: ⁊ puella infra. xij. dicãt verba apta ad m̄rimoniũ cõtrahendũ q: cõſentire nõ poſſunt nullũ eſt matrimonium. extra de ſpon. c. Tue fraternitati. Similiter ille qui inſan⁹ ẽ vel furioſus lʒ dicat verba requiſita ad m̄rimoniũ ꝯtrahendũ: nõ cõtrahit: q: cõſẽtire nõ põt. xxx. q. ij. neqʒ furioſus Et hoc eſt verꝝ ꝗ̃ diu eſt in furia cõſtitutus: qm̃ ſi aliqñ hẽat lucida ĩterualla: ⁊ aliqñ redit ad ſanã mẽtẽ nubere põt ⁊ teſtari. Et oia que alij põt: pñt ⁊ ipſe facere vt. c. de codicil. l. nec codicillos. vij. q. i. q̃ʒuis. Dico etiã qui carnalẽ copulam põt exercere. qm̃ ille qui caret virga virili vel vtroqꝫ teſticulo:vel qui ē naturalr̄ frigidus ꝯtrahere nō pōt.extra de fri.ꝛ maleſi.c.ꝙ ſi.Dico etiā niſi exp̄ſſe ꝓhibeat̄.qꝛ edictū de mr̄imonio cōtrahēdo eſt ꝓhibitoriū.iō ois cui nō ꝓhibet̄ cōtrahere pōt.extra de ſpon.c. Cū apud ſedē.Prohibētur enī aliqua ꝓpter votū:ꝛ etiam ꝓpter ordinē.Et ita in alijs īpedimētis de quib⁹ dicetur infra ❡ Nota ꝙ matrimoniū pōt cōtrahi inter abſentes ꝑ procuratores:ſicut factū fuit inter regem vngarie ꝛ dn̄am albam filiā regis francie.

❡Ca.vi.quot modis dicitur matrimonium.

Atrimoniū dr̄ multis modis.Nā aliud eſt legitimū:aliud clādeſtinū.Mr̄imoniū legitimū ē qn̄ ab his q̄ ſuꝑ feminā habēt ꝑtātē vxor petit a parētib⁹:ſpōſat̄:ꝛ legib⁹ dotat̄:ac a ſacerdotib⁹ vt moris eſt benedicit̄ ꝛ a paranymphis cuſtodit̄:ac ſolēniter accipit̄:nō tn̄ intelligas ꝙ ſine iſtis ſolēnitatib⁹ nō pōt eē verꝝ mr̄imonium.Sꝫ ſicut eſt ī alijs ſacris ꝙ quedā ſūt de neceſſitate ſacri:quedā aūt de ſolēnitate tm̄.ita ī mr̄imonio quedā ſunt ꝑtinētia ad ſubſtātiā mr̄imonij:ſicut cōſenſus ꝑ verba de p̄ñti exp̄ſſus ꝛ iſte ſol⁹ facit mr̄imoniū.Quedā āt ſūt ad ſolēnitatē ꝛ decorē:ſicut ſolēnitates predicte ſine quib⁹ eſt matrimoniū verū ꝛ legitimū quātū ad ꝟtuteꝫ quāuis nō quātū ad honeſtatē.Clādeſtinū matrimoniū eſt qn̄ fit ſine ſolēnitatibus predictis.Et q̄ ſic ꝯtrahunt exponūt ſe magno ꝑiculo.Poſſet enim alter alterꝫ dimittere qn̄ vellet ꝛ de facto cū alio vel alia cōtrahere et ſic ī adulterio manere:vn̄ talib⁹ cōſulēdū eſt in foro cōſcientie vt de nouo in facie eccleſie ꝯtrahāt. Itē mr̄imonioꝝ aliud eſt initiatū:aliud perfectū ſiue cōſūmatū per carnalē copulā initiatū ꝟo ꝑ ꝟba de p̄ñti. Notādū tn̄ ꝙ mr̄imoniū pōt eſſe perfectū duob⁹ modis: vno mō ſctitate: alio mō ſignatōe. Matrimonium ergo pōt eſſe perfectū ſcitate añ carnalē copulā. vñ Aug. ad q̄nādā que ſimul ⁊ ſemel cū marito ſuo votū emiſerat caſtitatis dicit ſic iter ceťa. Nō q: tēperabatis ꝑiter a cōmixtiōe carnali: lō marit⁹ tu⁹ deſiderat eē imo tāto ſācti⁹ ꝯiuges manebatis quāto ſāctioꝛa cōcoꝛdit placida ſeruabatꝭ. Sed mr̄imoniū nō eſt ꝑfectū ſignatōe añ carnalē copulā. Cōiūctio eī corꝑis viri ⁊ mulieris ſignat cōiūctionē diuine nature ⁊ hūane ī ꝑſona filij dei. Vide de hoc ſupꝛa de ſacramētis in gñali. c. i. Et ſic ſoluit iſta queſtio Utrū iter btiſſimā ꝟginē mariā ⁊ ioſeph fuerit ꝑfectū ſcitate mr̄imoniū. Dr̄ eni ꝙ fuit ꝑfectū ſcitate ſꝫ nō ſignatōe. Quidā dicūt mr̄imoniū initiatū ꝑ ſpōſalia de futuro: ratuꝫ ꝑ cōſenſū de pn̄ti cōſūmatū ꝑ carnalē copulā. Itē mr̄imonioꝝ aliud ē legitimū: ⁊ nō ratū aliud ratū de nō legitimū: aliud ratū ⁊ legitimū. Matrimoniū legitimū ⁊ non ratū ē inter īfideles. Et dr̄: legitimū q: legali īſtitutōne ⁊ ꝯpuincie moꝛib⁹ nō cōtra iuſſionē dn̄i cōtrahit: ſꝫ non eſt ratū q: ſine fide fit. vñ Aug. Nō eſt ratū cōiugiū qđ ſine deo ē. Mr̄imoniū ratū ⁊ nō legitimū eſt qđ fit iter fideles ꝑſonas: ſed ſine debita ſolēnitate cōtrahitur. Matrimoniū ratū ⁊ legitimū ē qđ inter legitimas ⁊ fideles ꝑſonas cū debita ſolēnitate eſt contractum.

¶ Ca. vij. quot ſunt bona matrimonij.

Bona matrimonij pꝛīcipalit̄ ſunt tria. ſ. fides: pꝛoles ⁊ ſacramentum. Fides attēditur ne poſt vinculuꝫ cōiugale cū alio vel alia coeat̄. Scđm in pꝛole vt ametur ſuſcipiat̄ ⁊ religioſe educatur. Tertium in ſacramento vt cōiugium nō ſeparet̄. Et nota ꝙ duo pꝛīma bona q̄ñ qꝫ ſunt in mr̄imonio:q̄cqꝫ nō.tertiū vero inſeparabiliter adheret mr̄imonio.

❡ Ca.viij.qȯ in ſe continet xvi.c.eſt de impedimento matrimonij.

Mpedimēta mr̄imonij ſūt.xij.que īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimūt iā ꝯtractū. Si eni ipa vl' aliq̄d ipoꝝ ꝓcedāt mr̄imoniū:cōſenſū ꝯiugalē excludūt. Si vero ſequant̄ mr̄imoniū:nullū preſtāt īpedimētū. ſicut ptꝫ p̲ iſta exēpla. Furioſus nō pōt ꝯtrahere mr̄imoniū:ſi tn̄ poſtq̄ ꝯtraxerit efficiat̄ furioſus.nō ꝓpter hoc ſoluit̄ mr̄imoniū. Itē q̄ hꝫ vtrūqꝫ teſticulū ſectū.i. euulſum nō pōt ꝯtrahere mr̄imoniū.ſi vero poſtq̄ ꝯtraxerit ſcinderet̄ nō ꝓpter hoc ſoluit̄ mr̄imoniū. Et ita intelligēdū eſt de alijs īpedimētis mr̄imonij que in his verſibus ꝯtinent̄. Error/ꝯditio/votū/cognatio/crimē. Cult⁹/diſparitas/vis/ordo/ligamen/honeſtas. Si ſis affinis:ſi forte coire neq̄bis. Hec faciēda vetāt:cōnubia facta retractāt ❡ Preter aūt iſta duodeci īpedimēta que īpediūt matrimoniū ꝯtrahēdū ⁊ dirimūt iā ꝯtractū.ſūt alia que īpediant ꝯtrahēdū:ſed nō dirimūt cōtractū.ſcꝫ tēpus feriarū ⁊ interdictū eccleſie. Vꝰ. Eccleſie vetitū:necnō tēpus feriarū. Iſta vetāt fieri ꝑmittunt facta teneri. Que ⁊ qualiter intelligi debeāt dicēdū eſt de vnoquoqꝫ eoꝝ.

❡ Ca.i.de impedimento erroris.

Numeratis oībus impedimētis erroris. dicēdum eſt de quolibet ipoꝝ. Et p̄io de īpedimēto erroris ꝑſone que ex ſui natura nō ex inſtitutōe eccleſie mr̄imonialē ꝯſenſū excludit.q̄m q̄ errat nō ꝯſētit.vt.ff.de iu.o.iudi.li.vi. Per errorē ⁊ errātiū volūtas nulla eſt.vt.C. de iu.⁊ facti igno.l.cū p̲ teſtamētū.⁊.l.nō idcirco.vnde ſi vir vel mulier errꝫ in mr̄imonio ꝯtrahēdo:nullus eſt cō ſenſus q̄ ſolus facit mr̄imoniū. Nota tm̄ ꝙ triplex pōt eē error circa ꝑſonā. vnus ip̄ius ꝑſone: vt ſi de petro credat ꝙ ſit guillermus: errat circa ꝑſonā. Alius eſt error fortune: vt ſi de paupere credat ꝙ ſit diues. Tertiꝰ eſt error q̄litatis: vt ſi de ignobili credat ꝙ ſit nobilis. vel de corrupta ꝙ ſit virgo. modo error ꝑſone īpedit mr̄imoniū. vt ſi credēs ꝯtrahere cū petro ꝯtrahit cū guillermo: vel credēs ꝯtrahere cū martha ꝯtrahit cū maria. nullū eſt mr̄imoniū. Error aūt q̄litatis ⁊ fortune nō īpedit mr̄imoniū verbi gr̄a. Aliq̄s ꝯtrahit cū aliq̄ credēs eā eē virginē vl̄ filiā regis: ⁊ tm̄ ip̄a eſt corrupta. vel filia ruſtici: tenet mr̄imoniū. vel credit ꝯtrahi cū diuite ⁊ ꝯtrahit cū paupere tenet matrimoniū. xxix. q. i. c. His ita. ⁊c̄.

¶ Ca. ij. de impedimento conditionis.

Impedimentū cōditionis introductū eſt ab eccl̄ia in fauorē libertatis. Et de hoc breuiter eſt tenēdū ꝙ ſi libera cōtrahat ſciēter cū ſeruo. vel liber cū ancilla: tenet mr̄imoniū inter eos. Si vero libera ꝯtrahat cū ſeruo ignorāter q: credit ip̄m eſſe liberū. vel liber cū ācilla q̄ credit eā eē liberā. nullū eſt mr̄imoniū inter eos ſi hoc ignorāter egerint. niſi poſtꝙ alter nouerit ꝯditionē alterius eē talē cōſentiat in eū vel eā verbo vel facto vel carnaliꝰ copula. Nota tm̄ ꝙ error deterioris ꝯditionis interimit matrimoniū cōtrahendū ⁊ dirimit iā contractū. non autē error paris vel melioris. vt ſi ſeruus cōtrahat cum ſerua quā credit eſſe liberā. vl̄ cū libera quā credit eē ſeruam. q: nō decipitur nec hꝫ qḋ obijciatur ei. De conditionibus appoſitis in matrimonio vide ſupra de ſpon. c. iiij. q: idem eſt iudiciū hic ⁊ ibi.

¶ Ca. iij. de impedimento voti.

Irca impedimētū voti nota ꝙ ītelligit de voto cōtinētie siue de voto castitatis. Circa qđ notādū ꝙ duplex est votū ꝯtinētie. Nā qđdā est simplex aliud solēne. Votū simplex īpedit m̄rimoniū ꝯtrahendū: sed nō dirimit iā ꝯtractū. Qđ aūt votū simplex sit solēne: ⁊ olim altercatio fuerit inter doctores: tñ hodie est declaratū ꝑ dñz Bonifaciū. viij. ex. de voto ⁊ voti redē. c. vnico. li. vi. vbi dr̄ ꝙ votū solēnisat quātū ad dirimēdū m̄rimonium duobus modis. vno mō ꝑ susceptōem sacri ordinis. s. subdiaconatus/diaconatus/⁊ p̄sbyteratus. alio mō ꝑ ꝓfessionē exp̄ssam vel tacitā factā alicui de religionibꝰ approbatis. Promoti ergo ad sacros ordines ⁊ religiosi non possunt ꝯtrahere m̄rimoniū. Nota penalē īstitutiōem ī cōstitutōibꝰ dñi Clemētis [redacted] ꝯtra religiosos ꝯtrahētes m̄rimoniū de facto. scz ꝙ sūt excōicati ⁊ irregulares nec pōt cū eis nisi ꝑ sedē ap̄licam dispēsari.

¶ Ca. iiij. de impedimēto cognatōis naturalis

Cognatio est triplex. quedā est carnalis. quedam spūalis. ⁊ quedā legalis. Et p̄mo vidēdū est de cognatiōe carnali que naturaliter alias p̄cedit. ⁊ ista vocat ꝯsanguinitas. Vidēdū est ergo qđ est ꝯsanguinitas ⁊ vn̄ dicat. qđ est linea ꝯsanguinitatis. quot sunt linee. qt gradus. ⁊ quō cōputant. ⁊ vsqꝫ ad quē gradū m̄rimoniū ꝓhibeat. Cōsanguinitas est vinculū ꝑsonaꝝ ab eodē stipite descēdentiū carnali ꝓpagine ꝯtractū. Stipitē dico illā ꝑsonā a qua aliq̄ duxerūt originē. sicut adā fuit stipes cayn ⁊ enoch. ⁊ eoꝝ q̄ descēderunt ab eis. Dicit aūt ꝯsāguinitas a con qđ est sil' ⁊ sanguis: quasi cōem sanguinē habētes: vel de vno sāguine ꝓcedētes. Linea est ordinata collectio ꝑsonaꝝ ꝯsanguinitate ꝯiunctaꝝ ab eodē stiꝑite descēdentiū diuersos gradus ꝯtinēs. Linee sūt tres scꝫ ascēdentiū descēdentiū ⁊ trāsuersaliū. Pͥma scꝫ ascēdentiū est illoꝝ a q̄bus traximus originē. sicut pater/mr̄/auus/aua/ꝓauus/ꝓaua/abauꝰ/abaua. Secunda scilicꝫ descēdentiū. est illoꝝ q̄ duxerunt originē a nobis sicut filius/filia/nepos/neptis/ꝓnepos/ꝓneptis/abnepos/abneptis. Tertia est trāsuersaliū siue correlariū. ⁊ ista est a q̄bus nō duximꝰ originē nec ipi a nobis. vt frater/soror/filij duoꝝ fratrū q̄ dr̄ patrueles/filij duaꝝ soroꝝ qui dr̄ cōsobrini ⁊ eoꝝ filij ⁊ nepotes vsqꝫ ad quartū gradū nominēt ista. xxxv. q. v. Pͥmo gradu. Et nota ꝙ due linee descēdētes faciūt vnā lineā trāsuersalē. vt ptꝫ in hoc exēplo filij duoꝝ fratrū attinēt sibi linea trāsuersali. ⁊ quelibet ipoꝝ in recta linea descendit ab auo eoꝝ cōi qui fuit stipes cōis a quo traxerunt originē. ⁊ sic de oibus alijs est intelligēdū. Nunc ergo dicēdū est q̄d sit gradꝰ. Pro quo sciēdū ꝙ alter cōputāt gradus canoniste. ⁊ alter legiste. Nā sm̄ canonistas due ꝑsone ī linea trāsuersali faciūt vnū gradū. sed sm̄ legistas quelibet ꝑsona facit vnū gradū. vt puta: duo fratres sunt in vno gradu. pͥmo sm̄ canonistas. qui sm̄ legistas sunt in duobꝰ: ⁊ sic de singulis. Sed qꝛ istud parū aut nihil facit ad ꝓpositū: ideo dimittat̄. ⁊ videamꝰ quid sit gradus. Gradus est habitudo distantiū ꝑsonaꝝ qua cognoscit̄ quota generatōis distātia due persone inter se differunt. Gradus itaqꝫ in linea ascendenti sic cōputant̄. pater ⁊ mater sunt in pͥmo gradu. auus aua sunt in scd̄o. ꝓauus ꝓaua in tertio. abauꝰ abaua in quarto. In descēdenti autē sic cōputantur filiꝰ ⁊ filia sunt in pͥmo gradu. nepos neptis sunt in secundo. pronepos proneptis in tertio. abnepos abneptis in quarto. In trāſuerſali vero linea cōputātur ſic duo frēs ſūt in p̄imo gradu. filij duoꝝ fratrū i ſecūdo nepotes eorūdē ſcʒ duoꝝ fratrū in tertio. ꝓnepotes eorūdē in q̄rto vltra quē gradū nulla cōputat̄ hodie cōſāguinitas vel ꝓtendit̄ quātū ad matrimoniū ipediendū lʒ ātiquitus ꝓtenderet̄ vſqʒ ad. vij. gradū. Videndū eſt igit̄ ſm iſtam doctrinā qualiter cōſanguinitas cōputāda eſt iter aliquos Cum enim vis ſcire de aliquibus. puta de bartholomeo ⁊ bertha quoto gradu cōſanguinitatis attinēt ſibi accipe aliquē cōem ſtipitē a quo ābo traxerūt originē verbi gr̄a. Petrus generauit iacobū ⁊ iohānē qui fuerūt fratres ecce p̄imꝰ gradus. vel ſi nō potes ſcire quis ſit pater eoꝝ dicēs. Iacobus ⁊ iohānes ſunt frēs qui vt dictū eſt faciūt p̄imū gradū. ⁊ hoc ideo dico: qꝛ frēs ſunt ſemper ponendi in p̄imo gradu. ſicut frater ⁊ ſoror ⁊ due ſorores. Procede ergo in cōputatione Iacobus ⁊ iohannes fuerūt fratres: qui vt dictū eſt faciunt p̄imū gradū Iacobus generauit andreā: ecce ſecūdus gradus. Andreas generauit philippū: ecce tertius gradus Philippus generauit bartholomeum: ecce quartus gradus de quo nunc agitur. Modo reuertet̄ ad iohannē q̄ fuit frater iacobi: ⁊ ꝓcede ſic Iacobus ⁊ iohannes vt dictū eſt fuerūt fratres Iohānes genuit thomam: ecce ſecundus gradus. Thomas genuit berthā de qua nunc agit̄: ecce tertius gradus: vides ergo quomodo bartholomeus: ⁊ bertha ſibi attinent ex vna p̄te in tertio gradu. ⁊ ex alia in quarto. ⁊ hoc loquēdo viualiter. qꝛ ſm veritatē nō attinēt ſibi niſi in quarto gradu ⁊ ſic nō poteſt eſſe m̄rimoniū inter eos. Illud idē faciēdū eſt de illis qui magis vl̄ minus vicini ſunt in cōſanguinitate. dicendo: tales ⁊ tales attinēt ſibi in tali gradu. Et ꝙ ita numerādi ſūt gradus ꝛ numerande ꝑſone: colligit̄ exp̄ſſe ex illis duabus decretalib⁹. extra de cōſan. ꝛ affi. c. Tua nos. Et extra ḋ teſtibus. lʒ quidē. Sʒ pone ꝙ due ꝑſone attinent ſibi ex vna parte in ſecundo vel in tertio gradu. ꝛ ex altera ī qnto. nūquid poterūt cōtrahere mr̄imoniū īter ſe? Dico ꝙ ſic. q: ſꝑ ſtādū eſt remotiori ꝑſone in cōſan. ꝛ affi. c. extra de cōſan. ꝛ affi. c. Inter. In hoc eni caſu remotior ꝑſona exiſtit extremitas ꝯſanguinitatis. vñ nō attinent ſibi ex quo cōſanguinitas ē inter eos extra gradū cōſanguinitatis incluſiue. q: ſicut antiq̄tus oīs cōſāguinitas terminabat̄ in ſeptimo gradu: ita hodie ī q̄rto terminat̄. Ex p̄dictis ptʒ ꝙ oīs cōſāguinitas īpedit ꝛ dirimit mr̄imonium vſqʒ ad q̄rtū gradū cōſanguinitatis icluſiue ꝛ nō vltra. Et intellige ī trāſuerſali linea nō aūt in aſcendēti q: in illis infinitū extēditur cōſanguinitas incluſiue: ſed in tranſuerſali vſqʒ ad quartū gradū ꝓtenditur cōſanguinitas ꝛ nō vltra quaſi dicat ꝙ quintus gradus agit portam ad matrimonium.

¶ Ca. v. de cognatione ſpirituali.

Iſo de cognatione carnali: videndum eſt de cognatione ſpirituali. vnde videndum eſt quid ſit cognatio ſpūali. vñ vidēdum ē qd ſit cognatio ſpūalis: ꝛ quot ſūt ei⁹ ſpēs: ꝛ quō īpedit mr̄imoniū ꝛ in qb⁹ ſacris cōtrahit̄. Cognatio ſpūalis eſt ꝓpinquitas ꝓueniēs ex ſacramēti datione vel ſuſceptione. verbi gratia. Sacerdos baptiſat puerum. tu ſuſcipias eum vterqʒ veſtrum eſt inter ſpūalis pueri: ꝛ eſtis cōpatres ꝓut legitur. iii. q. i. Cis. Spēs cognationis ſpūalis ſunt tres. Pͥa dr̄ cōpaternitas, Secunda paternitas, ꝛ iſta attenditur in ter illū qui suscipit ꝛ eū q̄ suscipit.i.inter patrinū ꝛ puerū.tertia dr̄ fraternitas.ꝛ ista attēdit iter filiū tuū spūalē ꝛ filios tuos carnales.Cōpaternitas dr̄ a con qd̄ ē sil' ꝛ paternitas:q̄si sil' vel cōis paternitas.Nā vnꝰ cōpater semꝑ spūalis est.ꝛ aliꝰ carnalis.Restat ḡ videre quid iuris de mr̄imonio taliū.ꝛ p̄io de cōpaternitate.Notandū ergo q̄ duplex est cōpaternitas.s.quedā est directa.s.illa quā ego ꝯtraho ꝑ meip̄m ꝛ illa ipedit mr̄imoniū.vt si ego suscipio filiū berthe mulieris vel ip̄a meū nūq̄ potero eā hr̄e in vxorē.ꝛ si accipio eā separādū est matrimoniū.Ita dr̄ ex̄ de cog.spūali.c.Veniēs.Alia dr̄ cōpaternitas indirecta siue emergēs scʒ illa que vnus cōiugum postq̄ sunt vna caro effecti ꝯtrahit ꝑ actū alterius.qꝫ illa quā ꝯtraho ꝑ actū vxoris mee postq̄ est a me carnaliter cognita.sicut si vxor mea suscipit filiū aliquoꝝ ambo parētes pueri sunt cōpatres mei.q̄uis ego nō suscipiaꝫ eū q̄m cōicant sibi cōiuges adinuicē actiōes.Et de hoc ponit euidētissimū exēplū in quadā decretali de cognatiōe spūali.c.Martinus.vbi dr̄.Martinus duxit berthā ꝛ leonardus brigidā:post mr̄imoniū leonardus leuauit de sacro fōte filiū martini ꝛ berthe.demū mortui sunt leonardus ꝛ bertha.remāserūt martinꝰ ꝛ brigida cui maritus suus leonardus acquisierat cōpaternitatē ꝑ filium martini:querit vtrū p̄fatꝰ martinꝰ posset ꝯtrahere mr̄imoniū cū p̄fata brigida.Et dn̄s [redacted] r̄ndit q̄ nullo mō. Et sic ptʒ q̄ cōpaternitas tā directa q̄ indirecta ipedit mr̄imoniū ꝯtrahendū:ꝛ dirimit iā ꝯtractū.Modo vidēdū est de paternitate spūali que attēdit iter suscipiētē et susceptū.i.iter patrinū vel matrinā.filiolū vel filiolā. Et dicēdū est q̄ nūq̄ pōt eē mr̄imoniū iter tales.ꝛ si de facto ꝯtraxerint ſunt ſeparādi.xxx.q.i.de eo ꝙ īterrogaſti xxii.q.ii.Si qs cū mr̄e ſp̄uali.Ultimo vidēdū eſt de fraternitate ſpūali que attēdit inter filiolū vel filiolā ⁊ filiuꝫ vel filiā patrini matrine carnales.Et lꝫ doctores antiqui varia dixerūt circa iſtā materiā:tn̄ firmiter ⁊ ſine vlla dubitatōe tenēdū eſt ꝙ oēs filij duoꝝ cōpatrū ſiue āte ꝯpaternitatē ſiue poſt geniti pn̄t legitie mr̄imonialit copulari.excepta illa ꝑſona mediāte q̄ ꝑuentū eſt ad cōpaternitatē.q2 illa nūq̄ pōt mr̄ialr̄ copulari alicui filioꝝ ſui patris ſpūalis.iij.q.iij.ſuꝑ qb⁹.ex̄ de ſan.ſpūali.c.i.⁊.c.Laudabilē.⁊.c.Tua nos.Itē notādū ꝙ cōpater pōt licite accipere in vxorē filiā cōpatris ſui niſi ſit illa mediāte qua cōpatres effecti ſunt.xxx.q.iij.Illd.Solet etiā queri vtꝝ aliqs poſſet hr̄e duas cōmatres in vxores.ſ.vnā poſt aliā.Ad qd dicēdū ꝙ refert vtrū cōmaternitas precedat mr̄imoniū vel ſequat.Si p̄cedat licite pōt hr̄e duas cōmatres in vxores.verbi gr̄a.Maria ⁊ martha ſūt cōmatres.poſtea martin⁹ ꝯtrahit cū maria ⁊ cognoſcit eā:et ea mortua pōt ꝯtrahere cū martha.Et cā eſt:q2 ꝑ vnionē carnis ſequētē nō trāſit ad vnionē ſpūs p̄cedētē.xxx.q.i.Poſt obitū.Si aūt ꝯmaternitas ſequat mr̄imoniū ſupple ꝑ carnalē copulā ꝯſummatū:tunc diſtingue:q2 ſi vxor tua ſuſcepit filiū alteri⁹.tunc illa cui⁹ filius ſuſcipit efficit cōmater tua ꝑ factū vxoris tue ⁊ ſic mortua vxore tua:nō poteris eā habere in vxorē.Et eādē cōpaternitatē intelligas acquiri vxori ꝑ virū.Si vero filium vxoris tue quē de alio viro genuit aliqua mulier de ſacro fonte leuauerit:vel ad confirmatiōem tenuerit coram ep̄o illa mulier eſt cōmater vxoris tue ⁊ non tua.quia nō fuit ibi cōmaternitas acquiſita,vnde mortua vxore tua poteris eā habere in vxorē. Idē eſt ſi filius tu⁹ quē de aliq̄ muliere genuiſti ſuſcipiat ab aliquo: q̄ nō eſt acq̄ſita paternitas vxori tue. Et ī hoc caſu ſicut ī alio pōt aliquis hr̄e duas cōmatres in vxores. ⁊ aliq̄ duos cōpatres in maritos. Et iſtud pōt hr̄i ꝑ hos v̄ſ⁹. Qui mihi vel cuius mea natū fonte leuauit. Hec mea cōmater: fieri mea nō valet vxor. Si q̄ mee natū: nō ex me fōte leuauit. Hāc poſt facta mee nō inde vetabor hr̄e. Cōpater ci⁹ nati ꝯiugi nō ꝓhibent. Ambo cōmatres facit actio paſſio nūq̄. Notādū etiā ꝙ laicus nō pōt ꝯtrahere matrimoniū cū illa quā baptiſauit. Et ſi de facto ꝯtraxerit: matrimoniū eſt diſſoluēdū. ex̄ de cogna. ſpūali. li. vi. c. Nedū. Item nota ꝙ filius ſacerdotis vel alterius viri: q̄ baptiſauit puellā nō pōt ꝯtrahere cū illa puella. vt ca. p̄allegato. Nedum Notādū inſuꝑ ꝙ ſolū ꝑ ſacramētū baptiſmi ⁊ ꝯfirmationis cōtrahit cognatio ſpūalis que impedit matrimoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā cōtractū. Per cathecismū aūt lȝ cōtrahat cognatio talis que īpediat matrimoniū ꝯtrahendū: nō tn̄ ꝯtrahit que derimat iā contractū. extra de cogna. ſpūali ꝑ cathecismū. li. vi.

¶ Ca. vi. de cognatione legali.

Alia cognatio legalis que adoptio dr̄ vix aut nūq̄ habet in vſu. ⁊ parū tractat de ea in iure canonico: ideo de hac ſuꝑſedeo quo ad nunc.

¶ Ca. vii. de impedimento criminis.

Criminū quedā īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū: ſed nō dirimūt iā ꝯtractū ſicut ſunt inceſtus. vxoricidiū. raptus aliene vxoris. ſolēnis pn̄ia. ⁊ ſi q̄s inſidiando mr̄imonio ꝓpriū filiū de fōte ſuſceperit vt poſſet priuare vxorē. vel vxor viro debito carnali ⁊ copula ſui. Itē homi cidiū p̄sbyteri.oīa ista crimīa ⁊ forte multa alia crimina īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū:sed nō dirimūt iā ꝯtractū. imo si sint adolescētes : timeant de eoꝝ ꝯtinētia: eccl̄ia dꝫ eis dare licētiā nubēdi.ex̄ de eo q̄ cognouit vxorē ca. ex lr̄is.Sūt aūt tria crimīa que nō solū dirimūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū imo dirimūt iā ꝯtractū.Primū qn̄ aliquis adulterat cū aliq̄ cōiugata:⁊ ip̄e vel ip̄a machinat cū effectu in mortē mariti ipsius adultere:vel mulier cū qua vir fuerit adulterat⁹ machinat in mortē vxoris viri adulteri:vel ip̄e adulter vt sibi ꝯtrahāt.In hoc casu ꝯtrahere nō debēt:⁊ si ꝯtraxerit sunt separādi.xxxiij.q.Si quis viuēte.ex̄ de eo qui duxit i mr̄imoniū quā polluit ꝑ adulteriū.c.Sup eo.⁊.c.i.⁊.ij.Scōm est si adulter p̄stet fidem adultere ꝙ ducet eā post mortē legitimi eius mariti:vel adultera adultero post mortē vxoris viri adulteri.xxxi.q i.Relatū.⁊ in oīb⁹ p̄dictis ca.Tertiū est qn̄ nō p̄stat fidē de eā ducēdo:sꝫ pn̄cipaliter eā ducit:⁊ cū ea ꝯtrahit. qr vt ait Celestin⁹ papa.Plus est ducere q̄ fidem dare de ducēdo.ex̄ de eo q̄ ducit in ma.quā pol.ꝑ adul.c.Cū hec.⁊.c.Ex lraꝝ.Et istū casum itellige qn̄ primū matrimoniū est verū ⁊ legitimū.qm̄ si nō fuerit verū sed putabat esse verū.nullū prestat impedimētū scd̄o mr̄imonio. Si vero nullus casuū predictoꝝ interuenerit: bene pōt quis ꝯtrahere cū illa quā polluit ꝑ adulteriū.Nota etiā ꝙ si mulier que contrahit cū coniugato scit esse cōiugatū nūq̄ pōt eā habere etiā post mortē vxoris si aūt ignoraret eū esse cōiugatū imo crederet eū esse solutū.nō obstante eo ꝙ ꝯtrahit cū eo viuēte vxore legitīa poterit cōtrahere cū eo post mortē vxoris legitime.ex̄ de eo qui ducit vxorē in ma.que pol.ꝑ adulteriū.Proposuisti ⁊.cap̄.

venſens.extra de ſpon.c.cum apoſtolica.ꝛc.

¶ Ca.viij.de impedimento diſparitatis cultus.

D hoc vt matrimoniū ſit ratū ꝛ legitimū oportet ꝙ vterqꝫ cōiugū ſit fidelis:fidelis enī nō pōt ꝯtrahere mr̄imoniū cū iudea/ſarracena/gētili/vel pagana.ꝛ ſi cōtraxerit de facto nō ē mr̄imoniū.Spōſalia tn̄ pōt fidelis cū īfideli ꝯtrahere ſub iſta forma vel ꝯditiōe ꝙ īfidelis ꝯuertat̄ ad fidē.xxxviij.q.ij.c.Chriſtiane.Infidelis aūt pōt cū fideli cōtrahere dū tn̄ ſint eiuſdē ritus.ſ.iudeus cū iudea:ſarracenus cū ſarracena.Sed pone alter cōuertit̄ ad fidē:alter remanet in īfidelitate:qd fiet de iſtis Dico ꝙ ſi infidelis nō vult cohabitare cū fideli:vel ſi vult habitare:non tn̄ vult ſine contumelia creatoris vel ſine hoc ꝙ trahat eū ad infidelitatē vel ad pctm̄ mortale.i tribus caſibus cōtumelia creatoris ſoluit ius mr̄imonij q̄ꝫ tū ad fidelē.ꝛ pōt fidelis licite ꝯtrahere. extra de diuor. c.quātomagis ꝛ.c.Gaudemꝰ nec ē drā quātum ad hoc vtrū cōuerſus fuerit iudeus vel paganꝰ:qꝛ idē ius ē hodie i vtriſqꝫ.extra de ꝯuer.infi.c.Interrogaſti.Si aūt infidelis vult cohabitare cū fideli abſqꝫ aliquo p̄dictorum caſuū:ꝛ fidelis vult cohabitare ſecū:bn̄ facit vt dicit apoſtolus.i.ad cor.vij.Si vero nō vult cohabitare ſecū: non ē cōpellendus cōtrahere tn̄ illo vel illa viuēte nō poterit cōtrahere cum alio vel alia:cum adhuc duret mr̄imoniū vt tenet in p̄alleg.decreto.Interrogaſti.Sed q̄d vnꝰ iudeus.vel paganus contrahit cum conſanguinea ſua ſm ritū ſuū:poſtea cōuertit̄ ad fidem nunquid poſt cōuerſionē remanebit tale matrimoniū.dico ꝙ ſic dūmodo non cōtraxerit in gradibꝰ a lege diuina ꝓhibitis q̄ ponūtur leuitici.xviij.Quia īfideles nō arcētur canonicis iſtitutis tionibꝰ: ⁊ ꝑ ſacrū baptiſma nō ſoluētur cōiugia: ſꝫ crimina dimittūtur. Itē vnꝰ paganꝰ plures hñs vxoꝛes ꝯuertit ad fidē: nūq̄d retinebit oēs vxoꝛes vel ſolū vnā ex illis. Dico ꝙ ſolū retinebit illā que p̄mo fuit vxoꝛ eiꝰ qꝛ nulla aliarū fuit vere eiꝰ vxoꝛ. Si aūt alt̄ ꝯiugū labaŧ i hereſim: vel i īfidelitatē: ille q̄ manet i fide nō pōt ꝯtrahere: ſꝫ teneŧ cōtinere: qꝛ lꝫ in iſto caſu magis ap̄peat contumelia creatoꝛis ꝙ̄ in ꝑncipio m̄rimonij: tū fideliū ratū ē: ⁊ nullo caſu ſupueniēte pōt diſſolui: qꝛ quos deꝰ ꝯiūxit: homo nō ſeparet. M̄rimoniū aūt īfideliū nō ē ratū. iō pōt legitime diſſolui ſi alt̄ cōiugū ꝯuertaŧ ad fidem extra de diuoꝛ. c. quātomagis: circa finē ⁊ preallega. ſuperius.

¶ Ca. ix. de impedimento violentie.

Violētia de ſui natura etiā ſine ꝯſtitutōe eccl'ie impedit m̄rimoniū qꝛ excludit cōſenſū liberū q̄ ſolꝰ facit m̄rimoniū: nā vbi metꝰ vel coactio īteruenit: nō p̄t ꝯſenſus locū h̄re: extra de ſpō. c. Cū locū. xxxij. q. ij. Sufficit. Et qꝛ magna ē drīa inter vī ⁊ metū: iō vidēdū ē q̄d ſit vis vel coactio et q̄d metꝰ ⁊ que violētia excuſet ⁊ q̄s metꝰ. Vis ſiue coactio vel violētia que ꝓ eodē accipio ē maioꝛis rei impetus qui repelli nō pōt. ff. ꝙ me. cau. l. i. Metus eſt inſtantis/vel futuri periculi mētis trepidantis vt dꝛ in eodē l. i. Vis coactio vel violentia: que ꝓ eodē accipio/alia leuis/alia violētia. Leuis nō excludit cōſenſū matrimonialē: ſed violenta excludit eū in. ar. l. di. Presbyteros extra de ſpon. c. Veniens Violēta coactō eſt cum aliquis capitur inuitus trahitur/ducitur vel ligatur. Item metus alius cadit in cōſtantē virum/alius nō. Ille q̄ cadit in cōſtātē virū excuſat ⁊ excludit conſenſum m̄rimonialē. ff. ꝙ metus cā. l. metus. extra. eo. ti. ca.

ſ.⁊.iij.relatū.extra de ſponſa.c.ij.Metus cadēs in cōſtātem viꝝ eſt ſicut met⁹ mortis:cruciatus corporis:ſeruit⁹ ⁊ ſtupri.verſus.Excuſare met⁹ hos poſſe putaqꝫ noſtis Stupri ſiue ſtat⁹ verberꝫ atqꝫ necis. Notādū ꝙ vn⁹ metus poſſet cadere in vna pſona qui nō caderet in alia:ſicut talis metus caderet in me qui nō caderet in rege:qꝛ nō eſt veriſimile hoies clare dignitatis ꝓpter metuꝫ in vrbe timuiſſe:vel ꝙ rex metu parui limitis timeat.ff. ꝙ metus cau.nō ē veriſimile.Verūtamē ſi per potiſſimas ꝓbationes cōſtaret de metu repellit̄ pſūptio que contra eū eſt:vt ð ibidē.⁊ ſic iudex ſm ſtatū ⁊ diuerſitatē perſonaꝝ ⁊ tēpoꝝ:⁊ locoꝝ iudicabit qualis ſit metus vel violentia:⁊ ſm hoc iudicabit ꝓ matrimonio vel contra.

¶ Notādū tñ ꝙ qlēcūqꝫ ſit metus vel violētia:ſi mulier que allegat metū vel violētiā ſteterit ꝑ annū ⁊ dimidiuꝫ cū viro vel ſi cōſenſerit in carnalē copulā nō debꝫ poſtea audiri ſi alleget metū vel violētiā.extra de ſpō.ad audientiā ⁊ de his q̄ ma.ac apo.c.Inſuꝑ abiecisti.⁊ de eo q̄ ducit in ma.quā pol.per adul.c.Conſignificamus.

¶ Ca.x.de impedimento ordinis.

Rdinū:vt dictū eſt ſupra:quidā ſūt minores ſicut oſtiariat⁹:lectorat⁹:exorciſtatus:⁊ acolitat⁹ et iſti nō īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū:nec dirimūt iā ꝯtractū Alij ſunt maiores.ſ.ſubdiaconat⁹:diaconatus:⁊ pſbyteratus:⁊ iſti īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū ⁊ dirimūt iam cōtractū:qꝛ iſtis ordinib⁹ votū ſolēne pn̄ie ē annexū.extra de voto ⁊ voti redemptione.c.ꝙ votum.li.vi.

¶ Ca.xi.de impedimento ligaminis.

Mpedimētū ligaminis eſt iſtud.ſ.cū qs ē ligatus alteri vxori qd̄ a deo ſꝑ fuit validū ꝙ anteq̄ aliqua ꝯſtitutio eccleſie ſup̲ hoc emaneret: nūq̄ alligat⁹ vxori potuit aliā recip̲e nec vnq̄ hoc licuit abſqȝ ſpāli diſpēſatione dei q̄ fuit īſtitutor mr̄imonij. ſicut diſpēſauit deus cū abrahā / iacob. ⁊ alijs p̄triarchis. Sȝ q̄n aliq̄s pōt eſſe ligat⁹ vni p̲ ſpōſalia tm̄. ⁊ alteri p̲ mr̄imoniū. iō videndū q̄d ſit iuris in vtroqȝ. Pro quo notādū ē ꝙ ſi quis cōtraxerit mr̄imoniū vel ſpōſalia cū aliq̄ p̲ ꝟba de futuro. nō dȝ ꝯtrahere cū alia: nec alia cū alio. ſȝ dȝ dimittere ſecundā ⁊ redire ad p̄mā ſȝ ſi cōtraxerit cū alia vel alia cum alio ſpōſalia p̲ verba de p̄nti: vel p̲ verba de futuro: ⁊ ſecuta fuerit copula carnalis: tn̄ mr̄imoniū dȝ ſtare cū ſecūda vel ſecūdo etiam ſi ſpōſalia cōtracta cū p̄ima fuerint iuramēto vallata. ſed dȝ agere p̄niam de p̲iurio ⁊ ſide mētita. extra de ſpō. du. ca. i. ⁊ de ſpō. ſicut ex litteris. Si aūt ē alligatus alteri vxori mr̄imonialiṫ ⁊ nō ſecuta ſit inter eos carnalis copula pōt alter altero inuito religionē intrare. ⁊ qui manet in ſeculo: pōt cū alia vel alio cōtrahere. extra de cōuer. cōiug. ex publico de diuoꝛ. verūtn̄ poſt cōſen. ⁊ de ſpon. du. lȝ p̄ter ſolitū. Si aūt fuerit inter eos ſecuta carnalis copula nūq̄ q̄diu vixerint poſſunt ſe inuicē dimittere: niſi cauſa fornicationis: ⁊ tunc ſi ſe dimiſerint aut recōſilient / aut remaneāt innupti. qꝛ ſm̄ verbū ſaluatoris. Math. v. Si alteri nupſerint. mechantur. Sed pone ꝙ vxoꝛ credit maritum ſuū eſſe moꝛtuū: ⁊ contrahit cum alio: poſtea ille reuertitur quid fiet? Dico ꝙ q̄ȝdiu ita credit. nec ꝙ ipſe reuertitur / p̄ſa excuſaṫ ab adulterio ⁊ fornicatione propter ignorātiā facti. ⁊ filij ſi q̄s ſuſcepit ex ſecūdo iudicātur legitimi: ſed ſtatim ꝙ p̄im⁹ reuertiṫ dȝ recedere a ſecūdo ⁊ redire ad p̄imū q̄d ſi nō fecerit adultera iudicaṫ. xxxiiij. q. ij. cuȝ p̲ bellica.

c. Si ꝟgo. Sꝫ q̄d ſi vir nō reuertit̄ vxoꝛ tñ credit eū viuere q̄d faciet? Nō exigat debitū a marito quē accepit: reddat tñ exigenti. Iſtud ꝯſiliū ſibi dat̄. extra de ſecun. nup. dñs ac redēptoꝛ. Itē pone ꝙ vir ierit ad ſarracenoſ ĭ exercitū vel ĭ regionē lōgiquā nō reuertitur: neſcit vxoꝛ vtrū ſit moꝛtuꝰ vel viuꝰ q̄d faciet ip̄a? dico ꝙ q̄ntūcūqꝫ ſit iuuēcula ꝯtrahere nō pōt donec ſit certificata de moꝛte mariti. extra de ſpō. c. In p̄ñtia. ſꝫ q̄liter certificabit̄? Dico ꝙ ꝑ iuramētū illiꝰ ſub quo militauit vel etiā ſocioꝝ q̄ eius moꝛtē nouerūt. Et ſm̄ leges adhuc dꝫ expectare ꝑ annū poſt iuramētū ātēq̄ nubat. Scd̄m ꝟo canones ſtatī poſt iuramētū preſtitū pōt cōtrahere extra de ſecū. nup. c. ſup ſpecula. Et ad hoc facit illud apo. i. ad coꝛin. vij. ſ. moꝛtuo viro nubet mulier cui vult in dño. Et hiero. etiam octauas nuptias non condemnat imo appꝛobat. xxxij. q. i. aperiant.

¶ Ca. xij. de ĭpedimento publice honeſtatis iuſticie.

Publice honeſtatis iuſticia ē ĭpedimētū ab eccl̄ia ĭtroductū ꝓpter eiꝰ honeſtatē. cuiꝰ due ſpēs antiq̄tus erāt: nūc aūt ē vna tm̄ que ꝯtrahit ex deſpōſatiōe puta ſi q̄s deſpōſauerit puellā .vij. ānoꝝ lꝫ eā nō cognoſcat: nullꝰ tñ de ꝯſanguinitate eiꝰ viri poterit eā habere in vxorē: nec ipſe aliā de cōſanguinitate mulieris ex̄ de ſpō. c. Iuuenis. Iō dixi. vij. ānoꝝ qꝛ ſi ante ſeptēniū ſponſalia pura ⁊ recta. i. ſine cōditione cōtrahātur nullū preſtant ĭpedimētū nec ſunt alicuius momēti niſi poſt ſeptēniū appꝛobauerint ipſa. extra de ſpō. ĭpu. c. Acceſſit. ⁊ c. Lr̄as. Nota etiā ꝙ declaratū ē hodie de iure nouo: ꝙ lꝫ ſpōſalia ſint nulla rōne cōſanguinitatis/affinitatis fraternitatis/aut religionis/aut frigiditatis/aut q̄cūqꝫ alia cā dūmō nō ſint nulla rōne etatis p̄ſtāt ĩpedimētuꝫ publice honeſtatis iuſticie. extra de ſpō. ĩpu. c. i. li. vi.

¶ Ca. xiiij. de ĩpedimento affinitatis.

ffinitas ē ꝓpinq̄tas ꝑſonaꝝ ex carnali copula ꝓueniēs oĩ carens parentela. Dixi ex carnali copula. q̄rtā ꝑ fornicariā q̄ꝫ ꝑ m̄rimonialē copulā ꝯtrahit affinitas. xxxv. q. iiij. Nec eā. c. x̄. ꝺ eo q̄ cogno. cōſā. vxo. ſue diſcretioni. ⁊ de cōſan. ⁊ affi. tue fraternitati. Et lꝫ oli eſſent tria gn̄a affinitatis hodie tn̄ primū gen⁹ ſtat tm̄: ſecūdo ⁊ tertio de medio ſublatis. Notādū ergo q̄ primū gen⁹ affinitatis cōtrahit' ex ꝑſona addita cōſāguinitati ꝑ carnalē copulā iuxta illā regulā que dicit Perſona addita ꝑſone ꝑ carnis ꝓpagatiōnē mutat gradū attinētie: ſed nō mutat genus: perſona vero addita perſone ꝑ carnis cōiunctionē ſiue copulā mutat genus attinētie. ſed non mutat gradum verſus. Mutat nupta genus ſed generata gradum. Et vt melius intelligas ponatur exemplum. Ecce ego ⁊ ſoror mea ſumus vna conſanguinitaꝫ accipiat ſoror mea maritum vel amaſium ſcilicet petruꝫ Iſte petrus qui eſt perſona addita cōſanguinitati mee per carnis cōiunctionē mutat genus attinentie: ſed eſt mihi affinis in primo gradu ſicut ſoror mea ⁊ idē intelligas de maritis ⁊ amaſiis oīum ꝯſanguineaꝝ mearū: q̄r quoto gradu conſanguinitatis ipſi attinent mihi in toto gradu affinitatis viri vel amaſij eaꝝ attinēt mihi. et que dixi de maritis ⁊ amaſiis cōſanguineaꝝ mearum intelligas etiā de vxoribus ⁊ amaſiis cōſanguineoꝝ meorum. Quia ĩ quoto gradu ipſi ſūt mihi cōſāguinei: ĩ toto gradu ſunt mihi affines Nā ſi aliquis ē mihi conſanguineus in ſecundo gradu: vxor eius vel amaſia ſua eſt mihi affinis in ſcđo gradu. Idem dico de ꝯſanguineis vxoris mee. qꝛ ī quoto ſūt ei ꝯſanguinei: ī toto ſūt mihi affines. ⁊ oēs ꝯſanguinei mei ſunt affines vxoris mee ī illo gradu in q̄ ſunt mihi ꝯſanguinei. Ideo notādū ꝙ ſicut ꝯſāguinitas vſqꝫ ad quartū gradū impedit mr̄imoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā ꝯtractū: ita affinitas vſqꝫ ad eūdē gradū facit hoc idē. Notādū inſuꝑ ꝙ cū gradus affinitatis habeāt ortū ex ꝯſanguinitate cū dubitat̄ de affinitate aliquoꝝ: recurrēdū eſt ad illā ꝑſonā mediāte q̄ fuit ventum ad affinitatē. ⁊ reqrendū eſt ī quoto gradu diſtat ab illa ꝑſona de q̄ agit̄ ſm̄ modū ſupꝛa aſſignatū de ꝯſanguinitate vbi dr̄ quō ſunt cōputādi gradꝰ in ꝯſāguinitate. qꝛ in quoto gradu diſtāt ī ꝯſāguinitate: in toto diſtāt in affinitate. Nota etiā ꝙ lꝫ vxoꝛ ꝯſāguinei mei ſit mihi affinis tn̄ filius quē ſuſcepit ex ꝯſāguineo meo nō eſt mihi affinis ſed ꝯſanguineꝰ. ſed ſi ipa haberet filiū ex alio q̄ mihi nō attineret: ille filius nec mihi eēt affinis nec ꝯſanguineꝰ. filiꝰ aūt ꝯſāguinei vxoris mee erit mihi affinis ſicut pater ſuꝰ ſed nō in illo gradu. qꝛ ſi pr̄ eſt in pꝛio gradu: filius erit in ſcđo. Nota vlteriꝰ ꝙ lꝫ ꝯſāguineꝰ meꝰ mediante quo ꝯtrahit̄ affinitas: ꝑſona tn̄ que ſuꝑuiuit remanet mihi affinis. Sciēdū aūt ꝙ lꝫ dictū ſit ꝙ affinitas cōtrahit̄ ꝑ cōcubitū fornicariū: intelligendū eſt ſi fiat ordine ⁊ modo nature. qm̄ ſi aliquis cognoſceret aliquā cōtra naturā: hoc eſt ſi aliquis extra vas debitū pollueret aliquā quāuis talis pollutio ſit execrabilis: criminoſa ⁊ dānoſa: nulla tn̄ ex tali ꝯcubitu ꝯtrahit̄ affinitas: qꝛ talis ꝯcubitus nō facit cōmixtionē nec carnis vnitatē ꝑ quā cōtrahit̄ affinitas. Et idē mihi videt̄ dicēdū ꝙ ſi aliquis inuaſit clauſtrū pudoris alicuius: vel poſuit virgā virilē infra membrū muliebre nō tamen ꝑuenit ad ꝯſummationē operis ꝙ ex hoc nulla cōtrahatur affinitas. Ita dicunt Ray. ⁊ Hoſtien. qꝛ cōmixtio ſeminis requiritur ad affinitatē contrahendam.

¶ Ca. xiiij. de impedimēto impotētie coeundi.

Inter alia ipedimēta mr̄imonij impotētia coeūdi obtinet maximū locū. qꝛ ꝯtrariat̄ directe ex natura ſui mr̄imonio qᵒ ordinat̄ ad ꝓlē ſuſcipiēdā ⁊ fornicationē vitandā. ⁊ vterqꝫ iſtoꝝ ꝯtrariat̄ ipotētie coeūdi. qꝛ vero nō oīs ipotētia hoc facit: iᵒ vidēdū eſt quid ſit ipotētia coeūdi. quot ſunt eiꝰ ſpēs. ⁊ que ipedit mr̄imoniū ⁊ que nō. Impotētia coeundi eſt viciū aīe vel corporis vel alteriꝰ quo qs ipedit̄ alteri carnalit̄ cōmiſceri. Species ipſiꝰ ipotētie ſunt multe. alia eſt naturalis. alia accidētalis. Naturalis vt frigiditas in viro. artatio i muliere. defectus etatis i puero. Accidētalis vt caſtratio. maleficiū qᵒ fit ꝑ quedā maleficia que dicunt̄ porte vel fracture. Itē naturalis ipotētia alia tꝑalis. alia ꝑpetua. Naturalis ipotētia ſi eſt tꝑalis ipedit mr̄imoniū ꝓ tꝑe quo durat. ſicut defectꝰ etatis i puero. qꝛ ꝙ̄diu eſt minoris etatis nō pōt ꝯtrahere mr̄imoniū. xxx. q. ij. c. i. ex̄ de fri. ⁊ male. qᵒ ad ſedē. vide ſupra de ſpō. c. iiij. Naturalis ipotētia ſicut frigiditas i viro ſi ſit ꝑpetua ipedit mr̄imoniū ꝯtrahēdū ⁊ dirimit iā ꝯtractū. xxxiij. q. i. c. ij. de fri. ⁊ male. c. Laudabilē ñdē. De artatione que eſt i muliere ita dicaſ qm̄ ſi pōt ei ſubueniri bñficio medicine vel ꝑ ꝯtinuū vſū cū hoīe cōuenietis ſtature nō ipedit mr̄imoniū cū illo a quo pōt carnalit̄ cognoſci. ex̄ de fri. ⁊ male. c. Ex lr̄is. Et nota ꝙ ſi ꝓpter artationē ſeparat̄ ab eo qui eā cognoſcere nō pōt ⁊ ꝑ aſſiduū vſum alterius cuius ſe copulauit ſit facta idonea primo:ſeparãda eſt a ſcđo ⁊ reddẽda eſt primo.ex̄ de fri.⁊ male.c.Fraternitati.Si vero ſit talis artatio ꝙ ei nullo modo ſubueniri poſſit bñficio medicine:ĩpedit matrimoniũ ꝯtrahẽdum ⁊ dirimit iã cõtractũ.vt in ꝑdictis caplis.Ex lr̄is.⁊ Fraternitati habetur. Si autẽ ſit ĩpotẽtia accidẽtalis ſicut caſtratio.firmit̄ tenẽdũ eſt ꝙ talis ĩpotẽtia ĩpedit matrimoniũ ꝯtrahẽduꝫ ⁊ dirimit iã ꝯtractũ.ex̄ de fri.⁊ ma.c.Per ſedẽ.De maleficio aũt diſtĩgue.q: aut eſt tꝑale.aut ꝑpetuũ.ſi ſit tꝑale nullũ preſtat ĩpedimẽtũ.ſi ſit ꝑpetuũ:ĩpedit matrimoniũ ꝯtrahẽdũ ⁊ dirimit iã ꝯtractum.xxx.q.i.Si ꝑ ſortiarios.Si querat̄ quõ ſciet̄:aut ſit tꝑale vel ꝑpetuũ? Dico ꝙ a principio oẽ maleficiũ reputat̄ tꝑale.ſed ex quo ꝑ trienniũ cohabitauerũt dãtes ſtudioſe operã carnali copule:ſi adhuc durat maleficiũ ĩpedimẽtũ:reputat̄ maleficiũ ꝑpetuũ.Notãdũ tñ ꝙ illud qđ dictũ eſt de caſtratõe ⁊ maleficio intelligẽdũ eſt qñ ꝓcedunt matrimoniũ:q: ſi ſequant̄ matrimoniũ nullũ ꝑſtant ĩpedimẽtũ.xxx.q.vij.Illi q̄ ſani.ex̄.vt li.nõ ꝯteſt.Qui frequẽter.ff.de iure do.l.fi.Et idẽ itelligẽdũ eſt de quolibet alio ĩpedimẽto.⁊ ĩtellige oĩa que dicta ſunt de matrimõio fideliũ.q: de matrimonio qđ eſt inter ĩfideles nihil ad nos.De diuortio qđ fit ꝑ iſta ĩpedimẽta nihil ad ꝑſens dico.q: iſtud pertinet ad officiales ⁊ prelatos nõ autem ad curatos quibꝰ dirigitur iſte libellus.

Ca.xv.de impedimẽto tẽporis feriaꝝ.

Icto de ĩpedimẽtis que ĩpediunt matrimoniũ cõtrahẽdũ ⁊ dirimunt iã ꝯtractũ.dicẽdũ eſt de ĩpedimẽtis que ĩpediunt ꝯtrahẽdũ:ſed nõ dirimunt iã contractũ.Et iſta ſunt duo.puta tp̄s feriaꝝ ⁊ ĩterdicti eccle ſie.Circa tp̄s feriaꝝ notādū eſt ꝙ tp̄e feriaꝝ pn̄t ꝯtrahere ſpōſalia ⁊ etiā matrimoniū.qḋ ſolo ꝯſenſu ꝯtrahit.ſed traductio vxoris.nuptiaꝝ ſolēnitas.carnalis copula ꝓhibent.xxxiij.q.iiij.c.Nō oportet.⁊.c.Non liceat.ex̄ de matrimonio con.ꝯtra interdi.eccl'ie.c.Ex lr̄is.Et nota ꝙ tēpus feriaꝝ eſt ab aduētu dn̄i vſqꝫ ad octauas epiphanie ⁊ a.lxx.vſqꝫ ad octauas paſche.⁊ a tribꝰ diebꝰ ante aſcēſionē dn̄i incluſiue vſqꝫ ad octauas pēthecoſtes.ex̄ de ferijs.capellanus.X'ꝰ.Cōiugium ꝓhibet aduētus: hylariiqꝫ relaxat.Septuagena vetat octaua paſce relaxat.Rogantē reſtat:cōcedit trina poteſtas.Item.Aſpiciēs veterē:circū/quaſi/quis/bened cta.Aduē.ſeptuage.vetāt rogatio nuptū.Octaue ſtelle⁊ paſcheqꝫ relaxant.

Ca.xi.de interdicto eccleſie.

Irca iterdictū eccl'ie firmiter tenēdū eſt ꝙ qn̄ aliqs ꝓhibet ꝯtrahere cū aliqua:vt q̄ forte dr̄ ꝯſanguinea vel affinis eiꝰ:vel ſpōſa alteriꝰ nō dꝫ ꝯtrahere.ſꝫ forte ſi ꝯtrahat niſi aliud ſit ipedimētū ꝙ interdictū eccleſie ipediat pn̄t ſil' manere ⁊ nō ſunt ſeparādi. Argumētum ꝯtra hoc in pmo caſu ſcꝫ ꝓpter ꝯſanguinitatē ſeparat matrimoniū.de conſan.⁊ affi.c.Non debet. Et etiam in ſcḋo:ſcꝫ ꝓpter affinitatē ſeparat.vt in c.Ex litteris.⁊.c.ſpon.ex̄ de ſponſa.Et ſimiliter in tertio:ſcꝫ qn̄ alter ꝯtrahētiū eſt ꝑ verba de preſenti alteri deſponſatꝰ ſi ꝯtrahat poſtea dirimit ſcḋs cōtractus.ex̄ de ſpō.du.c.Accepiſti.⁊.c.Licet.Solutio.dicēdum ꝙ nō ſunt ſeparādi niſi ad tēpus vt agāt penitentiā.q̄ mādatum eccleſie cōtēpſerunt.⁊ ita expreſſe dr̄ ex̄ de ſpon.c.De muliere.ex̄ de matri.con.contra interdi.eccle.c.Litteras.Et ita ſunt intelligēdi omnes canones qui dicunt eos ſepa randos fore. qꝛ exponendum eſt nō ſemꝑ. ſed ad tempꝰ Sane vt diuerſa circa hanc materiā matrimonij cultentur pericula ſtatutū fuit in conſilio generali vt cū matrimonia fuerint contrahenda in eccleſiis a preſbyteris puplice ꝑponatur cōpetēti termio prefinito vt infra illud tēpus qui voluerit ⁊ valuerit legitimum ĩpedimentū apponat. ⁊ ipſi p̄ſbyteri nihilominus inueſtigent vtrum aliquod ĩpedimētū obſtet. Cum autē apparuerit ꝓbabilis cōiectura cōtra matrimonium ꝯtrahēdum/ cōtractꝰ expreſſe prohibeatur eis donec q̄d ſit faciēdum ſuꝑ eo manifeſtis cōſtiterit documētis. Si autem parrochialis ſacerdos iſtud facere cōtempſerit vel quilibet regularis q̄ matrimonio clādeſtino interfuerit triēnium ab officio ſuſpēdat/ grauius puniēdus ſi culpe q̄litas poſtulauerit Sed ⁊ his qui aliter copulari cōtēpſerint etiā in gradu cōceſſo cōdigna pnīa iniungat. Si quos autē malicioſe cōtra mr̄imoniū legitimum ĩpedimētum obiecerit. p̄ter pniam quā dꝫ agere de pctīs canonis cā nō dꝫ effugere vltionē. ⁊ iſtud optime ſeruat in eccleſiis gallicanis vbi ꝑ tres dies dn̄icos vel per tres dies ſolēnes ātēq̄ꝫ cōtrahat mr̄imonium īdicit in eccleſia ꝙ ſi aliq̄s aliquod ipedimētum ſciuerit ꝓpter qd̄ mr̄imonium nō debeat fieri illud ꝓponat. ⁊ iſtud vocāt bāna ĩ frācia. ⁊ q̄cūqꝫ iſtis bānis p̄termiſſis ꝯtrahūt ſunt excōicati. vnaqueqꝫ tñ eccleſia in ſuo ſenſu abundet. Et hec de matrimonio ſufficiāt. Et ſic terminat pꝛima pticula huius libri in quo de omiſſis ⁊ minꝰ bñ dictis veniā peto. obſecro lectorē beniuolum ⁊ cōtra ſagittas detractoꝝ clipeum orōnis opponēs. minus bñ dicta corrigat ⁊ emēdet. ¶ Finit pꝛia pars huius libelli manipuli curatoꝝ que verſat circa ſa mēta ꝛ eoꝝ adminiſtrationē. ¶ Incipit ſecunda ꝑs prīcipalis in qua agitur de pn̄ia: ꝛ de his que ꝑtinēt ad cōfeſſionē audiendā ꝛ pn̄iaꝝ īpoſitionem. que in quattuor tractatus diuiditur.

¶ Prologus.

Erus deus ac pius ſamaritan⁹ dulcis Jeſus q̄ vinū ꝛ oleū īfudit in vulnerib⁹ ſauciati ad hieruſalē in hierico deſcēdentis q̄ īcidit ī latrones: ſtatū ruināq; pcti ei⁹ medelā ac remediū ſigni ac mirabili parabola declarauit. Hieruſalē enī que viſio pacis interpretatur inocētia baptiſmalis ē ꝑ quā berſabee que pute⁹ ſanitatis dr̄. i. aīa cuiuſlibet xp̄iani baptiſmalis aque puteo ſanitatis vero ꝛ pacifico ſalomoni pio ſcz Jeſu qui ē vera pax faciēs vtraq; vnū: iuxta verbū ꝓphete deſponſatura in fide ꝯgrue repreſentat̄. hierico nāq; luna interpretat̄ que nūq̄ in eodē ſtatu ꝑmanet: ſtatū pcti quo hō ſtult⁹. i. pctōr teſte ſapiēte velut luna mutat̄: euidētiſſime ꝑfigurat. A hieruſalē ergo in hierico hō deſcēdēs ē peccator qui baptiſmalē inocētiā deſerēs ꝑ deuia vicioꝝ ꝓlabitur ꝛ deſcēdit: ꝛ ſic ab īferni latronibus ſpoliat̄ bōis ſeu donis gratuitis ꝛ in naturalib⁹ ſauciat̄. Hunc autez pietatis ꝛ mīe oculis reſpiciēs dn̄s nr̄ ieſus xp̄s ꝓ eius ſanatione de ſūmis celoꝝ ad ima mūdi deſcendit ꝛ ī vtero intemerate virginis carnē aſſumēs: ꝛ ſauciati vulnera in ara crucis alligās funiculis caritatis vinū modificantis vel mortificantis penitentie ꝛ oleū indulgētie clementer infudit in ipſis In cuius rei teſtimonium ſiue ſignū ſiue ſalutifere predicationis exordium iſto ſalubri ac ſuauiſſimo themate inſinuit pn̄iam agite appropinquabit enim regnū celorum vbi dicit penitentiam ꝛ ꝓ ea patriā repromiſit demū opere quod pater ſibi dederat con ſimato ſauciato.ſcꝫ hoi ſanato:me eū abſqꝫ cuſtode deſereret ipꝫ ſauciatū cōmēdauit ſtabulario.i.ſacerdoti curato:⁊ dedit eis duos denarios.ſcꝫ duas claues eccleſie que ſunt diſcernēdi ſciētia ⁊ ſoluēdi atqꝫ ligandi ptās. quas adhibēs dixit.curā illiꝰ habe.Ut ergo ſacerdotes qui non ſunt multū in iure canonico vel ſacra theologia ꝓuecti aliquā noticiā habeāt ꝑ quā poſſent inter leprā ⁊ leprā diſcernere.⁊ ſic penitētie ſalutaris miſtrare medelā:in ſcđa parte huiꝰ operis aliq̄ ex diuerſoꝝ doctorū ſentētijs ⁊ maioꝝ meoꝝ dictis diligēti ſtudio vt meliꝰ ac breuius potui cōpilaui.vt ſi aliqñ neophiti ⁊ minꝰ ꝓuecti curatiꝰ in foro penitētie dubitauerint:iſtud opuſculū ſit eis qualecūqꝫ introductoriū ⁊ directiuū.hoc aūt non preſumēs de viribꝰ ꝓprijs cū nulle ſint:ſed ꝯfidēs de clemētia ſaluatoris.q̄ bene oīa faciēs ſurdos fecit audire ⁊ mutos loqui.vñ lector affectū meū cōſiderās me lingua toxicata nō mordeas.ſed ſi aliqua inuenias vtilia ea attribue ſoli deo.minus aūt vtilia vel prorſus inutilia mihi ⁊ ea fruens caritate corrigas ⁊ emendes.

¶ Tractatus primus ſcđe partis eſt de penitētia in generali habēs quattuor capitula.

E penitētia ergo tractaturus primo dicā aliq̄ de penitētia in generali.poſtea dicā de q̄libet eiꝰ parte in ſpeciali ⁊ primo qđ ſit penitētia.⁊ vñ dicat̄.⁊ quot ſūt ſpecies.ſcđo de penitētia ſolēni.tertio de publica penitentia.quarto de penitentia priuata.

¶ Ca.i.qđ eſt penitētia ⁊ vñ dicat̄ ⁊ quot ſūt ſpēs eius.

Enitētia ſm Ambro.ſic diffinit̄.Eſt p̄terita pctā plangere:⁊ plāgēda nō iterū cōmittere.ſm autem Augu.diffinit ſic.Penitētia eſt quedā doloris vindicta puniẽs in se qḋ se dolet cõmisisse. Et dr̄ penitẽtia de pena ne. ⁊ teneo es: quasi pene tentio inquãtũ scꝫ penitẽs ꝑ penã quã sustinet punit se ꝓpter illicita que cõmisit. ꝓbant ista de pe. di. iij. circa prin. aug. li. v. respon. vel aliter diffinit sic. Penitẽtia est quedã res optima ⁊ ꝑfecta oẽs defectus reuocãs ad ꝑfectũ. Verũ licet a doctorib⁹ varie ⁊ multe ponant distinctiões de penitẽtia. quõ scilꝫ est virtus. ⁊ quõ sacramẽtũ moueant etiã circa hãc materiã questiones multe: oibus illis omissis que magis cõfusionẽ ꝙ̃ edificatõem ꝯtinẽt alax: de diffinitiõe pnie est agẽdũ. ❡ Sciendũ ergo ꝙ penitẽtia vno mõ diffinit sicut gen⁹ in spẽs. alio mõ sicut totũ in ꝑtes. Pria diuisio est pniarꝝ. alia est solẽnis. alia publica. alia priuata.

❡ Ca. ij. de penitẽtia solenni.

Circa penitẽtiã solẽnem quattuor sũt notãda. Primo qualis vel que sit eius forma. Vñ sciẽdũ ꝙ ista penitẽtia nõ dr̄ solẽnis: qꝛ fit in publico. sed qꝛ iponit cũ tali solẽnitate. vñ sciẽdũ ꝙ feria quarta i capite ieiunij. i. in die cinerũ illi q̄ debẽt agere pniam istã: ꝑsentãt se in eccłia corã epõ ⁊ sacerdotib⁹. Et eps̄ premissa aliq̃ monitione ostẽdit eis grauitatẽ ⁊ enormitatẽ pctõꝝ suorum Et indutos cilicio eiicit illos de eccłia cãtando illud responsoriũ. Gene. iij. c. In sudore vultus tui ⁊c̄. Et sic sũt extra ecclesiã vsqꝫ ad diẽ cene: qua die recipiunt ⁊ admittũtur ad ingressũ eccłie: non tñ ad cõionẽ quousqꝫ sunt ꝑ epm̄ recõciliati. ⁊ de hoc habet plane ⁊ ꝑfecte. l. di. in capite. Scđo notãda est rõ huius solẽnitatis que ẽ triplex. vna ad exemplar ⁊ terrorẽ alioꝝ. alia ad erubescentiã delinquentũ. alia est ad significationẽ eiectõis ade de paradyso. vnde cũ gradibus suspirijs ⁊ gemitibus dꝫ eis eps̄ denūciare ꝙ ſicut adā ꝓpter pctm̄ ſuū fuit eiectꝰ de paradiſo. ita ⁊ ipſi ꝓpter pctm̄ ſuū eiiciūtur ab eccliā ⁊ iō ſicut hētur. xxvi. q. v. c. vl. talis pnīa nō eſt iterāda. ⁊ ſic intelligitur verbū bti ambro. de pe. di. i. ꝗ dicit ꝙ ſicut vnicū eſt baptiſma: ita vnica ē pnīa. qꝛ loquit̄ de penitentia ſolēni que nō dꝫ iterari: niſi de cōſuetudine alicuiꝰ eccleſie aliquid aliud obtineret: tūc enim poſſet ſine periculo iterari de pe. di. iij. Ex ꝑſona. ¶ Tertio notādū ꝓ ꝗbus criminibꝰ ⁊ ꝗbus ꝑſonis dꝫ iponi iſta pnīa. vñ ſcienduꝫ ē ꝙ nō dꝫ iponi niſi pro graui ⁊ enormi ac vulgariſſimo crimīe: qđ totā cōmouerit vrbē vel cōmunitatē. nec debet iponi clerico niſi depoſito: ⁊ qui ſemel eā egerit: non pōt ꝓmoueri ad ſacros ordines: nec miniſtrare in ordine ſuſcepto. l. di. c. Ex penitētibꝰ. xxxvi. illiteratos. Rō aūt huiꝰ ꝓhibitōis eſt quadruplex. Prima ē ordinis excellentia. qꝛ nō ſunt digni ſuſcipere vaſa ſacroꝝ. i. ordīes qui dudū fuerūt vaſa vicioꝝ. lꝫ enī pctm̄ deletū ſit ꝑ penitētiam: remanet tm̄ aliqua cicatrix. i. aliqua irregularitas que ipſum īpedit a ſuſceptione ſacri ordinis. Secūda cauſa ē timor habēdi ex priſtina ꝯſuetudine ꝯſurgēs frēs enī memorādi criminis labē nō hꝫ ſacerdotij lucidā dignitatē. lxi. di. in ſacerdotibus. Tertia cā eſt ꝓpter ſcādalū ppl̄i. Cū enim talis pnīa nō iponatur niſi ꝓ crimine enormi ⁊ vulgariſſimo: qđ totā cōmouerit vrbem non poſſet talis ſine magno ſcādalo miniſtrare. l. di. De his vero. Quarta cā. qꝛ nō hꝫ frōtē redarguēdi alios cum ipſe ſit cōſcius ſibi ſe cōmiſiſſe illa eadē vel maiora que corriperet. xxvi. di. c. Primū. ⁊ l. di. iudei. diſpēſatur autem cū ſolēniter penitētie in minoribus ordinibus ꝓpter neceſſitatē vel vtilitatē eccleſie. vt dr̄ in l. di. Placuit. Et ſi queras qͥs pōt facere dispēsatiōem? Dico ꝙ ep̄s ex quo nō est sibi spāliter ꝓhibitū. ex̄. de sen. excō. Ru. ⁊ si dicas ꝯtra ꝑ illud qđ dr̄. li. di. ca. Expe. vbi dr̄ ꝙ ep̄s ordinans sciēter solēniter penitētē dꝫ priuari ptāte ordinādi. Dico ꝙ nō obstat. qꝛ istud intelligit̄ cū ordinat sine causa legitima ⁊ absq̃ dispēsatōe siue cū inordinate dispēsat. li. di. Si ĩ aliquo. Solēniter eni penitēs nō pōt ꝯtrahere mrīmoniū: si tñ ꝯtraxerit tenebit. ꝓbantur ista. li. di. ꝯfirmãdi. ⁊. xxvi. q. vi. c. vi. Quarto notandū est a quo pōt imponi penitētia solēnis. Et est sciendū ꝙ solēnis penitentia non dꝫ imponi nisi ab ep̄o: vel mandato eius a sacerdote. Solus etiā ep̄s vel in articulo necessitatis de mandato eius sacerdos poterit recōsiliare solēniter penitentes ⁊ si bene penituerint poterūt recōsiliari īfra octauas pasche ⁊ cōicare ⁊ habere ingressum eccl̄ie. Sin autē: manebūt sic vsq̃ ad finē vite. Et de hoc habet̄. xxvi. q. vi. ca. fi. Et qꝛ ista materia magis tāgit reuerēdos ⁊ sctīssimos ep̄os quoꝝ seruus ⁊ discipulus ego sū: q̄ simplices sacerdotes: ideo nihil plus dico de ista materia.

❡ Ca. iii. de penitentia publica.

Publica penitētia vocat̄ ꝓprie illa que in facie ecclesie: nō tñ cū p̄dicta solēnitate fit. sicut qñ iniungitur ꝑegrinatio ꝑ mundū cū baculo cubitali vel cū veste aliqua: vel cū aliquo tali. Et hanc posset vt credo īponere q̄libet cōfessor ꝯfitēti sibi: qꝛ nō inuenio ꝓhibitū nisi forte consuetudo ecclesie in oppositum esset: vel nisi ep̄s reseruauerit sibi. Et nota ꝙ ista penitētia nō debꝫ imponi clerico: nisi deposito. nec etiā dꝫ imponi laico nisi ꝓ crimine graui ⁊ manifesto. ⁊ qꝛ iudicare de criminib⁹ grauibus ⁊ manifestis. etiā ꝑtiet ad ip̄os credo ⁊ consu lo ꝙ ille cui eſt talis penitētia imponenda: eſſet ad ep̄m remittēdus. Probant iſta de pe. di. vi. Sacerdos. ⁊ credo ꝙ talis pnīa poſſet iterari totiēs quotiēs iteraretur pctm̄ ꝓ quo eſt iponēda de pe. di. iij. c. Reperiūtur. ⁊c. Septies in die cadit iuſtus. ⁊c. Adhuc inſtant perfidi.

¶ Ca. iiij. de priuata penitentia.

Enitētia priuata eſt illa que ſingulariter ⁊ priuate fit: cū quis quotidie pctā ſua ſecrete ꝯfitetur ſacerdoti: ⁊ de iſta ſpāliter hic intēdit. Pro quo ſciēdū ꝙ quelꝫ ꝑfecta pnīa hꝫ tres ptes. ſ. cordis ꝯtritionem/ oris ꝯfeſſionē/ ⁊ opis ſatiſfactōnē. ⁊ hec ē ſecūda diffinitio penitētie. vñ Jo. criſ. Perfecta pnīa cogit pctōrē oīa ſufferre. in corde eni eſt ꝯtritio/ i ore cōfeſſio/ ⁊ i ope ſatiſfactio ⁊ tota hūilitas. ⁊ hec ē fructifera pnīa. ꝺ pe. di. pri. ca. Perfecta. Quia eni trib⁹ modis offēdim⁹ deū. ſ. cogitatōe delectatōis/ ipudētia locutōis/ ⁊ ſupbia opis: vt ſm regulā medicoꝝ: cōtraria cōtrariis curētur. trib⁹ modis oportet ꝙ ſatiſfaciam⁹. ſ. cordis cōtritione/ oris cōfeſſione/ ⁊ opis ſatiſfactōe. vñ pnīe ſic perfecte eſt illud felix ⁊ bñficiū triduū. qḋ petebāt filij iſrael. i. xp̄iani deum ꝑ fidē vidētes in egyptū. i. in tenebris pctōꝝ exiſtentes dñ̄ dicebāt. Deus hebreoꝝ vocauit nos: vt eam⁹ viā triū dieꝝ. ſ. ꝯtritionis/ ꝯfeſſionis ⁊ ſatiſfactōis in ſolitudine huius mūdi ⁊ ſacrificemus ſacrificiū. ſ. pnīe domino deo noſtro ne forte accidat nobis peſtis. i. culpa in pñti ⁊ gladius id eſt pena in futuro. Pnīa etiā ſic perfecta ē illa ſcala bñdicta cū iſtis trib⁹ gradib⁹ quā vidit Jacob erectā a terra vſqꝫ ad celū ⁊ dñm innixū ſcale. Et hoc ꝓpter tria. Primo vt aſcēdētē ꝑ eā fortiter ſuſtineat. Secūdo vt ſi neceſſitas forte fuerit aſcēdēti ꝑ eā manū por rigat. Tertio vt aſcendens p̱ eã cũ fatigat⁹ fuerit ĩ ip̄m reſpiciat ⁊ iactet totã fiduciã ſuam in eũ. Non ei ita crudelis (vt ait aug.) vt ipſum cadere permittat. In pͥmo gradu eſt dolor/in ſecundo pudor/in tertio labor. De his ergo tribus partibus penitentie per ordinem eſt dicendum. ⁊ pͥmo de contritione.

¶ Tractatus ſecundus ſecunde partis pͥncipalis de contritione ſeptem habet cap̄.

Irca cõtritionẽ ſeptẽ ſunt p̱ ordinem ꝯſideranda. Pͥmo qd ẽ ꝯtritio. In ſecũdo de quãtitate ꝯtritionis. Tertio de ei⁹ q̃litate. Quarto de eius duratione. Quĩto de q̄bus dꝫ eſſe. Sexto que eſt cã inductiua ei⁹. Septimo de eius effectu. ¶ Ca. i. qd eſt contritio.

D vidẽdũ qd ẽ ꝯtritio: notãdũ ꝙ ꝯtritio hic ſumitur ad ſimilitudinem contritionis que fit in corporalibus. vñ ſciendũ ꝙ res dr̄ corporaliter cõteri qñ in minutas p̱tes terit̃ ſicut ſpẽs aromatice terũtur in mortariolo. Unde differẽtia ẽ inter cõtritionem ⁊ fractionem. Nam fractio eſt quando res frangitur in magnas partes: contritio eſt quando frangitur ſeu teritur in minutas partes dolor ergo de peccatis dicit̃ cõtritio: non fractio: ad deſignãdũ ꝙ nõ ſolũ penitẽs dꝫ de pctĩs ſuis ĩ generali ꝯteri: imo de quolibet in ſpãli: de hoc tñ magis dicet̃ in q̄nto. ca. huius tractatus. Sed quare dicit̃ magis contritio q̃ dolor: ſciendũ ꝙ ſm̄ ꝙ dicit beatus bernardus. ſup̱ cãtica. ideo dicit̃ cõtritio ⁊ nõ dolor. q: ſicut vnguentũ ſanatiuum conficitur ex multis herbis tritis in mortariolo: ſic vnguentum compunctionis ſeu contritionis conficitur in herbis multorum peccatorum natis in aĩa pctõris. q: vt dicit̃. pſal. lxij. In terra deſerta inuia ⁊

laquoſa. triſtis in mortariolo ꝯſciẽtie. ⁊ lꝫ illud ſit vere ⁊ ſciſſime dictū: nō tñ bñ reddit rōnē illiꝰ qđ querit qꝛ ſm hoc hō magis diceret ꝯterẽs q̄ cōteri ⁊ pctm̄ diceretur cōtritū. Ideo ſciẽdū q̄ ĩ ꝯtritōe tria ſunt attẽdenda. primū q̇d ē illud qđ ꝯteritur. ſecūdū a quo cōteritur. tertiū ad q̇d cōterit ſeu ad q̇d cōtritio termīatur. Illud qđ ꝯterit eſt coꝛ pctōꝛis. qđ eſt quaſi vas fictile repletū veneno pctī. ⁊ iō iohel ꝓphã iudicẽs auctoꝛitate dei ꝯtritionem dixit. Cōuertimini ad me in toto coꝛde vr̄o in ieiunio et fletu ⁊ planctu ⁊ ſcindite coꝛda vr̄a. i. cōtritione. Illud a quo cōterit coꝛ pctōꝛis ē duplex mola quaꝝ vna eſt ſuperioꝛ. i. ſurſū eleuãs: ⁊ iſta ē ſpes venie ⁊ cōſideratōe diuine mīe ꝓueniẽs. alia autem mola eſt deoꝛſū depmẽs ⁊ iſta eſt timoꝛ pene veniẽs ex cōſideratōe diuine iuſticie Et iſtas duas molas dꝫ tenere ſemꝑ verꝰ penitens: nec vnq̄ dꝫ eas dyaboli pignoꝛi tradere. In cuiꝰ figura dr̄ ĩ deut. iiij. Nō accipias loco pignoꝛis ſuperioꝛē ⁊ inferioꝛē molã. i. nō deſperes ꝓpter magnitudinē ⁊ enoꝛmitatē peccatoꝝ tuoꝝ ſed ſẽꝑ ſpera in dei mīa. nec p̄ſumas: ſed time grauitatē toꝛmẽtoꝝ ex dei iuſticia. Illud ad qđ cōtritio termīat eſt vt coꝛ pctōꝛis duꝝ vt lapis emoleſcat ⁊ liquefiat vt cera. iō ſcriptū eſt. Coꝛ durū male habebit in nouiſſimo die. Ideo vere contritus poteſt dicere. Factū eſt coꝛ meum vt cera liqueſcens. Et de tali coꝛde dicit pſ. l. Coꝛ cōtritū ⁊ humiliatū deus nō deſpicies. Viſa ergo ꝓprietate huiꝰ nōis cōtritio videndū eſt quid ē cōtritio. vñ ſciendū q̄ ꝯtritio a magrīs ſic diffinit. Cōtritio eſt doloꝛ volūtarie pro pctīs aſſumptus cum ꝓpoſito confitendi ⁊ ſatiſfaciẽdi. Ad euidentiã iſtius diffinitōis videndū ē de ſingulis partibus poſitis in ipā diffinitōe. vt enim cõtritio eſt dolor. Cũ enim ſm ꝙ dictuz eſt ꝯtrari cõtrarijs curãtur ⁊ cũ medicina dꝫ eẽ ꝯtraria infirmitati: ⁊ cõtritio ſit medela pcti. ⁊ in peccato fuerit delectatio opꝫ ꝙ in cõtritione ſit dolor. ⁊ ita dicit in apo. xviij. c. Quãtũ glorificauit ſe: ⁊ in delicijs fuit in pcti ꝑpetratione: tãtũ ei date tormẽtũ ⁊ luctũ in cõtritione. Notãdum tñ ꝙ in cõtritione nõ ſolũ eſt dolor: ſed etiã eſt gaudium qm̃ cũ pctõr recordat̃ ſe per pctm̃ offendiſſe deũ creatorẽ ſuũ: qui eũ creauit ad ymaginẽ ſuã: ⁊ patrẽ ſuum celeſtẽ qui eũ paſcit corporaliter ⁊ ſpũaliter: ⁊ redẽptorẽ ſuũ qui eũ liberauit ꝑ ſuũ ꝓpriũ ſanguinẽ a pena ⁊ ꝑpetua dãnatione. recolit etiã ſe per pctm̃ ſuũ amiſiſſe gloriam paradiſi ⁊ incurriſſe penã iferni dolere dꝫ: ſꝫ qñ cogitat ſe ꝑ iſtũ dolorẽ a pctõ liberari ⁊ recõſiliari deo: gaudet ⁊ nõ in merito. ſicut eni gaudet ille ꝗ p̄mo in naufragio exiſtens naufragiũ euaſit: ſic vere contritus dꝫ gaudere dũ ſe videt pcti naufragiũ euaſiſſe. Sequit̃ volũtarie aſſumpt⁹. cũ eni deo nõ placeant coacta ſeruitia: niſi dolor cõtritõis eſſet volũtari⁹: nõ eſſet deo acceptus nec gratus. Si enim pctm̃ (teſte btõ auguſtino) coacte agimus nec eſt voluntariũ: iã nõ eſt pctm̃. Si cõtritio dꝫ eẽ a deo volũtarie aſſũpta: ꝙ ſi nõ eſt voluntaria nõ eſt contritio. Et ratio iſtoꝝ eſt. q: oportet ꝙ oĩs actus meritori⁹ ⁊ demeritorius ſit a voluntate elicitus ſiue iperat⁹ alias nõ eſſet meritori⁹ nec demeritorius. Sequit̃ cũ ꝓpoſito cõfitendi ⁊ ſatiſfaciendi. vere enim cõtritus debet eſſe i ꝓpoſito cõfitendi ⁊ ſatiſfaciendi. qñ habebit oportunitatẽ alias cõtritio ſua eſſet falſa ⁊ nulla ⁊ rõ eſt. q: cũ ad ꝑfectionẽ totius integritatis requirat̃ ꝙ oẽs partes ei⁹ ſint ſimul. ſicut ad perfectionẽ dom⁹ requirit̃ ꝙ tectũ et parietes: ⁊ fundamentum ſint ſimul: ita ad perfectionē vere penitentie requiritur ꝙ iſta tria .ſ. cōtritio/ cōfeſſio/ et ſatiſfactio. que ſunt partes integrales eius inquātū eſt ſacramentum ſimul ſint vel in re vel in voto.

¶ Ca. ij. de quātitate contritionis.

Quātitas ꝯtritōis mēſurat penes quātitatē doloris que eſſētialr̄ eſt ipſa ꝯtritio: vel ē cauſat⁹ vſus a cōtritōe. Ubi notādū ꝙ i cōtritōe ē duplex dolor ſm ꝙ dolor dr̄ duobus modis. Nā dolor vno modo idē ē ꝙ diſplicētia volūtatis inquātū .ſ. volūtati diſplicet rē aliquā fore vel fuiſſe. Alio modo idē eſt ꝙ paſſio reſultans ſiue redūdans in ſenſualitate .i. in carne inquātū .ſ. i pte ſenſitiua ſentit aliqs dolor ex illatione alicuius nocumenti. ſicut qñ pſcindit mēbrū vel vulnerat corp⁹: vel cōburit vl' aliquid tale patit loquēdo de dolore primo mō ꝓut dolor eſt diſplicētia voluntatis: talis dolor eſt eſſētialiter ipſa cōtritio. ⁊ ſic dolor ꝯtritōis dꝫ eē. ⁊ eſt maximus .ſ. vera cōtritio: ⁊ ſi dico ꝙ pctm̄ dꝫ diſplicere volūtati ⁊ rōni: tm̄ ꝙ nec peccato nec cōmodo: vel incōmodo ꝓ vlla re vellet in ipſum cōſentire: vel cōſenſiſſe. rō huius eſt q: contritio ſi ſit vera nō pōt eſſe ſine caritate. Ad hoc ꝙ aliqs habeat caritatē quātūcūqꝫ paruā: neceſſe eſt ꝙ diligat deum ſup oīa ſic ꝙ ꝓ nullo dāno vel cōmodo velit offendere vel offendiſſe deū: ⁊ idō cū peccatū ſit offenſa dei: ⁊ tūc peccatū dꝫ diſplicere voluntati informāte caritate qualis debet eſſe. ⁊ eſt voluntas vere contriti quare volūtas vere contriti debet eſſe ꝙ nullo modo/ nulla ſorte/ nullo danino/ vel commodo velit ipſum peccatū facere vl' feciſſe. Et hoc eſt ꝙ dr̄ in hiere. vi. c. vbi dicit. Luctuꝫ vnigeniti fac tibi: vbi dicit glo. Docet penitentem quid facere debeat: ⁊ ſequitur. Nihil dolentius eſt morte vnigeniti: ita nihil dolentius debet eſſe q̄ȝ offendiſſe deū per pctm̄. Et ſic dico ꝙ loquendo de dolore ꝓut dolor dr̄ diſplicentia voluntatis: dolor cōtritionis eſt maximus ita ꝙ nō pōt eſſe maior. Si aūt loquaī de dolore ꝓut noīat dolorē creatū ſiue cauſatū in ſenſualitate: ſic talis dolorē effectus contritionis inquātū .ſ. aliquis vere ⁊ perfecte fuerit contritus ex dolore. primo .ſ. ex diſplicentia voluntatis ⁊ deteſtatōe pcti ⁊ inquātū eſt offenſiuū dei ꝓrūpit ī fletus lamenta ⁊ lachrymas. Sicut legitur de btā maria magdalena: ⁊ de btō petro apoſtolo. ⁊ ſic dico ꝙ nō opȝ ꝙ in contritione iſte dolor ſit maior quocūqȝ alio dolore. Videmus enim multos viros ⁊ mulieres vere penitentes ſm̄ ꝙ humanitas poteſt cognoſcere qui magis flēt ⁊ plorent pro morte cōſanguineoꝝ vel amicoꝝ ſuorū vel amiſſione alicuius rei tēporalis. q̄ȝ plorāt vel fleant pro peccatis ſuis. Et rō huius eſt. cū enim iſte dolor fit ī afflictione ſenſualitatis. ⁊ affectio que eſt in ſēſualitate ſequatur experimentalē ⁊ ſenſualem cognitionem ⁊ pauci imo pauciſſimꝰ ſūt q̄ hēant ita ſēſualē ſeu exꝑimētalē cognitionem diuine deuotionis ſicut habent delectationes illoꝝ corporalium ſeu rerū tēporaliū: ideo pauci imo pauciſſimi ſūt q̄ ita ſenſualiter doleant de pctō ſicut dolent de aliquo tēporali ſeu corꝑali. ⁊ ſi īuenirēt aliq̄ eſſēt multū laudādi ⁊ multū ꝑfecti. Sic ergo pȝ ꝙ loquēdo d̄ dolore ꝓut dolor dicit diſplicentiam voluntatis ꝙ dolor contritionis debet eſſe maximus id eſt maior quocunqȝ alio dolore Loquendo autē de dolore prout dicit paſſionem reſultantem in ſenſualitate: ſic non eſt neceſſarium ꝙ dolor contritionis ſit maior quocunqȝ alio dolo re eſſet tñ multum cōgruū.Sed q̄d vere penitēs ꝛ cōtritus nūquid dꝫ plus velle ſuſtinere ꝙ̄cūq; aliā penā tꝑalē ſicut infirmitatē vel mortē vel ꝙ̄cūq; aliā penā ꝙ̄ peccaſſe vel peccare: Dico ꝙ nullus in mēte ſua dꝫ ſibi ponere talē queſtionē:nec etiā alicui alij.q꞉ illud eſſet ſeip̄ꝫ vel aliū ponere in tētationē.Et mēs humana eſt multū infirma ex ꝑte ſenſualitatis:que ſēꝑ refugit mortē ꝛ mala tēporalia ꝛ corporalia etiā q̄tūcunq; ſit homo ꝑfect⁹. Sicut patet in ſaluatore dn̄o ieſu xp̄o q̄ iminente hora paſſionis dicebat.Triſtis eſt aīa mea vſq; ad mortem.ꝛ hoc quātū ad ſenſualitatē vſq; ad mortē.ꝛ exponēs ſeip̄ꝫ dicit.Spūs.i.rōnalis volūtas prōptus ad ſuſtinēdū mortē.caro aūt.i.ſenſualitas eſt infirma.q꞉ refugit mortem. quare nemo dꝫ ſe ponere in tali ꝑplexitate nec confeſſor dꝫ hoc interrogare.Iſtud aūt requirit' in quolibet ſolenniter penitēte de neceſſitate ꝙ vbi neceſſitas foret p̄ius ſuſtineret oēm penā ꝙ̄ offenderet deū ꝑ peccatū

¶ Ca.iij.de qualitate contritionis.

Unc de qualtate ꝯtritōīs agendum eſt.Circa qđ ſcīēdū ē ꝙ ꝯtritio dꝫ hr̄e ſeptē ꝯditōēs Primo dꝫ eſſe diſcreta.vnde dꝫ eſſe cū ſpe venie ita ꝙ vere ꝯtritus nunꝙ̄ dꝫ deſperare de venia:ſed ſemꝑ dꝫ ſpectare de dei mīa.q꞉ deus pōt plus parcere ꝙ̄ homo peccare.Aug⁹. ſuꝑ illud verbū qđ dicit cayn.gene.iiij.c.Maior eſt iniq̄tas mea ꝙ̄ vt veniā merear.dicit mentiris cayn.q꞉ maior eſt dei pietas ꝙ̄ tua iniq̄tas.et Ambro.Nemo deſperet.q꞉ iudā ꝓditorē nō ſcelus qđ cōmiſit:ſed ſua deſperatio fecit penitus interire.Sed q꞉ nemo ſcit vtrū dignus ſit amore vel odio dei.ideo nō dꝫ nimis preſumere:ſed ſēper debet timere.q꞉ initium ſapientie timor dn̄i.et ideo verus penitēs granū.i.aīam ſuam dꝫ tenere inter duas molas.ſcꝫ timoris ⁊ ſpei:vt ex farina ſic trita barutelo diſcretionis mūdata aqua lachrymaꝝ.i.cōpunctiōis commixta.panē bonū in clibano cordis igne caritatis decoctū faciat hoſpiti ſuo.ſ.xp̄o ita ꝙ in die iudicij dicat ei. Eſuriui ⁊ dediſti mihi mãducare.Scđo dꝫ eſſe amara:⁊ ita dicebat iſte ſctūs rex ezechias.Iſaie.xxxviij.c.Recogitabo tibi oēs annos meos i amaritudine aīe mee.Et ſi ſit talis faciet pacē inter deū ⁊ aīam peccatricē.Unde idē ezechias.Ecce in pace amaritudo mea amariſſima amara ergo dꝫ eſſe ꝯtritio.q꞉ pctōꝛ dꝫ eſſe cōtritus eo ꝙ delectatus fuit in cogitatione illicita.amarioꝛ.q꞉ cōſenſit amariſſima:q꞉ opus illicitū ꝑpetrauit.⁊ ſi ſic faciat:poterit diceret ſic cōtritꝰ illud qđ ſequit̄.Tu autē eruiſti animā meā vt nō periret ꝓieciſti poſt tergum tuū oīa pctā mea.Tertio dꝫ eſſe lachrymoſa.vñ pſalmiſta.p̄o.vi.Lauabo ꝑ ſingulas noctes lectū meū.ſcꝫ ꝯſcientie: lachrymis meis ſtratū meū rigabo.Et ſic fecit btā maria magdalena que lachrymis ſuis lauit pedes dñi nr̄i ieſu xp̄i ⁊ ideo ſibi fuerūt pctā remiſſa.Quarto dꝫ eſſe premeditata.vt in p̄allegata auctoritate.Recogitabo tibi omēs ãnos ⁊c̄.de hoc dicit Iſaias loquēdo aīe peccatrici. Sume citharā.i.penitētie circuiui ciuitatē.ſ.ſanitatē anime mee cogitãdo ⁊ memorando ſingula pctā meretricis.i.aīe peccatricis que peccãdo cū diabolo fornicata eſt et obliuioni tradita eſt.i.a deo ꝓpter pctm̄ ſuū oblita.Quinto dꝫ eſſe vniuerſalis.i.de oībus pctīs.Sexto dꝫ eſſe durabilis.i.ꝯtinua.⁊ de his duobus dicet in duobꝰ capl'is ſequētibus.Septimo dꝫ eſſe integra.i.cū ꝓpoſito confitendi ⁊ ſatiſfaciendi.alias nō eſſet contritio ſed deriſio.

Et de hoc dictū eſt ſupra in pͥmo caplo.

¶ Ca.iiii.de duratione contritionis.

Q ſciendū quātū debeat durare ꝯtritio. Notādū ꝙ ſm qd̄ dictū eſt ſupra ca.ii. In cōtritione eſt duplex dolor. vnus q̄ idē qd̄ deteſtatio ſiue diſplicētia volūtatis. ꝛ iſte dꝫ ſemꝑ durare ꝗdiu homo viuit. Notandū tñ ꝙ cū preceptū de ꝯtritiōe ſit affirmatiuū. ꝛ preceptuꝫ affirmatiuū obligat ſemꝑ: ſed nō ad ſēꝑ: ſed ꝓ loco ꝛ tp̄e preceptū de ꝯtritiōe ſic obligat ꝙ nō opꝫ ꝙ homo ſit ſēꝑ in actu ꝯterēdi. ſed qñcūqꝫ occurret ei memoria de pc̄tō ꝙ diſpliceat ſib. illud pc̄tm̄ feciſſe. ꝛ ita itelligit illud verbū btī Augu. in li. de pe. vbi dr̄. Semꝑ doleat ꝛ de dolore gaudeat. ꝛ ſequit̄. vbi dolor finit: ibi penitētia deficit. Unde qñ dicit ſemꝑ doleat: intelligendū eſt ſemꝑ ſcꝫ qñ occurret ſibi memoria de pc̄tō. Silr̄ qñ dicit vbi dolor finitur intelligēdū eſt ſemꝑ vel actu vel habitu. Et cauſa quare ſic dꝫ durare cōtritio eſt: qꝛ nemo eſt cert⁹ ad minus de lege cōi ſi pc̄tm̄ eſt ſibi remiſſum ꝑ contritiōem ma qm̄ neſcit ſi ꝯtritio ſit ſufficiēs. vñ dr̄ in eccleſiaſtico. De ꝓpiciatu pc̄tōꝝ noli eſſe ſine metu. poſito enī ꝙ aliquis ſciret ꝑ reuelationē diuinam pc̄tm̄ ſibi fore remiſſum adhuc dꝫ ſibi diſplicere peccaſſe qñcunqꝫ occurret ſibi memoria de pc̄tō: alr̄ peccaret nouo pc̄tō. qꝛ ſicut culpa eſt velle peccare: ita culpa eſt velle peccaſſe. Alius dolor eſt in cōtritione. ſcꝫ dolor q̄ reſultat ꝛ redūdat in ſenſualitate: qñ ſcꝫ hō ex diſplicētia pc̄ti prorūpit in fletū ꝛ lachrymas: ꝛ talis dolor nō oportet ꝙ ſemꝑ duret cū pauci immo pauciſſimi ſint q̄ etiam vna hora poſſint ſic pc̄tā ſua plorare: quāto minus tanto tēpore vite ſue. eſſet tamen multe ꝑfectiōis qui ſemꝑ dū recordaret̄ de pc̄tis: poſſet ea plāgere:ſicut legitur de beato petro aplõ ꝙ portabat ſudariū in ſinu ſuo cū quo tergebat lachrymas ſuas. q̄a q̄n recordabatur peccati qđ fecerat q̄n negauerat xp̄m: non poterat lachrymas continere. ⁊ tamen bene ſciebat xp̄m ſibi dimiſiſſe peccatum.

❡ Ca.v.de quibus dꝫ eſſe contritio.

Eccatoꝝ quoddā eſt actuale:⁊ quoddā originale Actuale eſt qđ ꝯtrahit actu ꝓprio.ſcꝫ q̄n homo agit qđ agere nõ dꝫ.vel q̄n non agit qđ agere dꝫ.Et iſto modo diffinit ſic pctm̄.Eſt oē factū vel dictū vel cõcupitū ꝯtra legē dei.Originale pctm̄ eſt qđ hõ ex origine cõtraxit.inquātū ſcꝫ hõ deſcēdit ab adā ſm rõnem ſeminalē:ita ꝙ pctm̄ originale formalit nihil aliud eſt ꝙ carētia iuſticie originalis.vñ ſciēdū eſt ꝙ adā in ſui creatõe acceperat a deo quoddā donū ſupnaturale qđ vocabat iuſticia originalis que iuſticia ita ordiābat hoiem ad deū ꝙ aīa hoīs i oibꝰ obediebat deo ita ꝙ nullo mõ mouebat ꝯtra dei volūtatē.⁊ corpus ita obediebat aīe ꝙ nullo mõ mouebat ꝯtra volūtatē aīe vel ꝯtra iperiū rõnis.Et ꝑ illud donū oīa aīalia erāt ſubiecta hoī ⁊ obediebāt ei ad nutū.Juxta illud pſalmiſte p̄o.viij.Oīa ſubiecīſti ſub pedibꝰ eius ⁊c.Illud donū acceperat nõ ſolū adā ꝓ ſe:ſed etiā ꝓ tota poſteritate ſua.ita ꝙ in oēs q̄ deſcēderāt ab eius ſemīe ipē trāſfunderet illud donū.i.iſtā iuſticiā originalē.Et iſto dono ꝑ pctm̄ ſuū ipē priuauit ſe ⁊ totā poſteritatē ſuā.ita ꝙ oēs q̄ deſcēdūt ex eiꝰ ſemīe carēt iſto dono.⁊ talis carētia vocat pctm̄ originale.Ad vidēdū ḡ de q̄bus dꝫ eē ꝯtritio.Primo vidēdū eſt vtrū hõ debeat ꝯteri de pctõ originali?Ad qđ dicēdū eſt ꝙ non.Cuius rõ eſt.q: ſolū dꝫ homo de illo cõteri ⁊ dolere qđ eſt actu ꝓprio cõmiſſū. vel qđ fuit in ptãte nõ cõmittere. Sꝫ peccatū originale nõ fuit actu ꝓprio cõmiſſū nec fuit in ptãte alicuiꝰ nõ cõmittere illud. quare nõ tenetur dolere vel cõteri de pctõ originali. Et dico nullū cõteri de neceſſitate. cõgruū tñ eſſet adulto qui accedit ad baptiſmuꝫ vt ei diſpliceat pctm̃ originale. nõ in ſpãli quaſi fuerit ꝯtractū ꝑ ipſum. ſed in gñali iꝗ̃tū ſcꝫ oẽ qđ ſeparat a deo dꝫ diſplicere. De pctõ aũt actuali quõ hõ dꝫ ꝯteri de eo notandū ꝙ in genere duplex eſt pctm̃ actuale. quoddã eſt mortale aliud veniale. De pctõ aũt mortali hõ dꝫ cõteri ⁊ cõfiteri ſingulariter ⁊ ſigillatim de quolibet ita ꝙ non ſufficit cõtritio ſiue cõfeſſio generalis: imo quilꝫ verꝰ penitẽs dꝫ diligenter examinare ſuã cõſcientiã ⁊ diſcutere ita ꝙ recogitet dies/ horas/ tp̃a/ loca ⁊ ꝑſonas ⁊ oẽs circūſtantias in quibꝰ ⁊ cū quibus peccaret potuit peccator ⁊ peccauit. Et ita ſicut occurret ſibi memoria de peccato qđ ſignãter ⁊ ſingulariter ꝑpetrauit. ꝯteratur ⁊ cõfiteatur de quolibet pctõ mortali. ita tñ ꝙ lꝫ de quolibet pctõ mortali verus penitẽs debeat ſūme ⁊ maxime dolere. tñ ſm ꝙ vnū pctm̃ eſt grauiꝰ q̃ aliud attentius ⁊ ĩtentius dꝫ dolere ⁊ cõteri de vno q̃ꝫ de alio. Sed q̃d fiet de pctis oblitis? Dico ꝙ aliq̃s põt eſſe oblitꝰ pctõꝝ ſuorum duobꝰ modis. Vno mõ ꝙ ſit oblitus in ſpãli. ſed nõ in gñali. id eſt ꝙ bene recordet̃ ſe peccaſſe mortaliter. ſꝫ nõ recordat̃ de ſpẽ pcti. puta ſi furatus fuerit aliquid vel fornicatꝰ ⁊ ſic de alijs. Et talis tenet̃ dolere ⁊ ꝯteri ĩ generali de pctõ: ⁊ in ſpãli ꝯteri de negligẽtia ſua ꝑ quam venit in obliuionẽ pcti ſui ⁊ tenet̃ facere qđ in ſe eſt ad hoc ſcꝫ ꝙ recordet in ſpãli de pctõ ſuo vel recogitãdo vias ſuas vel orãdo deū ꝙ reducat ſibi ad memoriã. Alio mō pōt eē oblitus pctī ſui ita ꝙ nō recordat̄ nec in gn̄ali nec in ſpāli: ⁊ adhuc tenet̄ ꝯteri in gn̄ali. Et voco ꝯteri ī gn̄ali nō ſub ꝯditōe. i. dicēdo vel cogitādo. Doleo ⁊ cōteror ſi peccaui ſed voco cōteri in ſpāli ſub eſtimatōe ꝓbabili dꝫ eni hō ꝓbabiliter credere ꝙ in multis offenderit deū: quoꝝ nō recordat᷑ ⁊ ſi ſub iſta eſtimatōe doleat ⁊ peniteat ſicut ſi cert⁹ eēt ꝯtritus ē ⁊ penitēs. vn̄ qlꝫ debet frequēter dicere verſum pſalmiſte. pſal. xxx. Delicta iuuētutis mee ⁊ ignorātias meas ne memineris domie

¶ Quō aūt dꝫ hō conteri de pctō veniali. Notādum ꝙ tria ſunt gn̄alia pctōꝝ venialiū. quoddā eſt veniale ſubitū nō ꝓpria voluntate cōtractū: ſed ex quadā ſurreptōe ⁊ de tali nō tenet̄ hō conteri in ſpāli niſi de cōgruo. Aliud eſt pctm̄ veniale ex volūtate. cui ſi cōſentiat homo incidit in mortale. ſicut delectatio moroſa in cogitando de actu carnali eſt pctm̄ veniale ſed ſi ſit ibi ꝯſenſus. ē peccatū mortale. Et de tali veniali qn̄ occurrit memoria homo dꝫ conteri ⁊ penitere ⁊ diligēter aduertere ne ſit ibi vel fuerit conſenſus. Quoddam autē eſt veniale qd̄ per frequentationem ſui auget libidinem peccandi. ⁊ tanta poterit ibi eſſe libido ꝙ illud quod de natura ſua erat veniale: ex illa libidine fieret mortale. ſicut mendatium iocoſum de natura ſua eſt veniale: ſed totiens poteſt iterari ꝙ augebit tantam libidinem mentiendi ꝙ ex illa libidine poterit hō totiens mentiri iocoſe ꝙ peccabit mortaliter. Et de tali debet homo conteri ⁊ penitere aduertendo ⁊ precauendo ne multiplicet. De hoc tamen magis dicetur infra quando agetur de confeſſione peccatorum venialium. quia eodem modo tenet̄ homo de eis conteri: qui tenetur ea confiteri.

¶ Ca.vi.que ſunt cauſe inductiue cõtritionis.

Cauſe inductiue ꝯtritõis ſũt multe. Prima ⁊ principalis eſt amoꝛ dei. Illud enĩ qḋ pncipaliter dꝫ retrahere hoiem a pctõ. ⁊ ſi peccauerit ꝙ corrigat ſe et emẽdet eſt amoꝛ dei. ⁊ iſte amoꝛ ſic generatꝛ in aĩa pctõris. Cũ enĩ amoꝛ ſequatꝛ cogitationẽ ⁊ cognitõem. vt dicit Augu. Cognita diligimꝰ: incognita nequaꝙ̄. qñ ergo pctõꝛ cogitat ⁊ recognoſcit dei bonitatẽ ⁊ iuſticiã cui diſplicet oẽ malũ. ⁊ ꝙ nullo mõ reliquit aliqḋ malũ ĩpunitũ ⁊ recogitat ſe multa mala cõmiſiſſe que diſplicẽt diuine bonitati ⁊ ꝓpter que eſt dignus puniri grauiter: timet. qñ etiã cogitat vlterius dei pietatẽ ⁊ miam ꝗ paratus eſt oĩ dolenti ⁊ penitẽti parcere ⁊ dimittere culpam quãtũcunqꝫ magnã: ſperat de venia. ⁊ ſic mouetꝛ ad deteſtandũ pctm̃. Et iſte motus vocatꝛ attritio. i. quedã cõtritio iꝑfecta. ⁊ ita deus ꝗ nũꝙ̄ deficit infũdit lumẽ grẽ in aĩam pctõris. ⁊ illo lumĩe pctõꝛ illuſtratꝰ caleſcit in amore dei ⁊ deteſtatiõe pctĩ. ita ꝙ timoꝛ ſeruilis precedat et preparat coꝛ pctõris ad ꝯtritõem: ſed amoꝛ ⁊ feruoꝛ caritatis ꝑficit ipm̃. Et de hoc ponit exẽplũ Aug. dicens. ꝙ ſicut in ſutura ſotulariũ ſeta porci ꝑcedit ⁊ facit viã filo: nõ tñ remanet in ſutura. ſic ꝯtritionẽ ꝑcedit timoꝛ pene: ⁊ iſte timoꝛ ꝑparat ad amorẽ ⁊ caritatẽ dei que poſtꝙ̄ ẽ in aĩa expellit cẽm timorẽ. Et ita dicit btũs Ioh. in pria ſua canonica. Perfecta caritas foras mittit timorem ſcꝫ ſeruilẽ ꝗ eſt timoꝛ pene. nõ aũt timorẽ filialẽ ꝗ eſt timoꝛ offenſe. Scḋa cauſa eſt pudoꝛ. i. verecũdia de pctĩs commiſſis. vñ ꝓuer. xii. Res dignas cõfuſiõe agũt. Iob Res indigne ꝯfeſſionẽ agũt. Et numeri. iii. c. Reuelabo pudẽda tua in facie. Qñ enĩ pctõꝛ cogitat ꝙ oĩa eius pctã ꝗtūcunqȝ ſecreta ⁊ occulta ſint: ſunt deo manifeſta ⁊ apta ⁊ ꝙ niſi peniteat ⁊ cōteratᷣ de eiſdē: deus reuelabit ⁊ manifeſtabit ea toti mūdo: mouet ad ꝯtritionē ⁊ penitētiā de pctīs. vñ dicit Boetius. Magna eſt nobis indicta neceſſitas ꝓbitatis cū oīa agamus corā oculis iudicis cūcta cernētis. Tertia cauſa eſt deteſtatio. i. abhoīatio vilitatis pctī. Tanta ei eſt vilitas pctī ꝙ de filio dei facit ſeruū diaboli. vñ dicit btūs Petrus. Qui facit pctm̄ ſeruꝰ eſt pctī. a quo enī qs ſuꝑatus eſt eiꝰ ſeruus eſt. Cū ergo pctōr ſit ꝓpter pctm̄ a diabolo ſuperatus: ꝓpter pctm̄ ſeruus diaboli factꝰ eſt. vñ Anſel. Feciſti me dñe ad tuā ymaginē ⁊ ego ſupinduxi horribilē ymaginē. vñ aīa peccatrix vidēs ⁊ ꝯſiderās vilitatē pctī: pōt dicere verbū qd̄ dicit Hiere. Vide dñe ⁊ ꝯſidera: qꝛ factus ſū vilis. Quarta cauſa eſt ꝯſideratio de die iudicij: ⁊ penis inferni: qñ enī pctōr ꝯſiderat ꝙ de oī dicto/facto/⁊ cogitato ꝯtra legē dei oportebit reddere rōnem in die iudicij. iuxta verbū ſaluatoris in matheo dicētis. De oī verbo ocioſo qd̄ fuerint locuti hoīes ſuꝑ terrā: reddant rationē in die iudicij. Et. xxxij. q. vij. c. penul. ⁊ c. Quotiens mouetur ad contritionē ⁊ penitētiā de pctīs ſuis. vñ Hiero. loquens de die iudicij dicit ſic. Quotienſcunqȝ illū diē conſidero: toto corde cōtremiſco. Et idē. Siue comedo/ſiue bibo/ſiue aliquid aliud facio: ſemꝑ videtur mihi in auribus meis iſta tuba terribilis inſonare. Surgite mortui venite ad iudicium. quando peccator iſta cogitat attenta mēte totus cōtremiſcit in corde ſuo. Si enī vt dicit beatus petrus apłus. i. petri. iiij. capło. Vix iuſtus ſaluabitur: impius autē ⁊ peccator vbi parebunt? ⁊ Gregorius. Quid faciet virgula deſerti. i. peccator. vbi cōcutietur cedrus paradyſi.l.iuſtus.Quinta cauſa eſt doloꝛ de amiſſione celeſtis patrie.qñ eni pctõꝛ cogitat ſe ꝓpter pctm̃ ſuum gloꝛiã paradyſi amiſiſſe nõ eſt mirũ ſi dolet.imo eſt miꝝ ſi nõ crepat ꝑ mediũ.Si eni dolet ⁊ ploꝛat hõ ꝑ amiſſionẽ pecunie:quãtomagis dꝫ dolere ⁊ ploꝛare ꝓ amiſſione celeſtis glie.Et ideo dicebat btũs iohẽs in apoca.iij.ca. Tene qð habes ne alius accipiat coꝛonã tuã.Sexta cã eſt doloꝛ de multiplici offenſa creatoꝛis.qñ eni pctõꝛ cogitat ⁊ cõſiderat ſe offendiſſe deũ q̃ eũ creauit de nihilo: ⁊ inſigniuit eũ ymagine ſua:⁊ redemit ꝑcioſiſſimo ſanguine ſuo:⁊ bene mirum ſi nõ doleat ⁊ peniteat de pctõ ſuo.De hoc dicit Bernardꝰ.Doloꝛ de pctĩs dꝫ eſſe acer acrioꝛ/acerrimꝰ.acer qꝛ offẽdimꝰ deũ creatoꝛẽ oĩm.acrioꝛ qꝛ offendimꝰ patrẽ nr̃m q̃ paſcit nos multipliciter et gubernat.acerrimꝰ qꝛ offendimus redẽptoꝛẽ nr̃m q̃ nos liberauit ſanguine ſuo a vinculo pctõꝝ.a credulitate demonũ.ab acerbitate gehẽne.Notãdũ tñ ꝙ lꝫ pctõꝛ ſicut dictũ eſt debeat dolere ⁊ ꝯteri de pctĩs.tñ ſemꝑ dꝫ ſperare in dño:⁊ in pietate ⁊ mĩa eius ita ꝙ dꝫ ſperare de venia ⁊ gloꝛia.qꝛ vt dicit ſapiẽs ꝓuer.xxvij.Sperans in dño nõ ꝯfundet nec cõfuſione culpe:nec pene.

¶Ca.vij.de effectu contritionis.

Effectus ꝯtritõis eſt multiplex.Primus patet ex vi noĩs ipſiꝰ.dr̃ eni ꝯtritio:quaſi ſil' ex toto tritio qð ſic intelligẽdũ eſt.qꝛ in ꝯtritiõe totum coꝛ pctõꝛis ad iram ſcindit:vel ꝯteritur pre nimia anguſtia/doloꝛe/ira/⁊ indignatõe que ꝯcepit ꝯtra pctã.vñ dñs ꝑ ꝓphetam Iohel.ij.c.Scindite coꝛda vr̃a.Itẽ pſal.Sacrificiũ deo ſpũs ꝯtribulatus coꝛ cõtritũ ⁊ humiliatũ deus nõ deſpicies.Et ſʒ qð dicit btũs Bernardꝰ.Cõtritio mũdat aĩ mā a reatu culpe: ⁊ liberat a pena gehēne. ⁊ ab horrēda demonū societate. ⁊ a vilissima pctī seruitute. tribuit bona spūalia que pctōr amiserat ꝑ pctm̄. restituit etiā societatē ⁊ spūalem ecclesie cōionem. ⁊ bonoꝝ oīm que in ea fiūt ꝑ participatōem. de filio ire efficit filium grē. de filio dyaboli facit filiū dei. ⁊ ꝑ ꝯsequēs participē hereditatis eterne. Utrū aūt sola ꝯtritione remittat̄ pctm̄. sunt varie opiniones. Quidā eni dicūt ꝙ sicut tribus modis offendimus deū. scꝫ corde ore ⁊ opere: ita tribus modis est necessario deo satisfaciēdū. s. ꝯtritione cordis. ꝯfessiōe oris ⁊ satisfactiōe operis: ita ꝙ alr̄s non dimittit̄ pctm̄. Et isti fundant intētōem suā suꝑ illud. c. de pe. di. iij. Perfecta. Et dicunt isti ꝙ oēs auctoritates que dicūt pctā sola cordis cōtritione dimitti: sunt intelligēde cū articulis necessitatis excludit oris ꝯfessionē. i. qn̄ aliquis amittit loquelam. vel qn̄ aliquis nō pōt presbyterū reperire in cōfessione. Alij dicunt ꝙ in ꝯtritione dimittunt̄ pctā sub cōditione si scꝫ cōfiteantur ⁊ fundant isti intentionē suā ꝑ illud qd̄ dr̄ de pe. di. iij. c. Sanc. Tertij dicunt sola cordis cōtritione dimitti pctm̄ cuilibet adulto si vere ꝯteratur ⁊ proponat ab alijs abstinere ⁊ confiteri. ⁊ de eo satisfacere fm̄ iudiciū ecclesie. Et fundāt isti intentionē suā suꝑ illud de pe. di. i. Magna est pietas dei vt ad solā promissionē pctā dimittat. mundū ꝓnunciat ore. ⁊ tamē iā deus audit in corde. Et hec opinio est verior ⁊ magis tenetur cōiter a doctoribꝰ. Et ꝙ ista opinio sit verior patet ꝑ exemplū lazari quē primo suscitauit xp̄s anteꝙ̄ a discipulis absolueret. Lazarus eni mortuus est peccator q̄ ꝑ peccatū mortuus est. Juxta verbū Eze. xviij. ca. dicentis. Anima que peccauerit ipa morietur. Et iste suscitatur a dn̄o qn̄ ſibi remittit̄ pctm̄ in cōtritione ⁊ poſtea abſoluitur a diſcipulis.i.ſoluit̄ a ſacerdotib⁹ in cōfeſſione. Patet etiā ꝑ exēplū de decē leproſis a dn̄o mūdatis qui in via an̄q̄ venirēt ad ſacerdotes mūdati ſunt Iſti enim leproſi ſūt pctōres:q̄ dū vadūt ad ſacerdotes.i.dū ꝯtritionē hn̄t ⁊ ꝓpoſitū cōfitendi mūdāt̄ in pctis. Et ita dicit pſalmiſta.pſal.xxxi. Dixi ꝯfitebor aduerſū me iniuſticiā meā dn̄o:⁊ tu remiſiſti īpietatē pctī mei.i.firmiter ī aīo ꝓpoſui. Notādū ergo q̄ iſta tria ſimul ſunt tp̄e lȝ habeant ordinē naturalē inter ſe.ſ.iuſtificatio/cōtritio/⁊ peccatoꝝ remiſſio.neceſſario enī habeo intelligere q̄ prius quos hēat grām q̄ cōterat.p̄cedit ergo grā ſequit̄ dilectio qm̄ qui grām hȝ diligit ⁊ ſeq̄tur cōtritio:qm̄ qui diligit cōterit̄ ad cōtritionē ſequit̄ pctōꝝ remiſſio. Iſte proceſſus colligit̄ de pr.di.i.oīs qui nō diligit manet ī morte.⁊ Aug. Sine caritate quō quis verā cordis cōtritionē hēre poterit:ptȝ ergo quō ſola cordis cōtritione peccatū dimittit̄.q̄d ergo faciat abſolutio ſacerdotis ad remiſſionē pctōꝝ:dicet̄ infra qn̄ aget̄ de cōfeſſione. Et hec ſufficiant de contritione.

❡ Tractatus tertius ſecunde partis p̄ncipalis de confeſſione.xi.habens capitula.

Irca cōfeſſionē.xi.ſunt ꝯſiderāda. Primo de iſtitutione confeſſionis:ſecundo de illis qui tenētur ad confeſſionē.tertio de tēpore quo quis tenet̄ ad cōfeſſionē.quarto cui faciēda eſt ꝯfeſſio.quīto de quib⁹ eſt faciēda cōfeſſio.ſexto de cōditionib⁹ quas dȝ hr̄e ꝯfeſſio.ſeptimo de iteratione cōfeſſionis.octauo quō debeat ſe habere ſacerdos ad ꝯfitētē.nono de interrogatōib⁹ faciendis in cōfeſſione.decimo de ptāte clauiū.⁊ effectu cō feſſionis.vltimo de ſigillo confeſſionis.

¶Ca.i.de inſtitutione confeſſionis.

D euidētiā eoꝝ que dicēda ſūt de ꝯfeſſione notādū ꝙ i ſacra ſcriptura duobꝰ modis accipit cōfeſſio.Uno mō idē eſt ꝙ dei laudatio.Ūn̄ cōfiteri iſto modo idē eſt ꝙ deū laudare.Et hoc mō accipit qn̄ dr̄.Cōfitemini.i.laudate dn̄m qm̄ bonꝰ.⁊c̄.Alio mō idem eſt ꝙ pctōꝝ corā ſacerdote manifeſtatio.Et iſto mō diffinitur ſic cōfeſſio eſt legitiā corā ſacerdote q̄ claues hꝫ ⁊ ptātē abſoluēdi pctōꝝ declaratio Ad euidētiā iſtiꝰ diffinitiōis vidēdū ē de ſingulis mēbris que in ipſa ponūtur.Dicit primo Cōfeſſio eſt legitima pctōꝝ declaratio.cōtra illos qui pctā ſua occultāt vel excuſādo/vel celādo.Dr̄ etiam cōtra illos qui recitant bona ſua in confeſſione/vel confitent per abnegationē pctōrum:vt nō ſum adulter guloſus.⁊c̄.Dicit coram ſacerdote qui clauē hꝫ ⁊ ptātē abſoluēdi:vt omnes conditiones que ad verā cōditionē reqrūtur oſtendātur.Et dr̄ cōfeſſio quaſi ſimul/vel ex toto/ſiue vndiqꝫ faſſio.Et de ꝯfeſſione iſto mō dicta hic intēdit.Uidēdū eſt igit qn̄ fuit inſtituta/⁊ qs fuit inſtitutor cōfeſſionis.¶Quātū ad primū ſciendū eſt ꝙ duplex ē confeſſio pctōrum ſcꝫ mentalis ⁊ vocalis.Mentalis confeſſio peccatoꝝ eſt de dictamie legis nature adiute quodāmō pes fidē.qn̄ enim hō ſcit ⁊ perpēdit offendere vel offendiſſe deum quem non videt:niſi per aliquem radium fidei:natura dictat ſibi ꝙ ab eo miſericordia eſt ſibi humiliter poſtulanda.⁊ hoc nūꝗ fit niſi recognoſcatur culpa que fit per confeſſionē mentalē.Confeſſio autem vocalis eſt duplex.quedā que fit deo:quedā que fit hoī Loquēdo ergo de ꝯfeſſione vocali que fit deo.credo ꝙ cōfeſſio fuit de neceſſitate ſalutis ſtati poſt lapſum primi hoīs. Et rō que me mouet ē iſta. Oī tp̄e in quo ē/vł fuit ĩfirmitas: fuit neceſſaria medicina cōtra illā ĩfirmitatē: ſed ſtati poſt lapſū primi hoīs fuit infirmitas pctī nō ſolū originalis: ſed etiā actualis ad minꝰ quo ad multos. ergo neceſſaria fuit poſt lapſū primi homīs cōfeſſio ad minꝰ quo ad multos etiā vocaliter. Et iſtud pꝫ ex q̄dā glo. que ponit̄ ſuꝑ illud verbū. geñ. iiij. Adā vbi es? vbi dicit glo. Verba ſunt increpātis ⁊ ad cōfeſſionē cogentis: nō ignorātis. Et cōſtat ꝙ loquat̄ de cōfeſſione vocali facienda deo. qꝛ tūc deꝰ nō hō loquebat̄ vocaliter ipſi ade ergo ab illo tp̄e fuit neceſſaria ꝯfeſſio iſto mō dcā Loquēdo aūt de ꝯfeſſione vocali facienda homī dico ꝙ fuit inſtituta in lege noua xp̄o vꝫ incarnato. ⁊ tūc nō ante fuit cōgruū talē cōfeſſionē inſtitui. Et rō que mouet ad hoc ē duplex ſm̄ ꝙ cōfeſſio ordinat̄ ad duo. ſ. ad peccati deletionē: ⁊ manifeſtationē ⁊ ad duo. ſ. ad pctī deletionē: ⁊ ad recōciliationē faciendā deo ⁊ eccleſie eiꝰ. Ex quo pꝫ ꝙ ſolū ex lege noua debuit inſtitui cōfeſſio. Notādū tñ ad euidētiā eoꝝ que dicēda ſunt ꝙ ſtatꝰ pctī vocat̄ tenebre ſtatus aūt grē lux. Et ita dicit apl̄s loquēs epheſijs poſtq̄ fuerūt cōuerſi ad fidē ⁊ fuerūt ĩ ſtatu gratie ad ephe. v. ca. Eratis aliqñ tenebre: aūt nūc lux ĩ dño Et in epiſtola ad romanos. ix. Abijciamꝰ oꝑa tenebraꝝ glo. id eſt oꝑa pctī/ ⁊ induamur arma lucis. ſ. virtutis. In ea ergo lege dꝫ inſtitui cōfeſſio facienda hoī ĩ q̄ lux vera fuit orta que lux illuminat oēm hoīem venientē in hunc mūdū: ⁊ iſta eſt lux noua xp̄o. ſ. incarnato. Igitur ĩ lege noua debuit inſtitui confeſſio facienda hoī. Ex ſecundo. ſ. ex hoc ꝙ cōfeſſio ordinatur ad reconciliationē faciendā deo ⁊ eccleſie eius: ptꝫ etiā ꝙ debuit inſtitui in lege noua. ideo enī cōfeſſio fit hoī vt hō ſit iudex ⁊ arbit inter deū ⁊ hoīem peccatoꝛē. Arbiter aūt dꝫ eſſe talis ꝙ poſſit ponere manū in vtrāqꝫ parteꝫ. ideo opoꝛtet ꝙ ille cui faciēda eſt cōfeſſio poſſit ponere manū in deū cui cōfitēs vult recōciliari: ⁊ in hoīem qui cōfitet. Talis autē nō potuit eſſe quouſqꝫ deꝰ factꝰ eſt hō. qꝛ datus ē nobis mediatoꝛ dei ⁊ hoīs: homo xp̄s ieſus. Et hic poſtq̄ coꝛporaliter aſcēdit in celū reliquit ī eccleſia aliquos quos loco ſui cōſtituit rectoꝛes eccleſie: ⁊ arbitros quibꝰ commiſit auctoꝛitatē recōciliandi pctōꝛes deo ⁊ eccleſie ſue Ideo in lege noua xp̄o incarnato debuit inſtitui ꝯfeſſio Cū enim cōfeſſio habeat efficaciā ab abſolutōe: ⁊ abſolutio ex virtute clauiū que quidē claues fuerūt date homini in noua lege dicente xp̄o btō petro aplo: ⁊ i ipſo oībus alijs math. xvi. c. Tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ Joh. xx. Quoꝝ remiſeritis pctā remittūtur eis: ⁊ quoꝝ retinueritis: retenta ſunt. Manifeſtū ē ꝙ cōfeſſio facienda hoī in lege noua fuit inſtituta. pꝛeceſſit tñ in figura ī lege antiqua in hoc ꝙ ſacerdotibus data erat auctoꝛitas ⁊ poteſtas diſcernēdi inter lepꝛā ⁊ lepꝛā: ⁊ inter prophanū ⁊ ſanctū ſed iſta erant quedā coꝛporalia ⁊ non ſpiritualia. Et hanc figuram oſtēdit xp̄s in lege noua fuiſſe adimpletā: quādo leproſos mundatos mittebat ad ſacerdotes dicēs. Ite oſtēdite vos ſacerdotibus. De ſecūdo autem quis fuit inſtitutoꝛ confeſſionis? Dico ꝙ fuit xp̄s ipſemet. Et ratio fuit tacta ſupꝛa in pꝛima parte huiꝰ operis quando agebatur de ſacramentis in generali. Et intelligo ꝙ fuit inſtitutoꝛ auctoꝛitatiue: ⁊ credo ꝙ btūs Jacobus minoꝛ qui fuit ep̄s hieroſolimitanus. ⁊ qui pꝛimꝰ inter apoſtolos celebrauit miſſam qñ dixit. Confitemini alterutrū pctā veſtra fuit ꝓmulgatoꝛ huius ſacramēti ſicut dictū fuit ſupꝛa de ſacramēto extreme vnctionis.

¶ Ca. ij. de illis qui tenētur ad cōfeſſionem.

Omnes adulti poſtq̄ ad annos diſcretionis peruenerint: ita q̄ poſſint diſcernere inter bonū ⁊ malū tenentur ſemel in anno. ſ. in quadrageſima cōfiteri ex ſtatuto cōſilij generalis quod ponit̄. extra ď pe. ⁊ re. c. Omnis vtriuſq; ſexus. Et cōtra trāſgreſſoꝛes illi⁹ ſtatuti ponitur ibidem talis pena. ſ. q̄ ipſi venientes ab ingreſſu eccleſie arceātur: ⁊ morientes xp̄iana careant ſepultura. Et huius ſacratiſſimi ac ſaluberrimi conſilij pōt eſſe triplex ratio. Prima fuit vniuerſalis indigentia. oēs enim peccauerunt vt dicit apoſtolus. ⁊ egent gratia dei. Non eſt enī qui faciat bonū: ⁊ nō peccet. vt dicit ſapiens. Iō quilꝫ dꝫ deū glorificare cōfitendo ſe eē peccatorē: q̄ enim cōfitet̄ ſe eē pctōrē deum glorificat: oſtēdēs ſe dei mīa: ⁊ grā indigere. Scđa rō eſt ſacre cōionis reuerētia. Cum ei oēs teneātur in paſcha cōicare vt digne ⁊ mūde poſſint accedere ad tm̄ ſacramētū: oportuit p̄mitti remediū purgationis ⁊ lotionis pctī que fit in cōfeſſione. Tertia rō fuit diſcretio gregis dñici: ne. ſ. lupi abſcōderēt ī grege q̄ māducarēt agnos. Ideo ſtatutū eſt vt rectores eccleſiaꝝ agnoſcerent vultū ouiū ſuaꝝ: ne heretici ſub pelle innocētie maliciā ſuā palliarēt Ideo oēs quicūq; ⁊ cuiuſcūq; conditionis ſint tenent̄ ſemel ī anno cōfiteri alias peccant mortaliter: ⁊ debent pena ſupꝛadicta puniri. Sed pone aliquis eſt qui non habet conſcientiam de aliquo peccato mortali: ſed ſolum de venialibus: ſed homo non tenetur peccata venialia confiteri. ergo ad minus talis nō tenet̄ ꝯfiteri. Dico ſine p̄iudicio ⁊ ſaluo melioꝛi iudicio ſeu conſilio ꝙ aliquis poteſt teneri ad cōfeſſionē ꝓpter duo. Uno mō ꝓpter vinculū peccati. Alio modo pꝛopter vinculū pꝛecepti. ¶ Peccata venialia non tenet̄ q̄s ꝯfiteri ꝓpter vinculū pctī: cū poſſint ſine cōfeſſione dimitti/tñ ſunt ꝯfitenda ꝓpter p̄ceptuꝫ quo tenet̄ q̄libet cōfiteri ſemel in āno qñ.ſ. ꝯfitens nō hꝫ niſi venialia: vñ ſi hēret moꝛtalia que cōfiteretur nō teneret̄ de neceſſitate venialia cōfiteri: de hoc tamē infra magis late dicet̄. Alteriꝰ pone ꝙ aliq̄s eſt ita attētus circa diuina ꝙ nō hꝫ remoꝛſum cōſcientie de aliquo pctō nec moꝛtali nec veniali: an iſte tenet̄ ꝯfiteri vel nō. Si nō: tūc nō oēs tenēt̄ ⁊ obligātur ad cōfeſſionē cuiꝰ ꝯtrariū dictum eſt. Si aūt tenet̄ ⁊ nō hēat cōſciētiā de aliquo peccato nec moꝛtali nec veniali: tūc tenet̄ ad cōfitendū ⁊ dicēdū contra cōſciētiā ſuā ⁊ ita mētiri: qđ nefas eēt dicere: ergo ad minꝰ talis non tenet̄ confiteri? Dico ad hoc ꝙ cū ſapiēs dicat ꝙ ſepties in die cadit iuſtus: īpoſſibile credo ſꝫ ſtatū viatoꝛis ꝙ aliquis habens intellectum ⁊ vſum rōnis tranſeat vnā diē vel vnā ſeptimanā ſine remoꝛſu alicuiꝰ pctī venialis ꝙ aūt totū ānū trāſeat: hoc habeo magis pꝛo īpoſſibili. nec credo ꝙ vnq̄ iſtud donū fuerit collatū alicui ſancto niſi xp̄o ⁊ marie virgini eius genitrici: nec credo apoſtolos hoc donū habuiſſe: qꝛ venialiter peccauerūt vt dicit Greg. ⁊ aug. in li. de natura ⁊ grā. Si oēs ſancti ⁊ ſcē adhuc viuerēt ⁊ īterrogati eſſent vtrum ſine peccato forēt omnes vna voce dicerent. Si dixerimꝰ ꝙ pctm̄ non habemus: noſipſos ſeducimus ⁊ ꝟitas in nobis nō eſt. Excepta btā virgine de qua cū de pctīs agitur ꝓpter honorē filij dei/nullam pꝛoꝛſus volo cōionem haberi.⁊ Hiero.i.ad thi.iij.c.Res pene ꝯtra naturā eſt vt ſine pctō aliq̄s ſit.ideo hō q̄tūcunqꝫ ſit ꝑfectus dꝫ cogitare corde ⁊ ꝯfiteri ore ſe eſſe pctōrem.qꝛ vt dicit gre. Bonaꝝ mētiū eſt ibi culpa vereri.i.timere vbi culpa nō eſt.de obſer.ieiu.c.Conſiliū.Vñ de cōilege tenent̄ oīs ad ꝯfeſſionē.Et ſi deus de ſpecialiſſima gr̄a daret iſtud donū alicui ꝙ nec mortaliter nec venialiter peccaret: credo ꝙ adhuc vt nō ꝯtēneret preceptū eccleſie talis deberet preſentare ſe ſuo ꝯfeſſori:nō qꝛ diceret ſe pctōrē:quia mentiret̄.ſed deberet dicere.Dñe nō habeo ꝯſcientiā de aliquo pctō:tñ ꝓpter preceptū eccleſie p̄ſento me vobis ſicut dixi ſupra ꝙ ſctificatus in vtero deberet recipe ſacramentū baptiſmi lꝫ nō habeat pctm̄ originale.

¶ Ca.iij.de tp̄e quo quis tenet̄ ad cōfeſſionem.

Eſte ſapiēte.Oīa tēpus habēt.ideo nūc videndū eſt de tp̄e quo facienda eſt ꝯfeſſio ſcꝫ vtrū faciēda ſit ſtatī cū hō peccauerit vel poſſit differri vſqꝫ ad tp̄s ſtatutū in decre.Oīs vtriuſqꝫ ſexus.ſcꝫ vſqꝫ ad quadrageſimā.Ad huius ergo euidentiā ſciendū ꝙ nos poſſumꝰ loqui de cōfeſſione.vel quantū ad ꝓpoſitū interius.vel quantū ad verbū exterius.ſi primo modo ſic dicūt cōmuniter oēs doctores ꝙ tenet̄ qs ꝓponere cōfiteri qñ tenetur prīo de pctō conteri.⁊ qꝛ ſine ꝓpoſito confitendi ⁊ ſatiſfaciēdi nō dimittit̄ pctm̄ in cōtritione.⁊ dico qñ tenet̄ primo cōteri.qꝛ ſicut dictū eſt ſupra.ſemꝑ ⁊ q̄cito occurrit memoriā de pctō tenet̄ homo dolere ⁊ conteri de eo modo quo dictū eſt ſupra:licet etiā fuerit ip̄m confeſſus tamē ex quo legitime eſſet ip̄m cōfeſſus:non tenet̄ ip̄m iterū ꝯfiteri.De hoc tñ magis dicet̄ infra:qñ aget̄ de iteratione cōfeſſionis.Quoniā igitur ſtatim cū homo aduertit ſe peccaſſe mortaliter tenetur cõteri:ideo tunc tenetur ꝓponere cõfiteri.ſed ſi loquamur de confeſſione actuali:ſcʒ qñ homo tenetur actualiter confiteri. Jn iſta materia ſentiunt diuerſimode doctores. Quidã enim dicunt indiſtincte ꝙ q̃tũcunqʒ ⁊ qñcunqʒ aliquis peccauerit nõ tenet᷑ cõfiteri ante paſcha:ſed bene tenet᷑ conteri ⁊ eſſe in ꝓpoſito ꝯfitendi. Et fundãt intẽtiõem ſuã ex duobus. Primo q: preceptũ de ꝯfitẽdo eſt affirmatiuũ. ⁊ iõ nõ obligat niſi ꝓ loco ⁊ tꝑe determinatis. Tẽpus autem determinatũ ab eccleſia eſt quadrageſima. ideo nullus ĩmo nec in natali ſeu etiã in pẽthecoſte.p̱ ca. Seculares de conſe.di.ij.c. Oĩs homo.⁊ ca. Si nõ frequẽti. tenetur ante.xl.cõfiteri.niſi eſſet in periculo mortis. Scd̃o: quia actus ꝯfeſſionis nõ eſt neceſſarius ad iuſtificatiõem. q: p̱ contritiõem eſt iuſtificatio.⁊ ita cõfeſſio ſolũ eſt neceſſaria ex precepto ⁊ obligatõe eccleſie:ſed eccleſia nõ exigit ante paſcha niſi periculũ mortis ĩmineat. ergo ante tẽpus illud nemo tenet᷑ confiteri niſi in periculo mortis. Alij dicũt ꝙ pctõr exiſtens in pctõ mortali tenet᷑ ſtatim qñ habet diſcreti ⁊ idonei cõfeſſoris copiã ⁊ pcti cõmiſſi memoriã cõfiteri pctm̃ ſuum.nec obſtat illa decre. Oĩs vtriuſqʒ ſexus.q: illa decre.nõ dicit ꝙ vſqʒ tunc differat᷑:ſed ꝙ nõ expectet᷑ vltra:ſicut eccleſia ꝓhibet ne q̃s vltra annũ remaneat in excõicatõe.non tñ dat licentiã remanẽdi vſqʒ ad illã horã. Jtẽ illa decre.fuit edita nõ ꝓ negligẽtibus:ſed cõtra negligẽtes. Sed anteꝙ̃ ip̃a cẽt edita:pctõr tenebat᷑ confiteri ſtatim qñ offerebat ſe oportunitas.ergo videt᷑ꝙ ſic teneatur poſt eius editionẽ. Que iſtarũ opinionũ ſit verior:fateor me neſcire.tñ dicere ſicut prima dicit videt᷑ mihi periculũ,dicere aũt ſicut ſcd̃a videtur mihi durū. Sanctus vero Thomas in quadam queſtiōe de quolibetis ponit aliquos caſus in q̄bus tenetur exiſtēs in pctō mortali ſtatim cōfiteri. Primus eſt qn̄ eſt in infirmitate de qua iminet ſibi periculū mortis. Et iſte caſus colligit ex his que dicunt̄ extra de pe. ⁊ re. c. Cū infirmitas. Scd̄s caſus eſt qn̄ h̄ʒ facere aliquid de quo iminet ſibi periculū mortis: lʒ ꝓ tp̄e illo ſit ſanus ſicut qn̄ h̄ʒ tranſire mare vel viā longā facere/ vel pugnare/ vel aliq̄d tale. Tertius caſus eſt ſi h̄ʒ facere aliq̄d qḋ exiſtens in pctō mortali pōt facere ſine peccando mortaliter ſicut ſi h̄ʒ dicere miſſā/ vel recipere / aut miniſtrare aliqḋ ſacramētū eccleſie. Quartus caſus eſt qn̄ cōmiſit aliqḋ pctm̄ de quo curatus ſuus nō pōt eū abſoluere ⁊ timet ꝙ tēpore ſtatuto nō poſſit h̄r̄e copiā idonei cōfeſſoris. Quintus caſus eſt qn̄ cōſcientia ſua dictat ſibi ſtatim eē confitendū. q꞉ aut tenet̄ deponere eā/ aut facere ſm̄ eā cū nō ſit erronea ſed ſalubris. Oīs eni dicunt ꝙ lʒ nō ſit neceſſariū ſtati cōfiteri: eſt tn̄ multū cōgruū. Iuxta dictū ſapiētis dicētis: Non tardes cōuerti ad dn̄m ⁊ ne differas de die in diē ſubito eni veniet ira illius ⁊ i tēpore vindicte diſꝑdet te. Notādū ꝙ Ray. ponit in ſūma ſua q̄nqꜫ rōnes ꝓpter quas multū vtile eſt ⁊ congruum ſtatim cōfiteri. Prima eſt ꝓpter incertitudinē hore mortis. vn̄ dn̄s in euāgelio Luce. xij. Veniet dn̄s ſerui illius in die quo nō ſperat. ⁊ hoc q꞉ neſcit. ⁊ partē eius cū infidelibus ponet. Itē diuiti petēti ſibi longā vitā fuit dictū Stulte hac nocte demones repetēt aiam tuā a te: et ea que aceruaſti cui⁹ erūt. Scd̄a cauſa eſt: q꞉ morās i pctō ſemꝑ accumulat pctm̄ pctō. ⁊ ꝑ ꝯſequēs penā pene. vn̄ apl̄s ad Ro. ij. c. An ignoras q̄m benignitas dei ad pe niſtentiã te adduxit: ſm aũt duritiã tuã ⁊ impenitẽs cor theſauriſas tibi iram dei in die tribulationis ⁊ reuelatōnis iuſti iudicis dei q̄ reddet vnicuiq; ſm opera ſua. Et Oſee.iiij.c.dr̄. Maledictũ mendaciũ/furtũ/ ⁊ homicidũ inundauerũt. ⁊ ſanguis ſanguinẽ tetigit.i.pctm̄ adducit aliud pctm̄.vñ Greg. Peccatũ qđ ꝑ pniam nō diluitur: mox pōdere ſuo ad aliud trahit. Tertia cã eſt:q: quanto maiorẽ morẽ fecerit q̄s in pctō: tãtō magis elōgabitur a deo.⁊ ꝑ ꝯſequẽs tãto difficilior erit ꝯuerſio. Iuxta id qđ cōiter dr̄ in Ouidio de remedio amoris. Ne te vẽturas differ in horas. Qui nō eſt hodie: cras minus aptus erit ⁊ Ouid. Principijs obſta ſero medicina parat. Cũ mala ꝑ lōgas cōualuere moras. ⁊ pſalmiſta.lxxij. Ecce q̄ elōgant ſe a te peribũt. Quarta cauſa eſt:q: in magna ⁊ anguſta egritudine vix pōt aliq̄s bene penitere ſeu etiam de pctis cogitare.vñ Hiero. Cũ egritudine opprimeris vix potes aliud cogitare q̄ qđ ſentis.⁊ illic rapit̄ intẽtio mẽtis vbi eſt vis doloris.multa enī(vt ait Aug.)tũc incurrũt impedimẽta. Nã morb⁹ viget/pena tenet/filij/vxor/mũdus ⁊ quos illicite dilexit: eũ ad ſe vocãt.de pe.di.vij.l.i. Tene ergo certũ ⁊ dimitte incertũ.i.pniam age.⁊ cōfitere dũ ſanus es.⁊ nō differas vſq; ad infirmitatem. iuxta cōſiliũ ſapiẽtis dicẽtis. Viuus ⁊ ſanus ꝯfiteberis. Quinta cã eſt.q: niſi pctōr in vita ſua audierit dñm clamantẽ q̄ confiteat̄ ⁊ faciat pniam clamabit poſtea ipſe ad dñm ⁊ non exaudietur. Exẽplum de diuite epulone qui in inferno ſepultus eſt: qui etiam ꝓ vna gutta aque nō eſt exauditus. ꝓpter qđ nō eſt differẽda vel tardãda confeſſio: ſed eſt multũ congruũ ⁊ vtile ſtatim confiteri. Ricardus autẽ in quarto ſuo ſuper ſen. loquens de hac materia dicit ꝙ aliter ſentiendū eſt in iſto caſu de religioſo ⁊ aliter de laico. Nā religioſus cū totuꝫ tp̄s vite ſue ſit ſibi tp̄s pnīe habita copia ſacerdotis ydonei ſi peccauerit mortaliter credo ꝙ ſtati ſine mora tenet̄ ꝯfiteri. Et intelligit̄ ſine mora ſicut tecta rō ordinabit. Laicus vero rōnabiliter pōt expectare tp̄s .xl. qḋ eſt tp̄s pnīe. vñ cuꝫ illud tp̄s ſit magis laicis oportunū ad cōfitēdū ⁊ ſatiſfaciendū ſi expectāt illḋ rōnabiliter audeo iudicare ꝙ nō peccāt dūtamē ꝓponāt firmiter cōfiteri tūc tēporis. De clericis aūt nō audeo iudicare. cōſiliū autē ſanum do ꝙ oēs qui cadūt ꝑ pctm̄ mortale cōfiteātur ſtatim cū poſſunt. nō enim videt̄ vere cōtrit⁹ qui tādiu vuln⁹ pcti portat occultū. Verba ſunt ricardi. Quicqd ſit de iſta materia. credo ꝙ in caſibus quos ponit ſcūs tho. de neceſſitate tenet̄ quilꝫ ſtati habita oportunitate confiteri. Credo etiā ꝙ conſilium ricardi ſanum eſt ⁊ ſalubre. ⁊ dꝫ exequi cum diligentia ⁊ virtute.

¶ Ca. iiij. cui eſt facienda confeſſio.

Voniā ille cui ē facienda confeſſio ſacramētalis opꝫ ꝙ habeat claues: vidēdū eſt primo de clauibus Pro quo notādū ꝙ hoc nomē clauis tranſlatū eſt a corporalibus ad ſpūalia. Clauis enim in corporalibus ē inſtrumentū ad remouendū aliqḋ obſtaculū qḋ ipediebat ne poſſet bene haberi aditus ad domū. ſic etiā i ſpiritualibus illud quod remouet pctm̄ mortale qḋ eſt obſtaculū ad ingrediendū regnū celeſte vocatur clauis. et iſta clauis ē triplex. Nā quedā eſt auctoritas ⁊ iſtā hꝫ ſolus deus. De qua claue loquebātur iudei dū dicebant. Quis pōt dimittere pctā niſi ſolus deus: quaſi dicerēt nullus. ⁊ hoc verum eſt auctoritatiue Alia eſt clauis ex ſolus hȝ xp̄s nō hō. Et de hac claue loquit̄ Iſayas in perſona dei de xp̄o dicēs. Dabo clauē dauid ſup̄ humerum eius. Et dr̄ xp̄s hō habere clauē excellētie inquātū per paſſionē ſuā ipſe ſatiſfecit ꝓ pctīs nr̄is. ⁊ nō ſolū ꝓ noſtris: ſed ꝓ pctīs toti⁹ mūdi vt dicit btūs Johā. ⁊ hoc ē verū quātū ad efficaciā ⁊ ſufficiētiā. Uel dr̄ hō xp̄s habere clauē excellētie inquātū effectū ſacramētoꝝ pōt dare ſine ſacramentis. Tertia eſt clauis miniſterij: ⁊ iſtā clauē habēt ſacerdotes. ⁊ datur eis in collatōe ordis ſacerdotalis. Et de iſta dictum fuit btō petro. Tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ de tali claue loquitur hic. ¶ Sciēdū ergo ꝙ duplex eſt clauis miniſterij. Una eſt ſcientia diſcernendi: alia ē ptās ſoluēdi atqȝ ligādi. De ſcientia autem diſcernendi quomō eſt clauis ⁊ quō non: ⁊ ſi eſt alia clauis ſm̄ rem a poteſtate ligandi ⁊ ſoluendi eſt magna diuerſitas inter doctores theologos. ideo nunc nihil dico de iſta materia: preſertim cū ~~papa~~ dn̄s Johānes quodāmodo loquēs in quadā ſua extrauagāti que incipit. Quia quorūdā. faciat mētionē de iſta diuerſitate doctorū ⁊ nihil ſuper hoc determinet. vn̄ ex quo reliquit indeterminatū temerariū eſſet aliq̄d diffinire. Iſtud tn̄ firmiter eſt tenēdū ꝙ iſte claues dātur cuilibet ſacerdoti in ſua ordinatione. Sȝ nō poſſunt exire in actum donec ſacerdos habeat materiā in qua ligat. ⁊ hoc vel per commiſſionē cure aiarū ſicut habēt archiep̄i ⁊ oēs habētes curā aiarū. vel ꝑ priuilegiū ſicut habēt frēs p̄dicatores ⁊ minores vel alij qui ex priuilegijs dn̄i ~~pape~~ vel epiſcoporum poſſunt predicare ⁊ ꝯfeſſiones audire. Ex his ergo patet cui eſt facienda confeſſio ſacramentalis: ⁊ dico confeſſio ſacramentalis ad excludendum cōfeſſioneȝ cō ſiliatiuā ſiue directiuā: qn̄ ſcꝫ pctōr ꝯfitet̄ alicui pctā ſua nō vt eū abſoluat: ſed vt eū ſuꝑ illo cōſulat ⁊ ille eū dirigat: q̄ talis pōt fieri cuicūqꝫ hoī qui eū pōt iuuare vel cōſulere orando vel inſtruēdo. ſed loquendo de cōfeſſione ſacramētali que fit ꝓpter abſolutionē dico ꝙ ex predictis due patēt ꝯcluſiones. Prima eſt ꝙ cōfeſſio ſacramētalis eſt facienda ſacerdoti ⁊ nō alij. i. nō pōt fieri nec dꝫ niſi habenti claues. ⁊ iſte eſt ſolus ſacerdos. cuius rō eſt: q: abſolutio fit virtute clauiū ita ꝙ nullus pōt abſoluere in foro penitētie niſi habeat claues: cū claues ordinent̄ ad abſolutōem. Iſtud tn̄ melius dicet̄ infra qn̄ agetur de ptāte clauiū. ſed nullus hꝫ claues niſi ſacerdos: cū claues dent̄ in collatōe ordinis ſacerdotalis. ergo confeſſio ſacramētalis nō pōt nec dꝫ fieri niſi ſoli ſacerdoti. Et ita dicit Aug. ⁊ ponit̄ de pe. di. vi. Qui vult confiteri pctā ſua vt inueniat grām: querat ſacerdotē. Scḋa ꝯcluſio eſt ꝙ ꝯfeſſio faciēda eſt ꝓprio ſacerdoti. lꝫ eni vt dictū eſt oēs ſacerdotes habeāt claues: nō tn̄ habent materiā. i. parrochianos in quā poſſint exercere vſū clauiū ſed ſolū illi ꝗbus cōmiſſa eſt regulariter cura aiaꝝ. regulariter ꝗ hꝫ vſum poteſtatis reſpectu illoꝝ ſcꝫ hoim quorū cura eſt eis cōmiſſa. Et ideo ſolū talibꝰ eſt ꝯfeſſio facienda: ⁊ tales ſunt ꝓprij ſacerdotes. ergo ꝓprijs ſacerdotibus eſt facienda ꝯfeſſio. Sed poſſet aliꝗs dicere ꝗs eſt ꝓprius ſacerdos? Aliqui dicūt ꝙ ꝓprius ſacerdos ē parrochialis ſacerdos ꝗ hꝫ miniſtrare ſacramēta eccleſiaſtica: ⁊ ꝙ iſti faciēda eſt ꝯfeſſio. Et videt̄ dictū iſtoꝝ fūdari in rōne iſta. Illi dꝫ fieri ꝯfeſſio. ꝗ hꝫ miniſtrare ſacramentū euchariſtie. ad hoc eni eſt datū preceptum de confitendo in quadrageſima: vt fideles digne accederēt ad ſacramentū euchariſtie in paſcha. Cū ergo ſacerdos parrochialis ſit obligatus ex officio ſuo miniſtrare parrochianis ſuis ſacr̄m euchariſtie. ideo oēs parrochiani ſui de neceſſitate ad minus in .xl. vel paſcha tenent̄ ei cōfiteri. Et ita videt̄ intentio illius decretalis. Ōis vtriuſqȝ ſexus. Et illius de pe. di. vi. Patuit etiā videri de intentione ſacre ſcripture in veteri teſtamēto. vt dicitur ꝓuer. xxvij. Diligēter agnoſce vultū pecoris tui. ſm glo. vult⁹ pecoris eſt ꝯſciētia illius qui nō pōt agnoſci niſi ꝑ ꝯfeſſionē. ergo opȝ ꝙ ille qui hȝ curā aiaꝝ cognoſcat confeſſionē. qđ nō pōt fieri niſi audiat eā. Hoc idē videt̄ dicere ſcriptura in nouo teſtamēto. ad hebre. c. fi. Serui obedite ꝑ oia prepoſitis vr̄is. Ip̄i eni ꝑuigilāt quaſi reddant rōnem ꝓ aiabus vr̄is. Si ergo ille q̄ hȝ curā tenet̄ reddere rōnem ꝓ aia ſubditi. videt̄ neceſſario ꝙ ſciat ſtatū ip̄ius aie ſubditi qđ nō pōt fieri niſi audiat cōfeſſionē illius. quare oportet ꝙ q̄libet ſubditus ꝯfiteat̄ curato ſuo. Alij diſtinguūt de ꝓprio: ⁊ dicūt ꝙ ꝓpriū duobus modis dr̄. vno mō dr̄ ꝓpriū ſm qđ diſtinguit̄ ꝯtra alienū. Alio modo dr̄ ꝓpriū ſm qđ diſtinguit̄ ꝯtra cōe. modo dicunt iſti ꝙ q̄libet tenet̄ ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti ſm qđ ꝓprium opponit̄ alieno. nō aūt ſm qđ opponit̄ cōmuni. Nā conſtat ⁊ certū eſt ꝙ ſi aliquis ꝯfeſſus eēt pctā ſua dn̄o pape. archiep̄o vel ep̄o ſuo fatuū eēt dicere ⁊ temerariū ꝙ tenet̄ illa eadē pctā cōfiteri ſuo parrochiali curato. cum ergo iſti q̄ predicāt ex ꝑuilegio ⁊ audiūt ꝯfeſſiones ſūt vicarij dn̄i pape ⁊ ep̄oꝝ. ideo ꝯfeſſi eis tenent̄ iterū confiteri ſuo ſacerdoti parrochiali. cū tales ſint quaſi penitentiarij particulares. Et ideo ſicut cōfeſſi penitētiarijs dn̄i pape vel ep̄oꝝ nō tenētur iterum ꝯfiteri curatis ſuis: ita nec cōfeſſi illis. Et ita hodie determinatū eſt ꝑ dñm Johannē papā. xxij. ī quadā decretali ſiue extrauagāti ſua que incipit. Uas electōis. Jſtud etiā videt᷑ de intentōne illius decretalis bonifaciane. Suꝑ cathedrā que ponit᷑ extra de ſepulturis. ⁊ de pe. ⁊ re. in ꝯſtitutōibus dñi clemētis. c. Dudū a bone. vbi dr̄ ꝙ fratres ꝑ̄dicatores ⁊ minoꝛes tm̄ habēt de ptāte in cōfeſſionib⁹ audiēdū: quātū parrochiales ſacerdotes de iure noſcunt᷑ hr̄e. Sed confeſſi parrochialib⁹ ſacerdotibus nō tenent᷑ iterū ꝯfiteri. ergo nec ꝯfeſſi illis. Et ſm̄ iſtam viā illa decretalis. Oīs vtriuſqꝫ ſexus. loquit᷑ de ſacerdote ꝓprio ꝓut ꝓpriū diſtinguit᷑ cōtra alienū. nō aūt prout diſtinguit᷑ cōtra cōe: ⁊ eſt ſenſus ꝙ ꝯfiteat᷑ ꝓprio ſacerdoti. i. nō alieno. Quicqd̄ ſit de hoc: tñ ſi illi q̇ audiunt cōfeſſiones ex priuilegio dñi pape inducerēt ſibi cōfitētes ad cōfitendū ſemel in anno ſuis curatis: bene facerēt. ⁊ ad hoc inducit᷑ iſta decre. dñi Benedicti. xi. q̇ fuit de oꝛdine pꝛedicatoꝝ que incipit. Jnter cūctas. Et tenētur ad hoc. qꝛ lꝫ illa decre. ſit reuocata inquātū cōtrariat᷑ decre. bonifaciane que incipit. Suꝑ cathedrā. non tñ q̄tū ad ea que cōtinet eq̄tas ⁊ rōnis eſt reuocata. Sed nunqd ſacerdos parrochialis poteſt abſoluere parrochianū de oī pctō? Dicendum ꝙ Ray. in ſūma ſua ponit quinqꝫ caſus de quibus ſacerdos parrochialis nō pōt ſe intromittere niſi ſpecialiter fuerit ſibi cōmiſſum. Primus eſt qñ eſt ſolēnis penitentia peccatoꝝ iniūgenda. Scd̄s eſt qñ peccato ānexa eſt excōicatio. Tertius eſt qñcunqꝫ ⁊ vbicūqꝫ inuenit irregularitatē contrariā. Quartus eſt de incēdiariis. Jſtis autē quattuoꝛ caſibus addit Hoſtiē. alios tres caſus: ita ꝙ ſic ſunt ſeptē. Unde quintus caſus eſt de publico pctōꝝ ſicut de publico blaſphemio. Sextus eſt de falſarijs lraꝝ dn̄i pape. Septimus eſt ſi ſit ꝯſuetudo in ep̄atu ꝙ aliqua certa crimina ad ep̄atum reſeruētur. ſicut obtinet cōſuetudo in plerisqꝫ locis ⁊ epiſcopatibꝰ de homicidio ſacrilegio. ſortilegio. falſario. ⁊ de violatoribus imunitatibꝰ eccleſie: ſodomitis. inceſtuoſus. piuris. ⁊ alijs enormibus criminibꝰ: que ep̄i ſibi retinēt ſ̄m qd̄ eis expediens videt de qbus certa regula dari nō pōt: ſed vnuſqſqꝫ curatus habeat ſinodale ſuū cū quo ſe dirigat in iſta materia dn̄s Guil. du. in reptorio ſuo dicit. ꝙ ponere tot caſus nō eſt niſi auferre curatis ptātem ſuā. cum poſſint oīa de iure que nō ſunt eis ꝓhibita expſſe hoc ꝓbat. ca. Nup. de ſen. excō. ante finē. Notandū ꝙ Ray. in ſumma ſua ponit ſex caſus in qbus vnus ſacerdos parrochialis pōt abſoluere ⁊ audire ꝯfeſſiones ſubditoꝝ alteriꝰ ſacerdotis. Pꝛimꝰ eſt qn̄ ille extraneꝰ delinquit in parrochia ſua. Secd̄s ſi mutauit domiciliū: ſicut eſt de ſcolaribꝰ ſtudētibus pariſius vel alibi. Tertius ſi ſit vagabūdus: ſicut ſunt iſti paupes vagabūdi p mundū. Quartꝰ qn̄ aliquis hꝫ ſacerdotē imperitū vel maliciosum ⁊ oīno inſufficientē: ⁊ vult ire ad magis peritū ⁊ ſufficientē q ibi cōſulat: pōt ire ad eū petita tn̄ prius ⁊ obtenta licētia a ꝓprio rectore vel ſacerdote: ⁊ ſacerdos tenet eā ſibi dare. Quintus caſus eſt ſi aliquis volēs facere longū iter: vt pote ire ad ſctm̄ Jacobū. vel aliā quācunqꝫ peregrinatōnē ſiue locū petita licētia a curato ſuo ꝙ poſſit in itinere cōfiteri: ⁊ qꝛ tūc qlibet q pōt audire ꝯfeſſiones poterit eiꝰ cōfeſſionē audire. Sextus caſus eſt qn̄ pctōꝛ eſt in articulo neceſſitatis: qꝛ in iſto caſu poterit cuilibet confiteri. In alijs aūt caſibus pꝛefatis nō pōt cōfiteri niſi potenti audire ꝯfeſſiones vel ex cõmiſſione vel ex priuilegio Sʒ ꝗd fiet de militibꝰ ⁊ nobilibꝰ ſiue quibuſcunqꝫ alijs ꝗ hñt domicilia diuerſa in diuerſis parrochijs. Et ꝑ vnã ꝑtem anni morant̃ in vno domicilio: ⁊ ꝑ aliã in alio. cui confitebituriſti? ¶ Dicẽdũ ꝙ tales ꝯfiteri debẽt illi curato in cuius parrochia habẽt principale domiciliũ. vel in cuiꝰ ꝑrochia morãtur ꝑ maiorẽ partẽ anni. Sed pone hec eſt vna mulier fragilis ⁊ ad pctm̃ ꝓna: ⁊ timet de curato qui eſt leuis ⁊ lubricus ꝙ ſi cõfiteat̃ ei ne ſollicitet eã de peccato/ vel ꝙ reuelet eiꝰ cõfeſſionẽ: nũqd iſta ꝯfitebitur ei? Dico ꝙ ſi timeat̃ veriſimilit̃ vel ꝓbabiliter de iſtis/ vł de aliquo iſtoꝝ dʒ petere licẽtiã curato ſuo/ ꝙ cõfiteat̃ alij: vel ſi põt hr̃e copiã ſuperioris/ ſicut epĩ/ vel penitentiarij vel alicuiꝰ religioſi hñtis ptãtẽ audiẽdi cõfeſſiones ⁊ cõfiteat̃ ei. Sed ꝗd ſi forte iſta nõ põt hr̃e copiã alicuiꝰ iſtorũ/ ⁊ curatus ẽ ita malicioſus ꝙ nõ vult ſibi dare licẽtiã cõfitendi alteri: quid faciet iſta ꝑſona? dico ꝙ ſi timet de ſollicitudine cõmẽdet ſe deo orãdo ꝙ eã eripiat a tẽtatione ⁊ donet ſibi virtutẽ ⁊ cõſtantiam reſiſtendi ⁊ cõfiteatur in loco publico: ⁊ deus qui (teſte apoſtolo) neminem tẽtare ꝑmittit vltra id quod põt: faciet cũ tentatione ꝓuentũ ⁊ adiuuabit eã: ⁊ ſic nõ cõmouebit̃. Jn caſu auteʒ ꝙ timeret de reuelatione cõfeſſionis: credo ꝙ ſi timor eſſet iuſtus ⁊ rõnabilis: nõ leuis vel fatuus ꝙ ſine licentia ſua ſi ipſe eã negaret: tutius concedit ſibi. ſ. alteri habenti ptãtem audiendi confeſſiones poſſit cõfiteri: ita tamẽ ꝙ ſit in propoſito ꝙ ſi haberet curatum ſufficientẽ cõfiteretur ei. Sicut eſt ille qui contrahit ſponſalia vel matrimoniũ apponẽdo cõditionẽ inhoneſtã contra ſubſtantiam mr̃imonij priuat̃ iure matrimonij. vt dr̃. xxij. q. iiij. Jn te tera.xxxij.q.ij.aliq̄n ſolet queri.extra de cōdi.apo.ca.ſij. de ſpon.c.ſi. Ita ſacerdos nō ſeruās ea que ſūt de ſubſtātia cōfeſſionis imo faciēs cōtra ea ē priuat⁹ iure qđ habebat in audiēdo cōfeſſiones. Cū ergo tenere ſecretum ſit de ſubſtantia cōfeſſionis quātū eſt ex ꝑte ꝯfitentis et cōfeſſoris ſacerdos reuelat⁹ cōfeſſionē ē priuat⁹ iure qđ hēat ī audiēdo cōfeſſiones. Et iō ſi timeat iuſte ⁊ rōnabiliter ꝙ iſte curatus reuelabit cōfeſſionē: null⁹ tenetur ꝯfiteri ſibi. Ueꝝ ē ꝙ iſta rō nō cōcludit niſi ꝯtra eū q̄ iaꝫ reuelauit cōfeſſionē: ⁊ nō cōtra eū q̄ reuelaturus eſt. ſed hoc facit ſequēs rō. ſm enī btm̄ Ber. qđ ꝓ caritate iſtitutū eſt: ꝯtra caritatē militare nō dꝫ. ſꝫ ꝯfeſſio ē inſtituta ꝓ caritate qua quilꝫ tenet̄ ſe diligere ad honorē dei euꝫ glorificādo ⁊ ſe humiliando: ⁊ cū ſibi recōſiliando: ergo nō tenet̄ militare cōtra caritatē eū ꝓdēdo ⁊ diffamādo qđ fieret ſi hō teneret̄ confiteri illi de quo iuſte ⁊ rōnabiliter timeret ſeu p̄ſumeret̄ ꝙ reuelaret ꝯfeſſionē. Unde Aug. ad quēdā eū hortando ad ꝯfeſſionē ⁊ p̄niam dicit Non dico tibi vt prodas: ſed ſi aliquis ſcienter confiteretur alicui qui confeſſionem reuelaret proderet ſe: ergo non debet ſibi confiteri: ſed pone proprius ſacerdos ē hereticus: vel ſciſmaticus: vel notorie ſymoniacus: vel excōmunicatus nunquid dꝫ ſibi confiteri? Dico ſine preiudicio ꝙ non. Et ratio generalis quantū ad omnes talis eſt: Cum enim participare cum excōicato in ſacramentis ſit peccatū mortale ⁊ omnes tales ſint excommunicati de iure ⁊ confeſſio ſacramentalis ſit ſacramentum quicūq; talibus confiteret̄ peccaret mortaliter. Sꝫ quātum ad hereticum eſt ſpecialis ratio. quia hereticus de facili poneret confitentem ſibi in errorem. vel duceret in deſpationē. ſicut fecerūt phariſei iude qui ꝯfeſſus ē eis dicens. Peccaui tradēs ſanguinē iuſtū. Et ipſi loco boni cōſilij dixerūt ei. Quid ad nos. Tu videris. Alterius pone dr̄ enī cōmuniter ⁊ verū eſt vt declarabitur īfra ꝙ nullus dꝫ diffamare vel accuſare aliū in cōfeſſione. Sed pōt contingere ꝙ ſi aliquis confiteat̄ curato ſuo oportebit ꝙ diffamet aliū ſicut ponatur ꝙ aliquis peccauerit cū matre ſua que bene nota eſt curatoꝛ vel cū filia ⁊ vxore q̄s etiā curatus bene nouit opꝫ enī ꝙ talis exprimat nomē ⁊ perſonā in cōfeſſione dicēdo. habui talē rē cum matre vel filia: vel cū ſoꝛoꝛe ⁊ ſic cū iſte vt dictū eſt ſūt note curato remanebūt diffamate apud eū? Dicēdū ꝙ ille dꝫ cōfiteri ſi habeat opoꝛtunitatē alii q̄ nō hēat notitiaꝫ pſonaꝝ. vnde talis dꝫ ire ad curatū exponēdo ⁊ dicendo ſibi. Dn̄e habeo caſum quē nō debeo cōfiteri vobis: non quin vos ſcitis ſufficiens. ſed caſua eſt talis ꝙ non debeo dicere vobis idō peto licētiā cōfiteri alteri. ⁊ ſacerdos tenet̄ eam dare ſibi. ⁊ ea habita tenet̄ querere cōfeſſoreꝫ ydoneū qui nullā notitiā habeat de perſona cū q̄ peccauit ipſe. Et cōſulo ſacerdotibus curatis ꝙ ſint faciles ad tales licētias cōcedendas. q꞉ ex hoc ꝓuenit duplex bonū: vnū ꝙ ipſi exonerātur aliud. q꞉ pctōres meliꝰ ⁊ aptiꝰ ⁊ ſecurius cōfitentur. Sed nūquid mulier que peccauit cū curato ſuo dꝫ illi cōfiteri? Dico ꝙ cum verecundia ſit magna pars ſatiſfactōis: ⁊ hō nō tm̄ verecūdaret̄ de illo qui eſt cōſcius ſceleris q̄tū de vno alio: mulier iſta nō dꝫ iſti cōfiteri: nec ipſe dꝫ eā audire imo dꝫ ei dicere vade ad aliū. tn̄ ſi cōfiteret̄ ei ⁊ ipſe abſolueret eā eſſet abſoluta. Sacerdos aūt curatus cui cōfitebit̄? Dico ꝙ quādo ſibi cōmittit curā aīaꝝ ab ep̄o ſi ipſe peteret licētiā vt poſſet ſibi eligere ꝯfeſſorē vel in cōmiſſione cure diceret ei ep̄s. Nec ex hoc ꝙ hēs curā alioꝝ detrimentū aīe tue patiaris cōcedim⁹ tibi ꝙ poſſis tibi eligere cōfeſſorem idoneū qui te abſoluere valeat: eē̄t multū ſecurū tenetur tn̄ cōiter ꝙ in cōmiſſione cure det eis licētia īplicite alias cōmiſſio cure eē̄t eis multū nociua. Sed nūquid ex hoc pñt ꝯfiteri ſimplicibus ſacerdotib⁹ qui nō habēt auctoritatē: vel ptātē audiendi ꝯfeſſiones? Dico ꝙ nō de rigore iuris. cuius ē duplex rō. vna qꝛ iſte nō eſt mod⁹ dādi iuriſditionē illi qui alias nō hꝫ. Alia eſt. qꝛ licꝫ curati ſint licentiati ꝙ pñt cōfiteri: tn̄ iſti nō ſūt licentiati ꝙ poſſint eos audire. tn̄ credo ꝙ ex quo ep̄i ſciūt ꝙ curati cōfitent iſtis: ⁊ ipſi abſoluūt eos ⁊ nō ꝓhibēt: imo diſſimulant: videtur eis tacite dare ptātē audiendi ⁊ abſoluēdi eos. ſ. ſacerdotes curatos. Notādū inſuꝑ ꝙ ſi aliqͥs ſit in piculo mortis: ⁊ nō poſſit hr̄e copiā ſacerdotis pōt ⁊ debet ꝯfiteri laico fideli: ⁊ nō excōīcato: vt hētur de pe. di. i. c. Qui penitet. de ꝯſe. di. iiij. Sanctū. ⁊ Aug. dicit. Tanta eſt vis ꝯfeſſionis: vt ſi imīneat articulus mortis ⁊ deeſt ſacerdos: ꝯfiteat̄ ꝓximo. ita tn̄ ꝙ talis confeſſio non eſt ſacramētū: cū deſit ibi illud quod eſt formale in ſacramento. ſ. ptās clauiū. Ratione tn̄ bone voluntatis quam ꝓtendit in verecundia quā habet confitendo: abſoluitur a deo. ⁊ ille qui audit eius confeſſionē tenetur orare pro eo dicendo. Miſereatur tui. c. ſi ſciat vel Pater noſter. ita tamen ꝙ ſi euadat periculum tenetur iterum confiteri illi qui eum poteſt abſoluere.

¶ Ca. v. de quibus debet fieri confeſſio.

Expedito quaſi ſuperficialiter cui facienda ē ꝯfeſſio. Reſtat videre de quib⁹ dꝫ fieri. Et eſt ſciēduꝫ ꝙ dꝫ fieri de pc̄tis. ita d᷑ in psal. Dixi ꝯfitebor aduersuꝫ me iniusticiā meā dn̄o. Iniusticiā dicit ⁊ nō iusticiā. Et, ī canonica bti Jaco. Confitemini alterutrū pctā vr̄a non bona vel virtutes sicut faciebat phariseus dicens. Gratias ago tibi dn̄e. q: non sū vt ceteri hoīes: fornicatores adulteri velut etiam hic publicanꝰ. Jeiuno bis in sabbato/decimas do de oībus que possideo. Dꝫ ergo cōfessio eē de pctis. Pro quo notādū ꝙ pctōꝝ quedā sūt venialia. quedā mortalia. quātū aūt ad pctā venialia loquēdo simplr̄ non sūt ꝯfitēda de necessitate. cū enī de natura sua sint venialia qꝺ etiā ipm̄ verbū iportat pn̄t etiā ꝑ sene consequ veniā: siue habēdo pniām iteriorē siue cōtritionē in gn̄ali de ipsis. siue ꝑ exteriorē pniam assūptam. siue ꝑ ꝑcussionē pectoris ⁊ similia. Vn̄ notādū ꝙ peccata venialia multis modis remittūt: etiā absqꝫ ꝯfessione sacramētali. Uno mō ꝑ ꝯfessionē gn̄alē que fit in prima ⁊ in cōpletorio: ⁊ in principio misse. Alio mō ꝑ bn̄dictionē epālē. Et idē credo nō tn̄ assero de bn̄dictiōe sacerdotis que fit i fine misse. Alio mō ꝑ aspsionē aque bn̄dicte de ꝯse. di. i. ij. Aquā sale aspsā bn̄diximꝰ vt cūcti ea aspsi bn̄dicant ⁊ scificēt. Alio mō ꝑ ꝑcussionē pectoris. Alio mō qn̄ qs dicit deuote orationē dn̄icam. s. Pr̄ nr̄. ⁊c̄. Et hoc virtute istiꝰ verbi dimitte nobis debita nr̄a. ⁊c̄. Alio mō vt dicūt aliq ꝑ igressū eccl'ie ꝯsecrate. qꝺ itelligo qn̄ igredit cā orationis. Alio mō ꝑ elemosine largitionem. vn̄ in dani. iiij. c. Pctā tua elemosinis redime de pe. di. i. Medicinā. Et credo ꝙ ꝑ quodlꝫ opꝰ bonū deleant in. c. ꝑallegato. Alio modo ꝑ deuotam susceptionē alicuiꝰ sacramēti potissime eucharistie. de conse. di. ij. Cum omne crimen. Intelligas tn̄ qn̄ dico sic vel sic pctā venialia di mitti q̄ñ.ſ.perſona nō hꝫ niſi venialia q: ſi haberet mortalia:nūꝙ ſibi dimitterent venialia quouſqꝫ mortalia eſſent remiſſa. Quis aūt venialia quãtū eſt de natura ſui nō ſint de neceſſitate cōfitenda.tñ eſt multū cōgruū maxime viris ꝑfectis ſicut ſūt ꝑlati ꝛ religioſi ꝙ cōfiteātur ea q: ꝑ illa eoꝝ multū minuitur virtute clauiū. Notandum tamen ꝙ in aliquo caſu contigit ꝙ homo tenetur confiteri peccatum veniale.ꝛ hoc propter dubium:ſcilicet quando homo dubitat probabiliter de aliquo peccato vtrū ſit mortale vel veniale.quia ſi non peniteat ſicut de mortali:diſcrimini ſe exponit.ideo debet confiteri ſicut iacet in conſcientia ſua.ꝛ iudicio ſacerdotis relinquitur vtrū ſit mortale vel veniale. Et conſulo ſacerdoti q̄d non ſit nimis pronus ad iudicandū peccata eē mortalia ſed poteſt dicere magnum eē peccatū/ꝛ inducere hominē ad penitentiam. Tenetur etiā homo confiteri peccatū veniale propter eccleſiaſticū ſtatutū:quādo ſcꝫ nō habet remorſuꝫ conſciētie de aliquo pctō mortali.q: cū ex ſtatuto eccl'ie teneať quilꝫ cōfiteri in quadrageſima talis teneť cōfiteri ꝛ cū nō habeat pctā mortalia que cōfiteať oportet ꝙ cōfiteať pctā ſua venialia.dicūt tamē aliqui ꝙ ſufficit ꝙ preſentet ſe ſacerdoti dicens. Domie nō habeo cōſcientiā de aliquo peccato mortali.tamē preſēto me vobis vt videatis cōſciētiā meā. Tenēdū ē igitur ꝙ non neceſſariū eſt confiteri pctā venialia ſm ꝙ talia ſunt:tñ multū vtile eſt ꝛ expediēs.nec teneť quis ad cōfitendū ea niſi de bono ꝛ equo niſi in duobus caſib⁹ q: ſcꝫ vel ligatur a propria ꝯſciētia ſcꝫ quādo dubitat vtrū ſit mortale vel veniale.vel ex conſtitutione eccleſiaſtica ſcꝫ quando nō habet mortalia que ꝯfiteať. Quantū aūt ad pctā moꝛtalia dico ꝙ oīa tam manifeſta ꝙ̄ occulta tenet̄ ꝗlibet diſtincte ⁊ ſigillatī ꝯfiteri. ⁊ ſi exciderit a memoria ſua tenet̄ laboꝛare ꝙ̄tū pōt ꝙ recoꝛdet̄. ꝙ autē teneatur ꝯfiteri pctā moꝛtalia etiā manifeſta ſacerdoti patet. q꞉ ad hoc qͦd ſacerdos abſoluat pctōꝛē opoꝛtet ꝙ ſciat pctā:vt deus cuius locū tenet ⁊ cuius auctoꝛitate abſoluit. ſed nō pōt ſcire vt deus:niſi dicant̄ ei in cōfeſſione ergo quātūcunqꝫ pctm̄ ſit manifeſtū ꝯfeſſoꝛi pctōꝛ opꝫ ſibi dicere pctm̄ ſuū in ꝯfeſſione. vt ſicut in foꝛo iudiciali nō ſufficit ꝙ iudex ſciat cauſā vt priuata ꝑſona:imo opoꝛtet ꝙ ſciat cā vt iudex. ita in foꝛo penitētiali nō ſufficit ꝙ cōfeſſoꝛ ſciat pctm̄ vt hō:imo opꝫ ꝙ ſciat ipm̄ pctm̄ vt deꝰ. id eſt ꝙ in ꝯfeſſione ſibi dicat̄. Tenet̄ etiā ꝯfiteri pctā ꝙ̄tūcunqꝫ occulta. Cuius ratio eſt ſicutꝰ enī medicus coꝛpoꝛalis nō pōt dare remediū ſalubꝛe niſi cognoſcat infirmitatē. ita ꝯfeſſoꝛ ꝗ eſt medicus aīe nūꝙ̄ pōt imponere pn̄iam ſalutarē niſi cognoſcat pctm̄. non aūt pōt cognoſcere pctm̄ occultū niſi reuelet̄ ei in cōfeſſione. ergo opꝫ ꝙ pctm̄ ꝙ̄tūcunqꝫ occultū cōfiteat̄. Juſtū eſt enī vt pctōꝛ ꝗ nō erubuit peccare in ꝯſpectu dei cui nihil pōt occultari:nō erubeſcat ꝯfiteri hoī pctōꝛi. apparet ergo ꝙ pctā moꝛtalia quecunqꝫ ſint ſiue manifeſte ſiue occulta:oīa ⁊ ſingula diſtincte ⁊ ſigillati ſunt ꝯfitēda. Sed nunqd circūſtātie pctōꝝ ſunt ꝯfitēde. Dicendū ꝙ circūſtātie pctōrū que ſūt attēdēde in ꝯfeſſiōe ꝯtinent̄ ī hoc ꝟſu. Quis ꝗd/vbi/quos/quotiēs/cur/quō/qn̄. Quilibet attēdit aīe medicamina dādo. Quis querit vtrū pctōꝛ ſit maſculus vel femina. ſenex vel iuuenis. nobilis vel ignobilis. liber vel ſeruus. in dignitate vel officio ꝯſtitutus. aut p̄latꝰ ſane mētis vel inſanus. ſcius vel neſcius. ſolutus vel con ſugatus.clauſtralis.clericus vel laic⁹.cõſanguine⁹.affinis vel extraneus.xp̄ianus.hereticus.iudeus vel paganus ⁊c̄.Quid.i.vtrū cõmiſit adulteriū/fornicatõem/ſtuprū/homicidiū/ſacrilegiū ⁊ ſiſ̄a.Itē vtrū illud qḋ cõmimiſit ſit enorme mediocre vel paruū.Item vtrū illud ſit manifeſtū vel occultū/antiquū vel nouū ⁊ ſiſ̄a.Ubi.ſcilꝫ aut in ꝓphano loco vel ſacro.aut in domo dñi vel alibi.ſ.ꝑ quos mediatores aut nuncios.qꝛ oēs tales facti eſſe participes criminis ⁊ dānatõis ⁊ ip̄e reus ꝓ pc̄tis eoꝝ.Item ꝑ quos.i.cū q̄bus ⁊ ꝓ q̄bus.⁊ cõtra quos.Quotiēs ſcꝫ quotiēs cognouit adulterā vel fornicariā.⁊ vtrū vnā vel plures.quotiēs dicit verba iniurioſa vel ꝯtumelioſa ꝓximo.⁊ quotiēs iterauit iniurias ⁊ ſiſ̄a.vuln⁹ enī iteratū tardius ſanat̄.Cur.ſcꝫ quali tētatione vel occaſione hoc fecerit.⁊ vtrū preuenerit ip̄am tētationē vel occaſionē.vel fuit preuētus ab ea.Itē vtrū ſpōte vel coacte ⁊ qua coactione an cõditionali vel abſoluta.Itē vtrū cupiditate vel pauꝑtate:vtrū ludendo vel nocēdi aīo.Quomodo.i.de modo agēdi vel patiēdi.qḋ melius actu q̄ lectione vel locutione ſcitur.Quādo.ſcꝫ a tēpore ſacro puta diebus feſtiuis.xl.ieiunioꝝ.vel alijs diebus.Item an ante acceptā penitentiā aut poſt frangēdo ip̄am. Item ergo ſunt circūſtātie que in oī pc̄tō ſunt attēdēde. quaꝝ quedā reſpiciūt ꝑſonā ipſius pc̄tōris.aut ꝑſonam illius cui⁹ facta eſt iniquitas.⁊ ſic eſt quis.Quedam reſpiciūt pc̄m̄ ſuū:⁊ hoc quantū ad ſubſtantiā facti.⁊ ſic eſt quid vel quantū ad modū agendi.⁊ ſic eſt quō.vel quantū ad cauſam finalē.⁊ ſic eſt cur.vel quantū ad cauſam iniuriātem.⁊ ſic eſt ꝑ quos.vel quantū ad frequētiam actus.et ſic eſt quotiēs.quedā reſpiciunt tēpus:⁊ ſic eſt quando.

quedā reſpiciūt locū.⁊ ſic eſt vbi. Harū autē circunſtantiarū quedā mutant ſpeciem peccati: ſicut accipere rem alienā inuito dn̄o eſt pctm̄ furti. modo iſti pctō addatur iſta circūſtātia vbi: ſcȝ ꝙ accipiat de loco ſacro. nō mutatur ſpēs pcti: q: nō ſolū eſt furtū: imo ſacrilegiū. Similit̄ cognoſcere mulierē que nō eſt ꝓpria vxor eſt fornicatio addat̄ iſta circūſtantia: ſcȝ ꝙ iſta nō ſit coniugata ſua: iam eſt adulteriū. vel ꝙ ſit virgo: iam eſt ſtuprū. vel ꝙ ſit conſanguinea ſua: iā eſt inceſtus. vel addat̄ iſta circūſtantia quō. i. nō cognoſcat debito mō: iam mutat̄ ſpēs pcti. q: ē pctm̄ cōtra naturā. Similiter ebrietas de natura ſui non eſt pctm̄ mortale. addat̄ iſta circūſtantia quoties. i. ꝙ iā habeat in vſu ꝙ inebriet ſe: iā eſt pctm̄ mortale. Similiter ꝑcutere aliū furioſe eſt pctm̄. addat̄ iſta circūſtantia quis: ſcȝ ille ꝗ ꝑcutit ſit clericus: iam mutat̄ ſpēs pcti: q: iā eſt excōicatio. ⁊ ſic de alijs circūſtantijs. Quedā vero circūſtantie nō mutāt ſpeciē pcti: ſed aggrauāt pctm̄. verbi grā. Cognoſcere ſolutā nō ſuā eſt fornicatio. addat̄ circūſtantia iſta qn̄. i. ꝙ cognoſcat eā tpe ſacro: lȝ nō mutet̄ ſpēs pcti: tn̄ aggrauat̄ pctm̄. vel addat̄ iſta circunſtantia quō. i. publice ⁊ manifeſte: certe iā aggrauat̄ pctm̄. ⁊ ſic de alijs circunſtātijs. Quedā vero circūſtantie ſunt que alleuiāt pctm̄: ſicut ꝑcutere clericū eſt pctm̄. addat̄ iſta circunſtātia cur: ſcȝ ꝙ aliquis ꝑcutiat eū in ludo: iā minuitur pctm̄. Similiter accipere rē alienā pctm̄ eſt. addat̄ iſta circūſtātia qn̄. i. qn̄ aliq̄s accipiat eā tpe magne neceſſitatis: certe minuit̄ pctm̄. ⁊ ſic de alijs. Patet ergo ꝙ circunſtantiarꝫ quedā ſunt que mutāt ſpeciē pcti. quedā que aggrauāt: ſed nō mutāt. quedā que alleuiāt. mō de circūſtātijs mutātibꝰ ſpeciē pcti dicūt cōcorditer do/

ctores ꝙ ſunt de neceſſitate cōfitende. vñ nō ſufficit ꝙ in cōfeſſione dicere accepi rē alienā: immo ſi accepta fuerit de loco ſacro opꝫ ꝙ exprimat dicēdo accepi illud de eccleſia vl' de tali loco. nec etiā ſufficit dicere peccaui cum muliere: immo opꝫ exprimere ſi erat ꝯiugata / virgo / ꝯſanguinea vel religioſa. ⁊ ſic de alijs circūſtātijs. De circunſtātijs aūt aggrauātibꝰ ſed nō mutantibꝰ ſpeciē pcti eſt diuerſitas inter doctores. Nā quidā dicūt ꝙ ſunt de neceſſitate cōfitēde. alij aūt dicūt ꝙ non ſunt de neceſſitate niſi de ꝯgruo ⁊ vtili maxime viris ꝑfectis ⁊ intelligentibus. Et credo ꝙ ꝯfeſſores debēt interrogare de hmōi circūſtantijs ⁊ potiſſime apud ſimplices. de hoc tñ magis dicet infra. De circūſtātijs aūt alleuiātibus dicūt doctores ꝙ nō debēt ꝯfiteri niſi forte interroget ab eis. Ex p̄dictis ptꝫ quō tam pctā mortalia ꝙ̄ venialia ſunt ꝯfitenda. Que aūt ſunt pctā mortalia dicet infra qñ agetur de interrogatiōibus faciēdis in confeſſione. q: ſi hic ponerentur oporteret iterū ponere ibi.

¶ Ca. vi. qualis debet eſſe confeſſio.

D ſciendū qualis dꝫ eē confeſſio. notandū ꝙ Dauid ꝓpheta in ſcdo pſalmo penitēniali qui. xxx. in ordine eſt: ponit ſummarie ꝯditiones ꝯfeſſionis dicens Dixi confitebor aduerſū me iniuſticiā meam dño ⁊ tu remiſiſti impietatē pcī mei. vbi innuit ꝙ confeſſio debet eſſe premeditata cum dicit. dixi. i. in corde meo diſpoſui. Scdo dꝫ eē aperta non palliata: ideo dicit confitebor. i. non tacebo neqꝫ palliabo non excuſando neqꝫ defendendo me. Tertio dꝫ eſſe accuſatoria: ideo dicit aduerſū me id eſt contra. Quarto debet eſſe verecunda: ideo dicit iniuſticiam. id eſt peccatum de quo homo verecundatur.

Quīto dꝫ eē ꝓpꝛia iō dicit meā ⁊ nō alienā. Sexto dꝫ eſſe meritoꝛia. Vñ ā ſequit ⁊ tu remiſiſti ipietatē pctī mei. vt autē magis ꝑticulariter ꝓcedamꝰ: notādum ꝙ ad hoc ꝙ ꝯfeſſio ꝓficiat dꝫ habere. xvi. cōditiones que ī hiſ verſibus cōtinent Sit ſimplex humilis/ confeſſio pura/ fidelis. Atqꝫ frequens/ nuda/ diſcreta/ libens/ verecunda. Integra. ſecreta/ lachꝛymabilis accelerata. Foꝛtis ⁊ accuſans. ⁊ ſit parere parata. ¶ Pꝛima ergo cōditio ē qꝺ ſit ſimplex. Simplex eni dꝛ quaſi ſine plica. vñ ꝯfeſſio dꝫ eē ſine plica alicuius falſitatis ita ꝙ nō taceat veruꝫ nec admiſceat falſū etiā humilitatis cauſa. vñ Aug. Cū humilitatis cā mentiris ſi nō erras anteꝙ̄ mentiris, mentiendo peccatoꝛ efficieris. vnde pctōꝛ nō dꝫ celare qꝺ fecit nec dicere qꝺ nō fecit. ſꝫ ſimpliciter ⁊ plane dꝫ dicere omnia pctā ſua qꝛ vt dicit ſapiēs. Qui ābulat ſimplicit ambulat ꝯfidēter. ¶ Scḋa ꝯditio ꝙ ſit humilis. talis enim fuit ꝯfeſſio publicani. de quo ait xp̄s ī lu. ꝙ nō audebat oculos ad celū leuare. ſed ꝑcutiebat pectus ſuū dicens. Dñe ꝓpiciꝰ eſto mihi pctōri. ⁊ iō receſſit iuſtificatꝰ. Jō dicit btūs Petrus. Humiliamini ſub potenti manu dei vt vos exaltet in tp̄e viſitatōis. qꝛ vt dicit Job. Humileꝫ ſpm̄ ſuſcipiet glīa. ¶ Tertia cōditio eſt ꝙ ſit pura ⁊ nō fiat ꝓpter ypocriſim vel vanā gloꝛiā ſed fiat pure propter deū nec fiat timoꝛe ſeruili id eſt timoꝛe pene inferni ſed timoꝛe filiali .i. timoꝛe offenſe diuine maieſtatis ſicut dictū fuit ſupra de ꝯtritione. Fiat etiam ſine vlla fictione. qꝛ ꝯfeſſio talis eſſet cōfeſſio lupi. De qua fabuloſe narratur ꝙ ſemel cōfitebatur. ⁊ cōfeſſoꝛ dixit ei pacis ſigna facis. animū tñ tuū prauū reputo ⁊ fallacē vix ſolitā ꝑitā depones. ſolitus es rape. vix amicus eris ouibꝰ.

ꝗcquid dicas q̃ſi diceret.lꝫ pniam ⁊ cõtritionẽ p̃tendas exteri⁹ i facie:maliciã tñ retines i anio iteri⁹.i.in coꝛde.

¶ Quarta ꝯditio ꝙ ſit fidelis.ſ.vt tã cõfitẽs q̃ cõfeſſoꝛ ſint i fide catholica.⁊ fiat ſm doctrinã eccľie ⁊ nõ ſꝫ doctrinã hereticoꝝ ita ꝙ fiat ſub ſpe venie.nec ſit ſicut confeſſio iude ꝓditoꝛis q̄ poſtꝙ̃ fuit optime cõfeſſus dicẽs peccaui tradẽs ſanguinẽ iuſtũ:deſꝑauit de venia ⁊ abiẽs laqueo ſe ſuſpẽdit.ꝓbant iſta de pe.diſtin.vi.Qui vult.

¶ Quita ꝯditio ẽ ꝙ ſit frequẽs qḋ dupliciter itelligit. Uno mõ qui frequẽter ceciderit ꝑ pctm̃ moꝛtalẽ.frequẽter reſurgat ꝑ pniaꝫ.Et de hoc hẽtur de pe.di.iij.c.Reperiunt ⁊.c.Septies i die cadit iuſtus.⁊.c. Adhuc inſtãt ꝑfidi. Alio mõ vt eadẽ pctã frequẽter ꝯfiteant vnde Au.Quãto ꝯfitet quis pluribꝰ turpitudinẽ ſui criminis: tãto facili⁹ cõſequet veniã remiſſionis.de hoc tñ quõ q̄s tenet ad hoc dicet infra qñ aget de iteratõe confeſſionis. Sexta cõditio ꝙ ſit nuda.qꝛ nõ dꝫ cõfiteri ꝑ nũciũ nec ꝑ epiſtolã:ſꝫ viua voce:oꝛe ꝓpꝛio ⁊ p̃ſentialit̃ ſiue ꝑſonalit̃ vt qui ꝑ ſe peccauit.ꝑ ſe erubeſcat.Jtẽ nõ dꝫ ꝯfiteri verbis vel nominibꝰ crimina palliantis:ſed quodlꝫ peccatũ ſuo ꝓpꝛio nomine quãtũcunqꝫ turpe expꝛimat:honeſte tñ:⁊ omnes circũſtantie quãtũcũqꝫ turpes ⁊ abhominabiles expꝛimant.vt ſic tota ſanies apoſtematis expellatur.De circũſtantijs aũt qñ ſunt confitende habemus ſupꝛa.c.precedenti.Nota etiam ꝙ mutus poteſt ⁊ debet confiteri ꝑ ſigna.⁊ qui eſt alterius lingue ⁊ ydiematis. ita ꝙ ſi confeſſoꝛ non intelligat eum debet confiteri ꝑ interpꝛetẽ ⁊ interpꝛes tenet ſecrete tenere confeſſioneꝫ ſicut ſacerdos.Nota etiam ꝙ ſi aliquis ſcribat pctã ſua ĩ carta vt melius recoꝛdetur de eis ⁊ legat cartam coꝛam ſacerdote:bene facit. Septima cõditio ꝙ ſit diſcreta ſcʒ ꝙ diſtīcte ⁊ ſeparatim ꝯfiteatur pctã ſua nõ ꝯfuſe. iuxta illud pſal. Lauabo ꝑ ſingulas noctes lectũ meũ. lauabo inq̄ ꝑ ſingulas noctes .i. ꝑ ſingula pctã. lectũ meũ .i. conſcientiã meã. Itẽ vt eligat peritũ iudicẽ. vñ Augu. Sacerdotẽ quere q̄ te ſciat ligare ⁊ ſoluere. De hoc quere ſupra. c. Cui faciẽda. Octaua ꝯditio ꝙ ſit libens .i. voluntaria. vt non ſit ſicut cõfeſſor achor q̄ coactus ꝯfeſſus eſt lapidatus. ſed ſit ſicut confeſſio dextri latronis in cruce pẽdentis. lʒ eni debeat dolere ds ꝓpter pctã que cõmiſit: tñ gaudere dʒ ꝓpter vitã quã recuperat. vñ cõtingit gaudiũ ⁊ dolorẽ ẽẽ ſimul ⁊ ſemel in eodẽ ſuppoſito. vnde pſal. Scḋm multitudinẽ doloꝝ meoꝝ in corde meo cõſolatões tue letificauerũt aĩam meã. Nona ꝯditio ꝙ ſit verecũda cũ magna eni verecũdia dʒ pctõr ꝯfiteri: ⁊ ſic meretur veniã. vñ Aug. Laborat mẽs patiẽdo erubeſcẽtiã ⁊ qm̄ verecundũ eſſe eſt magna pena. q̄ erubeſcit ꝓ xp̄o fit dignus venia. de pe. di. i. Qm̄ penitet. nõ tñ dʒ ẽẽ tanta verecũdia ꝙ ꝓpter eã dimittat dicere veritatẽ. vñ ſapiens eccle. iiij. c. Ne ꝯfundaris pro aĩa tua dicere verũ. Eſt eni ꝯfeſſio adducẽs ad gloriã vel ad veniã. Decima cõditio eſt ꝙ ſit integra vt ſcʒ dicat oĩa pctã ſua nõ dicẽdo ea corã duobus ſacerdotibꝰ: ſed oĩa dicat vni nihil penitus omittẽdo: deus eni ſũme ꝑfectus: opus imꝑfectionis nõ nouit. aut eni totũ hoĩem ſanat aut nihil. vñ vꝰ. Sũma dei pietas veniã nõ dimidiabit. Aut nihil aut totũ te penitẽte dabit. Aug. Caueas ne verecũdia ductus diuidas ꝯfeſſionẽ. Undecima ꝯditio ꝙ ſit ſecreta tam ex parte cõfitẽtis q̄ ex parte ꝯfeſſoris. Ex parte ꝯfitẽtis vt nõ dicat vel predicet pctã ſua in plateis ne alij ſcandalizentur in pctõ ſuo: ⁊ ne ſit de illis qui cũ male fecerit gloriantur. Quēmodo aũt debeat eẽ ſecreta ex parte ꝯfeſſoris dicet̃ infra cũ aget̃ de ſigillo ꝯfeſſionis. Duodecima ꝯditio ꝙ ſit lachrymabilis. Et de hoc dicit Hieroñ. Per diẽ ⁊ noctẽ nõ des tibi requiẽ neqꝫ taceãt pupille oculi tui. Et Jhẽs criſo. Lachryme lauant delictũ: quod eſt cõfiteri. Et in veritate magnũ ſignũ ꝯtritionis ſũt lachryme: potiſſime in hoĩe adulto. Nam in paruulo ⁊ muliere nõ eſt multũ curandũ de lachrymis. Nã de muliere dicit Ouidius. Ut flerent oculos erudiere ſuos. Decimatertia ꝯditio ꝙ ſit accelerata. i. feſtina. Et de iſta ꝯditõe require ſupra in caplõ. Quõ faciēda. Decimaquarta cõditio ꝙ ſit fortis. Exẽplo beate marie magdalene que a deo fuit fortis in penitẽdo propter amarã interius cõpunctionẽ ꝙ nullo pudore obſtãte publice cõfeſſa fuit turpitudinẽ pctõꝝ ſuoꝝ. Sic pctõ: dꝫ eẽ fortis in penitendo ⁊ ꝯfitendo pctã ſua ꝙ nullo mõ retrahat̃ a ꝯfeſſione illorũ. qꝛ ſcriptũ eſt fortis eſt vt mors dilectio. Decimaquita ꝯditio ꝙ ſit accuſatoria: ſcꝫ ꝙ dicat ſe cõmiſiſſe pctm̃ ex ꝓpria malicia. accuſando ſe fortiter nõ pretẽdens accuſatões in pctis. ſicut fecerũt primi parentes. vñ ſapiens Juſtus in principio accuſator eſt ſui. veniet amicus eiꝰ ⁊ accuſabit eũ. Iſte amicus eſt deꝰ. ⁊ niſi pctõr mõ ſe accuſet corã iſto amico ⁊ corã ſacerdote dei vicario habebit ĩ futuro multos accuſatores. ſcꝫ deũ. propriã ꝯſciẽtiã. diabolũ. pctm̃. ⁊ etiã totũ mundũ. qꝛ vt dicit ſapiẽs. Pugnabit totus orbis terraꝝ cõtra inſenſatos. i. pctõres. Si aũt mõ accuſet ſe pctõr. deus excuſabit eũ in futuro. Sextadecima condicio ꝙ ſit patere paratus. i. ꝙ ſit obediens. Augu. Ponat ſe penitens oĩno in poteſtate iudicis. i. ſ iudicio ſacerdotis nihil reſeruās:vt oīa eo iubēte paratus ſit facere ꝓ recuperāda vita aīe:quecūq; faceret ꝓ euitāda coꝛpoꝛis moꝛte.⁊ hoc cū deſiderio.qꝛ recuperat vitā infinitā.Cū gaudio eni dʒ facere imoꝛtalis futurus que faceret ꝓ differēda moꝛte moriturus.Ray.aūt i ſūma ſua addit alias duas ꝯditiōes.Pͥa eſt ꝙ ſit ꝓpꝛia ſcʒ ꝙ ſeipm̄ accuſet pctōꝛ ⁊ nō aliū.vñ dicit pſal.Deus vitam meā annūciaui tibi.vitā inquit meā nō alienā.alias ſi crimē vel pctm̄ alterius ꝓderet:nō eēt criminis illius coꝛrectoꝛ ſed ꝓditoꝛ vel detractoꝛ.vñ nullus dʒ aliū noīare in ꝯfeſſione:nec ſacerdos dʒ de noīe eū interrogare. Fallit aūt iſtud ꝙ circūſtantia pctī eſt talis ꝙ aliter nō pōt ꝯfiteri pctm̄:puta ſi cognouerit matrē vel aliā: quid aūt ⁊ quō faciendū ſit in hoc caſu dictū eſt ſ̄.ca.Cui fa. Scḋa ꝯditio ꝯfeſſionis quā addit Ray.eſt ꝙ ſit moroſa vt nō dicant̄ pctā in trāſitu ſicut cāpſores cōputauit nūmos.ſed cū maturitate ⁊ moroſa deliberatiōe.vt ex hoc attendat̄ deuotio ⁊ maioꝛ habeat̄ contritio ⁊ verecūdia. Confiteat̄ ergo pctōꝛ iuxta foꝛmā ſupꝛa dictā.Et habita remiſſione peccatoꝝ:habebit pꝛemia beatoꝝ.

¶ Ca.vij.de iteratione confeſſionis.

Jcet vt dictū eſt ſupꝛa multū vtile ſit ⁊ fructuoſuʒ frequēter ꝯfiteri:aliqñ tñ eſt neceſſariū.Notandū ergo ꝙ doctores ponūt aliquos caſus in qbꝰ de neceſſitate ſalutis ꝯfeſſio eſt iterāda.pͥmꝰ eſt ꝓpter enoꝛmitatē ſceleris.ſcʒ qñ hʒ aliquē caſū de quo ꝯfeſſoꝛ ſuꝰ nō pōt eū abſoluere.⁊ mittit eū ad ſupioꝛē dʒ ꝯfeſſionē quā fecerat inferioꝛi iterare ſupioꝛi.vt ſciat que penitētia ſit ei iponēda:niſi foꝛte ſupioꝛ q̄tū ad caſū illū cōmitteret vices ſuas inferioꝛi.ꝓbat̄ ille caſus.xxxiij.q.ij.c.Latoꝛē.

de pe.⁊ re.c.Significat.Sc̄ds caſus eſt ꝓpter ignorantiā ꝯfeſſoris.ſi eni ꝯfeſſor ſit ĩperitus ⁊ neſcit ſibi ĩponere pniam ꝓ pctīs ꝯfeſſis.dꝫ eũ remittere ad ꝯfeſſorē peritũ q̄ ei ſciat pniam ſalutarē ĩponere. ⁊ iſte tenet̄ pctā primo ꝯfeſſa iterꝝ ꝯfiteri.vñ Aug.Sacerdotē quere qui te ſciat ſoluere ⁊ ligare.Tertius eſt ꝓpt ꝯtēptũ ſatiſfactiōis.vñ qñ aliq̄s fuerit ꝯfeſſus de pctīs ſuis ⁊ ꝯtēpſit facere pniam ſibi ĩpoſitā: ⁊ excidit a meōria ſua que fuit illa pnia.tenet̄ iterũ cõfiteri illa ac eadē pctā ſi recordet̄ de eis.ꝓbat̄ iſte caſus de pe.di.iij.Si amplius.Diſtinguēdũ tñ eſt in iſto caſu.q꞉ aut iſte ꝯfitet̄ eidem ꝯfeſſori cui primo erat cõfeſſus.aut aliĩ.Si cõfiteat̄ eidē.aut iſte ꝯfeſſor recordat̄ de pctīs prius ꝯfeſſis:⁊ tũc nõ tenet̄ niſi velit iterũ ꝯfiteri ea ſibi:ſed ſufficit dicere.Dñe ego alias fui ꝯfeſſus vobis:⁊ vos recordamini de q̄bus ſciatꝭ ꝙ ego ꝯtēpſi facere pniam quam mihi impoſuiſtis:nec recordor que fuit:ideo venio ad vos vt illā vel aliā penitentiā mihi imponatis.Si aũt ꝯfeſſor nõ recordetur de pctīs primo ſibi ꝯfeſſis:credo ꝙ tenet̄ iterũ ꝯfiteri.⁊ idē dico ſi ꝯfiteatur aliĩ.Quartus caſus eſt propter maliciā fictionis pctōris:ſcꝫ qñ aliquis ſcienter retinet aliquod mortale pctm̄ in cõfeſſione:quãuis ꝯfiteat̄ oīa alia peccata ſua.tenet̄ illud qđ retinuit ⁊ oīa alia iterũ confiteri. Et ratio eſt q꞉ prima cõfeſſio nõ facta fuit in caritate.cũ ip̄e remanet in pctō mortali.ergo fuit impoſſibile pctā alia ſibi dimitti.ergo ſi nõ fuerunt dimiſſa tenet̄ iterũ ea cõfiteri.vñ Augu.Scio dñm inimicum omni criminoſo. quomodo ergo ſi peccatũ reſeruet:de alijs recipiet veniā.de pe.di.iij.Sunt plures.Nota tñ diſtinctionē poſitam in precedenti caſu.q꞉ ſi confiteatur eidem ſacerdoti ſufficit ꝙ dicat qn̄ fui confeſſus vobis retinui malicioſe iſtud pctm̄. Et hoc ſi cōfeſſoꝛ recordet̃ de alijs pctis: ſꝫ ſi nō recordet̃ tenet̃ iteꝝ oīa cōfiteri. ⁊ idē dico ſi ꝯfiteat̃ alteri. Et ꝙ in iſtis quattuoꝛ caſibus ſit cōfeſſio iterāda de neceſſitate concordāt oēs doctores. Sūt tn̄ alij caſus in quib⁹ doctores diuerſificātur. Prim⁹ eſt ꝓpter peccati obliti recordationē. Secūdus eſt propter recidiuationem. Dicūt enim doctores aliqui ꝙ qn̄ aliquis recordatur de aliquo mortali pctō qđ nō fuerit cōfeſſus vł qn̄ recidiuat in aliquod aliđ pctm̄ qđ antea fuerat ꝯfeſſus puta ꝙ fuerat confeſſus de adulterio: iteꝝ cōmittit ⁊ relabit̃ in adulteriū: iteꝝ tenet̃ oīa puta pri⁹ cōfeſſa ꝯfiteri Et quātū ad primū caſū eſt rō. qꝛ alias nō eſſet cōfeſſio integra. Quātū ad ſecūdū caſū eſt rō iſtoꝝ. qui dicūt ꝙ oīa pctā quātſcūqꝫ pri⁹ dimiſſa redeūt ꝓpter ingratitudinē in recidiuationē. Alij dicūt ꝙ ſufficit dicere i gn̄ali ſe alias peccaſſe: ⁊ de nouo de hoc peccato recordatū fuiſſe. vel de nouo hoc pctm̄ cōmiſiſſe. Tertij dicūt quaſi medio modo dicentes. ꝙ in predictis duobus caſibus peccata eiuſdē generis iterū confiteri in ſpeciali. pctā vero alterius ꝙuis ſufficit cōfiteri in generali. verbi grā. Aliquis recordatur ſe modo cōmiſiſſe pctm̄. ſ. furtū ſi alias fuerit confeſſus de furto tenet̃ iterū confiteri de eodem furto in ſpāli vt dicit opinio prima. De alijs auteꝫ pctis ſufficit cōfiteri in gn̄ali. vt dicit ſecūda opinio. ⁊ idem dico de recidiuo. Que iſtaꝝ opinionē ſit melioꝛ ⁊ verioꝛ: relinquo iudicio meliori. ⁊ vnuſquiſqꝫ quā voluerit eligat. Magiſter godefredus in fontanis in theologiā pariſi⁹ magiſter: in quodā quolibeto ſuo addit vnū aliū caſum ſ. qn̄ aliquis cōfitet̃ aliqđ peccatū ⁊ nō dolet nec penitet c

de pctīs vel de pctō preterito: nec ꝓponit abſtinere ī futuro. talis tenet̄ iteꝝ ꝯfiteri. Et inter multas rōnes q̄s ad hoc adducit vna eſt hec. qm̄ in eſſentialiter ordīatis poſteriꝰ nō pōt eē ſine priori. ⁊ multominꝰ pōt ſtare cuꝫ oppoſito prioris: ſicut aliq̄s nō pōt confirmari niſi fuerit baptiſatus. qꝛ baptiſmus ⁊ cōfirmatio habent neceſſariam ⁊ eſſentialem ordinē inter ſe. ſed confeſſio ⁊ cōtritio habēt eſſentialē ordinē inter ſe. quare ad hoc ꝙ cōfeſſio huiuſmodi valeat: oportet ꝙ contritio p̄cedat cōfeſſionē vel ad minꝰ ſit ſimul cum ea. Sed in caſu propoſito contritio nō precedit nec eſt ſimul cum cōfeſſione: imo eius oppoſitū eſt ſimul cū ꝯfeſſione ſcꝫ delectatio ⁊ complacētia in pctō: quare illa cōfeſſio nihil valuit. ⁊ iō oportet ꝙ iteretur. Verū eſt ꝙ frater Ber. de galliaco baccalarius in theologia: ⁊ quondā electus claromeñ. in correctorio ſuo contra dictum magiſtrum Godefredū dicit ꝙ talis non tenetur de neceſſitate iterū confiteri: ſed tenetur iterū conteri de peccatis prius ꝯfeſſis ficte: ⁊ de ipſa fictione: virtute confeſſionis facte ⁊ ꝯtritōis pñtis remittitur ſibi peccata. Arguit ergo ſic. Tm̄ valet ⁊ pōt contritioni ꝟtute cōfeſſionis facte q̄ntū valet ⁊ pōt in virtute cōfeſſionis faciende: ſed cōtritio in virtute cōfeſſionis delet oīa pctā (vt tenet doctrina fidei) ergo ⁊ in virtute confeſſionis iā facte. Confeſſio eni iam facta habuit exiſtentiā realē. ideo virtus eius pōt operari melius q̄ꝫ illius cōfeſſionis que nōdū fuit. Que iſtarum opinionum ſit verior: neſcio. tamen credo ꝙ tenet̄ confiteri ſaltem in generali ſcꝫ ꝙ alias fuerat confeſſus multa pctā de quibus non penitebat nec proponebat abſtinere: ſed mō cōteritur de ipſis ⁊ eſt paratus facere pñiam iunctaꝫ niſi ffecerit eā. Et credo ꝙ ſi in ſpāli cōfiteret̄ oīa pctā bñfaceret. Et iſtud videt̄ ſentire Ray. in ſūma ſua. Rationeꝫ eius vide in capitulo illo vt quartus caſus.

¶ Ca. viij. quō debeat ſe hr̄e ſacerdos ad confitenteꝫ

Stēſa de ꝯfeſſiōe que ē ⁊ q̄lis dēat eē reſtat oſtēdere de ꝯfeſſore. ⁊ p̄mo quō dēat ſe hr̄e ad ꝯfitētē. Circa ꝙ notādū ꝙ ꝯfeſſor ſacerdos dꝫ gerere vicē ſpiritualis medici: pctōr vero vicē ſpūalis egroti. Sicut enī corpis medicus ad egrotū accedēs p̄mo mulcet ipſuꝫ egrotū: ⁊ cōpatit̄ ei ſe cōfirmādo īfirmo: verbis blandit̄: ſanitatē pollicet̄ vt eger cōfidentius detegat morbi quātitatē ⁊ doloris acerbitatē: ſic ſacerdos q̄ſi medicus ſpūalis dū ad eū accedit pctōr qui ē quaſi ſpūalis egrotus dꝫ pctōrē verbis allicere: blādimētis mulcere vt facili⁹ egrotus .i. pctōr detegat morbū .i. pctm̄. Dꝫ ergo ꝯfeſſor pctōrē docere: ⁊ monere vt ad pedes ei⁹ hūilit̄ ſedeat nec patiat̄ cū ſedere ꝺ pari. ⁊ ſi ſit mulier dꝫ eā docere vt ſedeat ex trāſuerſo: ne reſpiciat ſacerdos faciē mulieris. qꝛ vt dr̄ in abacuch. Facies mulieris facies leonis ⁊ vent⁹ vrens nec etiam reſpiciat quēcūqꝫ ꝯfitentē in facie. qꝛ exinde audaci⁹ confitebit̄. Exinde pio ac dulci ſuauiqꝫ colloq̄o dꝫ ipſum īducere ad cōpunctionē: ꝓponēs bñficia que xp̄s ei ꝯtulit potiſſime in paſſione ſua qñ .ſ. ꝓ ſaluandis pctōrib⁹ voluit tm̄ dolorem ſuſtinere. Item qꝛ ipſe dixit Nō veni vocare iuſtos ſꝫ pctōres. Itē oñdat ei ꝙ illi qui plus peccauerūt: ſi bñ penitēt: magis diligūt̄ a deo poſtea ⁊ exaltant̄. ſicut patet in dauid. petro: paulo: maria magdalena ⁊ latrone: qui oēs fuer̄t maximi peccatores. Et qꝛ bñ peniterūt de pctīs ſuis poſtmodū fuerūt amati: ⁊ ſingulariter a deo exaltati Et ponat etiam ipſi ī xp̄o pietatẽ.miſericoꝛdiã:caritatẽ ꝛ manſuetudinẽ:quibꝰ paratus eſt recipere pctõres.Suadeat etiã ei ꝙ nõ verecũdet ꝯfiteri ſibi qꝛ ipſe eſt pctõꝛ ſicut ꝛ ipſe qui ꝯfitet:immo forte pluſꝙ̃ ipſe.ꝛ ꝙ non ꝯfitebit ei ſicut hoĩ.ſꝫ ſicut tenẽti locũ dei.ꝛ ꝙ ipſe dimitteret ſe citiꝰ interfici.q̃ꝫ ꝙ reuelaret pctã ipſiꝰ.Et ſi forte ex iſtis oĩbus pctõꝛ non velit ꝯfiteri.ꝓponat ei ꝯfeſſoꝛ terroꝛẽ iudicij ꝛ penas inferni.ꝛ quanta mala parata ſunt peccatoꝛibus.ꝛ q̃ꝫ dire punit deus eos qui nolunt penitere.ꝛ q̃ꝫ miſericoꝛditer parcit penitentibus.Et omnibus iſtis expoſitis audiat implicite confeſſionem ipſius Caueat autẽ confeſſoꝛ ne expuat.vel aliquod ſignũ abhominationis oſtendat quãtũcũqꝫ peccatoꝛ confiteatur peccatũ flagitioſum ꝛ enoꝛme.ſꝫ oĩa audiat cũ manſuetudine ꝛ pietate.

¶ Caplo.nono de interrogationibus faciẽdis in confeſſione.

Quãuis quidã dicũt ꝙ interrogatões ſunt faciẽde in ꝯfeſſione.tñ qꝛ dictũ eoꝝ eſt multũ ꝑiculoſuꝫ ꝓpter ſimplicitatẽ ꝛ verecũdiã hoĩm.idõ credo ꝯtrariuꝫ.ſ. ꝙ ſũt faciẽde interrogatões in ꝯfeſſione.vñ Aug.ſuper illũ locũ.Qui ſine pctõ ẽ primꝰ i ipſaꝫ lapidẽ mittat inquit.Caueat ſpũalis iudex ꝙ ſicut nõ cõmiſit crimẽ neq̃tie.ita nõ careat munere ſcie.opꝫ enĩ ꝙ ſciat cognoſcere q̃cq̃d debeat iudicare.Iudiciaria enĩ ptãs hoc expoſtulat vt qđ dꝫ iudicare cognoſcat diligẽs igiť inq̃ſitoꝛ exprimat ſibi.ꝛ ſubtilis inueſtigatoꝛ ſapienť.ꝛ q̃ſi aſtute iterroget a pctõꝛe qđ forſitã ignoꝛat vel verecundia velit occultare.Cognito ergo crimine ꝛ varietatibus eius non dubitet inueſtigare locũ.tp̃s.ꝛc̃.Quibus cognitis aſſit beniuolus.paratus erigere.ꝛ ſecum onus poꝛtare h̃eat dulcedinē in affectione. pietatē in alteri⁹ crimine: discretionē in varietate. Hec ꝛ multa alia ponūtur de pe. di. vi. Et qꝛ vt dicit Greg. Clauis aꝑtionis est sermo correctōis q̄ īterrogādo ꝛ īcrepādo culpā detegit: quā sepe nescit ipse etiā q̄ ꝑpetrauit. xliiii. di. Sit rector. Et ita f̄m verbū b̄ti Job. Subtilit̄ educēdus ē de sinu pctōris manu obstetricāte. i. īdustria ꝯfessoris coluber tortuosus. Viso ergo q̄ īterrogatōe sunt faciēde ī ꝯfessione videndū est de q̄bus faciēde sunt: ꝛ quo ordine. Vn̄ sciendū q̄ īterrogationes faciēde de pctīs mortalib⁹ ꝛ circūstātijs eorūdē vt ergo sciat de quib⁹ sunt faciēde īterrogatōes: opꝫ scire quot sunt pctā mortalia. Pro quo notādū q̄ peccatū mortale pōt eē mortale dupliciter. Uno modo ex natura sua sicut fornicari est peccatum mortale ex natura sua. Alio modo aliq̄s actus pōt eē pctm̄ mortale: ex intētione sicut cantare in ecclesia nō ē pctm̄ mortale imo pōt eē meritoriū: sꝫ cātare vt placeat mulieri vt alliciat eam ad peccādū: mortale est pctm̄. Et qꝛ ītētōes hūane sunt q̄si īfinite: iō de his que sūt pctā mortalia ex ītētōe non pōt certa regula dari. Loq̄mur ergo de his que pctā mortalia sūt ex natura sua. ¶ Vn̄ sciēdū q̄ oēs trāsgressiones p̄ceptoꝝ decalogi sūt pctā mortalia De his tn̄ dicet ī tertia pte hui⁹ opis q̄n aget de decē p̄ceptꝭ decalogi Quedā enī numerāt ab aplo ad romanos. xiiii. vt ē ydolatria viciū ꝯtra naturā/iniq̄tas/malitia/fornicatio/auaritia/nequitia/inuidia/homicidiū/ꝯtentio/dolus/malignitas/vsura/susurratio/detractio/cōtumelia/supbia/elatio/intētio maloꝝ/inobedientia/insipiētia/incompositio. Et istis adiūgit illos qui sunt sine affectione: sine deferre: sine mia. ꝛ oīa ista sint pctā mortalia pꝫ ex hoc q̄ sequit̄. s.

ꝙ qui talia agūt digni ſunt morte. nullus aūt ē dign⁹ morte niſi ꝓ pctō mortali. ergo oīa ꝑdicta ſūt pctā mortalia Sed vt de pctīs mortalib⁹ certa habeat regula. notādū ꝙ oīa pctā mortalia reducūtur ad ſepteꝫ vicia capitalia que ꝯtinent in hac dictōe ſaligia Vñ notādū ꝙ i hac dictōe ſaligia ſūt ſeptē lr̃e quaꝝ quelꝫ deſeruit ſuo peccato mortali. Nā ꝑ lr̃am ſ. intelligit ſuꝑbia. ꝑ primū a: auaritia. per l. luxuria. per primū i. ira ꝑ g. gula. per ſecūdū i. inuidia. per ſcōm a. accidia. vñ verſus. Das ſeptem vicia ꝑ hoc dictū ſaligia. Iſte aūt ſūt ſeptem male radices que in terra deſerta inuia ⁊ inaquoſa aiaꝝ hoim pctōꝝ de quib⁹ ego ſū vn⁹ radicātur. Ex q̄lꝫ vero radice earuꝫ multi rami pullulāt. vt tradit Greg. ſuꝑ Iob. Nā ex iſta mala radice que ē ſuꝑbia oriūtur ſeptē peſſimi rami: videlꝫ inobediētia: iactātia: ypocriſis: ꝑtinacia: cōtentio: diſcordia: preſumptio. Et nota ꝙ iſta vocantur mortalia. qꝛ propter iſta incurrit hō ſniam ſpiritualē. ❡ Primum ergo ⁊ principale inter iſta eſt ſuꝑbia. i. amor inordinatus ſuiipſius. ſ. ꝓprie excellentie ⁊ honoris: nō referēdo ad honorem dei nec actu nec habitu nec ad edificationem alterius proximi Et ſunt quattuor modi ſuperbie. Primus ē qn̄ hō appetit videri ⁊ reputari ab aliquo melior q̄ꝫ ſit. ⁊ preſumit de ſe ꝙ ſit bonus ⁊ eſt tñ malus ⁊ peccator vel ꝙ hēat aliqua bona que nō hꝫ. Secūdus modus eſt qn̄ hō ſe reputat hr̃e bona que hꝫ nō a deo: ſꝫ a ſeipſo. Tertius modus ſuꝑbie ē qn̄ hō reputat ſe hr̃e illa que hꝫ a deo ꝓpriis meritis ⁊ nō ꝑ grām dei. Quartus qn̄ q̄s ꝑ nobilitatē vel diuitias vel quecūq; alia vult apparere excellentior ſuꝑ alios inordinate ⁊ pluſq̄ꝫ ſtat⁹ ſuus expoſcat. Et notandum ꝙ rami ſuperbie qui ſupra dicti ſunt: ab aliq̄bus nūcupant̄ filie q̄ aliqualiter ꝓpter ſimplices ſūt deſcribēde. Un̄ inobediētia eſt ꝯtēptus p̄cepti ſuꝑioris ſcȝ dei: vel cuiuſcūqȝ hoīs cui tenet̄ obedire. vt ꝑ hoc hō inobediēs videatur nō alteri ſubici vel eē ſubiectus. Hypocriſis eſt exterius oſtēdere deuotioneȝ ficte ꝓpter laudē hoīm habendā. Cōtentio vel ꝯtendere eſt reſiſtere aliis ꝑ verba ⁊ nō velle ab aliis ſuperari ī verbis ⁊ lite: vt ꝑ hoc excellētior videat̄. Pertinacia eſt qn̄ ꝓprie opinioni vel ſciētie homo nimis inordinate innititur nolēs credere ꝯſilio maior: vt ꝑ hoc appareat ſapiētior. Diſcordia eſt qn̄ aliq̄s rebellat ⁊ ꝯtradicit volūtati melioꝝ ꝓterue ⁊ ex ſuꝑbia cordis. Preſūptio eſt qn̄ quis ꝑ veſtes inordinatas ⁊ alia quecūqȝ mirabilia vult apparere ⁊ gloriari: ⁊ ab aliis a q̄bus videt̄ valētior reputari. ❡ De radice auaricie naſcūtur ſex: ſcȝ ꝓditio/ fraus fallacia/ periuriū/ inq̄etudo mētis/ ꝯtra miām cordis obduratio. Proditio eſt dolus in reb⁹ interiorib⁹. Fraus ē deceptio in reb⁹ exteriorib⁹ ꝓpter defectū vēdite rei vel empte. Fallacia eſt deceptio ⁊ dolus in verbo ad decipiendū ꝓximū ſiue in vēdendo ſiue in emēdo. Periuriū eſt verbū ꝯtra mentē ꝓlatū cū iuramēto: vel iuramentū mēdoſū ꝓpoſitū vel affirmatū. Inquietudo mētis ē ſollicitudo circa diuitias acquerēdas. ⁊ ſilia. Cordis obduratio eſt qn̄ auarus obdurat ⁊ ꝯfirmat cor ſuū q̄ nihil dabit pauꝑibus: nec miſericorditer ſubueniet alteri. Auaritia eſt appetit⁹ inordinat⁹ habēdi indebite diuitias vl' quecūqȝ poſſūt emi vel vēdi ꝑ pecuniā. Eſt aūt duplex auaricia. quedā qn̄ hō nimis ardenter cuſtodit res ſuas nō iniuſte capiēdo alienū. Et talis auaricia ē pctm̄ mortale tm̄ in duob⁹ caſib⁹. Primus eſt qn̄ hō tm̄ diligit di uitias ſuas ⁊ occupat ſe in eis ꝙ paruiſpēdit honorē dei ⁊ p̄cepta eius. Scd̄o qn̄ hō nō ſubuenit ꝓximo pauperi in neceſſitate ꝯſtituto. qꝛ tūc auaricia eſt pctm̄ mortale. Alia auaricia eſt qn̄ aliqͥs cupit alienū capere vel detinere iniuſte quoquomodo cū certo ꝓpoſito. Et auaricia talis ſemꝑ eſt pctm̄ mortale niſi qn̄qꝫ ꝓpter paruitatē rei ablate. puta furari morſellū panis vel aliqͩ tale nō eſt pctm̄ mortale. Preter aūt iſtas filias auaritie ſūt alie a qͥbuſdā ſuꝑaddite. ſcꝫ rapina/furtū/proditio/vſura. Rapina eſt acceptio rei aliene cū violētia. Furtū eſt acceptio iniuſta ⁊ occulta rei aliene inuito dn̄o poſſeſſo. Proditio eſt dolus circa ꝑſonas. puta cū vna ꝑſona prodit vl' tradit aliā. vt patuit de iuda ꝓditore. Vſura eſt qn̄ ꝓ dilatiōe termini vel rōne mutui accipit aliqͩ vltra ſortē ſaltē in rebus in qͥbus nō differt vſus rei ⁊ ꝯſumptio eius. vt panis. ¶ De infecta radice vſurie naſcunt octo filie: ſcꝫ cecitas mētis/ꝯſideratio/incōſtātia/ p̄cipitatio/amor ſui/odiū dei/amor p̄ntis ſeculi/deſperatio ſiue horror futuri ſcl'. Cecitas mētis ē qn̄ hō ꝓpt delectatiōēm hm̄oi veneris ipedit ⁊ abſtrahit in mēte. Incōſideratio eſt qn̄ ipedit ⁊ ſopit rō hois propter vehemētē luxuriā. Incōſtātia eſt qn̄ hō propter delectatiōem hm̄oi veneris retardat ne faciat vel ꝑficiat bona que incipit facere vl' ꝓpoſuit facere. Precipitatio eſt qn̄ propter delectationē hm̄oi ipedit ꝯſiliū in agēdis. Amor ſui ⁊ odiū dei eſt ex parte volūtatis. qn̄ ſcꝫ hō plus appetit ꝑpetrare luxuriā ⁊ incurrere odiū dei ꝙ a luxuria abſtinere vel abſtrahere. Amor preſentis ſeculi ⁊ horror futuri iudicij eſt qn̄ luxurioſus in tantū delectatur remanere i luxuria ꝙ vellet hic ſemꝑ manere ⁊ viuere nec curat de eterna vita.

Luxuria eſt appetitus inordinatus circa delectationem veneris. Et hʒ ſex ſpecies. Prima eſt pctm̄ ꝯtra naturā ſcʒ qñ fit modo quo nō cōuenit generatiōi humane. Fornicatio generaliter eſt oīs ꝯcubitus ſoluti cū ſoluta extra legē matrimonij. Adulteriū eſt ꝯcubitus factus in matrimonio: qñ ſcʒ vterqʒ eſt matrimonio copulatus vel ſaltē alter eoꝝ. Inceſtus eſt ꝯcubitus cum ꝯſanguinea. Stuprū eſt defloratio virginis. Raptus eſt qñ mulier rapitur ꝯtra volūtatē parentū ſuoꝝ. Et notādū ꝙ oīs ꝯcubitus factus extra legē matrimonij eſt peccatū mortale: qꝛ ꝯtra legē nature ꝯtra preceptū dei: ⁊ ꝯtra iuſticiā proximi. Silr̄ oīs tactus impudicus fact⁹ cū intētiōe ꝓuocandi ad actū luxurie eſt mortale peccatū: vel ſaltē cauſa pcti mortalis. ¶ De peſtifera radice ire pullulāt ſex rami. ſcʒ rixa/tumor mētis/ꝯtumelia/clamor/indignatio blaſphemia. Ira eſt mot⁹ ſanguinis circa cor propter appetitū vindicte. Uñ ſciēdū ꝙ ira qñqʒ eſt virtuoſa nec ē peccatū: qñ ſcʒ appetit⁹ vidicte eſt ſm̄ debitū ordinē iuſticie ⁊ cū caritate. qñ hō querit correctionē pcti ⁊ nō vidictā propriā nec nocumētū ꝓximi: ſed ſolū offenſe culpe querit vidictā. ⁊ talis vocat zelus. Qñ aūt talis appetitus vidicte eſt ad vidicādū propriā iniuriā ⁊ ad nocēdū proximo. talis iā eſt peccatū: ⁊ nō lʒ hoī talē vindictā accipere niſi habēti auctoritatē. Eſt aūt peccatū mortale qñ talis appetit⁹ vidicte eſt inferēdi aliqḋ nocumētū: qꝛ eſt ꝯtra caritatē proximi. ſed prout eſt mot⁹ ſēſualitatis ꝑueniēs rōnē ⁊ inde liberat⁹ ſic eſt peccatū veniale. Indignatio eſt qñ iniuriātē ſibi deſpicit i corde ſuo ⁊ iudicat eū indignū ⁊ deſpiciēdū ꝯſiderās defectus eius Tumor mētis eſt qñ hō irat⁹ q̄ſi inflat⁹ cogitat viā ⁊ mo dū nocēdi ei q̄ fecit ſibi iniuriā. Blaſphemia eſt locutio ꝯtra deū eo ꝙ ꝑmittit ſibi talē iniuriā fieri vel euenire. Clamor eſt locutio iīurioſa ꝯtra ꝓximū ſine exp̄ſſione determinate iīurie. ⁊ hoc in euāgelio vocat̃ racha. i. ſubſānatiōis ſignū. Cōtumelia eſt locutio ꝯtra proximū cū exp̄ſſione iīurie. puta cū aliq̄s vocat ex ira alteꝝ latronē vl' homicida ⁊ ſilia. Rixa eſt quātū ad irā in oꝑe exteriori. ſcȝ verberatio/abſciſſio/vulneratio ⁊ ſilia. ¶ De voraci radice gule naſcunt̃ q̄nqȝ. ſcȝ inepta leticia/ſcurrilitas/immūdicia/multiloquiū/ebetudo ſenſuū. Gula eſt appetit⁹ inordinatus ⁊ imoderat⁹ comedēdi vel bibēdi ꝯtra regulā recte rōnis ſcȝ ſumēdo plus de cibo ⁊ potu ꝙ̄ nature ꝯueniat ⁊ cōplexioni hoīs ſumētis ⁊ ꝯuerſationi eoꝝ inter quos habitat. Sciēdū tñ ꝙ gula nō eſt pctm̄ mortale ex natura ſua niſi in duob⁹ caſib⁹. Unus q̄n ꝓpter timorē vel' amorē dei nō retrahit ſe a pctō gule: ſed intātū appetit cibū ⁊ potū ꝙ nō retraheret̃ etiā ꝓpter preceptuȝ diuinū. Scōs q̄n hō inebriat ſe libēter in tali ſtatu ꝙ neſcit ſe regere: ⁊ tūc gula eſt pctm̄ mortale. Ebetudo mētis eſt abſtractio intellect⁹ circa ſpeculabilia ⁊ agibilia ꝓpter nimiā ſūptionē cibi ⁊ pot⁹. Inepta leticia ē deordinatio volūtatis circa delectationē cibi ⁊ pot⁹: q̄n ſcȝ hō vage ⁊ incōpoſite circa talia nimis ⁊ ſuꝑflue letat̃. Multiloquiū eſt q̄n hō ſuꝑflue ⁊ nimis verbis incōpoſitis et cachinatōib⁹ deordinat ſe. Scurrilitas eſt q̄n hō ſe inordinate ad exteriores act⁹ ad modū ioculatoris hȝ. Immūdicia eſt vomit⁹ ſequēs ex inordinata comeſtione vel potu. vel etiā pollutio ſeminis prouenīēs ex repletiōe nimia. ¶ De ficta radice inuidie naſcunt̃ quinqȝ. ſcȝ odiū ſuſurratio/ detractio/ exultatio in aduerſis proximi/ et afflictio in ꝓſperis eius. Inuidia ē triſtitia de bono alterius ĩquãtũ ĩpedimẽtũ eſt ꝓpꝛie excellẽtie. Odium ē velle malũ alicuiꝰ ⁊ ꝑ hoc bonũ ꝓximi diminuere. Suſurratio eſt diminutio fame alteriꝰ ꝑ verba occulta ⁊ nõ exꝑimẽta manifeſte maliciã ſeu ĩfamiã eius. Detractio eſt alteriꝰ ꝑ verba manifeſta infamatio. tñ in abſẽtia eiꝰ Deriſio eſt vilipẽſio dictoꝝ vel factoꝝ alterius ludibrio ⁊ riſu. Exultatio in aduerſis ꝓximi eſt cũ aliquis gaudet de aduerſitate ⁊ dãno ꝓximi. Afflictio in ꝓſperis ē doloꝛ ⁊ diſplicẽtia de bonis ⁊ ꝓſperitate alioꝝ quã nõ põt ĩpedire. ¶ De radice neq̃ꝫ accidie ꝓcedũt ſex. ſ. malicia. rancoꝛ. puſillanimitas. deſꝑatio. toꝛpoꝛ circa precepta vagatio mẽtis erga illicita. Accidia vel pigritia eſt tedium ſeu faſtidiũ diuini boni. ſ. qñ hõ non hꝫ deuotionem bonã. nec declarationẽ in amoꝛe dei. ſed tediũ magis et faſtidiũ in mẽtalẽ receſſum. Et iſtud repugnat caritati quã quilꝫ hõ tenet̃ hr̃e diligẽdo deũ ſuꝑ oia ⁊ delectabilia moꝛe tenet̃ ei inherere. ⁊ cauſat talis pigritia ex rebellione carnis ad ſpm̃. Vagatio mẽtis circa illicita eſt qñ aliq̃s nõ inuenit delectationẽ in ſpũalibus. ⁊ vacat delectationibus carnalibus ⁊ querit eas. puta nimis ludẽdo. nimis iacendo. Deſꝑatio eſt receſſus a bono diuino cui firmiter eſt ĩherẽdũ. Toꝛpoꝛ circa p̃cepta eſt ꝓpter accidiã negligere ⁊ cõtẽnere diuina p̃cepta que ſunt facienda de neceſſitate ſalutis. Rancoꝛ eſt indignatio quã hõ piger hꝫ ꝯtra illos q̃ mouẽt eũ bñfacere illa que tenetur benefacere. Malicia eſt odiũ ⁊ indignatio quam hõ piger hꝫ contre illos qui docent pigros habere ſpũalia bona inquãtũ ĩpediunt a delectationibus coꝛpoꝛalibus Tepiditas eſt paruus amoꝛ dei ⁊ preceptoꝛ eius. Molicies eſt qn̄ hō piger nō vult ſuſtinere quācūq₃ pn̄iaȝ ꝓpter amorē dei: nec facere aliqđ bonū ad qđ tenet̄. Sōnolētia eſt ſomni nimietas ad modum brutoꝝ ⁊ pigritia ad ſurgendū: ad bn̄faciēdū illa que tenet̄ facere ⁊ qn̄ tenet̄ ea facere. Puſillanitas eſt boni ardui qđ cadit ſub ꝯſilio puta tarde cōfiteri: tarde pn̄iam facere. Ocioſitas ē ceſſatio a bono oꝑe qđ tenet̄ hō facere ⁊ qn̄ tenet̄ facere ⁊ attētio ad inutilia ⁊ nociua. Et vltra ſex ramos vel filias iſti⁹ accidie ſuꝑaddite ſunt q̄ttuor que dicte ſūt mł tū facientes ad declarationē materie. Iſte igit̄ ſūt ſeptē radices cū ramuſculis ſuis que in vniuerſo ſunt q̄dragita tres. ⁊ ſic ipſis cōputatis cū ſeptē radicib⁹ erūt in toto q̄nq̄gita. de quo quinq̄genario dicit Helyas pꝛophā. Si ſeru⁹ dei ſū deſcēdat ignis de celo ⁊ deuoret te ⁊ q̄nquagenarios tuos. Ita dȝ dicere cōfeſſor ꝯfitēti. Si ꝑ q̄z q̄z ſeru⁹ dei ſū: q̄z loco dei ſū deſcēdat ignis de celo: id eſt ignis ſpūſſci deſcēdat in aīam tuā ⁊ deuoret te. i. veterē hoīem alias errātē: ⁊ q̄nquagenarios tuos. i. radices ⁊ ramos. ¶ Nūc ergo videdū ē quō ſacerdos dȝ interrogare de illis. Si eni pctōr per ſe: vel ad interrogatiōnē ſacerdotis ꝯfitear̄ de ſuꝑbia dicendo peccaui pctō ſuꝑbie ſacerdos dȝ interrogare de mō dicēdo. ꝑ quē modū fuiſti ſuperbus? Fuiſti vnq̄ inobediēs mādatis ſuꝑiorū tuorum: ſicut eccleſie. vel prelati: vel parentū tuoꝝ: vel domini vel magiſtri. ⁊ hoc ſm ꝯditiōnē ꝑſone que ſemꝑ dȝ inſpici. Si dicat q̄ ſic: interroget q̄bus mādatis. quomō quotiēs: quare: quando ⁊ vbi. que circūſtantie (vt dictū eſt ſupra) in oībus pctīs ſunt attendende ⁊ conſiderāde Deinde interroget: iactaſti te vnq̄ de bonis a deo tibi collatis: ſiue ſint bona nature: ſicut pulchritudo: fortitudo/aptitudo/nobilitas ⁊ ſiꝉa.ſiue ſint bona fortune:ſicut ſunt diuitie/⁊ denarij/veſtes/ornamēta/equi/agri/poſſeſſiones ⁊ ſiꝉa.tēporalia bona:ſiue ſint bona grē ſicut ſapientia/eloquētia/ſciētia/virtutes ⁊ ſiꝉa.dꝫ igiꝉ ꝯfeſſor dícere.Fuiſti vnq̄ elatus in mēte tua/vel gloriaſti vnq̄ de fortitudine/pulchritudīe/aptitudine/nobilitate/diuitijs ſapiētia/eloquētia virtutibus ⁊ ceteris bonis tibi a deo collatis:ita ꝙ nō te hūiliaſti,corā deo ꝑ hmōi bonis q̄ tū buiſti.vel credidiſti habere iſta ex meritis tuis ⁊ non ex mera gratia dei.vel propter iſta credidiſti plus valere q̄ alijs:ita ꝙ facta ⁊ dicta alioꝝ ꝯtemneres ⁊ dedignareris eis eē equalis.Si dicat ꝙ ſic:interroget quotiēs ⁊ quō ⁊ ſic de alijs.Deinde interroget adhuc vtrū ad hoc vt cōmēdareris ⁊ honorarerꝭ pre alijs fuiſti vnq̄ ypocrita:ita ꝙ exterius oſtēderes ſctītatē ⁊ bonitatē:⁊ interius retineres maliciā ⁊ iniqtatē.Si dicat ꝙ ſic.interroget quotiēs quō ⁊c.Deinde iterroget.nunqđ qꝛ honorabaris vꝉ ꝓmouebaris pre alijs mouiſti aliqñ ꝯtentōes ⁊ diſcordias in ciuitate/villa/ſocietate/vel collegio.Si dicat ꝙ ſic interroget ſi mala fuerunt inde ſecuta.qꝛ ſi ſic:oīm illoꝝ ipē eſt reus.Deide interroget nunqđ ꝓpter ſuꝑbiā ne videaris ſupari ab alijs fuiſti ꝑtinax in ſuſtinēdo contra veritatē ⁊ iuſticiā ꝯſiliū tuū ⁊ ſententiā tuā ⁊ verbū tuū Si dicat ꝙ ſic:iterroget vtrū aliqđ dānū eſt inde ſecutū. qꝛ ſi ſic:ipē tenet̄ reparare.Deide iterroget eū.preſūpſiſti vnq̄ aliqđ facere qđ excederet vires tuas:ſtatū tuū ⁊ ꝯditionē tuā ⁊ tuoꝝ.Si dicat ꝙ ſic:interroget ſi fuerit inde aliqs leſus vel dānificatus.qꝛ ſi ſic:ipē tenet̄ reparare ⁊ ſic iſta radix peſſima ſuperbie poterit euelli de corde pctōris.Eodē mō dicēdum eſt de radice auaricie:qm̄ ſi pctōꝛ ꝑ ſe vel ad interrogatōem ſacerdotis cōfiteatur de pctō auaricie:interroget ſacerdos de mō dicēdū. Feciſti vnq̄ fraudē vel fallaciā:vel dixiſti vnq̄ mēdaciū vel ꝑiuriū in emēdo vel cōmutādo vel aliquē aliū ꝯtractū faciēdo. Si dicat ꝙ ſic:interroget quā fraudē vel fallaciā.ſed ipē ſacerdos nō ſpecificet eā illi. Jſtud eni habēdū eſt ꝓ regula generali ꝙ in iſtis interrogatōib⁹ ſacerdos non dꝫ deſcēdere ad ſpecialia pctā vel ad ſpeciales circūſtātias pctōꝝ.qꝛ forte multi poſt tales interrogatōes delinquerēt qm̄ oſtēderent eis modi ⁊ maneries pctōꝝ quos ipi neſcirēt cogitare. ⁊ iō ſemꝑ interroget in gn̄ali:dicendo vt dictū eſt feciſti vnq̄ fraudē:fallaciā. Et ſi dicat ꝙ ſic.īterroget quā ⁊ quare:⁊ ꝗbus modis:ꝯtra quos/quociēs ⁊ quib⁹ caſib⁹. Deinde interroget eū dicēdo. Omiſiſti vnq̄ ꝓpter auariciā tuā adīplere ſeptē opera mīe ⁊ ſpecificet illi ea dicēdo. Uidiſti vnq̄ eſurientē cui nō dediſti mādūcare? ⁊ ſic de aliis operib⁹ mīe de quibus dicet infra in tertia parte hui⁹ operis. Si dicat ꝙ ſic. interroget eū de circūſtātia vt dictū eſt. Circa etiā pctm̄ auaricie interroget eū de ludo/furto/rapina/vſura. De ꝗb⁹ aliq̄d dicet infra. Circa fediſſimā radicē luxurie notādū ꝙ luxurie ſeptē ſunt ſpēs. Prima eſt fornicatio.ſcd̄a adulteriū.tertia ſtuprū.quarta inceſtus.quīta rapt⁹. ſexta ſacrilegiū.ſeptima eſt pctm̄ cōtra naturā. Fornicatio eſt concubitus ſoluti cū ſoluta. Adulteriū eſt alterius thori violatō. Stuprū eſt illicita virginis defloratio. Jnceſtus eſt affiniū vel conſanguineoꝝ abuſus. Raptus eſt cum puella de domo parentum violenter trahitur vt corrupta in vxorem vel concubinam habeatur. Sacrilegium prout hic ſumitur: eſt religioſorum /vel religioſarum/

vel ꝓmotoꝝ ad ſacros ordines ꝯcubit⁹. Peccatū cōtra naturā fit multis modis. Uno mō qn̄ nō ſeruat̄ ſpēs: ſicut qn̄ fit cū iumēto. Et iſtud pctm̄ vocat̄ beſtialitas. Et de hoc dr̄ in lege moyſi. Qui coierit cū iumēto: morte moriatur. Alio modo qn̄ ſeruat̄ ſpēs: ſed nō ſexus. ſicut qn̄ maſculus cū maſculo. vel femina cū femina. ⁊ iſtud vocatur ꝓprie pctm̄ ſodomiticū. q: iſto mō ſodomite laborabāt. ⁊ ideo cremati fuerūt igne ſulphureo. Gene. xix. Et alie quattuor ciuitates perierūt ꝓpter vicinitatē eorū. de pe. di. i. ſed ⁊ ꝯtinuo. Alio mō qn̄ nō ſeruat̄ vas debitū vel modus debit⁹: lꝫ ſeruet̄ ſexus. ſicut qn̄ vir abutitur vaſculo mulieris: vel qn̄ nō cognoſcit eā mō naturali Alio mō fit qn̄ idē eſt agēs ⁊ patiēs: ſicut qn̄ vir corrumpit ſeipm̄: vel mulier ſeipam. Et vocat̄ iſtud pctm̄ mollicici. Un̄ dicit apls. Neqꝫ molles: neqꝫ maſculoꝝ cōcubitores regnū dei poſſidebūt. Circa ergo iſtud maledictū pctm̄ luxurie cautiſſime dꝫ ſacerdos ꝓcedere: ita ꝙ non nimis ad particularia deſcēdat. qm̄ ſic frequēter cōpertū eſt tā viros ꝙ̄ mulieres. ꝑ nimis exp̄ſſam noiationez ⁊ interrogatōem criminū in pctā que nō nouerāt incurriſſe. Un̄ ſi pctōr ꝑ ſe vel ad interrogatōem ſacerdotis dicat ſe peccaſſe pctō luxurie. ſacerdos interroget eū vtrū ſit ſolut⁹ vel nō. ⁊ vtrū peccauit pctō fornicatōis. vel adulterij. vel ſtupri. vel inceſtus. vel raptus. vel ſacrilegij. vel pctō ꝯtra naturā. i. interroget eū ſi illa cū qua peccauit erat ſoluta/vidua/vel ꝯiugata/affinis/ꝯſanguinea/religioſa/vel virgo. ⁊ vtrū illā habuerit ꝑ violentiā vel non. ⁊ iſtud ſufficit ſi ꝑſona ꝯfitēs eſt intelligēs. ſed ſi eſt ꝑſona ſimplex: interroget ſacerdos vtrū agnouerit eā modo naturali. nō tn̄ deſcēdendo ad particularia. i. nō interroget an cognouerit eã ante vel retro.ꝛ ſic de alijs interrogationibus.Interroget etiã de numero ꝑſonaꝝ.i.ſi cognouit vnã vel plures.tñ nõ interroget de noīb⁹ ꝑſonarũ.Interroget inſuꝑ de numero actuũ.i.an ſemel vel bis vel pluries.Introget ēt ð tp̄e.i.ſi tp̄e ſacro.ꝛ ēt de loco ꝛ q̄li tētatõe peccauit.ꝛ vtrũ ꝓueniēs tētatõe ʒ vl' ꝓuēt⁹ ab ea:ꝛ vtrũ peccauit ſpõte vel coacte ꝛ qua coactiõe.vtrũ conditionali:vel abſoluta.ꝛ vtrũ peccauit ex libidine.vel ex pauꝑtate.ꝛ iſtud hʒ locũ potiſſime in mulieribus.Et ita de multis alijs que magiſtra rerũ experiētia docebit eũ.Sed qꝛ iſta radix peſſima luxurie extēdit ita palmites ſuos ꝙ etiã cooperit lectos lege m̄rimonij cõiūctos.Sciēdũ ꝙ maritus peccare põt pctõ luxurie multis modis:etiã mortaliter cũ vxore ſua.q̇ modi cõtinent in his verſibus.Tēpore/mēte/loco/conditione/modo.Quinqꝫ modis peccat cũ vxore maritus abutens.Tēpore.i.ſi in tp̄e mēſtruoꝝ cognoſcat eã:qꝛ ſi ſciēter hoc faceret:peccaret mortaliter:ꝛ in veteri lege mãdabat iterfici.Sʒ q̇d de muliere mēſtruata nunq̇d peccat ſicut vir?Dico ꝙ ſi vir tp̄e mēſtruoꝝ petat debitũ ſibi reddi ab vxore:ip̄a dʒ ei q̄tũ põt ꝑſuadere ne petat.dicēdo ſe eē īfirmã nec eē paratã tũc ad opus illud.nõ tñ dʒ dicere ſe eē in paſſiõe illa:niſi ꝯſtaret ei de ꝯſtãtia viri:prudētia:ſeu diſcretiõe eius:qꝛ ip̄e poſſet tantã abominatõem ꝯcipere ꝯtra eã:ꝙ dimitteret ip̄am.Sed ſi ꝯſtaret ſibi de diſcretõe ꝛ prudētia viri poſſet ei reuelare.Et ſi ip̄e nollet deſiſtere:reddat ſibi cũ dolore tñ ꝛ amaritudine cordis.Tempore.i.ſi vxorē cognoſcat tēporib⁹ ieiunioꝝ.vel dieb⁹ ſanctoꝝ:vel diebus cõicationis:vel tēpore puerperij.non tñ credo ꝙ in iſto caſu ſit peccatũ mortale:dũ tamen nõ tranſgrediantur límites mr̄imonij.ſicut dicet̄ ſtati:lȝ ſint monendi quo tp̄e tali abſtineāt ab actu carnali. Et de hoc habet̄ xxxiij.q.iiij. Sciatis.⁊.c.ſeq. Mente.i.intētione.pōt enī vir accedere ad vxorē tribus modis. Uno mō vt generet ex ea prolem que ſit ad dei ſeruitium ⁊ cultū Alio modo vt reddat debitū qḋ ab ea exigitur. Et ſi cū tali mēte ad eā accedat:non peccat mortaliter nec venialiṫ:imo meret̄ dūmō nihil aliud cōmitteret ibi. Alio mō eā cōcupiſcētie carnis. Et ſi talis ꝯcupiſcētia maneat īfra limites mr̄imonij.ſ.ꝙ nullo mō accederet ad eam niſi eſſet vxor ſua eſt ſolum pctm̄ veniale. Si aūt iſta ꝯcupiſcētia trāſgrediat̄ limites matrimonij.ita ꝙ.ſ.nō accederet ad eaȝ tāꝙ̄ ad vxorē.ſed ſicut ad mulierē ita ꝙ ſi haberet aliam in prōptuita bn̄ accederet ad eā ſiā eſt pctm̄ mortale Loco.i.ſi cognoſcat eū i eccliā.vel icymiterio.vel in alio loco ſacro. Et in iſto caſu credo ꝙ vterqȝ peccat mortaliter Conditione.i.ſi cognoſcat eā ꝯditione inhoneſta vel etiā illicita:ſicut viſū fuit ſupra qn̄ agebatur de matrimonio. Modo.i.ſi vir eam cognoſcat contra inſtitutū modum a natura.⁊ illud eſt grauiſſimū peccatū in vxore.vn̄ ſm̄ ꝙ dicit Augu. Uſus qui eſt ꝯtra naturā execrabiliter fit i meretrice.ſed execrabilius fit in vxore.xxxij.q.v. Adulterij. Scḋm iſta ergo poterit ſacerdos formare interrogationes ſuas de peccato luxurie circa virū ⁊ vxorē:ſaluo tn̄ ꝙ nō deſcendat ad particularia. Circa peccatū ire Si pctōr per ſe vel ad interrogationem ſacerdotis cōfitetur de eo:poterit ſacerdos interrogare propter iraȝ dixi blaphemiā de deo vel de ſanctis eius. Si dicat ꝙ ſic.interroget eum quō/quotiens:quare.⁊ ſic de alijs. Deinde interroget.dixiſti vnq̄ȝ propter iram verba cōtumeli osa proximo? Si dicat ꝙ sic interroget que verba. quare quotiēs. vbi ⁊ corā quibꝰ. Jnterroget etiā si fuerit iniuriatus proximo. s. aliquem ꝑ irā ꝑcutiēdo vel verberādo Si dicat ꝙ sic: interroget quis erat ⁊ si erat clericus vel laicus, religiosus vł secularis ⁊ vbi ⁊ quare. ⁊ sic de alijs circūstantijs persone. Jnterroget etiā quotiēs iterauit ĩiurias. ⁊ vbi quare. ⁊c. ¶ Circa pctm̄ gule. Si pctōr per se vel ad interrogationē sacerdotis confiteat̄ de eo. Jnterroget si ꝓpter gulam fregerit vnq̄ȝ ieiuniū ecclie. vł si comederit carnes in eis. ⁊ quare. ⁊ quotiēs. ⁊ si iebriauit se. ⁊ si hēat cōsuetudinē ꝙ inebriet se. ⁊ si ꝓpter iebrietatē dixit verba scurrilia: inhonesta vel iiuriosa. ⁊ quotiēs ⁊ quibus dixit ⁊c. ¶ Et nota ꝙ sm ꝙ dicit Grego. Quinqȝ modis peccat homo per gulam. qui modi ꝯtinētur in his versibus. Certū stat ꝙ quinqȝ modis gula dānat edentē. Dū nimiū comedit comedendi preuenit horā. Querit delitias parat escas deliciose. Aut sumit auide. quod nō erat deliciosum. Nota ꝙ multum comedere aut ratione complexionis vel etatis, vel laboris non est pctm̄. dū tm̄ non studio. vel ardore vel auiditate sumatur Jtem preciositas ciboꝝ moderata maxime in diuitibus qui talibus vti solent non est pctm̄. dū tm̄ nimis auide sumat̄. nec obstet status suus. Et q: facta est mētio de ebrietate. Notandum ꝙ ebrietas dicit̄ tribus modis. Uno modo d̛r plenaria mētis obliuio. ⁊ ita nō est pctm̄. xv. q. i. Secundo mō d̛r ebrietas frequēs actio bibēdi. Et hec vt ait Aug. est pctm̄ veniale. nisi sit assidua. q: tūc ē peccatū mortale. maxime si nouit vires vini ⁊ nō vult apponere aquā. xxv. di. c. Criminis. Tertio modo d̛r ebrietas quedā dispositio ⁊ studium ad inebriandum. ⁊ ita semꝑ eſt pctm̄ mortale.xxv.q.i.c. Ante oīa. ¶ Circa pctm̄ inuidie. ſi pctõr p ſe vel ad interrogationē ſacerdotis cōfiteatur de eo iterroget eū ſacerdos ſi placuit ei dānū vel malū ꝓximi. ⁊ ſi bonū vel cōmodū ſibi diſplicuit: ⁊ ſi ex inuidia detraxit vnq̄ȝ ſuo ꝓximo falſū crimē ei iponēdo: vel bonū qđ in eo erat diminuēdo vel occultādo: vel qđ i eo erat augmentādo vel illis qui nō nouerūt manifeſtādo Itē quotiēs fecerit iſta: ⁊ quare: ⁊ ſic de aliis circūſtantiis. ¶ Itē ſi portat odiū: vel rācoꝝ vel malā voluntatem ꝯtra ꝓximū ſuū: ⁊ quare. ⁊ ſic de aliis. Circa accidiam interroget ſacerdos ſi potuit pctõr multa bona facere que nō fecit: dicere que non dixit: cogitare que nō cogitauit multa mala vitare que nō vitauit. Itē ſi ex negligentia omiſit ire ad miſſam: ad ſermonē ⁊ ad alia bona opa. ⁊c̄. Scđm ergo iſtā doctrinā ſacerdos poterit formare interrogationes ſuas. ⁊ in iſtis vnctio quā accepit a deo: ⁊ experiētia magis docebit q̄ȝ aliq̄ lectio. Veꝝ qm̄ iuxta varietatē cōfitentiū ſacerdos dȝ variare interrogatōes. vn̄ ſi confitēs ſit religioſus interroget de tribus votis regule ſcȝ de obedientia. de paupertate ⁊ caſtitate. Interrogetur de regularibus obſeruantiis. ⁊ potiſſime de abuſionibus clauſtri quib⁹ frequēter ſtatus religioſoꝝ corrūpitur. que ſunt duodeci. ſ. prelatus negligēs: diſcipulus inobediens. iuuenis ocioſus. ſenex obſtinatus. monachus curialis. monach⁹ ſeu canonicus regularis cauſidicus. habitus p̄cioſus. cib⁹ exquiſit⁹. rumor i clauſtro lis i caplo. diſſolutio i choro. irreuerētia circa altare. Et ſm illas ⁊ ſm etiā alias obſeruātias regulares cōfeſſor dȝ formare interrogatōes. Circa etiā clericos ſeculares ſunt faciende iterrogatōes de ſymonia. de negotiatione

⁊ alijs que ꝑtinēt ad ſymoniā. ⁊ ad auaritiā. ⁊ ſi habeāt adminiſtrationē vel officiū. ſiue bñficiū. interroget de dilapidatōe bonoꝝ vel ſi expēderit in malos vſus bona eccleſie. Itē vtrū interfuerint diuinis officijs. ⁊ horis canonicis. vtrū portant coronā ⁊ habitū cōgruentē. Itē ſi dicāt integre ⁊ perfecte diuinū officiū. Itē interrogentur de luxuria. de venatione. de irregularitate. de ludo alearū. ⁊ ſilib⁹ i quib⁹ ſolēt ſepius peccare. Circa principes ſunt faciende iterrogatōes de iuſticia. Circa milites de rapina. circa mercatores ⁊ alios officiales mechanicas artes exercentes. de fraude ⁊ dolo. de mēdacio. de ꝑiurio. ⁊c. Circa burgenſes ⁊ ciues cōiter de vſuris ⁊ pignoribus. circa ruſticos ⁊ agricolas. de iuidia. ⁊ furto. maxime circa decimas. primitias tributa. cenſus. ¶ Vñ notādū ꝙ lꝫ forma generalis ſuprapoſita ſit obſeruāda i oībus: tñ ſm diuerſitatē ꝑſonaꝝ ⁊ officioꝝ ſtudioſius ⁊ ſpecialius eſt circa ſpālia crimīa iſiſtēdū. Factis ipis iterrogatiōibus ſi cōfitens ſit perſona ſimplex interroget eū ſacerdos ſi ſciat Pr̄ nr̄. Aue maria. Credo in deū. Et ſciat ſe ſignare. ⁊ ſi neſciat inſtruat eū vel moueat vt addiſcat. Deinde iterroget ſi tētet aliq̄ tētatiōe. ⁊ qua. ⁊ quō ſe habeat i reſiſtēdo. ⁊ doceat eū modū. Si enī tentetur de ſuꝑbia. cogitet de humilitate filij dei q̄ humiliauit ſemetipſum factus obediēs vſqꝫ ad mortē. Cogitet etiam de caſu dyaboli qui ꝓpter ſuperbiā ſuā cecidit de paradiſo in infernū. ⁊ de angelo factus eſt dyabolus. Si tentetur de auaritia. cogitet de breuitate vite ⁊ inſtabilitate ⁊ vanitate mūdi. ⁊ ꝙ nihil hinc portabit ſecū de diuitijs ſuis. Si tētetur de luxuria. cogitet de morte ⁊ qualis erit poſt mortē. vñ. Nā melius poterit hoīs caro viua do mari. ꝙ q̄lis fuerit hec mortua ꝑmeditari. Cogitet etiaʒ de penis īferni: ⁊ gaudiis paradiſi. hec ⁊ talia multa dʒ ei oñdere ⁊ dicere. hoc facto recolligat ⁊ repetat in gñali ꝯfeſſionē dicēs. Amice tu fuiſti ꝯfeſſus pctā iſta ⁊ oñdat ei grauitatē pctōꝝ: eū dure īcrepādo ⁊ īducēdo eum ad lachꝛymas cōpūctionē ⁊ ꝯtritionē. Et ad hoc multū vʒ ſi ſacerdos oñdat vultū doloroſū ⁊ lachꝛymabilē pctōri. Sicut legit' de ſcō Ambro. ꝙ qñ aliq̄s ei ꝯfitebat' ſuuʒ lapſū ita amare flebat. ⁊ ꝯfitētē quātūcūqꝫ obſtinatū ad fletū ⁊ lachꝛymas ꝓuocabat. Sic etiā dʒ facere ſacerdos vt ſic pctōr verecūdia duct' ad lachꝛymas īuitet' vt lacrime admonētis excitēt lachꝛimas penitētis idō ſūmope caueat ſacerdos ꝙ ne aduletur i ꝯfeſſione imo q̄ʒtūcunqꝫ ſit magna ꝑſona ⁊ reuerēda īcrepet ⁊ corrigat eā dure. Caueat tñ ꝙ ne nimis exaſꝑet: vel ꝙ nō ſit nimis durus in verbo. Sʒ ſi pctōr vult bñ penitere ꝓmittat ei vitā eternā: ⁊ veniā de pctīs. ita ꝙ pctōr ſꝑ recedat ꝯſolat' ab eo Iſtis rite ꝑactis faciat ſibi dicere ꝯfeſſionē gñalem monēs ꝙ ſi recordet' de aliquo pctō reuertet' ad cōfeſſionē. Et ſic īpoſita pnīa abſoluat eū ī nomīe dñi: ita tñ ꝙ ſi ſit excōicat' excōicatōe maiori: nullo mō eum abſoluat donec ſit ab illa excōicatōe abſolut'. Sed ſm̄ cōem doctrinā quilʒ curat' hñs curā aīaꝝ pōt abſoluere a minori excōicatōe. idō añq̄ abſoluat eū a pctīs: abſoluat eū a minori excōicatōe dicēs. Auctoritate dei mihi cōmiſſa abſoluo te a vinculo minoris excōicationis ſi quā incurriſti ꝑ ꝑticipationē excōicatorum. ⁊ poſtea abſoluat eū de peccatis confeſſis ⁊ oblitis. Sed pone curatus hʒ aliquos parrochianos ſurdos: vel mutos: vel cecos: vel furioſos vel demoniacos. ⁊ forte ſcit iſtos eē ī peccato mortali q̄d faciet de iſtis?Si enī moneat ſurdū ad pnīam non prodeſt:qꝛ nō audit.ſi mutū:nō pōt ꝯfiteri.cecus nō pōt videre ſignū:nec etiā pōt legere ſicut nec mutus furioſus non eſt capax rōnis:nec etiā demoniacus.Dico ꝙ ſacerdos dꝫ facere debitū ſuū vt eos īducat ad ꝯtritionē penitētiā ⁊ cōpūctionē.ſm ꝙ eſt eis poſſibile.ſ.verbis:vel ſcriptis:vel nutibus:vel ſignis ⁊ oībus aliis modis qbꝰ pot erit.⁊ ſi nō poteſt:oret deū:⁊ faciat orare populū ſuū vt deus illuſtret corda eoꝝ ad penitentiā.⁊ ſi nihil omiſerit de cōtingentibus non īputat̄ ſibi.Quō aūt ſe debeat habere ſacerdos ad infirmū qui amiſit loquelā ⁊ non poteſt confiteri.vide ſupra in pͥma parte tractatus de euchariſtia.ca.ix.

¶ Ca.x.de poteſtate clauium.

Quia ſupradictū eſt:cū ageret̄ de pnīa peccata in cōtritione dimitti dubiū exiſtit quid dimittit ſacerdos virtute clauiū in abſolutione cū non dimittat culpā.qꝛ illa vt dictū eſt dimittit̄ in ꝯtritione:nec penam:qꝛ adhuc poſtꝗ̄ penitēs ē abſolutꝰ remanet obligatus ad penā.Circa iſtam materiā iſtud mihi videtur eſſe dicendum.Ille enim qui accedit ad confeſſionē aut eſt ꝑfecte ꝯtritꝰ aut nō.ſi eſt ꝑfecte ꝯtritus:tunc deus virtute contritionis remittit ſibi peccata.teſte ezechi.qui dicit ī ꝑſona dei.Quacūqꝫ hora īgemuerit pctōꝛ oīum iniqtatū ſuarum non recordabor.ita ꝙ anteꝗ̄ accedat ad ꝯfeſſionē mundatus eſt a culpa.Si aūt nō eſt perfecte cōtritꝰ tunc virtute confeſſionis iſta īperfecta ꝯtritio reducitur ad perfectam.ita ꝙ de attrito fit virtute confeſſionis cōtritus.⁊ ſic virtute confeſſionis remittūtur pctā quo ad culpā.Notādū tñ ꝙ qñ dꝛ ī ꝯfeſſiōe vel cōtritione pctā dimitti: intelligẽdũ eſt deũ dimittere pctm̃. nõ ꝯtritionẽ vel ꝯfeſſionẽ. vñ Ambro. ⁊ ponit̃ de pe. di. i. Verbum dei pctã dimittit. ⁊ Augu. ⁊ ponit̃ de ꝯſe. di. iiij. Nemo tollit pctm̃ niſi ſolus xp̃s q̄ eſt agnꝰ tollẽs pctã mũdi. Tollit aũt dimittẽdo pctã que facta ſũt. ⁊ adiuuãdo ne fiant: et ꝑducẽdo ad vitã vbi pctã fieri nõ poſſũt. Nõ aũt dicit ſolus xp̃s. nõ excludit patrẽ nec ſpm̃ ſanctũ cũ īdiuiſa ſint opa trinitatis. Et iſtud verũ eſt ꝙtũ ad opa que ſunt ad extra. Quid ergo faciũt ibi claues vel abſolutio ſacerdotis? Dicẽdũ ſm̃ aliquos ꝙ deus mũdat aĩam ĩ ꝯtritiõe a macula culpe: ⁊ ſacerdos abſoluit eũ a vinculo pene eterne. Fateor ꝙ nõ intelligo iſtos: q: nõ video ꝙ aliquis poſt ꝙ mũdatus eſt a macula culpe mortalis ſit obligatꝰ pene eterne: cũ iſta pena nõ debeat̃ niſi culpe vel pctõ mortali. Si deus mũdat aĩam in ꝯtritõe a culpa mortali. per ꝯſequẽs abſoluit eũ a vinculo pene eterne. Et iõ dicunt alij ꝙ q̃uis pctm̃ in ꝯtritõe dimittat̃ ꝙtũ ad culpã ⁊ ꝙtũ ad reatũ pene eterne: tñ pctõr adhuc remanet obligatus ad duo. ſcz ad ꝯfitẽdũ peccatũ: ⁊ ad aliquã ſatiſfactionẽ ꝓ pctõ faciẽdã. Et iõ ſacerdos virtute clauiũ abſoluit iſtũ a vinculo quo tenebat̃ ad ꝯfeſſionẽ: ⁊ obligat eũ ad ſatiſfactionẽ. ⁊ ſic dr̃ ſacerdos virtute clauiũ ſoluere ⁊ ligare: q̃uis verũ ſit ꝙ pctõr ſit obligatꝰ ad illa duo: ſi tñ videt̃ ꝙ ſm̃ viã iſtã verba forme ſacramẽtalis abſolutionis poſſũt bene verificari. nã dicit ſacerdos. Abſoluo te a pctis. ⁊ nõ abſoluo te a ꝯfeſſione. ergo ſm̃ iſtã viã opʒ ꝙ abſoluat eũ aliquo mõ a pctis. Et iõ dicũt aliqui ꝙ peccator ꝑ peccatũ nõ ſolũ obligat̃ deo cui offendit: ſed etiã eccl̃ie cui ſe peccãdo abſtraxit. Et iõ q̃uis in ꝯtritiõe recõſiliet̃ deo: tñ remanet adhuc recõſiliãdus eccleſie in faciēdo ꝯfeſſionē illi q̄ ē rectoꝛ eccleſie. Et lꝫ iſtud ſit verū: nō tñ videt̄ ſufficere cū claues nō ſolū ſe extēdant ad ſoluēdū ⁊ ligandū in terris: immo ⁊ in celis. dicēte xp̄o. Q̄dcunqꝫ ligaueris ſup̲ terrā ⁊c̄. Et idō dicunt aliqui alij ꝙ ſacerdos virtute clauiū nō facit aliq̄d niſi oſtēſiue. vñ dicūt ꝙ abſoluit. i. abſolutū oſtēdit. Vñ qñ dicit abſoluo te. i. abſolutū oſtendo te. Et iſti vident̄ dictū ſuū fūdare in auctoritate Ambroſij dicētis. Sacerdos q̄dem offi ciū ſuū exhibet: ſed nullius poteſtatis iura exercet. Sed dictū iſtoꝝ parū videt̄ attribuere clauib⁹. Et verbū ābro. intelligēdū eſt ꝙ ſacerdos nullius poteſtatis iura exercet auctoritatiue: ſed miniſtraliter bene. ⁊ idō dicunt alij ꝙ ſacerdos virtute clauiū abſoluit a culpa ſi inuenit eā: dūmodo ꝯfitens nō ponat obicē: ⁊ abſoluit a pena purgatorij cui pctōꝛ erat obligat⁹. nō eā relaxādo: ſed eā cōmutādo in penā tēpoꝛalē vel coꝛpoꝛalē. ⁊ hoc ſub ꝯditōe ſcꝫ ſi īplet iniūctā pn̄iam: ita ꝙ ſi iniūcta pn̄ia ſit ꝯdigna abſoluit a tota pena purgatorij. ⁊ ſi non eſt condigna nō abſoluit a tota pena purgatorij ſꝫ a tā a. ⁊ idō ſi moꝛiatur expleta pn̄ia ꝯdigna non punief in purgatorio. Si autē pn̄ia nō fuerit ꝯdigna vel ſi fuerit ꝯdigna nō tñ cōpleuit eā in vita ſua: cōplebit eā in purgatorio. ⁊ iſta opinio videtur mihi ſatis rōnabilis. Alij dicūt ꝙ cum oē moꝛtale peccatū ſit offenſiuū diuine bonitatis que eſt īfinita. pena debita pctō moꝛtali eſt infinita. ⁊ ꝑ ꝯſequēs eſt virib⁹ nr̄is īpꝛopoꝛtionabilis. virtute aūt clauiū eſt nobis ꝓpoꝛtionabilis inquantū virtute clauiū ꝯfitenti cōicat̄ paſſio xp̄i que dat efficaciā ſacramētis oībus. ⁊ que fuit ſufficiens ad ſatiſfaciēdū ꝓ pctīs totius mūdi. vñ ſm̄ hāc viā virtus clauiū eſt: quā virtute eaꝝ cōicatur cōfitēti paſſi xp̄i. in cuius virtute pōt satisfacere pro pctīs qd̄ nō faciebat ante. vn̄ credo ꝙ vnum Pater nr̄. impositū in pnīa a sacerdote efficacius est ad satisfaciendū pro pctīs: ꝙ si aliqͥs diceret centū milia ꝑ semetipm̄: qꝛ illud habet meritū a passione xp̄i: illa vero a merito dicētis. Et ista opinio est multum rationabilis.

¶ Ca. xi. de sigillo confessionis.

Igillū cōfessionis dꝫ esse secretū: qꝛ nullo mō nullo pacto: ꝓ nulla re dꝫ frāgi: imo sacerdos sustinere dꝫ quācunqꝫ penā anteq̄ reuelaret ꝯfessionē nec verbo neç scripto nec nutu vel signo. Et de hoc sigillo dicit Gre. vt habet de pe. di. vi. c. Sacerdos. vbi dr̄ sic. Sacerdos aūt oīno caueat ne de his que ei ꝯfitent̄ pctā sua: alicui reuelet que ꝯfessus est ei/ nō ꝓpinquis/ neqꝫ extraneis/ neqꝫ (qd̄ absit) ꝓ scādalo aliquo. nam si hoc fecerit deponat̄ ⁊ oībus diebꝰ vite sue ignominiosus peregrinādo vadat. Itē de pe. ⁊ re. c. Oīs vtriusqꝫ sexus. Caueat oīs sacerdos ne verbo vel signo aut alio quouismodo prodat aliquatenꝰ pctōrē. sed si prudētiori ꝯsilio indiget illud caute absqꝫ vlla exp̄ssione requirat. q̄m q̄ in penitētiali iudicio pctm̄ sibi detectū reuelare p̄sumpserit: non sacerdotali officio deponēdū decreuimꝰ. verūetiā ad agendū pnīam in arcto monasterio ꝑpetuo detrudēdum. ita ꝙ in decretali ista instruit ꝯfessor de hoc q̄d agere debeat: ⁊ a quo cauere debeat. Si enī sacerdoti in ꝯfessiōe occurrat casus suꝑ quo nō possit bene ꝯsulere penitētē dꝫ suꝑ hoc ꝯsulere peritiorē se vt videat q̄d agere debeat. Sub qua aūt forma reuelabit isti perito pctm̄ qd̄ alter ꝯfessus ē sibi? Credo ꝙ sub ista. si talis casus accideret q̄d faciēdū eēt? Vel si aliquis ꝯfiteret̄ de tali pctō q̄d esset ꝯsulendũ? Non aũt dꝫ dicere vt credo. Ego audiui istud in ꝯfessiõe. qꝛ dicẽdo sic: ip̃e mẽtiret̃: qm̃ ip̃e nõ audiuit vt ip̃e: sed vt vicarius ⁊ locũtenẽs dei. Et multominus dꝫ dicere quidã ꝯfessus est mihi. qꝛ dicẽdo sic i gñali ⁊ iplicite reuelat ꝯfessionẽ ⁊ etiã mẽtit̃. qꝛ ꝯfessio fuit facta deo ⁊ nõ sibi: nisi vt locũtenẽti dei. Sed pone sacerdos sup̱ crimẽ qd̍ audiuit in ꝯfessione dr̃ in testẽ ⁊ ꝯpellit̃ iurare. q̃d faciet? Si dicat ꝙ reuelet ꝯfessionẽ: punit̃. si negat ꝑiurat. Dico ꝙ si solũ sciat ꝑ ꝯfessionẽ ip̃e dꝫ iurare se nihil scire de ista materia qua interrogat̃. nec ꝑiurat. qꝛ ip̃e nihil inde scit. esto enĩ ꝙ sciat illud crimẽ fuisse sibi cõfessũ nescit tñ vtrũ ꝯfitẽs in ꝯfitẽdo dixerit verũ vel falsũ ⁊ iõ põt vere dicere se nihil scire. Sed quid si iudex erit cautillosus ⁊ interrogabit eũ ꝑ iuramẽtũ vtrũ audierit aliq̃d de crimine de quo agit̃? Dicẽdũ ꝙ iuramẽtũ nõ ligat eũ ad dicẽdũ aliq̃d in hac materia cũ iuramẽtũ nõ fuerit inuentũ vt eẽt vinculũ iniquitatis: extra de iura. calũ. Quita vallis. In nullo qd̍ fit ꝯtra mandatũ dei est obligatoriũ iuramentũ. Vñ cũ reuelare ꝯfessionẽ sit ꝯtra mãdatũ dei: scꝫ ꝯtra illud. Nõ falsũ testimoniũ dices. nullũ est iuramẽtũ ad hoc obligatoriũ. Vñ talis põt licite iurare nihil se audiuisse. Et intelligat ꝙ nihil audiuit vt homo vel ꝑ modũ ꝙ debeat testificari. Alteri⁹ pone ꝙ sacerdos sciat ꝑ ꝯfessionẽ aliquẽ hereticũ in parrochia sua vel alibi qui alios filios inducit ad heresim quid faciet iste sacerdos? Ray. in sũma sua videt̃ dicere in isto casu ꝯfessionẽ posse reuelari. Et rõ sua est: qꝛ nõ seruat fidẽ ecclesie cũ sit hereticus ⁊ infidelis: iõ fides nõ est ei seruãda. xxiiij. q. i. Noli. Saluatñ reuerẽtia eius videtur magis ꝯsona veritati alia opinio quã et. ã ipſe Ray.recitat.ſ.ꝙ ſacerdos nõ dꝫ reuelare ꝯfeſſioneꝫ ipſius.ſed dꝫ ire ad epm̃ vel ad inquiſitorẽ ⁊ dicere. Cuſtodi ⁊ vigilia ſuꝑ oues tuas lupus eſt in grege tuo. Et ꝙ dicit Ray.ꝙ cũ iſte nõ eſt fidelis.fides nõ eſt ei ſeruãda. Dico ꝙ reuelãdo cõfeſſionẽ fides nõ frangit hoi.ſed deo qui eſt fidelis in oibus vijs ſuis. Sꝫ nũquid põt cõfitens licẽtiare confeſſorẽ ꝙ dicat illa que dicit ei in confeſſione? Dico ꝙ cõfitens bñ poteſt facere ꝙ illa que cõfeſſor ſit vt deus.ſciat vt hõ.dicendo.ſ.ei extra confeſſionẽ que idẽ dixit in confeſſione.⁊ ſic confeſſor poterit illa dicere ex quo audiuit illa vt hõ extra ꝯfeſſionẽ. Sꝫ nunquid ſufficit ꝙ cõfitens dicat cõfeſſori dicendo. Ego do tibi licẽtiã dicẽdi ea que dixi tibi in confeſſione.vel opꝫ ꝙ replicet ſibi oĩa extra cõfeſſionẽ. Aliq̃ doctores dicũt ꝙ ſufficit vt licentiat cõfeſſorẽ tñ durãdus in q̃rto ſuo dicit ꝙ nõ.imo tenẽtur eia replicare ſibi extra cõfeſſioneꝫ Et rõ ſua que occurrit ẽ.qꝛ in his que ſũt de neceſſitate ſacrĩ nullus põt diſpẽſare.nec papa de quo magis videretur.ſed tenere ſecretũ ẽ de neceſſitate ꝯfeſſionis ſacralis vt ꝓbat diffuſe.ergo nullus põt cõtra hoc diſpenſare ⁊ ꝑ cõſequens nullus põt licẽtiare ꝙ illa que ꝑ eũ dicũt in cõfeſſione reuelẽtur.iõ ad hec ꝙ reuelẽtur opꝫ ꝙ ſciãtur aliť q̃ꝫ ꝑ ꝯfeſſionẽ. Et ex his pꝫ ꝙ ſi q̃s ſciat aliq̃d ꝑ ꝯfeſſionẽ ⁊ extra ꝯfeſſionẽ põt illud reuelare ⁊ teſtificari ſuꝑ illo.eodẽ mõ quo ſcit extra ꝯfeſſionẽ. ¶ Nota ꝙ ſigillũ ꝯfeſſionis directe ⁊ pñcipaliter reſpicit pctã.vt pꝫ ex p̃allegata.decre. Oĩs vtriuſq; ſexꝰ vbi dr̃. Caueatꝰ oĩs ſacerdos ne verbo aut ſigno aut quouis alio modo pctã ꝓdat.ex ꝯſequenti tñ ex quadaꝫ ꝯgruitate reſpicit alia Et hec de confeſſione ſufficiant.

¶ Tractatus quartus ſecūde partis pⁱncipalis de ſatiſfactione hñs ſeptem ca. pⁱncipalia.

Xpeditis ꝑ dei grām duabꝰ ꝑtibꝰ pnīe. ſ. de ɔtritiōe ⁊ ɔfeſſione De tertia. ſ. de ſatiſfactiōe ē agendū. Circa quā notāda ſūt ſex. Pⁱmo qd ē ſatiſfactio ⁊ i qͥbus ɔſiſtit. Scḋo ḋ elemoſina que ē pⁱa ꝑs ſatiſfactiōis Tertio de ieiunio que ē ſcḋa ꝑs. Quarto de orōne que ē tertia ꝑs. Quito de mēſura ſat.ſfactiōis. ſ. que pnīa eſt iponēda ꝓ vnoquoqȝ pctō. Sexto vtrū vnꝰ p̄t ſatiſfacere pro alio.

Ca. i. quid eſt ſatiſfactio.

Atiſfactio ſm Gregoriū: eſt pctōꝝ cās excidere ⁊ eaꝝ ſuggeſtionibꝰ aditū nō indulgere ita ꝙ i iſta diffinitiōe duo tāgūtur que debēt eē i oī ſatiſfactiōe. ſicut eni bona ⁊ ɔpleta medicina dȝ eē curatiua ifirmitatis p̄terite/ ⁊ p̄ſeruatiua reſpectu future: ita ⁊ ſatiſfactio dȝ eſſe remediū pcti p̄teriti ⁊ cautela reſpectu futuri Pⁱmū tāgit cū dr̄ pctōꝝ cās excidere. Scḋm cū dr̄ eaꝝ ſuggeſtionibꝰ aditū nō idulgere. Q: etiā medicina ſi ſit ɔueniens dȝ eſſe appropⁱata ifirmitati ⁊ ordinari directe contra infirmitatē. teſte btō Hiero. q dicit. Medicina cuiuſȝ morbo eſt adhibenda. Nō eni ſanat oculū qḋ ſanat calcaneum. Et ſm ꝙ dicit Johānes in pⁱma canonica ſua Omne quod eſt in mūdo aut ē ɔcupiſcentia carnis aut ɔcupiſcentia oculoꝝ/aut ſuperbia vite. Et vult dicere ꝙ tres ſunt radices oīm pctōꝝ. ſ. auaritia que datur intelligi per hoc ꝙ dr̄ cōcupiſcentia oculoꝝ. Luxuria que dat̄ itelligi ꝑ hoc ꝙ ḋr ɔcupiſcētia carnis. Et ſuperbia: per hoc qḋ dicitur ſuperbia vite. Idcirco cōtra iſtas tres radices peccatoꝝ ordinātur tres partes ſatiſfactionis ſcȝ elemoſina que ordinatur contra auaritiam. ieiuniū contra luxuriã:oꝛo cõtra ſuꝑbiã. Et ſic ſunt tres partes ſatiſfactionis.ſ.elemoſyna ieiuniũ ⁊ oratio. Et de his tribus partibus ꝑ ordinem eſt agendum.

¶ Ca.ij. de elemoſyna qḋ hꝫ ſub ſe.iiij.parua capl̄a.

Licet multa ⁊ varia ac diuerſa de virtute elemoſyne ſint a doctorib⁹ ſctis ſcripta.tñ oĩa ſctũs thobias breui ſermone cõprehẽdit dicẽs. Elemoſyna a morte ⁊ a pctõ liberat aĩam:⁊ nõ patiet eã ire in tenebras. Elemoſyna eſt triplex. Prima ꝯſiſtit in cordis ꝯtritione: qñ ſcꝫ aliqs ſe offert ſacrificiũ deo. De quo dr̃ in pſal. Sacrificiũ deo ſpũs ꝯtribulatus. ⁊ de elemoſyna iſta dicit ſapiẽs. Miſerere aĩe tue placẽs deo. ⁊ elemoſyna ſic dicta nõ eſt pars ſatiſfactõis:imo eſt pars integralis ꝯtritõis cõdiuiſa a ſatiſfactiõe prout dr̃ ꝙ pnĩe tres ſunt partes: ſcꝫ cõtritio/ꝯfeſſio/⁊ ſatiſfactio. Alia eſt elemoſyna que cõſiſtit in cõpaſſiõe ꝓximi in q̃ cõpatimur alienis miſeriis ſicut nr̃is. ⁊ de iſta dicit Job. Ab iĩtio ꝯualuit mecũ miſeratio:⁊ ab vtero mr̃is egreſſa eſt mecum. Tertia cõſiſtit in largitiõe manuali. qñ ſcꝫ aliquis exhibet indigenti aliqḋ tp̄ale ſubſidiũ ꝓpter deũ. Et de iſta intendimus hic. Et de hac dicit ſaluator in luca. Date elemoſynã ⁊ ecce oĩa munda ſunt vobis. ⁊ Ambro. Paſce fame morientẽ. ⁊ niſi paueris:occidiſti.lxxxv.di. Et ſub iſta elemoſyna ꝯtinẽtur ſeptẽ opera mĩe. de qbus dicet in tertia particula. Sed quãtũ ad nũc circa elemoſynã ꝯſiderãda ſunt q̃ttuor. Primo de qb⁹ dꝫ fieri. Scḋo quis põt eã facere. Tertio cui dꝫ fieri. Quarto quõ fiet.

¶ Primũ conſideratũ circa elemoſynã:ſcꝫ de qbus debet fieri elemoſyna.

Miſſa illa diſtinctione de neceſſario ⁊ ſuꝑfluo:di cendū ꝙ in hoc ꝯcordāt cōiter oēs doctores ꝙ nec de alieno nec de illicite acq̄ſitis dꝫ fieri elemoſyna. vñ Thobias oſtēdens filio ſuo de quo faciēdū eēt elemoſyna: dicit. Honora deū de tua ſubſtātia. dicit de tua: ⁊ nō de aliena. ⁊ Greg. Nō eſt putāda elemoſyna ſi pauperib⁹ diſpenſet qd ex illicitis rebus acquirit. Nota tñ circa hoc ꝙ illicite acquiſitū pōt eē trib⁹ modis. Sunt eni quedā illicite acq̄ſita in q̄bus nō trāſfert dominiū in accipientē vt in rapina ⁊ furto. Sūt ⁊ alia in q̄bus trāſfert dominiū ſed tñ cōpetit repetitio: vt in vſura ⁊ ſymonia. Et in iſtis caſib⁹ nō pōt fieri elemoſyna. Sūt alie in quib⁹ trāſfert dñm ⁊ nō cōpetit repetitio. vt i pecunia ⁊ i aliis reb⁹ acq̄ſitis ex hiſtrionatu ⁊ meretricio. In duab⁹ p̄mis q̄ñ nō tranſfert dominiū. vel ſi trāſfert cōpetit repetitio: nō pōt fieri elemoſyna: ſed dꝫ reſtitui iuxta modū qui ponet infra. vñ de reb⁹ acquiſitis furto/ rapina/ vſura/ ⁊ ſymonia nō pōt fieri elemoſyna In tertio aūt caſu ſcꝫ cū tranſfert dominiū ⁊ nō cōpetit repetitio ſicut in acquiſitis ex hiſtrionatu vel meretricio de iſtis pōt fieri elemoſyna. Et hanc diſtinctionē approbat Ambro. xiiij di. v. Sane in fine. Sed nūquid de his que requirunt ex ludo alee: vel taxilloꝝ vel quocūqꝫ alio ludo pōt elemoſyna fieri? Dicēdum ꝙ qñ loquor de ludo nō itelligo de ludo qui fit cauſa ſolatij vel recreatōis. qꝛ talis ludus eſt licitus: dūmodo ſit honeſtus ac debitis circunſtantijs inueſtitus: ſed intelligo de ludo qui fit cupiditatis cauſa: qui eſt oino ⁊ ſemꝑ illicitus ⁊ in eo concurrunt peccata multa. Primo enim ibi eſt deſideriū lucrandi: ecce cupiditas que eſt radix oim maloꝝ. Secundo eſt ibi voluntas ſpoliandi proximum: ecce rapina. Tertio eſt ibi vſura maxima. ſcꝫ. xi, ꝓ.x.nõ ſolũ in anno vel in mẽſe:ſed in eodẽ die. Quarto multiplicant ibi mẽdacia.⁊ verba ocioſa ⁊ vana. Quĩto eſt ibi blaſphemia:ecce hereſis. Sexto eſt ibi multiplex corruptio ꝓximoꝝ q̄ ludũ aſpiciũt. Septimo eſt ibi ſcãdalũ bonoꝝ. Octauo eſt ibi ꝯtẽptus ꝓhibitõis ſãcte m̃ris eccleſie. Nono eſt ibi amiſſio tp̄is ⁊ alioꝝ bonoꝝ: que illo tp̄e tenet hõ facere. Ex q̄bus ptꝫ quãtũ peccant qui talib⁹ ludis vacãt. Et de pena clericoꝝ qui talib⁹ ludis vacãt legit̃ in canonib⁹ ap̄loꝝ ſic. Si ep̄s:preſbyter:diaconus:alee aut ebrietati deſeruiat:aut deſinat:aut dãnetur certe. Subdiaconus autẽ:lector:aut cantor:ſimilia faciẽs:aut deſinat:aut cõicatione priuet̃. Patet ergo ꝙ illud qđ tali ludo acquirit̃ illicite acquirit̃. Sed nũquid põt repeti? Dicũt aliqui doctores ꝙ nõ:ſed ille q̄ lucrat⁹ eſt dꝫ illud erogare pauꝑibus. Argumẽto.xiiij.q.v. Nõ ſane. Cũ eni turpitudo verſat̃ ex parte vtriuſqꝫ melior ẽ ꝯditio occupãtis ſeu poſſidẽtis. Alij dicũt ⁊ fere oẽs canoniſte:ꝙ põt repeti. Et ꝓbat̃.ff.de aleatorib⁹ lege vltĩa in fine. Et dicit greca ꝯſtitutio ꝙ vſqꝫ ad quiquagita annos põt repeti. Et ẜm iſtos de acq̄ſitis in ludo nõ põt fieri elemoſina. Ray. eni cũ quo ꝯcordat ſctũs Thomas. ⁊ quaſi oẽs doctores theologi. dicit ꝙ diſtiguẽdũ eſt. qꝛ aut aliq̄s luſit volũtarie ⁊ ex cupiditate nõ coact⁹ ꝑ aliquẽ:⁊ tũc ſi amiſit nõ põt repere qđ amiſit. ſed ille q̄ lucratus eſt tenet̃ pauperib⁹ erogare vel reſtituere in iudicio aĩe ſue. Aut luſit attractus ꝑ vim vel ꝑ iopportunitatẽ alteri⁹:⁊ tũc ſi amiſit põt repetere. Si v̾o lucrat⁹ eſt nõ tenet̃ reſtituere. ſed qđ lucratus eſt pauperib⁹ erogare. Iſtã ſniãm ꝓbat ꝑ multa iura. ⁊ eſt ſatis ꝯſona rõni ⁊ equitati.

¶ Notãdũ tñ ꝙ ſũt alique ꝑſone quibus idẽ ſtincte tenet̃ ꝗs reſtituere:q̃cquid ab eis lucratꝰ eſt ĩ ludo:vt furioſi/ꝓdigi/pupilli minores.xv.ãnoꝝ/mente capti/ſurdi/ceci/muti.⁊ ꝗ morbo ꝑpetuo laborãt.qꝛ tales rebus ſuis ſuꝑeſſe nõ pñt:iõ dant̃ eis tutores ⁊ curatores Idẽ videt̃ eẽ de monachis ⁊ ceteris religioſis ⁊ filijſfamilias.ꝗ nõ habẽt peculiũ caſtrẽſe vel quaſi caſtrẽſe.Et de vxore que nõ hꝫ res parafernales.⁊ etiã de adminiſtratõe rerũ eccl'iaſticaꝝ que pauperũ ſunt ⁊ ſil'bus.vñ nec prelati nec curati pñt ea remittere debitoribꝰ ne prodigi vel diſſipatores videant̃.Nam cũ talis acq̃ſitio pecunie multiplices iuris ⁊ facti ſit culpabilis ⁊ vitioſa reſtituẽda nõ eſt:dico ei qui eã amiſit in ludo:ſed tutori vel curatori/vel marito/vel patri/vel eccl'ie/vel monaſterio.

¶ Secundũ conſideratũ circa elemoſynam:ſcꝫ quis poteſt facere elemoſynam.

Lemoſynã põt facere quicũqꝫ ſui eſt iuris.⁊ hꝫ dominiũ vel adminiſtratõem aliquoꝝ bonoꝝ tꝑaliũ. Nũquid ergo monachus vel aliqua ꝑſona religioſa põt facere elemoſynã? Dico ꝙ talis ꝑſona aut hꝫ adminiſtrationẽ aut nõ.ſi hꝫ adminiſtratõez:põt ⁊ dꝫ imo quicquid ſuꝑeſt ſibi.neceſſitatibꝰ eccl'ie ſupportatis in cauſis pijs eſt exponẽdũ dicẽte btõ Bern.Bona eccleſie bona pauperũ ſunt.⁊ quicquid a miniſtris eccl'ie vltra victũ ⁊ veſtitũ retinet̃:totũ eſt ſacrilegium ⁊ rapina.Si aũt nõ hꝫ adminiſtratõem ſaluo meliori iudicio vel ꝯſilio credo ꝙ nõ põt nec dꝫ facere elemoſynã:niſi de prelati ſui licẽtia petita ⁊ obtenta.Monachus enĩ nõ põt tractare etiam vtilitates ſui monaſterij niſi de p̃ceptis abbatis ſui.xvi.q.i.Monachi.de ꝯſe.di.v.Nõ opꝫ.Et hoc intelligo niſi ille qui repetit elemoſynã ſit in extrema neceſſitate cõꝑ.x.nō ſolū in anno vel in mēſe:ſed in eodē die. Quarto multiplicant ibi mēdacia.ꝛ verba ocioſa ꝛ vana. Quinto eſt ibi blaſphemia:ecce hereſis. Sexto eſt ibi multiplex corruptio ꝓximoꝝ q̄ ludū aſpiciūt. Septimo eſt ibi ſcādalū bonoꝝ. Octauo eſt ibi ꝯtēptus ꝓhibitōis ſācte mr̄is eccleſie. Nono eſt ibi amiſſio tp̄is ꝛ alioꝝ bonoꝝ: que illo tp̄e tenet̄ hō facere. Ex q̄bus ptꝫ quātū peccant qui talibꝰ ludis vacāt. Et de pena clericoꝝ qui talibꝰ ludis vacāt legit̄ in canonibꝰ apl̄oꝝ ſic. Si ep̄s:preſbyter:diaconus:alee aut ebrietati deſeruiat:aut deſinat:aut dānetur certe. Subdiaconus autē:lector:aut cantor:ſimilia faciēs:aut deſinat:aut cōicatione priuet̄. Patet ergo ꝙ illud qꝺ tali ludo acquirit̄ illicite acquirit̄. Sed nūquid pōt repeti? Dicūt aliqui doctores ꝙ nō:ſed ille q̄ lucratꝰ eſt dꝫ illud erogare pauꝑibus. Argumēto.xiiij.q.v. Nō ſane. Cū eni turpitudo verſat̄ ex parte vtriuſqꝫ melior ē ꝯditio occupātis ſeu poſſidētis. Alij dicūt ꝛ fere oēs canoniſte:ꝙ pōt repeti. Et ꝓbat̄.ff.de aleatoribꝰ lege vltiā in fine. Et dicit greca ꝯſtitutio ꝙ vſqꝫ ad quiquagita annos pōt repeti. Et ſm̄ iſtos de acq̄ſitis in ludo nō pōt fieri elemoſina. Ray.eni cū quo ꝯcordat ſctūs Thomas. ꝛ quaſi oēs doctores theologi.dicit ꝙ diſtiguēdū eſt.qꝛ aut aliq̄s luſit volūtarie ꝛ ex cupiditate nō coactꝰ ꝑ aliquē:ꝛ tūc ſi amiſit nō pōt repere qꝺ amiſit.ſed ille q̄ lucratus eſt tenet̄ pauperibꝰ erogare vel reſtituere in iudicio aīe ſue. Aut luſit attractus ꝑ vim vel ꝑ iopoꝛtunitatē alteriꝰ:ꝛ tūc ſi amiſit pōt repetere. Si v̄o lucratꝰ eſt nō tenet̄ reſtituere.ſed qꝺ lucratus eſt pauperibꝰ erogare. Iſtā ſnīam ꝓbat ꝑ multa iura.ꝛ eſt ſatis ꝯſona rōni ꝛ equitati. ¶ Notādū tn̄ ꝙ ſūt aliq̄ ꝑſone quibus idē ſtincte tenet̄ q̄s reſtituere:q̄cquid ab eis lucrat⁹ eſt ĩ ludo:vt furioſi/ꝓdigi/pupilli minores.xv.ān̄oꝝ/mente capti/ſurdi/ceci/muti.ꝛ q̄ morbo ꝑpetuo laborāt.q͛ tales rebus ſuis ſuꝑeſſe nō pn̄t:iō dant̄ eis tutores ꝛ curatores Idē videt̄ eē de monachis ꝛ ceteris religioſis ꝛ filijſfamilias.q̄ nō habēt peculiū caſtrēſe vel quaſi caſtrēſe.Et de vxore que nō hꝫ res parafernales.ꝛ etiā de adminiſtratōe rerū eccl'iaſticaꝝ que pauperū ſunt ꝛ ſil'bus.vn̄ nec prelati nec curati pn̄t ea remittere debitorib⁹ ne prodigi vel diſſipatores videant̄.Nam cū talis acq̄ſitio pecunie multiplices iuris ꝛ facti ſit culpabilis ꝛ vitioſa reſtituēda nō eſt:dico ei qui eā amiſit in ludo:ſed tutori vel curatori/vel marito/vel patri/vel eccl'ie/vel monaſterio.

¶ Secundū conſideratū circa elemoſynam:ſcꝫ quis poteſt facere elemoſynam.

Lemoſynā pōt facere quicūqꝫ ſui eſt iuris.ꝛ hꝫ dominiū vel adminiſtratōem aliquoꝝ bonoꝝ t̄paliū. Nūquid ergo monachus vel aliqua ꝑſona religioſa pōt facere elemoſynā?Dico q̄ talis ꝑſona aut hꝫ adminiſtrationē aut nō.ſi hꝫ adminiſtratōe3:pōt ꝛ dꝫ ĩmo quicquid ſuꝑeſt ſibi.neceſſitatib⁹ eccl'ie ſupportatis in cauſis pijs eſt exponēdū dicēte btō Bern̄.Bona eccleſie bona pauperū ſunt.ꝛ quicquid a miniſtris eccl'ie vltra victū ꝛ veſtitū retinet̄:totū eſt ſacrilegium ꝛ rapina.Si aūt nō hꝫ adminiſtratōem ſaluo meliori iudicio vel ꝯſilio credo q̄ nō pōt nec dꝫ facere elemoſynā:niſi de prelati ſui licētia petita ꝛ obtenta.Monachus eni nō pōt tractare etiam vtilitates ſui monaſterij niſi de p̄ceptis abbatis ſui.xvi.q.i.Monachi.de ꝯſe.di.v.Nō opꝫ.Et hoc intelligo niſi ille qui repetit elemoſynā ſit in extrema neceſſitate cōſtitut⁹.i.indigeat ad mortē q2 ī illo caſu dȝ ei dare ſi poteſt.eſto etiā ꝙ p̄lat⁹ exp̄ſſe ihiberet ſibi.q2 in tali caſu oīs hō tenet ex p̄cepto dei ſubuenire ꝓximo. Juxta illō Paſce fame moriētē.⁊c̄.xxxvi.di. Et etiā tali caſu oīa ſt̄ cōia.xlvii.di. Sicut li. Nota ꝙ ſi monach⁹ nō hn̄s adminiſtrationē de p̄cepto abbatis vadat ad ꝑegrinationē/vl ad ſtudiū ſine aliqua diſtinctōe pōt dare elemoſinā.nā co ipſo ꝙ p̄lat⁹ dedit ſibi licētiā ſtādi ī ſcolis/vel eūdi ad ꝑegrinationē:videt̄ ſibi dediſſe licētiā faciēdi oīa que ſcolares honeſti ⁊ ꝑegrini ſolēt facere:ita ꝙ moderate faciat. Quilȝ eni debet ſe ꝯformare morib⁹ illoꝝ inter quos viuit.xlvi.di.ca.Si qͥs. Sed nūqͥd vxor pōt elemoſinā facere abſq3 licētia viri? ¶ Dicēdū eſt ꝙ ſi vxor hȝ res parafernales.i.ꝓprias p̄ter dotē dictas a para qd̄ ē iuxta ⁊ ferna qd̄ ē dos:quaſi iuxta dotē pōt de illis facere elemoſinā:ēt inuito marito. C.de pac.l.qui ac. De rebus ēt ſui viri ſicut de pane ⁊ vino ⁊ aliis reb⁹ que bono ac approbato ⁊ laudabili more ſolent ad diſpenſationē vxoris ꝑtinere pōt facere elemoſinā moderate ⁊ ſm facultateȝ viri ⁊ ſm maiorē vel minorē indigentiā ⁊ multitudinem paupeꝝ. Et dȝ ſibi formare ꝯſciētiā ꝙ nō diſpliceat marito in corde etiā ſi quādoq3 ꝓhibuit ei ore. Solēt enim mariti facere talē ꝓhibitionē vxoribus:nō vt retrahant eas a toto:ſed ab exceſſu quē ſuſpicātur eas facturas:ſi haberet habenas nimis laxas. Pōt etiā ſibi formare cōſcientiā de qualitate ⁊ miſeria pauꝑis cogitās ꝙ ſi maritus videret illū oībus modis placeret ei ꝙ faceret ſibi elemoſinā. Sed oīno ⁊ p̄ciſe dictet ſibi ꝙ viro diſpliceat deponat cōſcientiā ſi pōt/ſi nō pōt nō det ⁊ doleat ꝙ non poteſt dare.⁊ ſic intelligo illō ca.xxxiiii.q.iiii. Quid deo

Ubi dr ꝙ cũ ſcãdalo viri vxoꝛ non debet facere elemoſinaꝫ: ⁊ iſtud intelligo niſi pauꝑ ſit in extrema neceſſitate ꝯſtitutus q꞉ tũc itrepide dꝫ dare. aliter peccaret. Et qͦ dixi de rebus viri: etiã de dotalibus dixi: nã rerũ dotaliũ illibatũ dñm apud virũ eſt. c. de iure do. l. in rebus. Dominus aũt albertus dicit ꝙ ſi mulier ſit lucroſa. i. ſi ex officio ſuo vel miniſterio lucretur eſto ꝙ nõ habet bõa parafernalia: tñ eo ꝙ lucrat̃ põt facere elemoſinã abſqꝫ mandato ⁊ cõſenſu viri: etiã filiuſfamilias nõ põt facere elemoſinã de rebus patris ſine eius licẽtia ⁊ mandato niſi ſupponat ꝙ placeat pr̃i ſicut ſupra dixi de vxore. ⁊ itelligo hoc niſi talis filiꝰ habeat peculium caſtrenſe. vel q̄ſi caſtrenſe. de tale enim peculio poteſt facere elemoſinaꝫ patre ẽt inuito. Peculiũ caſtrẽſe ẽ qͦ acq̄ſiuit ex militia. Peculiũ quaſi caſtrẽſe ẽ qͦ acquiſiuit ex ſcia vel artificio honeſto. Intelligo etiã niſi videat pauperẽ in extrema neceſſitate ꝯſtitutũ. De filio etiã eũte ad peregrinationẽ vel eũte i ſtudio itelligẽ vt ſupra dixi de monacho. Et multominꝰ ſeruꝰ vel ãcilla põt facere elemoſinã de rebus dñoꝝ: niſi forte fuit ei cõmiſſa miſtratio bonoꝝ q꞉ tũc poſſẽt/tñ moderate ſcito ꝙ dño nõ diſpliceret.

¶ Tertium conſideratum circa elemoſinam ſcꝫ cui debet dari elemoſina.

Lemoſina non dꝫ dari niſi indigenti. ⁊ hoc ſonat nomẽ elemoſine. Unde elemoſina vt dicit ebrardus dr ab elyos qͦ eſt miſeria ⁊ moy quod ẽ aqua quaſi miſeroꝝ. i. indigẽtiũ aqua. Hoꝝ aũt q̄ petũt elemoſinã quidã petũt quaſi ex debito: ſicut religioſi mendicãtes qui predicant verbum dei ⁊ celebrant quotidie ꝓ bñfactoribꝰ ſuis. Et iſti dũmodo ꝯſtet eos hr̃e illud officium ſūt oībus alijs p̄ferēdi. ⁊ iſti dicūt petere quaſi ex debito q: nō ſolū dātur eis tp̄alia: imo etiā ſpūalia accipiunt ab eis. Vn̄ i ꝑſona taliū dicit apl̄s. Si ſpūalia vobis ſeminam⁹ nō ē mirū ſi tp̄alia vr̄a metam⁹. Alij petūt tātū ꝓ vite ſue ſuſtētatione: ſicut iſti pauperes q̄ mēdicant. Et in iſto caſu aut hō pōt dare oībus aut nō. ſi pōt dare oībus: tūc dꝫ oīb⁹ dare ab'qꝫ vlla diſtinctōe. ⁊ ad hoc reducūtur exēpla abrahe ⁊ loth. q̄ qm̄ oēs indifferēter recipiebāt hoſpitio angelos etiā in hoſpitio ſuſceperunt. ſi eni aliquos repuliſſent forſan inter illos āgelos repuliſſēt. Et i hoc caſu ait Johā. criſo. Quieſcam⁹ ab abſurda. i. nefāda ac dyabolica curioſitate. ſ. diſcernendi inter pauperē. ⁊ pauperē. nō eni ex vita eoꝝ qui accipiūt vel quib⁹ das mercedē tibi retribuet deus: ſed ex voluntate ⁊ honorificētia multa/ ⁊ ex mīa ⁊ bonitate. xlij. diſtinc. Quieſcam⁹. Itē Greg. xi. q. iij. Qm̄ i fine dicit. ꝙ excōicato etiā dāda ē elemoſina ⁊ hoc itelligo tā de excōicato ꝙ̄ de quolibet alio pctōre notorio. qd̓ intelligēdū ē: niſi ob ſaturitatē cibi negligerēt iuſticiā ⁊ fierēt deteriores q: in tali caſu nō eſt eis faciēda elemoſina. vt ait Augu. v. q. v. Nō oēs. ⁊ hoc itellige niſi eſuriant ad mortē. tunc enim ꝙ̄tūcūqꝫ negligerēt iuſticiā debent paſci: niſi forte iudex ſecularis dānaſſet eos ꝓpter ſcelera ſua ad fame moriendū. In ſecūdo caſu in quo nō pōt oībus dare elemoſinā poſito ꝙ oēs equaliter idigeāt. dicit Ambro. decē circa hoc eē ꝯſiderāda. ſ. fidē cām/ locū/ tp̄s: neceſſitudinē: ſanguīs ꝓpinq̄tatē: etatē. debilitatē: ꝯditoinē ſiue nobilitatē. Fidē q: fidelis p̄ferēd⁹ ē īfideli. Cām. quia ſi duo tenētur capti: vn⁹ ꝓpter culpā ſuā: ali⁹ ſine culpa. Iſte ē p̄ferēd⁹ illi. Locū q: captus ſiue detētus i carcere p̄ferendus eſt illi qui libere pōt ire quocūq; vult. Tēpus q: ſi vnus in tp̄e pſecutōis patit̄ p̄ferēdus eſt illi q̄ nullā pſecutionē patit̄. Modū: vt nō totū det̄ vni nec ſil' effūdātur opes. ſed diſcrete diſpēſet̄ niſi forte aliq̄s vellet relinquere ex toto ſaculū. Neceſſitudinē: vt magis indigens minus indigenti preferatur. Sāguinis ꝓpinquitatē. vt propinquus p̄feratur extraneo. Etatem: q: ſenes ſunt iuuenibus p̄ferendi Debilitatem. vt infirm⁹ p̄feratur ſano ⁊ debilis forti. Nobilitatē: vt nobilis preferatur ignobili. Et iſtud totū itelligēdū eſt ceteris parib⁹. Talis eni ꝯditio poſſet eſſe ex vna parte ꝙ reformaret pactū in ꝯtrariū. Sicut pone quidā hȝ patrē īfidelē q̄ idiget elemoſina: ⁊ extrane⁹ fidelis etiā indiget elemoſina nec ipſe poteſt ſubuenire vtriſq; ſȝ vni tm̄: cui ſubueniet an patri infideli: an extraneo fideli in exhibitione nutrimenti? In iſto caſu dicūt aliqui ꝙ pr̄ infidelis preferendus eſt extraneo fideli in exhibitōe nutrimenti: ſȝ extraneus fidelis p̄ferendus eſt patri infideli i dilectiōe. arg. xxx. di. c. iiij. Et fūdat̄ iſta opinio ſup̱ illud p̄ceptū. Honora patrē tuū. ⁊ intelligit ſi equaliter indigeant. Si enim extrane⁹ idigeret ad mortē. ⁊ pater nō: tūc extrane⁹ eēt p̄ferēdus pr̄i. Alij dicūt ꝯtrariū. ſ. ꝙ boni extranei ſūt p̄ferēdi quis iſtoꝝ dicat melius: iudicio lectoris relinquo.

¶ Quartū conſideratū circa elemoſinā. ſ. quomodo debet fieri elemoſina.

Uia ſm̄ ꝙ dicit ph̄us in ethicis, modus imponit ſpēm actui vel actioni. qḋ intelligo de ſpē moris. nō eni ſufficit facere bonū: niſi bene fiat. Uñ dñs p̄cepit moyſi Iuſte qḋ iuſtum fuerit exequeris. ideo ad hoc ꝙ elemoſina ſit meritoria requirit̄ ꝙ debito modo fiat. Uñ elemoſina dꝫ fieri gratanter ſiue letanter vt ait apłs.ij. ad coꝛ.xxi.c. Qui tribuit tribuat ĩ hylaritate non ex triſticia aut neceſſitate. Hylarē enĩ datorē diligit de⁹. Secūdo dꝫ fieri ſecrete. Vñ ſaluatoꝛ. Cū facis elemoſinã noli tuba canere ante te: ſicut ypocrite faciũt ⁊ ſequit. Te aũt faciēte elemoſinã neſciat ſiniſtra qđ faciat dextra tua Tertio dꝫ fieri abūdãter ⁊ ſm facultatē dãtis. vñ Tho. iiij. Fili ſi multū fuerit tibi abūdãter tribue: ſi aũt exiguum: libēter ĩpartiri ſtude. Quarto dꝫ fieri prudēter: vt fiat ſm traditã formã in ca. precedenti. Quĩto dꝫ fieri feſtinãter. vñ ſapiens. Qui cito dat bis dat. Sexto dꝫ fieri ardēter. i. cū intētõe recta: vt ſcꝫ fiat ꝓpter deū ⁊ nõ propter vanã gliam. vñ ſicut ait Grego. Vñ celū mereri poterat: non ventum tranſitorii fauoris querat.

¶ Ca.iiij. ſecūde partis pĩcipalis eſt de ieiunio. que ē ſecūda ps ſatiſfactõis quattuoꝛ habens capitula.

Ecūda pars ſatiſfactionis eſt ieiuniū. de quo dr in thob. Bona eſt elemoſina cū ieiunio. Circa qđ cõſiderãda ſunt quattuoꝛ. Primū quot modis dr ieiuniuꝫ Scđo qñ fuit inſtitutū. Tertio qđ requiritur ad hoc ꝙ ieiuniū ſit meritoriū. Quarto quot bona facit ieiunium

Primū ꝯſideratū circa ieiuniū. ſ. quot modis dr ieiuniū Otãdū ꝙ triplex ē ieiuniū. Primū eſt coꝛporis a cibo ⁊ potu materiali. Scđm ē afflictiõis a gaudio tpali. Tertiū eſt abſtinere a pctõ moꝛtali. Et de hoc triplici ieiunio debemus caſtigare iumētū. i. coꝛpus nr̃m. parū eſt ieiunare a cibo niſi ieiunetur a pctõ. Vñ yſaias Quare ieiunauim⁹ ⁊ nõ aſpexiſti hũiliauim⁹ aīas nr̃as ⁊ neſciſti: Loqtur yſaias ĩ ꝑſona ieiunãtiū ĩ pctõ mortatali. Et ſubdit reſpõſionē in ꝑſona dei loquēs. Ecce ad lites ⁊ ꝯtẽtiões ieiunatis ⁊ ꝑcutitis pugno ipie. ⁊ ſequit Nũquid eſt tale ieiuniũ quod elegi: quaſi dicat: nõ immo iſtud. Diſſolue colligationes ipietatis. ſolue faſciculos deprimẽtes: et. oẽ on⁹. i. pcti dirũpe. Frãge eſurienti panẽ tuũ: et egenos vagoſq; induc in domã tuã. Cũ videris nudũ opi eũ ⁊ carnẽ tuã ne deſpexeris. ¶ Secũdũ cõſideratũ circa ieiuniũ. ſ. quando fuit inſtitutũ ieiunium

Dominus inſtituit ieiuniũ i paradiſo terreſtri qñ ꝓcepit pmis parẽtibus ne comederent de ligno ſcientie boni ⁊ mali. Sȝ poſtea ſctificauit ipm̃ in deſerto: qñ ieiunauit q̃dragita diebȝ ⁊ .xl. noctibus

¶ Terciũ ꝯſideratũ circa ieiuniũ. ſ. quot requiruntur ad ieiunium.

D hoc ꝙ ieiuniũ ſit meritoriũ requirũtur q̃ttuor que dñt ipȝ cõcomitari. ſ. largitas / leticia / hora et mẽſura. De largitate dicit hie. Quod mãducaturus eras ſi non ieiunares da pauperibȝ vt ieiuniũ tuum ſit ſaturitas aĩe nõ marſupii lucrũ. Illud ieiuniũ de⁹ approbat vt ait Greg. Quod ad aliũ man⁹ elemoſinaꝝ leuat. ideo illud quod tibi ſubtrahis alteri largire vt vñ caro tua affligitur: inde indigentis ꝓximi caro releuetur. De leticia dicit xp̃s. Cũ ieiunatis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes exterminãt enĩ facies ſuas vt appareãt hoĩb⁹ ieiunãtes. De tercio. i. de hora notandũ ꝙ hora comedẽdi in diebus ieiuniorũ eſt hora nona vel circa. ita tñ ꝙ ſm ꝙ dicit ſctũs iohẽs in quarto ſuo. Nõ opȝ aſpicere aſtrolabiũ: ſed ſufficit ꝙ nõ anticipet nimis notabiliter ꝓdicta hora. Vñ legitur i primo libro regũ. xiiij. c. ꝙ ionathas q̃ anticipauit horã comedendi morti fuit adiudicatus. De quarto. ſ. in menſura notandũ ꝙ ieiunãs dȝ multũ ſobrie comedere. vñ dicit btũs Petrꝰ .i. petri .v. c. Sobrij estote ꝛc̃. Et sobrietas ista attēdit tā in cibi q̃litate ꝙ in q̃titate. In q̃litate cibi: vt scȝ hō nō comedat cibaria nō prohibita: sicut carnes vł lacticinia. Et sil̃r nō querant cibaria exquisita: exquisito mō parata. vide de hoc s̄ ca. de iterrogatōibꝰ faciēdis i ꝯfessiōe. Sobrietas etiā attēdēda est i q̃titate vt nō sumat cibꝰ nisi q̃tū sufficit ad nature sustētatōem. Sup̱fluitas eni cibi multa mala facit. qꝛ ꝓuocat ad luxuriā: ꝛ oē opus bonū dissoluit. vñ i figura huiꝰ legit in .iiij. li. regū. xxv. c. ꝙ nabusardā qui iterp̄etat p̄ceps cocoꝝ p̱ quē itelligit vētris igluuies: destruxit muros hierl̃z p̱ quos itelligūt virtutes aīe fidelis. vñ Aug. Mēs auiditate ciboꝝ laxata p̱dit orōnis ꝟtutē. et Hiero. Vēter mero estuās de facili ꝓ̄spit in libidinem

❡ Quartū ꝯsideratū circa ieiuniū .s. quot bona facit.

Eiuniū debito mō obseruatū tria bona facit. Primo reprimit stimulū carnaliū vicioꝝ. Sc̄do mētē eleuat ad ꝯtēplationē diuinoꝝ. Tertio ipetrat grām virtutū ꝛ celestiū premioꝝ. Et ista tria tāgunt in p̄fatōe q̄dragesimali in q̄ dr̄. Qui corporali ieiunio vicia cōprimis: mētē eleuas virtutē largiris ꝛ premia. Notādū isuper ꝙ p̱ ieiuniū itelligunt oēs afflictōes corporales sicut vigilie: p̱egrinatōes: flagella. ꝛc̃.

❡ Ca. iiij. ꝛ principale est de oratione que est tertia pars satisfactionis.

Ratio que ē tertia p̱s satisfactōis diffinit sic a damasceno. Orō ē piꝰ mētis affectꝰ in deū tendēs ꝛ plerūq̧ ne animꝰ pigritet i vocē ꝓrūpēs. vel sic. Oratio ē cōgeries vocū ad ipetrādū i deū tēdentiū. Notādum ergo ꝙ i orōne nō debēt peti t̄palia ad minꝰ p̱ncipaliter sed debēt peti sp̄ualia ꝛ p̱tinētia ad salutez. Iuxta illud verbũ ſaluatoꝛ. Primũ querite regnũ dei ⁊ iuſticiã ei⁹ ⁊ hec oĩa adiciẽtur vobis. ſ. tp̃alia. Que aũt ſunt petenda ĩ orõne oñdit xp̃s qñ diſcipulis dicẽtibus ſibi. Magiſter doce nos orare: dixit. Cũ oratis dicite. Pr̃ nr̃, Et de hoc dicet̃ in tercia parte vbi de iſta materia tractabitur in ſpãli. Ad hoc aũt ꝙ oĩo ſit interioꝛ ⁊ ſatiſfactoꝛia requirit̃ ꝙ habeat. xiiij. ꝯditiões. ſ. ꝙ ſit fidelis: ſecura: humilis: diſcreta: verecũda: deuota: ſecreta: pura: lachrymoſa: attẽta: feruida: operoſa ⁊ aſſidua. De iſtis nõ plus ꝓſequamur: qꝛ ſũt de ſe note cuilꝫ aduertere volenti vꝫ denicꝫ oratio ꝯtra vicia ſpũalia p̃cipue. Vñ Hiero. ſuper illũ locũ. hoc genus demonioꝝ nõ eijciet̃ niſi in orõne ⁊ ieiunio. dicit ſic. Medicina eſt cuilꝫ moꝛbo adhibẽda. non eni ſanat oculũ qđ ſanat calcaneũ. Ieiunio ſanantur coꝛpoꝛales peſtes. Orõne ſanãtur peſtes aĩe vel mẽtis. Si aũt querat̃ que iſtaꝝ triũ partiũ ſatiſfactionis ſit potioꝛ ſcꝫ oratio: elemoſina ⁊ ieiuniũ? Dicẽdũ ꝙ ſi cõparẽtur q̃tũ ad obiectũ qđ imediate reſpiciũt: vel quãtũ ad materiã circa quã ſunt: ſic oratio ẽ dignioꝛ ⁊ potioꝛ aliis duabus. Oratio eni hꝫ deũ ꝓ imediato obiecto vt pꝫ ex ei⁹ diffinitiõe. Nã oratio eſt affect⁹ pi⁹ mentis tẽdẽs ĩ deuꝫ. Elemoſina aũt hꝫ ꝓ imediato obiecto miſeriã ꝓximi. ad hanc eni releuãdã oꝛdinat̃. Ieiuniũ aũt ꝓ imediato obiecto hꝫ laſciuiã carnis. qꝛ ad hãc reprimẽdã termiãt̃ ⁊ oꝛdinatur. Oratio eni eſt circa ſpũalia. elemoſina autẽ ⁊ ieiuniũ circa coꝛpoꝛalia. quare manifeſtũ eſt ꝙ orõ eſt dignioꝛ ⁊ potioꝛ elemoſina ⁊ ieiunio. ⁊c̃. Si autẽ comparẽtur quãtũ ad ãbitũ: ſic elemoſina eſt potioꝛ orõne ⁊ ieiunio. qꝛ elemoſina continet in ſe orõnẽ ⁊ ieiunium. Ille enim qui dat elemoſinã indigenti obligat ipſum ad orã dum ꝓ ſe delĩ. ⁊ ſic oꝛo includit in elemoſyna. Ille enim q̄ facit elemoſynā eſt particeps ieiunij ⁊ abſtinētie illiꝰ q̄ recipit eā. ⁊ ſic ieiuniū in elemoſyna cōtinet. Un̄ credo ꝙ elemoſyna ſit vtilioꝛ ⁊ potioꝛ ad ſatiſfaciēdū ieiunio ⁊ oꝛone. Et iſta videt̃ eſſe intentio bti Pauli apl̄i in pͥa epl̄a ad timotheū. c. iiij. vbi ſic inquit. Exerce autē teip̄m ad pietatē. i. ad elemoſynā. nā corpoꝛalis exercitatio. i. ieiunium ad modicū vtilis eſt. pietas aūt ad oīa vtilis eſt ꝓmiſſionē vite habens que eſt nunc ⁊ future.

¶ Ca. v. de menſura penitentie.

Quanto pctm̄ eſt grauius: tāto ceteris paribus debet fieri ⁊ imponi maioꝛ penitētia ſeu ſatiſfactio ꝓ eo. ⁊ dico ceteris paribꝰ. qꝛ talis circunſtātia poſſet eſſe ex parte ꝑſone peccātis: vel etiā ex parte pcti ꝙ minus graui pctō deberet imponi grauioꝛ pnīa ſeu ſatiſfactio. verbi gr̃a. Cōſtat ꝙ interficere matrē eſt grauius ꝗ̄ interficere vxoꝛē: ⁊ tñ de iure grauioꝛ pnīa eſt iniungenda vxoꝛicide ꝗ̄ matricide. Et rō eſt: qꝛ pnīa dꝫ eē talis ꝙ ſit remediū pcti preteriti ⁊ cautela futuri. ⁊ qm̄ hoīes ſunt magis proni ad vxoꝛicidiū ꝗ̄ ad matricidiū. iō vt magꝭ retrahant maioꝛ pnīa dꝫ imponi vxoꝛicide ꝗ̄ matricide. Et ſilr̃ cauſa pnīa maioꝛ dꝫ imponi iuueni lubrico ꝗ̄ ſeni ſed ceteris paribus quāto pctm̄ eſt grauius: tāto maioꝛ pnīa eſt imponēda ꝓ eo. Ad videndū ergo que pnīa ꝓ vnoquoqꝫ pctō ſit imponenda: videndū eſt de gradibus pctōꝝ. quo ſcꝫ pctm̄ eſt grauius altero. Pro quo ſciendū ꝙ grauitas pctōꝝ pōt attendi tribus modis. Uno modo circa idē peccatū. ⁊ hoc duobus modis. Uno mō ex parte cauſe inducētis ad pctm̄. Nam ſm qđ dicit Gregoriꝰ Peccatū tribus modis cōmittit̃. ſcꝫ ignoꝛantia/infirmitate/aut certa ſciētia:ſtudio vel malicia ꝑpetratur.vnde peccatū qđ ꝑpetrat̄ ex infirmitate grauiꝰ eſt q̄ ꝑpetratū ex ignorātia.ſed multo grauius eſt ſi ꝑpetret̄ ex ſcientia certa.de pe.di.ij.Sciendū.Vn̄ maior eſt pn̄ia iponēda ꝓ pctō ꝑpetrato ex infirmitate.i.ex tentatōe ſeu fragilitate:q̄ ꝓ pctō ꝑpetrato ex ignorantia.ſed multo maior ꝓ pctō ꝑpetrato ex certa malicia.Nec eſt ꝯtra illud Ambro.dicētis.Grauiter peccat qui ſibi ꝓmittit impunitatē qui ꝯtēnit.ſed nō grauiſſime qui ignorat.exponēdū eſt grauiſſime.i.ꝑiculoſiſſime.qꝛ ſpecialiter pn̄ia non agetur de pctō qđ ignorat̄.vn̄ Johēs criſo.vel os aureū Nullū inuenit tale remediū ꝯtra pctā ſicut coꝝ meōria cōtinua.de pe.di.iij.Judas.ꝛ hoc intellige cū hō recordatur de pctō ad ꝯtritōem:nō ad delectatōem. Alio mō pōt attendi grauitas circa idē pctm̄ ex parte ipſius pctī Nā vt dicit Augu.Sicut tribus gradibꝰ ꝑuenit̄ ad peccatū.ſcz ſuggeſtione/delectatōe/ꝛ ꝯſenſu:ita ipſius pctī ſunt tres differētie.ſcz pctm̄ in corde:pctm̄ in oꝑe ꝛ ore: ꝛ pctm̄ in ꝯſuetudine.ita ꝙ pctm̄ in opere eſt grauiꝰ q̄ pctm̄ in corde.ſed grauiſſimū eſt in ꝯſuetudine.Vn̄ tres differētie pctōꝝ itelligūt̄ ꝑ tres mortuos q̄s xp̄s legit̄ ſuſcitaſſe filiā ſcz archiſynagogi.filiū vidue ꝛ lazaꝝ. puellā ſuſcitauit i domo:ecce pctm̄ cogitatōis.puerū āte portā ciuitatis:ecce pctm̄ opatōis.lazaꝝ q̄triduanū i monumēto:ecce pctm̄ ꝯſuetudīs.Itē puellā ſuſcitauit verbo tm̄: pueꝝ verbo ꝛ motu:lazaꝝ vero ꝟbo ꝛ fletu ꝛ lachrymis Et hoc ad oſtēdendū ꝙ maior eſt pn̄ia iponēda ꝓ pctō operatōis q̄ cogitatōis.ꝛ multo maior ꝓ pctō ꝯſuetudinis.Alio mō pōt attendi grauitas inter diuerſa pctā ita tn̄ ꝙ ſint eiuſdē gn̄is.ſicut dicit Aug.de pctō luxurie vt cens. Adulteriū malū vīcit fornicationē: vincit adulteriū ab inceſtu. Peius enī ē cū mr̄e q̄ȝ cū alia muliere ꝯnubere. Sed hoꝝ oīm peſſimū qḋ ꝯtra naturaȝ fit. Tertio mō pōt attendi grauitas in pctīs. ꝛ hoc inter pctā diuerſoꝝ generꝝ. ſicͭ dicͭ Aug. ꝙ grauiꝰ ē homicidiū. ꝙ adulteriū. xxxiiij. q. ij. Si quid veriꝰ. Et vlr̄ oīa pctā que directe cōmittūtur ꝯtra deū: ſicut ydolatria: hereſis / blaphemia ꝛ ſimilia ſūt grauiora alijs. De hoc tn̄ dicet᷑ in tertia pte qn̄ aget᷑ de decē p̄ceptis. Viſo quō ē gradus in pctīs. vi videndū ē quō debeat ſacerdos ſe hr̄e circa īpoſitionem pnīe. ¶ Circa qḋ ſciendū ꝙ cōīe ſnīa doctoruȝ tenet ꝙ oēs pnīe ſunt arbitrarie. i. arbitrio ſacerdotis ſunt taxāde. ꝛ hoc cōſideratis criminū q̄litate ꝛ quātitate. Itē ꝑſone dignitate / officio paupertate / infirmitate / ſeu debilitate / cōplexione / cōſuetudine / ſocietate / lachrymis deuotione / religione. ꝛ tp̄is qualitate: ac oībus circūſtantijs ſupra poſitis. Et nota ꝙ circa īpoſitionē pniarū bonum eſt ſcire caſus pniales quos ponit hoſtiēſis in ſūma ſua ti. de pe. vbi dicit ꝙ qui ipſos ignorat. nō meret᷑ hr̄e nomē ſacerdotis ꝛ dȝ cōfitenti pctōri ſacerdos declarare q̄ ad hoc dȝ eē diſcretꝰ. pniam tn̄ pōt moderare ſm̄ q̄litatē ꝛ ſic pōt dicere ꝓ quolȝ pctō. tu debes ſic penitere ſȝ forte vita tua nō ſufficeret. iō do tibi talē. ꝛc̄. ꝓ omnibus pctīs tuis cōcedo tibi ꝙ indulgentie facte ꝓſint tibi. et oīa bona que facies. ꝛ mala que pro amore dei ſuſtinebis iniungo pro pnīa. vnde leo papa. Tp̄a penitudinis i. pnīe habita moderatōe cōſtituēda ſunt tuo iudicio ꝓut ꝯuerſoꝝ. i. pniam aīos ꝑſpexeris eſſe deuotos. Item in octaua ſinodo fuit poſitū in iudicio eoꝝ qui p̄ſūtꝰ. vel quāto tēpore. vel quali modo penitere debeāt qui delin quũſit.xxvi.q.vi.Tp̃e.⁊ c.Hoc ſit.Hoc idẽ dĩt hier.de pe.di.i.Menſurã.ſ.in arbitrio ſacerdotis eſſe derelictũ tp̄s pnie.Ut aũt magis particulariter ſciãt ſimplices ſacerdotes quõ in ipoſitione pniarum procedere debeãt:ſciẽdũ ꝙ regulariter ꝓ ꝑiurio:adulterio/fornicatõe/homicidio volũtario:⁊ ceteris criminibꝰ capitalibus eſt ſeptẽnis pnia iponẽda.⁊ hoc duplici rõne.Una q: dñs p̃cepit mariã ſororẽ moyſi ⁊ aaron lepra ꝑcuſſam.ꝑ quã intelligit lepra cuiuſlꝫ pcti mortalis ſeptẽ diebꝰ manere extra caſtra:⁊ poſt mũdationẽ redire ad caſtra. Hec rõ ponit xxxiij.q.ij.Hoc ipſũ.Et ſm hoc ꝑ diẽ intelligimꝰ annuꝫ. Iuxta verbũ dñi dicẽtis ꝑ ꝓphetã.Diẽ ꝓ anno tibi dedi.Alia rõ eſt:vt ſicut ꝑ pctm̃ mortale pctõr amiſit ſeptiformẽ grãm ſpũſſci ita ꝑ pniam ſeptẽnẽ eam recuperet. Notãdũ ꝙ lꝫ dictũ ſit ꝓ hmõi criminibꝰ ſit iponẽda ſeptẽnis pnia tñ magis vel minꝰ aſpera dꝫ iponi ꝓut maioritas vel minoritas criminis pẽſatis ceteris circũſtantijs hoc expoſcit:vt in ſequẽtibꝰ apparebit. Sunt autꝫ plures caſus in quibus ꝓpter peccantis dignitatꝫ/vel pcti enormitatẽ:iponit maior pnia/vel etiã ex varijs cauſis minor. Nã p̃ſbyter ſi fornicationẽ fecerit dꝫ agere penitẽtiã..x.annoꝝ ſm formã traditam.lxxxij.diſtinctione. Preſbyter. Et iſtud intelligunt quidã de ſimplici fornicatione. Alij vero ⁊ forte melius de inceſtu ⁊ adulterio/⁊ qui cognouit cõſanguineã vel affinẽ. Itẽ ſi p̃ſbyter cognouit filiam ſuam ſpiritualẽ quam baptiſauit/vel de ſacro fonte leuauit/vel cuius cõfeſſionẽ audiuit/vel in cõfirmatione tenuit:dꝫ habere pniam.xij.annoꝝ.⁊ debꝫ deponi.⁊ ipſa debet etiã relinquere res ſuas pauperibus ⁊ in monaſterio deo vſqꝫ ad mortem ſeruire.xxx.q.i.Si cens. Adulteriũ malũ vicit fornicationẽ: vincit adulteriũ ab inceſtu. Peius enĩ ẽ cũ mr̃e q̃z cũ alia muliere ↄnubere. Sed hoꝝ oĩm peſſimũ qđ ↄtra naturaʒ fit. Tertio mõ põt attendi grauitas in pctĩs. ⁊ hoc inter pctã diuerſoꝝ generꝝ. ſic dic̃ Aug. ꝙ grauiꝰ ẽ homicidiũ. ꝙ adulteriũ. xxxiiij. q. ij. Si quid veriꝰ. Et vl'r oĩa pctã que directe cõmittũtur ↄtra deũ: ſicut ydolatria: hereſis/blaphemia ⁊ ſimilia ſũt grauiora alijs. De hoc tñ dicet in tertia pte qñ aget de decẽ p̃ceptis. Viſo quõ ẽ gradus in pctĩs. vi vidẽdũ ẽ quõ debeat ſacerdos ſe hr̃e circa ĩpoſitionem pnĩe. ¶ Circa qđ ſciendũ ꝙ cõĩe ſnĩa doctoruʒ tenet ꝙ oẽs pnĩe ſunt arbitrarie. i. arbitrio ſacerdotis ſunt taxãde. ⁊ hoc cõſideratis criminũ q̃litate ⁊ quãtitate. Itẽ pſone dignitate/officio paupertate/infirmitate/ſeu debilitate/cõplexione/cõſuetudine/ſocietate/lachrymis deuotione/religione. ⁊ tp̃is qualitate: ac oĩbus circũſtantijs ſupra poſitis. Et nota ꝙ circa ĩpoſitionẽ pniarũ bonum eſt ſcire caſus pniales quos ponit hoſtiẽſis in ſũma ſua ti. de pe. vbi dicit ꝙ qui ipſos ignorat. nõ meret hr̃e nomẽ ſacerdotis ⁊ dʒ cõfitenti pctõri ſacerdos declarare q̃ ad hoc dʒ eẽ diſcretꝰ. pniam tñ põt moderare ſm̃ q̃litatẽ ⁊ ſic põt dicere ꝓ quolʒ pctõ. tu debes ſic penitere ſʒ forte vita tua nõ ſufficeret. idõ do tibi talẽ. ⁊c̃. ꝓ omnibus pctĩs tuis cõcedo tibi ꝙ indulgentie facte ꝓſint tibi. et oĩa bona que facies. ⁊ mala que pro amore dei ſuſtinebis iniungo pro pnĩa. vnde leo papa. Tp̃a penitudinis i. pnĩe habita moderatõe cõſtituẽda ſunt tuo iudicio ꝓ ut ↄuerſioꝝ. i. pniam aĩos pſpexeris eſſe deuotos. Item in octaua ſinodo fuit poſitũ in iudicio eoꝝ qui p̃ſũt. vel quãto tẽpore. vel quali modo penitere debeãt qui delin quãſit.xxvi.q.vi.Tp̃e.ꝛ c.Hoc fit.Hoc idẽ dıt hier.de pe.dı.i.Menſurã.ſ.in arbitrio ſacerdotis eſſe derelictũ tp̃s pnie.Ut aũt magis particulariter ſciãt ſimplices ſacerdotes quõ in ipoſitione pniarum procedere debeãt:ſciẽdũ ꝙ regulariter ꝓ ꝑiurio:adulterio/fornicatõe/homicidio volũtario:ꝛ ceteris criminibꝰ capitalibus eſt ſeptẽnis pnia iponẽda.ꝛ hoc duplici rõne.Una q: dñs p̃cepit mariã ſororẽ moyſi ꝛ aaron lepra ꝑcuſſam.ꝑ quã intelligit lepra cuiuſlʒ pcti mortalis ſeptẽ diebꝰ manere extra caſtra:ꝛ poſt mũdationẽ redire ad caſtra. Hec rõ ponit xxxiii.q.ii.Hoc ipſũ.Et ſm hoc ꝑ diẽ intelligimꝰ annuʒ. Iuxta verbũ dñi dicẽtis ꝑ ꝓphetã.Diẽ ꝓ anno tibi dedi.Alia rõ eſt:vt ſicut ꝑ pctm̃ mortale pctõr amiſit ſeptiformẽ grãm ſpũſſci ita ꝑ pniam ſeptẽnẽ eam recuperet. Notãdũ ꝙ lʒ dictũ ſit ꝓ hmõi criminibꝰ ſit iponẽda ſeptẽnis pniã tñ magis vel minꝰ aſpera dʒ iponi ꝓut maioritas vel minoritas criminis pẽſatis ceteris circũſtantijs hoc expoſcit:vt in ſequẽtibꝰ apparebit.Sunt auteʒ plures caſus in quibus ꝓpter peccantis dignitateʒ/vel pcti enormitateʒ:iponit maior pnia/vel etiã ex varijs cauſis minor.Nã p̃ſbyter ſi fornicationẽ fecerit dʒ agere penitẽtiã..x.annoꝝ ſm formã traditam.lxxxii.diſtinctione. Preſbyter.Et iſtud intelligunt quidã de ſimplici fornicatione.Alij vero ꝛ forte melius de inceſtu ꝛ adulterio/ꝛ qui cognouit cõſanguineã vel affinẽ.Itẽ ſi p̃ſbyter cognouit filiam ſuam ſpiritualẽ quam baptiſauit/vel de ſacro fonte leuauit/vel cuius cõfeſſionẽ audiuit/vel in cõfirmatione tenuit:dʒ habere pniam.xij.annoꝝ.ꝛ debʒ deponi.ꝛ ipſa debet etiã relinquere res ſuas pauperibus ꝛ in monaſterio deo vſqʒ ad mortem ſeruire.xxx.q.i.Si ꝗs ſacerdos. Itē ꝗ cognouit monialē dꝫ agere pniāꝫ decē annoꝝ. ⁊ ſilr ipſa ſm formā poſitam. xxvij. q. i. De filia ⁊ ca. Deuctā. Matricidia dꝫ penitere decē annis ſm formā ſatis aſperā poſitā. xxxiij. q. iiij. Latorē. Uxoricidie adhuc īponet maior pnīa. xxxiij. q. ij. Admonere. Notandū etiā ꝙ parētib⁹ ī quoꝝ lectis īueniunt filij mortui ſi ille ex cui⁹ culpa ꝯtigit ſi ſit ſolut⁹: dꝫ induci vt itret monaſteriuꝫ eiuſdē epiſcopat⁹ vbi pctā ſua deploret ꝑpetua pnīa Si tñ nō poterit ad hoc propter carnis fragilitatem induci concedenda ē ei licentia contrahēdi mrīmoniū īpoſita ſibi in ſeculo ꝑmanenti graui pnīa. Silr nō debꝫ induci īgredi monaſteriū ī alijs duob⁹ caſibus: quoꝝ vnus eſt qñ alter ꝯiugum viuit: niſi forte coniunx vellet ſimiliter ingredi. Alius caſus eſt ſi habeat filios paruos a quibus nō poteſt recedere: niſi aliquis timēs deū ſine ſuſpitione illos educaret. Si aūt ſciēter illud acciderit: puta qr negligenter collocauit filiū ſecū in lecto ⁊ in mane inuenit eū extinctū: debet vt dicūt aliqui doctores agere pniam. iij. annoꝝ: quoꝝ vnus ſit in aqua ⁊ pane. extra de his ꝗ occiderūt filios. c. i. ij. ⁊ iiij. q. i. Conſuluiſti. Pro homicidio caſuali īponēda eſt pnīa. v. annoꝝ qñ culpa preceſſit caſuꝫ aliter nulla: niſi forte ad cautelā. l. di. cos vero. ⁊ duobus ca. ſequē. Et crede ꝙ idē ē iudiciū de homicidio neceſſario. De iſta materia videt̄ in tertia parte de decē preceptis. De vicio ſodomitico quātū ſit deteſtabile pꝫ ꝑ Augu. dicētem. ꝙ lōge maius crimē eſt ꝙ̄ matrē cognoſcere. pꝫ etiā ꝑ penā ſodomitis inflictā qui in igne ſulphure de celo miſſis perierūt. Iſtud etiā pctm̄ clamat ſpāliter in vindicta ad dñm. Unñ in ge. dicit dñs clamor ſodomorū ⁊ gomorreoꝝ venit ad me. qr vt dicit Augu. Violatur ꝑ iſtud pctm̃ ſocietas que ĩ nobis dꝫ eſſe cũ deo cuꝫ ipſa natura cuius ipſe ẽ actor: libidinis ꝑuerſitate polluitur. xxxii. q. vii. Flagi: De iſto etiã pctõ dicit Aug. Vidẽs deus ĩ hũana natura tm̃ nefas ꝯtra naturã fieri: fere deſiit ĩcarnari. ⁊ infinita mala de iſto nefando crimĩe pñt dici. eſt enĩ tãte maledictõis ꝙ nõ ſolꝰ actus. ſed etiã ꝓlatio ſiue noĩatio os loquẽtis: aures audiẽtiũ: ipſaſq̄ꝫ quedãmodo polluit elemẽta. Et iſtud male cogitant hyſpani. Pueri enĩ in cunabulis exñtes ⁊ etiã mulieres muliebũ poſtpoſita verecũdia iſtud nefandũ ⁊ execrabile verbũ qđ caſtellani nominãt oĩbus verbis ſuis ĩmiſcẽt. vñ credo ꝙ ꝓ hm̃õi nefãdiſſimo crimĩe ſit grauiſſima ĩiungenda pena. Multa alia crimĩa ponũtur in diuerſis capitulis in corꝑe decretoꝝ ꝓ q̄bus maior pena q̄ȝ ſeptennis eſt ĩponẽda: que dimitto hic q2 talia crimina de iure ⁊ ꝯſuetudine reſeruãtur iudicio epoꝝ. quos credo talia iura meliꝰ ſcire me. ⁊ tñ idiſtincte credo oẽs pñias hodie eẽ arbitrarias. i. arbitrio ſacerdotũ taxãdas pẽſatis ꝯtritiõe ⁊ ꝯditõe pctõꝝ: ⁊ oĩbus aliis circũſtantiis. vñ poſſet eſſe tãta ꝯtritio ꝯfitentis ꝙ ꝓ maxio pctõ eẽt modica ĩmo q̄ſi nulla pñia ĩponẽda Sicut fecit dñs clemẽs ~~papa~~ q̄rtꝰ: q̄ dũ eq̄taret q̄dã die ꝑ romã: quedã mulier que de remotis ptibꝰ venerat acceſſit ad eũ portãs vnũ ꝑuulũ pueꝝ in brachiis ⁊ voce magna cũ magnis lacrimis clamauit. Pr̄ ſcẽ miſerere mei peccatricis: ⁊ da mihi penitẽtiã q2 habui filiũ meũ quẽ hic porto a filio meo. Et ~~papa~~ corã oĩbus abſoluit eã a pctõ ⁊ ipoſuit ei penitentiã vt ieiunaret ſextas ferias per annuꝫ in pane ⁊ aqua. Et mulier recedens ⁊ reuoluens ſecum grauitatem peccati: ⁊ paruitatẽ pñie credidit ꝙ ~~papa~~ non bñ intellexiſſet eā: ⁊ in craſtinū acceſſit ad [redacted]: ⁊ ꝯceſſa eſt ſicut prius ⁊ [redacted] abſoluit eā īpoſita pnīa ſibi ꝙ diceret tria pater nr̄. Mulier itaqꝫ recedēs ⁊ ſecū vt prius pctm̄: pnīamqꝫ reuoluēs: iterato ad [redacted] rediit ⁊ corā oibus vt prius cōfeſſa ē. quā [redacted] abſoluit imponēs ei pniam ꝙ diceret vnū pr̄ nr̄. ⁊ cū interrogaret [redacted] quare ita modicā penitētiā ſibi īponeret. Rn̄dit [redacted] ꝙ plꝰ aſcendit ꝯtritio dolor ⁊ verecūdia quā paſſa ē ita publice ꝯfitendo pctm̄ ſuū: ꝙ̄ ſi oibꝰ diebꝰ vite ſue ieiunaſſet cū pane ⁊ aq̄. Exēplo ergo iſto ꝯfeſſor ī īpoſitione pnīe dꝫ attendere ꝯtritionē dolorē, ⁊ verecūdiā cōfitētis ⁊ ſm ꝙ videbit maiorē vel minorē cōtritionē dꝫ īponere maiorē vel minorem pniam. Notādū tn̄ ꝙ pctō vbi dꝫ fieri renūciatio ſicut ī ſimonia: vel reſtitutio. ſicut in furto/rapina depredatiōe incēdio/vſura/fraudulētia/⁊ doloſa negotiatione. ludo ſm diſtinctionē ſuprapoſitā debꝫ īponi pnīa ꝙ renūciet aut reſtituat ſi pōt: ſi nō pōt ꝙ ſi hēat animū reſtituendi ⁊ doleat ꝙ nō pōt. ⁊ ꝓmittat ꝙ ſi deꝰ det ſibi de quo ꝙ reſtituet. alias nō abſoluat nec ei pnīa īponat̄. Notandū ꝙ ſacerdos ſemꝑ dꝫ īponere pniam ꝑ cōtrariū correſpōdētē ipſi pctō. vt ſuperbo orōnē: auaro: elemoſinā: luxurioſo ieiuniū. ⁊ ſi videat expediēs ꝑegrinationem: vel loci mutationē: vt ſic macerat̄ caro ⁊ refrenet̄ a delectatione ex memoria facti vel aſpectu perſone vel loci cū qua vel in quo peccauit ⁊ ꝑpetratū fuit pctm̄. lxxxi. diſti. Valet xv. q. i. mulier. Notādū īſuꝑ ꝙ ſacerdos dꝫ cauere ne imponat pniam ſeruo ꝑ quā fiat p̄iudiciū dn̄o: nec diſcipulo ꝑ quā fiat p̄iudiciū magiſtro: nec ecōtra. Et maxime etiā caueat circa viꝝ ⁊ vxorē ne īponat pniam talē alteri. ꝑ quā alius poſſit deuenire in cognitionē pctī. Sꝫ po ne aliquis ꝯfitetur de pctis ſuis.⁊ dicit ſe peniterẽ: non tñ vult ſubire onus pnĩe dicẽs ſe delicatũ infirmũ ⁊ male cõplexionatũ.⁊ ſilĩa quid faciet de iſto? Dico ꝙ ſi dicat ſe penitere de pctis ⁊ proponat decetero abſtinere: cũ allegat infirmitatẽ: fragilitatẽ: ⁊ accuſat aſꝑitatẽ ſatiſfactionis ſacerdos dꝫ ipſum reducere vt animũ paratuꝫ ad oẽm ſatiſfactionẽ hẽat: ſibi oſtẽdẽdo magnitudinem pctõꝝ ſuoꝝ.⁊ que ⁊ quãta bona amiſit propter iſta que oĩa recuꝑabit ꝑ pniam: oſtẽdẽdo etiã que ⁊ quãta xp̃us ſuſtinuit ꝓ pctis noſtris: q̃ tñ erat ſũme delicat⁹: ⁊ quot ⁊ quãta ſuſtinuerũt ſcĩ martyres ⁊ ſctẽ virgines tenere ⁊ delicate a pctis inmunes: ſubiungat ergo ſacerdos q̃ta ergo pena debet̃ tot ⁊ tãtis pctis que tu cõmiſiſti. Et mĺta talia dꝫ oſtẽdere ei. Et ſi cũ oĩbus iſtis nõ põt ipſũ inducere ad pniam: ĩponat ei talẽ quã veriſimiliter credat eũ portare poſſe. Et ad hoc inuitat nos xp̃i exẽpluꝫ qui nũquã legit grauẽ ĩpoſuiſſe pniam niſi vade ⁊ amplius noli peccare. Unde Johã. criſo. ſuꝑ illũ locum. Alligant onera grauia.⁊c̃. dicit. Si erram⁹ ꝓpter pniam modicã ĩponẽtes nõne meli⁹ eſt ꝓpter miam dei dare rõneꝫ q̃ ꝓpter nimiã crudelitatẽ ſuccũbere penitẽtẽ.xxvi.q.vij. Obligant. Aug. Si nõ põt gaudere ſacerdos de oĩmoda purgatõe pctõris gaudet ſaltẽ q: liberatũ a gehẽna mittit ad purgatoriũ. Ex quo pꝫ ꝙ ſi pnĩa nõ ſit cõdigna cõplebitur in purgatorio. Referendo ad ſuꝑadicta que diligenter volumus ãnotari. Itẽ pone aliquis ꝯfitetur pctã ſua ⁊ bñ vult abſtinere ab vno ⁊ ab altero nõ: nũqd admittendus eſt ad pniam? Dico ꝙ ſacerdos dꝫ confeſſionẽ illius audire ⁊ recipere. nõ tñ dꝫ euꝫ abſoluere: ſed dꝫ de pctis ſibi cõfeſſis ſalubrius cõſiliũ qð poterit exhibere ⁊ cõsulere ꝙ faciat aliquã pniam de pctĩs suis. ⁊ iducat eũ ad bona quãtũ poterit ⁊ oĩa bona que ipe de ↄsilio sacerdotis faciet quãtũcũqȝ in forma .i. sine caritate facta q̃uis nõ valeã sibi directe ad vitã eternã obtinẽdã tñ valebũt sibi ad quattuor vel ad aliq̃ ipsoꝝ. Primo ad extremi iudicij suppliciũ tollerabiliꝰ subeũdũ de pe. di. iiij. Si q̇s Scdo ad tp̃alẽ ꝓsperitatẽ obtinendam de pe. di. iij. Cauendã. xxij. q. ij. Si quilȝ. Tertio ad hoc vt illustretur cor eiꝰ ad pniam de pe. di. iij. Flens in fine Quarto q: dyabolus nõ põt ei tm̃ nocere: sicut pȝ de iudeo de quo narrat Greg. in dyalogo. ꝙ q: se signauerat: dyaboli nõ potuerũt ei nocere. Ex p̃dictis pȝ ꝙ ad hoc ꝙ pnia sit satisfactoria ⁊ meritoria opȝ ꝙ sit facta in caritate .i. ille qui facit eã sit sine pctõ mortali Sed pone alicui fuit iniũcta pnia ⁊ anteq̃ ipleat pniam suã labit̃ i pctm̃ mortale. ⁊ existẽs in pctõ cõplet pniam iniũctã postea redit ad statũ grẽ: nũquid valet ista pnia vel tenet̃ eã iterare? Ad hoc dicit sanctꝰ Tho. in. iiij. suo. ꝙ quedã sunt opa satisfactoria quoꝝ effectꝰ manet postq̃ ipa facta sũt sicut post ꝙ facta est elemosina. adhuc manet effectꝰ scȝ diminutio substantie tp̃alis dantis. Silr postq̃ aliquis ieiunauit. adhuc remanet effectꝰ ieiunij qui est debilitas corporis ieiunatis. ⁊ illa q̃uis sint in pctõ mortali facta. tñ nõ opȝ ꝙ reiterent̃ Alia sunt opa satisfactoria que postq̃ sũt facta. nihil remanet de eis sicut orõ. ⁊ iõ si fiãt in pctõ mortali opȝ ꝙ reiterẽtur. Vñ si alicui fuit i pnia iiũctũ ꝙ dicat cẽtũ pr̃ nr̃ si dicat ea exñs in pctõ mortali. nõ ipleet pniam. imo opȝ ꝙ iteret ea exñs in grã. secꝰ est de elemosyna ⁊ ieiunio vt dictũ ẽ. ¶ Circa hoc sciendũ ꝙ opera facta in caritate mortificantur per sequẽs peccatū mortale. ⁊ viuificātur poſtea poſt verā pn̄iam ſi ſequat̄. Sed illa que nūq̄ fuerūt viua i. illa que fuerūt facta in pc̄ō mortali nūquā poſſunt viuificari. xv. Illa reuiuiſcūt que mortificata fuerunt. Sed non reuiuiſcant que mortua facta fuerunt.

¶ Ca. vi. vtrū vnus poſſit ſatiſfacere ꝓ alio.

Unc reſtat videre. vtrū vnꝰ poſſit ſatiſfacere ꝓ alio Circa qḋ notādū ꝙ ille ꝓ quo aliꝰ ſatiſfacit aut ē viuus aut mortuꝰ. ſi ſit viuus aut ipſe pōt ꝑ ſe ſatiſfacere aut nō. ſi pōt dico ꝙ vnus nō pōt ſatiſfacere pro alio. Et rō que me mouet ad hoc eſt iſta. Equitas eni iuſticie exigit. vt qui peccauit ſatiſfaciat. ⁊ hoc ſi pōt ſed iſte peccauit ⁊ poteſt ꝑ ſe ſatiſfacere. ergo opꝫ ꝙ ſatiſfaciat Si aūt nō pōt ꝑ ſe ſatiſfacere tūc dico ꝙ aliꝰ pōt ſatiſfacere pro eo. Sed ad hoc requirūtur multa. quedā ex ꝑte illius qui ſatiſfacit. quedā ex ꝑte vtriuſq̧. quedā ex ꝑte opꝑis ſatiſfactarij. Ex ꝑte illiꝰ qui ſatiſfacit requiritur ꝓpinquitas. ſ. ille qui ſatiſfacit ſit obligatꝰ ꝓpinquitate ſanguinis illi pro quo ſatiſfacit ſicut credo ꝙ ſi pr̄ eēt īpotens ad ſatiſfacienduꝫ. filius poſſet ceteris ꝯcurrētibus ſatiſfacere ꝓ eo. ⁊ rō eſt. q: pr̄ ⁊ filius ſūt q̄ſi vna ꝑſona. Ex parte illius pro quo ſatiſfacit requiritur neceſſitas. ſ. ꝙ indigeat. ⁊ etiā īpoſſibilitas ſcꝫ ꝙ nō poſſit per ſe ſatiſfacere. Ex parte vtriuſq̧ requirit̄ caritas ſcilꝫ ꝙ vterq̧ ſit in caritate. quia caritas ē radix merēdi. ⁊ ſine illo nullum eſt opus ſatiſfactorium. Ex parte operis ſatiſfactorij requiritur ꝙ ille qui ſatiſfacit pro alio ſatiſfaciat plus q̄ ille pro quo ſatiſfacit. Sicut ſi ille pro quo ſatiſfacit eſſet obligatus ad ieiunandū ſextā feriā oportet vet ꝙ ille qui ſatiſfaceret ꝓ eo ãplius ieiunaret. Credo etiã ꝙ opꝫ ꝙ fiat auctoritate ſupioris. Si aũt ille pro quo ſatiſfacit ſit mortuus: aut eſt in paradiſo ⁊ tũc nõ idiget ꝙ aliqs pro eo ſatiſfaciat. qꝛ vt dicit Augu. Jn iuriã facit martyri qui ꝓ martyre orat. qḋ intelligẽdũ ẽ de quolibet exñte in paradiſo. vt expreſſe dꝫ de cõſe. miſſa. cum marthe. Aut eſt in inferno: ⁊ tũc ſꝫm opinionẽ omnium theologoꝝ. nihil qḋ fit ꝓ eo ꝓficit ſibi. qꝛ in inferno nulla eſt redẽptio. Aut eſt i purgatorio: ⁊ tũc põt ſatiſfieri a viuis ꝓ eo. Et ita dicit Aug. in li. de agendis circa mortuos vbi dicit. Nõ eſtimemꝰ ad mortuos pro quibus curã gerimꝰ ꝯuenire niſi ꝙ ꝓ eis ſiue altaris/ſiue elemoſinaꝝ/ſiue orõnũ ſuffragiis ſupplicet. xiij. q. ij. Nõ eſtimemus. Et gre. Aie defunctoꝝ quattuor modis ſoluuntur aut obligatõnibus ſacerdotũ/aut orõnibus ſcõꝝ/aut viroꝝ caroꝝ elemoſinis/aut ieiuniis cognatoꝝ. Licet aũt de pnia multa eſſent dicẽda: hec tñ que dicta ſũt breuitatis cã ſufficiant. Sup opis iperfectione veniaꝫ poſtulans a lectore vt que corrigẽda viderit ⁊ addẽda nõ inuidẽti aio ſed benigno corrigat ⁊ emẽdet.

¶ Finit ſecunda pars principalis huius libri.

Jncipit tertia pars de articulis fidei: ⁊ his que ꝑtinent ad informationem populi.

m̃ dñs ac magr nr ieſus xp̃s de mũdo aſcẽſurꝰ ad prẽm diſcipulos quõ ſe hẽrẽt ad fideles quos ſuo redimerat ſanguie iſtruẽs dicit. Eũtes in mũdũ vniuerſum docete oẽs gẽtes. Jn quo rectores eccleſiaꝝ diſcipulis ſuccedẽtes iſtruxit ⁊ monuit: vt ſibi ſubditos doctrĩa ſua ſalutifera iformarẽt: qḋ i veteri lege ẽ pulcherrime figuratũ. vbi legit ꝙ i rõnali iudicio qḋ ſacerdos gerebat in pectoꝛe: doctrina ⁊ veritas erāt ſculpta. In qua re dabat itelligi ꝙ euāgelici ſacerdotes veritatis doctrinā in ſe debēt gerere: ⁊ eā ſuis ſubditis annūciare alioquin ſētētiā maledictōis icurrūt. ſicut eis ꝑ yſayā dn̄s cōminat dicēs. Ue vobis canes muti nō volētes latrare. merito eī rectoꝛ eccliaſticus canis dr̄: q2 latratu ꝑdicatōis ⁊ doctrine euāgelice lupos. i. demones arcere dꝫ a grege dn̄i: et doꝛmiētiū in pctīs aīos excitare. Sꝫ tūc mut⁹ efficit: dū deſidia toꝛpet/ vel ex ignoꝛātia tacet: ⁊ idō merito a dn̄o reprobat. q2 ex oīe ſūmo ope laboꝛare dꝫ: ⁊ ſolerti ac ſollicito aīo vigilare: ne diuine ſcīe ignar⁹ exiſtat q̄nimo tātū de ea ſcire tenet: ꝙ ſciat ſuū officiū debite exequi ⁊ ſibi populū cōmiſſū iſoꝛmare: ⁊ hoc quātū ad ea que ppl'is debet dicere. que quo ad nūc pn̄t reduci ad quīqꝫ. ſ. ad credēda/ ad petēda/ ad faciēda/ ad fugienda: ⁊ ad ſperāda. Dꝫ ergo rectoꝛ eccliaſticus ſibi ſubditos inſtruere quid credēdū/ quid petēdū/ quid faciendū/ quid fugienduꝫ/ ⁊ q̄d ſperādū. Primū ꝯtinet in articulis fidei. Scd̄m ī petitionib⁹ dn̄ice oꝛōnis. Tertiū ⁊ q̄rtū in p̄ceptis decalogi. Quītū in dotib⁹ glīe paradiſi. Et de iſtis in iſta tertia ꝑte eſt agēdū. Et ſm̄ hoc iſta tertia ꝑs diuidit in q̄ttuoꝛ ca. Ca. i. erit de articulis fidei. Scd̄m de petitionib⁹ oꝛōnis dn̄ice. Tertiū de decē p̄ceptis. Quartū de dotibus beatoꝝ.

¶ Ca. i. de articulis fidei.

Eſte ap̄lo. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Fides enī eſt fundamētū oīum bonoꝝ operum: ſine qua oīs edificatio cōſtructa perit atqꝫ cadit. Iſta aūt fides in articulis fidei cōpletiſſime cōtinet: qui articuli in ſymbolo ꝯtinētur. Notādū ergo ꝙ quattuoꝛ ſunt ſymbola, que licet in verbis ſint varia: in ſenſu tn̄ ⁊ ſentētia vel ꝙ ille qui ſatiſfaceret ꝓ eo ãplius ieiunaret. Credo etiã ꝙ opꝫ ꝙ fiat auctoritate ſupioris. Si aũt ille pro quo ſatiſfacit ſit mortuus: aut eſt in paradiſo ⁊ tũc nõ idiget ꝙ aliqs pro eo ſatiſfaciat. qꝛ vt dicit Augu. Iniuriaꝫ facit martyri qui ꝓ martyre orat. qđ intelligẽdũ ẽ de quolibet exñte in paradiſo. vt expreſſe dr̄ de cele. miſſa. cum marthe. Aut eſt in inferno: ⁊ tũc ſm opinionẽ omnium theologoꝝ. nihil qđ fit ꝓ eo ꝓficit ſibi. qꝛ in inferno nulla eſt redẽptio. Aut eſt i purgatorio: ⁊ tũc põt ſatiſfieri a viuis ꝓ eo. Et ita dicit Aug. in li. de agendis circa mortuos vbi dicit. Nõ eſtimemꝰ ad mortuos pro quibus curã gerimꝰ ꝑuenire niſi ꝙ ꝓ eis ſiue altaris/ſiue elemoſinaꝝ/ſiue orõnũ ſuffragijs ſupplicet. xiij. q. ij. Nõ eſtimemus. Et gre. Aie defunctoꝝ quattuor modis ſoluuntur aut obligatõnibus ſacerdotũ/aut orõnibus ſcõꝝ/aut viuoꝝ caroꝝ elemoſinis/aut ieiunijs cognatoꝝ. Licet aũt de pñia multa eſſent dicẽda: hec tñ que dicta ſũt breuitatis cã ſufficiant. Sup opis iperfectione veniaꝫ poſtulans a lectore vt que corrigẽda viderit ⁊ addẽda nõ inuidẽti aio ſed benigno corrigat ⁊ emẽdet.

¶ Finit ſecunda pars principalis huius libri.

Incipit tertia pars de articulis fidei: ⁊ his que ꝑtinent ad informationem populi.

m̄ dñs ac magr̄ nr̄ ieſus xp̄s de mũdo aſcẽſurꝰ ad pr̄em diſcipulos quõ ſe hẽrẽt ad fideles quos ſuo redimerat ſanguĩe iſtruẽs dicit. Eũtes in mũdũ vniuerſum docete oẽs gẽtes. In quo rectores eccleſiaꝝ diſcipulis ſuccedẽtes iſtruxit ⁊ monuit: vt ſibi ſubditos doctrina ſua ſalutifera iformarẽt: qđ i veteri lege ẽ pulcherrime figuratũ. vbi legit ꝙ i rõnali iudicio qđ ſacerdos gerebat in pectore:doctrina ꝛ veritas erāt ſculpta. In qua re dabat itelligi ꝙ euāgelici ſacerdotes veritatis doctrinā in ſe debēt gerere:ꝛ eā ſuis ſubditis annūciare alioquin ſētētiā maledictōis icurrūt.ſicut eis ꝑ yſayā dn̄s cōminat dicēs. Ve vobis canes muti n̄ volētes latrare.merito ei rectoꝛ eccliaſticus canis dr̄:qꝛ latratu p̄dicatōis ꝛ doctrine euāgelice lupos.i.demones arcere dꝫ a grege dn̄i:ꝛ et doꝛmiētiū in pctis aīos excitare. Sꝫ tūc mutꝰ efficit:dū deſidia toꝛpet/vel ex ignoꝛātia tacet:ꝛ iō merito a dn̄o reprobat.qꝛ ex oīe ſūmo ope laborare dꝫ:ꝛ ſolerti ac ſollicito aīo vigilare:ne diuine ſcie ignarꝰ exiſtat qn̄imo tātū deea ſcire tenet:ꝙ ſciat ſuū officiū debite exequi ꝛ ſibi populū cōmiſſū iformare:ꝛ hoc quātū ad ea que pplis debet dicere.que quo ad nūc pn̄t reduci ad quīqꝫ.ſ.ad credēda/ad petēda/ad faciēda/ad fugienda:ꝛ ad ſperāda. Dꝫ ergo rectoꝛ eccliaſticus ſibi ſubditos inſtruere quid credēdū/quid petēdū/quid faciendū/quid fugiendū/ꝛ qd ſperādū. Primū ꝯtinet in articulis fidei. Scđm ī petitionibꝰ dn̄ice orōnis. Tertiū ꝛ q̄rtū in p̄ceptis decalogi. Quītū in dotibꝰ glie paradiſi. Et de iſtis in iſta t̄ria ꝑte eſt agēdū. Et ſm hoc iſta tertia ꝑs diuidit in q̄tuoꝛ ca. Ca.i. erit de articulis fidei. Scđm de petitionibꝰ orōnis dn̄ice. Tertiū de decē p̄ceptis. Quartū de dotibus beatoꝝ.

¶ Ca.i. de articulis fidei.

Eſte aplo. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Fides enī eſt fundamētū oīum bonoꝝ operum:ſine qua oīs edificatio cōſtructa perit atqꝫ cadit. Iſta aūt fides in articulis fidei cōpletiſſime cōtinet:qui articuli in ſymbolo ꝯtinētur. Notādū ergo ꝙ quattuoꝛ ſunt ſymbola.que licet in verbis ſint varia:in ſenſu tn̄ ꝛ ſentētia ſunt iiii. Pꝛimū vocat̄ ſymbolū apoſtoloꝝ. ſ. credo. qḋ dr̄ in cōpletorio ⁊ pꝛima. ⁊ vocat̄ ſymbolū aploꝝ. qꝛ aplī recepta ſpūſſcti gr̄a illud cōpoſuerūt. ⁊ vocat̄ ex hoc ſymbolū: qꝛ dr̄ de ſingulis ⁊ bolus: qꝛ q̄libet ipoꝝ poſuit bolū ſuū. Vn̄ btūs petrus incipit dicēs. Credo in deū pꝛez oipotentē ⁊c̄. Ceteri aūt aplī fuerūt ꝓſecuti. Scḋm credo vocat̄ ſymbolū nicenū. qꝛ ſcti patres in nicena ſynodo cōpoſuerūt illud. Et cātatur in miſſa ſicut dictū fuit ī pꝛima parte tractatus de euchariſtia. ca. x. Tertiū vocatur ſymbolū athanaſii: qꝛ ſctūs athanaſius ipm̄ cōpoſuit Et iſtud dr̄ in pꝛima diei ſcꝫ Quicunqꝫ vult ſaluus eſſe. Quartū pōt vocari ſymbolū innocentianū ſiue lateranēſe. qꝛ fuit cōpoſitum ſub innocētio in cōſilio lateranēſi. ⁊ ponitur ex̄. de ſum. tri. ⁊ fi. ca. c. Firmiter credimꝰ. ⁊ ita ſicut in quattuoꝛ euangeliis tota veritas doctrine fidei xp̄iane cōpꝛehendit: ita in quattuoꝛ ſymbolis oēs articuli fidei ꝯtinent̄. Et ſicut oīm q̄ttuoꝛ euāgelioꝝ eſt eadeꝫ doctrina: ita oīm iſtoꝝ ſymboloꝝ eſt vna ſnīa atqꝫ fides: vt ſic iuxta viſionē ezechielis. rota ſit in medio rote. Materia ergo iſtoꝝ quattuoꝛ ſymboloꝝ ſunt articuli fidei: q̄ q̄dem articuli fidei ab aliq̄bus dicunt̄ eſſe. xii. ⁊ ab aliq̄bus. xiiii. Illi qui dicunt eos eſſe. xii. diſtingunt eos penes numerū. xii. aploꝝ. qui vt dictū eſt ſymbolū compoſuerūt: ⁊ fidē catholicā pꝛedicauerūt. atqꝫ eccleſiā fūdauerunt. Illi aūt qui dicūt eſſe. xiiii. diſtīgunt eos eſſe penes materiā de quibus ſunt. Cū ergo materia de q̄ ſunt articuli fidei ſit diuinitas ⁊ hūanitas. que dn̄s nr̄ ieſus xp̄s verus deus ⁊ verus hō eſt. Igitur ſcḋm iſtos ſunt ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatē ⁊ ſeptem ꝑtinētes ad hūanitatē. Articuli pertinentes ad diuinitatem diſtinguūtur ſic.qꝛ vnꝰ reſpicit eſſentiā:tres reſpiciūt ꝑſonā.⁊ tres oꝑa ꝑſonaꝝ.Articulꝰ ille ꝗ reſpicit eſſentiā ē credere ī vnū trinū deū ⁊ vnū.vꝫ in eſſentia.⁊ trinū in ꝑſonis.Et ꝯtra iſtū articulū errauit manicheus qui poſuit duos deos.vnū bonū⁊ alterū malū.Et ad remouendū iſtū errorē cū diceret̄ in ſymbolo aploꝝ ſolū.credo in deū.In ſymbolo niceno fuit additū.ī vnū deuꝫ.et de iſto articulo dr̄.in ſymbolo athanaſij.Fides auteꝫ catholica hec ē ⁊ vnum deū ī trinitate ⁊ trinitatē ī vnitate veneremur.q̄ſi dicat.Credamꝰ deū eē vnū ī eēntia:⁊ trinum in ꝑſonis.Articuli aūt ꝑtinētes ad ꝑſonas ſūt tres.Primus ē credere ī ꝑſona prīs.⁊ de iſto articulo dr̄ ī vtroqꝫ ſymbolo.Patrē oīpotētē.ita ꝙ pr̄ ē prīa ꝑſona ī trinitate.nō q̄d eſt prioritate nature.vel tp̄is.ſꝫ ſoluꝫ prioritate origīs.qꝛ ꝑſona prīs a nullo originat̄.ſꝫ alie ꝑſone originātur ab ea.⁊ iſtud tāgit̄ ī ſymbolo athanaſij cū dicitur Pr̄ a nullo ē factꝰ.nec creatus.nec genitus.Secūdus articulus de illis que ꝑtinēt ad ꝑſonas eſt credere in ꝑſona filij.⁊ de iſto dr̄ in vtroqꝫ ſymbolo.⁊ in Ieſum xp̄um filium eius vnicum dn̄m noſtrum.ita ꝙ debemus credere ꝙ ꝑſona filij nō ſit nec creat̄.ſꝫ a pr̄e gn̄atur.⁊ hoc tāgitur in ſymboto athanaſij cū dr̄.Filius a patre ſolo eſt. non factus nec creatus.ſed genitus.Contra iſtum articulū errauit arrius qui dicit filiū dei eē creatū ⁊ minorē patre.Iō ꝯtra errorē arrij fuit additū in ſymbolo niceno. Deum de deo lumē de lumine de luce deū veꝝ deo vero genitū nō factū.lꝫ enī xp̄s ſit minoꝛ pr̄e inquātū homo: tn̄ iquātū deus ē eq̄lis prī.ita dicit athanaſius:equalis prī ſm̄ diuinitatē.minoꝛ patre ſm̄ hūanitatē.Fuerunt enī aliq̄ heretici vocati ambitre ꝗ dixerūt filiū eſſe geni tū a pr̄e ex tp̄e: ꝛ nō fuiſſe ab eterno. Et ꝯtra iſtū errorē fuit additū in ſymbolo niceno. Et ex pr̄e natū ante oīa ſcl̄a. Tertius articulus de illis que ꝑtinēt ad ꝑſonas eſt credere in ꝑſona ſpūſſcti. Et de iſto articulo dr̄ in ſymbolo aplōꝝ. Credo in ſpm̄ ſctm̄: ita ꝙ debemꝰ credere ſpm̄ ſāctū eē verū deū ex pr̄e ꝛ filio ꝓcedētē. Ita dicit athanaſius. Spūſſctūs a pr̄e ꝛ filio nō factus nec creatꝰ nec genitꝰ: ſed ꝓcedēs. Cōtra iſtū articulū errāt greci dicentes ſpm̄ ſāctū a ſolo pr̄e ꝓcedere. Et ꝯtra errorē eoꝝ addit eccl̄ia romana in ſymbolo niceno. Qui ex pr̄e filioqꝫ ꝓcedit. Fuerūt etiā aliqui heretici ꝗ dixerūt ſpm̄ ſcm̄ eē creaturā ꝛ nō deū. vn̄ ꝯtra errorē illoꝝ additū fuit ī niceno ſymbolo. Qui cū pr̄e ꝛ filio ſil̄ adorat̄ ꝛ conglorificat̄. Nulla eni creatura dꝫ adorari equali adoratōe cum deo. Cōtra iſtos tres articulos de trinitate ꝑſonaꝝ errauit ſabellius ꝗ poſuit ꝯfuſionē ꝑſonaꝝ dicēs ꝙ eadē ꝑſonā qn̄qꝫ erat pr̄. qn̄qꝫ filiꝰ. qn̄qꝫ ſpūſſctūs. Cōtra quē errorē dicit athanaſiꝰ. Alia eſt eni ꝑſona pr̄is. alia filij. alia ſpūſſcti. Vn̄ ſciēdū ꝙ vna ꝑſona eſt alia ab altera: nō tn̄ eſt aliud vn̄ iſta eſt vera. pater eſt alius a filio. ſed iſta eſt heretica ꝛ falſa. pater eſt aliud a filio. qꝛ hec dictio aliꝰ que ē maſculini generis dicit diuerſitatē in ꝑſona. ſꝫ hec dictio aliud que eſt neutri gn̄is dicit diuerſitatē in eſſentia. Alij tres articuli ꝑtinēt ad oꝑa trinitatis. Quoꝝ operū quedā ꝑtinēt ad opꝰ nature: ſcꝫ ad opꝰ creatōis. Et de hoc eſt vnꝰ articulus ꝗ dicit ꝙ debemꝰ credere deū eē creatorē oīm creaturaꝝ. ꝛ de iſto articulo dr̄ in cymbolo aplōrū. Creatorē celi ꝛ terre. Cōtra iſtū articulū errauit manicheus qui dicit ꝙ deus bonus bona creauit inuiſibilia ſed deus malus creauit res viſibiles. Vn̄ cōtra errorem ſuũ fuit additũ in ſymbolo niceno. Viſibiliũ oĩum ꝛ ĩuiſibiliũ. Notãdũ tñ ꝙ in ſymbolo apl'oꝝ dr̃ creatorem. In ſymbolo aũt niceno dr̃ factorẽ. Et differentia eſt iter creare ꝛ facere. Creare eni eſt aliqͥd ex nihilo ꝓducere. ſed facere eſt ꝓducere aliqͥd ex aliquo. Q: ergo deꝰ creauit in principio angelos ꝛ materiã oĩm tã celeſtiũ ꝙ̃ terreſtriũ ex qua poſtea fecit alia. ideo dr̃ creatorẽ. qꝛ vo poſtea ex illa materia fecit oẽs alias creaturas iõ dr̃ factorẽ. Operꝝ aũt dei quedã ꝑtinẽt ad opus grẽ. ſ. ad opꝰ iuſtificationis. Et de hoc ẽ vnꝰ articulus quo credere debemus ꝙ ꝑ grãm fideles ſpũaliter vniũtur ꝛ remittunt̃ pctã fidelibꝰ vnitis in vnitate eccleſie ꝛ catholice fidei. Et de hoc dr̃ in ſymbolo apl'oꝝ. Sãctã eccleſiã catholicã. i. vniuerſaliter: ſcõꝝ cõiõnẽ remiſſionẽ pctõꝝ. Et i iſto articulo cõprehẽdũtur oĩa ſacra eccleſie. Et qcqͥd ſacroſancta romana eccłia de baptiſmo ꝛ eucariſtia ꝛ aliis ſacramẽtis eccłie in qbꝰ fideles eccłie adinuicem ꝑticipãt ꝛ cõicãt/ ꝛ ꝑ que fit remiſſio pctõꝝ ꝑ̃cepit ꝛ docet eẽ credendũ. Cõtra iſtũ articulũ errauit pellagius q̃ poſuit ꝙ ꝑ ſolũ actũ liberi arbitrii abſqꝫ grã dei poterat fiẽri remiſſio pctõꝝ. Cõtra etiã iſtũ articulũ errauerũt iacobite ꝛ nicolaite/ iouiniani/ valdenſes. ꝛ vniuerſalit̃ oẽs heretici: iudei: ſarraceni gentiles/ pagani ꝛ qcũqꝫ de baptiſmo/ eucariſtia ꝛ aliis ſacris credũt aliter ꝙ̃ ſcã romana eccłia. Cõtra etiã hunc articulũ errãt ſpãliter greci ꝛ oẽs alii ſciſmatici q̃ negãt ſacroſcãm eccłiam romanam eẽ caput ꝛ magrã oĩum eccłiaꝝ. Vñ ɔtra iſtũ errorẽ fuit additũ in ſymbolo niceno. vnã aplicã eccleſiã. Cõtra etiã errorẽ donati q̃ poſuit baptiſmũ iterari: fuit additum in ſymbolo niceno. Cõfiteor vnũ baptiſma. ꝛc. Operꝝ etiam dei quedā ꝑtinēt ad op⁹ glie.ſ.ad op⁹ glificatōis.Et de hoc ē vn⁹ articulus videlʒ ꝙ credimus ꝟtute dei oēs reſurrecturos tā bonos ꝙ̄ malos.⁊ bonos eē premiādos. malos aūt puniendos.⁊ de iſto articulo dicit in ſymbolo aploꝝ Carnis reſurrectionē ⁊ vitā eternā in ſymbolo niceno.Et expecto reſurrectionē mortuoꝝ.Et vitā venturi ſeculi.Contra iſtū articulū errabāt ſaducei qui negabāt reſurrectionē eē venturā.Cōtra ēt iſtū articulum errauit plato qui poſuit reſurrectionē eē naturalē.⁊ ſic fieri virtute nature.ſ.in fine magni anni qui cōplebit vt dicebat in.xxxvi.millibus annis.Cōtra etiā iſtū articulū errauit origenes qui poſuit malos in īferno puniri ſolū vſqꝫ ad diē iudicij.Vn̄ ꝯtra iſtos errores dr̄ in ſimbolo athanaſij Ad cui⁹ aduētū hoc ē virtute cuius contra errorē platonis:oēs hoies reſurgere habēt cū corporib⁹ ſuis:cōtra errorē ſaduceoꝝ.⁊ reddituri ſunt de factis ꝓprijs rōneʒ Et qui bona egerunt ibūt in vitā eternā:qui vero mala in ignē eternū ꝯtra originis errorē.Iſti ſūt ergo ſeptem articuli ꝑtinētes ad diuinitatē.Alij aūt ſeptē ꝑtinent ad hūanitatē.¶ Prim⁹ eſt de cōceptōe filij dei/ſcʒ credere ꝙ filius dei ꝯceptus fuit in vtero matris btē marie virginis virtute ſpūſſci.Et de hoc dr̄ in ſymbolo aplorum. Qui conceptus ē de ſpūſcō.Et in ſymbolo niceno.Qui ꝓpter nos hoies ⁊ ꝓpter nr̄am ſalutē deſcēdit de celis ⁊ īcarnat⁹ ē de ſpūſcō.Cōtra iſtū articulū arrauit manicheus dicēs dei filiū nō verā carnē:ſed fantaſticā aſſumpſiſſe.Et ꝯtra iſtū articulū dr̄ in ſymbolo athanaſij Perfectus deus ꝑfect⁹ hō ex aīa rōnali ⁊ hūana carne ſubſiſtēs.Scđs articul⁹ de ꝑtinētib⁹ ad humanitatē eſt de natiuitate xp̄i.ſ.credere filiū dei ab eterno natū a patre natū ex maria virgine ex tp̄e. que virgo extitit añ ꝑtum in ꝑtu ⁊ post ꝑtū. Et de iſto articulo dꝛ in vtroq; ſymbolo. Nat⁹ ex maria virgine. Cōtra iſtū articulū errant ꝑfidi iudei negātes dei filiū ex maria virgine natū. Contra etiā iſtū articulū errauit nefandus ille iouinian⁹ dicēs ꝙ lȝ btā virgo ꝯceperit ꝟgo tñ in ꝑtu fuit corrupta. Et ꝯtra iſtū errorē dr̄. Natus ex maria virgine. Terci⁹ articulus eſt de paſſione xp̄i. ſ. ꝙ credim⁹ dei filiū ꝓ ſalute nr̄a paſſum crucifixū/mortuū ⁊ ſepultū Et hoc quo ad naturā hūanā. q: natura diuina nihil patiebat. Et de iſto articulo dꝛ in vtroq; ſymbolo. Paſſus ſub pōtio pylato: crucifixus: mortu⁹ ⁊ ſepultus. Cōtra iſtū articulum errauit ſpurciſſim⁹ machomet⁹. ꝙ q̄uis in altero canone ſuo dicat xp̄m ex maria virgine natū: tñ negat paſſū vel crucifixū fuiſſe: ſed vnū aliū loco eius. Cōtra iſtū articulū errauit origenes dicēs xp̄m nō ſolū paſſū fuiſſe ꝓ hoīb⁹: imo etiā ꝓ demonib⁹ in aere qñ aſcēdit ad celuȝ Et ꝯtra iſtū errorē dꝛ in ſymbolo niceno. Qui ꝓpt nos hoīes ⁊ ꝓpter nr̄am ſalutē deſcēdit de celis. Quart⁹ articulus ꝑtinēs ad hūanitatē ē de deſcēſu ad īferos. ſ. ꝙ credim⁹ ꝙ aīa xp̄i que in morte ſeparata fuit a corpore vnita tñ diuinitati. corꝑe etiā diuinitati vnito ī ſepulchro remanēte deſcēdit ad lymbū ſcōꝝ ꝑtū q̄ eſt quedā pars īferni. ⁊ ſcōs pr̄es q̄ ī fide de xp̄o īcarnādo: ⁊ in caritate deceſſerant inde liberauit: peccatoribus in inferno remanentib⁹ damnatis. Et de iſto articulo dicitur in vtroq; ſymbolo. Deſcendit ad inferos. ¶ Quintus articulus eſt de reſurrectione ſcilicet ꝙ credimus dei filium reſurrexiſſe a mortuis tertia die ſecundum ꝙ ſcripture prophetaꝝ predixerant. Et de iſto articulo dꝛ in ſymbolo niceno. Tertia die reſurrexit a mortuis. Unde notãdũ ꝙ xp̄s fuit in ſepulchro tm̄. xl. horis. ſ; dr ibi fuiſſe trib⁹ dieb⁹. ꝙ ſm Aug. intelligẽdũ eſt ꝑ ſinodochem vt ponat̃ pars diei ꝓ tota die. Un̄ ipſe xp̄s fuit ibi ꝑ vltimã partẽ diei veneris. q: in cõpletorio illi⁹ diei fuit poſitus in ſepulchro. ⁊ fuit ibi ꝑ totã diẽ ſabbati: ⁊ ꝑ primaꝫ partẽ diei dñice. q: in aurora reſurrexit. Sextus articulus eſt de aſcenſu ad celos. ſ. quo credim⁹ ꝙ. xl. die a reſurrectione ſua xp̄s cũ magna comitiua angeloꝝ ⁊ aiaꝝ ſcõꝝ patrũ quas ab inferno abſtraxerat aſcẽdit ad celos Et de iſto articulo habet̃ in vtroqꝫ ſymbolo. Aſcẽdit ad celos ſedet ad dexterã dei patris oipotẽtis. Septim⁹ articulus eſt de aduẽtu ad iudiciũ. ſ. credere ꝙ xp̄s in fine mũdi in forma humana apparebit cum virtute magna ⁊ ptãte in valle ioſaphat ⁊ ibi iudicabit bonos ⁊ malos. Et de illo articulo dr in vtroqꝫ ſymbolo. Inde venturus iudicare viuos ⁊ mortuos. Iſti ergo ſunt. xiiij. articuli fidei. quoꝝ ſeptẽ ꝑtinẽt ad diuinitatẽ: ⁊ ſeptẽ ad humanitatẽ. Et iſtos articulos debẽt ſacerdotes ſuos ſubditos edocere. ⁊ maxime iſtos q̄ ꝑtinẽt ad humanitatem. ⁊ potiſſime de illis de quib⁹ eccleſia ſolẽnizat. ſicut eſt articulus ꝯceptõis de quo fit feſtũ in anũciatione btẽ marie ⁊ articulus de natiuitate. de quo fit feſtũ in natali dñi. ⁊ articulus de paſſione: de quo fit feſtũ in paraſceue. ⁊ articulus de reſurrectione. de quo fit feſtũ in paſca. ⁊ articulus de aſcẽſione. de quo fit feſtũ in aſcenſione dñi. Iſtos etiã articulos cũ articulo de aduentu ad iudiciũ quilibꝫ fidelis poſtꝙ venit ad annos diſcretionis tenet̃ ſcire explicite. Et de iſtis articulis ad humanitatẽ ꝑtinentibus habent̃ verſus. Naſcit̃/ abluitur/ patit̃/ deſcẽdit ad ima.

Surgit ⁊ aſcēdit veniet diſcernere cūcta. Hec eſt catholica fides quā corde credo ⁊ ore ꝯfiteor. in qua fide volo viuere ⁊ mori ꝓteſtans me in oibus credere ſicut ſacroſancta romana eccleſia credit. Et ſi quid minus bene dixerim: totū reuoco. vt non habeatur pro bene dicto.

¶ Ca.ij. de petitionibus orationis deminice.

Odū ⁊ formā orādi ſaluator tradēs diſcipulis dixit mathei.vi.ca. ⁊ Lu.xij. Cū oratis: dicite. Pr nr̄ q̄ es i cel.⁊c̄. Circa qđ notādū ꝙ iſta orō excellit oēs alias orōnes i trib⁹. Pmo rōne magr̄i q̄ eā cōpoſuit qui fuit xp̄s: ver⁹ de⁹ ⁊ ver⁹ hō i quo oēs theſauri ſapie ⁊ ſcie dei ſūt abſcōditi. Quāto ergo magr̄ q̄ iſtā orōnē cōpoſuit excellit oēs alios magr̄os: tāto iſta oratio excellit oēs alias orōnes. vn̄ iſta orō vocat̄ dn̄ica orō. q: dn̄s dominātiū cōpoſuit eā ⁊ ordinauit. Scđo excellit oēs alias orōnes rōne forme. Eſt eni orō benigniſſima ⁊ breuiſſima ita ꝙ nemo ſe pōt excuſare ⁊ dicere: ꝙ rōne ꝓlixitatis generet tediū vel faſtidiū. ⁊ lȝ ſit breuis i vbis: eſt tn̄ multū ꝓfūda i ſēſu ⁊ ad ipetrādū efficaciſſima vn̄ de ea dicit ſapiēs. Breuis orō penetrat celos. Tertio excellit oēs alias orōnes rōne materie de qua ē. In ipſa eni cōtinētur oia neceſſaria tā i iſta vita q̄ i alia. vn̄ notādū ē ꝙ ſaluator i iſta orōne ꝓcedit ſic. Pmo docet nos captare dei beniuolētiā. Scđo docet modū orandi ⁊ formam. Primū facit cū dicit. Pater noſter.⁊c̄. Secūdum facit cū dicit. Adueniat regnū tuū.⁊c̄. Circa primū duo facit Primo docet nos captare dei beniuolētiā. Secūdo docet nos captare orōnis efficaciā ibi. Scīficetur nomen tuū. Dicimus ergo Pater noſter qui es i celis. Primo ꝯfitemur deū eē oium rerū pncipiū. q: pater. Secundo allegamus priuilegiū nr̄m: qr dicimꝰ noſter. Tertio noſamus ꝓpriū nomē eius: qr qui es. Quarto aſſignamꝰ ſibi certū domiciliū: qr in celis. Dicimꝰ ergo. pater noſter q̄ es in celis. Ubi sciēdū ꝙ ſm̄ qḋ dicit ebrardus pater accipit quiqꝫ modis. Primo mō dr̄ pater rōne cure. ſecūdo rōne geniture. tertio rōne etatis. quarto rōne honoris. quīto rōne creatōis. Iſtis quiqꝫ modis deꝰ eſt pater oīm. Primo rōne cure: ita ponit apl's paulus dicēs. Oēm ſollicitudinē vrām ponētes in deū: qm̄ ipē curam gerit ꝓ oibus. ⁊ ipēmet xp̄s in matheo. Nolite ſolliciti eſſe dicētes q̄d mādacabimꝰ aut q̄d bibemꝰ aut a quo operiemur: ſcit enī pr̄ vr̄ celeſtis qr oībꝰ his indigetis. Scd̄o deus eſt pr̄ oīm rōne geniture. vñ de eo dic̄ apl'us Uolūtarie genuit nos verbo veritatis vt ſimꝰ initiū aliqḋ creature eius. vñ quilibet pōt dicere illud pſalmiſte. Dn̄s dixit ad me filiꝰ meꝰ es tu ego hodie genui te. Et de quolibet dicit deꝰ illud in. ij. li. regū. Ego ero illi i patrē ⁊ ipē erit mihi in filiū. Tertio deꝰ eſt pater oīm rōne etatis, ⁊ antiq̄tatis. vñ de eo dicit daniel. Antiquꝰ dierū ſedet ⁊ libri videlꝫ ꝯſciētiaꝝ apti ſūt corā eo. vñ poſſumꝰ dicere illud qḋ dicit apl's. Unū prēꝫ habemꝰ deū. Quarto deꝰ eſt pr̄ oīm rōne honoris. qr debemꝰ deū honorare ſpeciali honore ⁊ reuerētia que a doctoribꝰ latria dr̄: qui honor nulli creature dꝫ exhiberi nec decet. vñ q̄libet dicere pōt illud qḋ dr̄ in matheo. Cōfitebor tibi dn̄e deus celi ⁊ terre. ita ꝙ ꝯfiteri ibi idē eſt ꝙ laudare ſiue honorare. Quīto deꝰ eſt pr̄ oīꝫ rōne creatōis. vñ moyſes. Nūq̄d nō ipē eſt pr̄ tuus q̄ poſſidet ⁊ fecit ⁊ creauit te. Uñ ex hoc ꝙ dicimꝰ pr̄: habemꝰ fiduciā illius qḋ in iſta orōnē petimꝰ obtinēdi. Uñ poſſumꝰ arguere ſic. Pater dat filio illud qđ petit ab eo:ſi illud qđ petit ſit iuſtū et filio neceſſariū. Sed deus eſt pr̄ oīm:⁊ illud qđ in iſta orōne petimꝰ eſt iuſtiſſimū ⁊ valde nobis neceſſariū:quare fiduciā habemꝰ ꝙ deꝰ totū dabit nobis. Et fundat iſta rō ſupra verbū ſaluatoris in luca. vbi dr̄. Si vos cū ſitis mali noſcitꝭ dare filijs vr̄is:q̄tomagis pr̄ celeſtis dabit ſpm̄ bonū petētibꝰ ſe. q̄ſi dicat ꝙ imo dabit. Scđo in orōne illa allegamꝰ priuilegiū nr̄m cū dicimꝰ noſter. vbi notādū ꝙ licet vt ſupra dictū eſt deus ſit pr̄ oībus illis quiqꝫ modis:tn̄ nr̄m q̇ ſumus regenerati aqua baptiſmatiꝭ eſt ſpecialiter pater. Vn̄ nos baptiſati ⁊ regenerati in xp̄o poſſumꝰ dicere pater nr̄:qꝛ nos ſumꝰ liberati ab eo miſericordiꝰ:adoptati ſpecialius:educati nobiliꝰ:⁊ ſalubriꝰ informati. Dico ğ ꝙ deus eſt ſpecialit̄ pr̄ nr̄:qꝛ nos xp̄iani ſumꝰ ab eo redēpti:⁊ liberati miſericordiꝰ. Vn̄ poſſumus deo dicere illud qđ dr̄ in apoč. Redemiſti nos deꝰ in ſanguie tuo. De q̄ redēptiōe dicit btūs petrꝰ. Non ex corruptibilibꝰ auro vel argēto redēpti eſtis de vana vr̄a cōuerſione:ſed p̄cioſiſſimo ſanguine imaculati agni dn̄i nr̄i ieſu xp̄i. Scđo dico ꝙ deꝰ ē ſpecialit̄ pater nr̄:qꝛ nos xp̄iani ſumꝰ adoptati ſpecialiꝰ. ⁊ de hoc dicit apl̄s. Miſit deus ſp̄m filij ſui in corda nr̄a in quo clamamus abba pater vt adoptionē filioꝝ dei reciperemꝰ. Tertio dico ꝙ deus eſt ſpāliter pater nr̄. qꝛ nos xp̄iani ſumꝰ ab eo educati nobilius. In ſacr̄o eni eucharıſtie paſcit nos deꝰ corpore ⁊ ſāguine xp̄i. Ita dicit ip̄emet ieſus in iohē. Caro mea vere eſt cibus ⁊ ſāguis meꝰ vere eſt potus. De iſto cibo dicit pſal. Panē āgeloꝝ māducauit homo. de quo pane dicit xp̄us. Qui manducauerit ex hoc pane viuet in eternū. vnde eccleſia tātū bn̄ficiū recognoſcens in vocem gr̄aꝝ actiōis ꝑrumpēs dicit. O ꝙ̄ ſuauis ē dn̄e ſpūs tuus q̄ vt dulcedinē tuā in filios demonſtrares pane de celo p̄ſtito. eſuriētes humiles replēs bonis. faſtidioſos diuites dimittēs inanes. Quarto dico ꝙ deꝰ eſt ſpecialiter pater nr̄. q: nos xp̄iani ſumꝰ ab eo informati ſalubriter ꝛ hoc ꝑ euāgelicā doctrinā que ſola eſt doctrina ſalutifera ꝛ ſalubris. ꝛ iſtā doctrinā dauid petebat cū dicebat. Bonitatē ꝛ diſciplinā ꝛ ſciētiā doce me. De iſta doctrina dicit ſapiēs. Audi fili mi doctrinā pr̄is tui. ex hoc ergo ꝙ dicimꝰ pater nr̄ habemꝰ fiduciā ꝙ a deo in iſta oꝛone qd̄ petimꝰ dabit nobis. vt arguamꝰ ſic. Principale attrahit ad ſe minꝰ principale ꝛ acceſſoriū. ex̄ de conſe. eccle. vel altaris. Si eccliaꝫ. li. xi. ſed deꝰ dedit ſemetip̄ꝫ nobis: nō vocamꝰ eū nr̄ꝫ. ꝛ reſpectu eiꝰ oīa ſūt acceſſoria ergo certi ſumꝰ ꝙ oīa iſta dabunt nobis a deo. Et fūdat iſta rō ſup verbo ap̄li dicētis in ep̄la ad romāos. Si deꝰ ꝓ nobis q̄s ꝯtra nos? q̄ etiā ꝓprio filio ſuo nō pepcit: ſꝫ ꝓ nobis oībus tradidit illū. quō etiā nō cū illo oīa donauit nobis? q̄ſi dicat ꝙ imo. Tertio in oꝛone iſta noiamus ꝓpriū nomē dei: cū dicimꝰ qui es. Circa qd̄ ſciēdū ꝙ ꝙ̄uis ſm doctores in vita iſta neſciamꝰ nomē ꝓpriū dei: tn̄ inter oīa alia noīa que dr̄ de deo: iſtud nomē qui es eſt magis ſibi ꝓpriū qd̄ ptꝫ ex hoc: q: moyſi interrogāti quid rn̄deret filijs iſrl̄ ſi īterrogarēt qd̄ erat nomē ꝓpriū dei. dixit deꝰ. dices ſic filijs iſrl̄. qui eſt: miſit me ad vos. Dicemus ergo deo qui es. q: deus eſt firma entitas: q: nunꝙ̄ deficiēs: ſed oēs ꝑficiēs: ſūma bonitas: oībus ſufficiens: pura veritas oēs erudiēs: vera caritas oēs reficiēs. Dico ꝙ dicimꝰ deo qui es: q: ip̄e eſt firma entitas nunꝙ̄ deficiens, vñ ip̄e de ſe dicit in exodo, Ego ſum qui ſum. Et pſal. A ſeculo ⁊ vſqꝫ in ſecula tu es. Scḋo dicimus deo qui es. qꝛ deus eſt ſũma bonitas oĩbꝰ ſufficiẽs vñ vocãti ſe bonũ dixit deꝰ. Nemo bonꝰ niſi ſolus deus Et de eo dicit pſal. Bonus es tu ⁊ in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas. Et apl̃s. Sufficiẽtia nr̃a ex deo eſt. Tertio dicimꝰ deo qui es. qꝛ deus eſt pura veritas oẽs erudiẽs. vñ dicit xp̃s in iohẽ. Ego ſum via veritas ⁊ vita. Et in math. Magiſter ſcimꝰ qꝛ verax es: ⁊ viã dei ĩ veritate doces. Quarto dicimꝰ deo qui es: qꝛ ip̃e eſt vera caritas oẽs reficiẽs. vñ in pͥa canonica iohĩs. Deus caritas eſt: ⁊ qui manet in caritate: in deo manet ⁊ deus in eo. Et ip̃emet dicit ĩ math. Venite ad me oẽs qui laboratis ⁊ onerati eſtis: ⁊ ego reficiã vos. Dicendo ḡ qui es: fiduciã habemꝰ: ꝙ deꝰ qui eſt firma entitas nulli deficiet ſed ꝑficiet: qꝛ eſt ſũma bonitas: oĩbus ſufficiet. qꝛ ẽ pura veritas: oẽs erudiet. qꝛ eſt vera caritas: oẽs reficiet Quarto dico ꝙ in iſta oꝛõne captando dei beniuolẽtiã aſſignamꝰ ſibi certũ domiciliũ. cũ dicimus in celis. Circa qḋ notandũ ꝙ celũ quo ad nũc eſt quadruplex. qꝛ eſt celũ ſuꝑnaturale: materiale: ſpũale: ⁊ intellectuale. Celũ ſuꝑnaturale eſt ip̃a trinitas. Et de iſto celo dꝛ in Gene. Suſpice. i. reſpice celũ. i. trinitatẽ. ⁊ numera ſtellas. i. ꝑfectiones ſi potes. Celũ materiale quo ad nunc eſt celũ empireũ de quo dꝛ in geñ. In pͥncipio creauit deus celum ⁊ terrã: ⁊ ꝙ celũ ſtellatũ alias ſcḋm ſcribit̃ intelligit̃ celũ empireũ. Celũ ſpũale eſt deuota aĩa de quo dicitur in pſal. Dñs in celo ſedes eius. Celũ intellectuale ẽ natura angelica de quo ibidẽ. Verbo dñi celi firmati ſunt. i. angeli ꝯfirmati ſunt in bono. Et in quolibet iſtoꝝ celorũ eſt deus. qꝛ in pͥmo celo. i. in trinitate eſt indiuiſus ꝑ eſſentiam. In ſcdo celo.ſ.in empireo eſt clare viſus per gliam. In tertio celo.i.in aīa deuota eſt inhitās ꝑ grāꝫ In q̃rto celo.i.ī āgelica natura eſt ipſaꝫ eleuās ꝑ excellentiā. De pꝛimo dr̄ ī pꝛima canonica Johīs. Tres ſunt qui teſtimoniū dāt ī celo. Pater: verbū: ꝛ ſpūſſcūs ꝛ hi tres vnū ſūt ꝑ eſſentiā. De ſcdo dr̄: in apo. Apertū ē hoſtiū in celo. ꝛ archa teſtamēti viſa eſt. Archa teſtamēti ē deus. qui vt dicit apl's: noui teſtamēti mediatoꝛ eſt. De tertio celo dr̄ in pſal. Ad te leuaui oculos meos q̄ habitas in celis.i.in aīab⁹ deuotis. De q̃rto dr̄: in pſal. Eleuata eſt magnificētia tua ſuꝑ celos.glo.i.ſuꝑ nouē choros angeloꝝ. Dicendo ergo in celis habemus fiduciam ꝙ qꝛ dn̄s ē in pꝛimo celo: in ipſum trāſformabimur. qꝛ in ſecūdo per ipſū inhabitabimur. qꝛ in tertio per ipſū viuificabimur. qꝛ in quarto per ipſum eleuabimur. Et ſic finitur pꝛima pars oꝛōnis dn̄ice: in qua captabam⁹ dei beniuolētiā. ¶ Sequit̄ ſcda pars oꝛōnis dn̄ice in qua optamus ſeu petim⁹ oꝛōnis efficaciā dicēdo. Sctificet nomē tuū. Et eſt pꝛima petitio ī oꝛdine. ſed eſt vltima in re ſeu in intētiōe. Pꝛo quo notādū ꝙ ad hoc ꝙ nr̄a oratio hēat efficaciā.i.ad hoc ꝙ nr̄a orō exaudiat̄ a deo req̄rūtur quattuoꝛ.ſ.ꝙ fiat cū firmitate fidei: cum bonitate rei cū deuotione animi. ꝛ ꝙ fiat in noīe xp̄i. Dico pꝛiō ꝙ ad hoc ꝙ orō nr̄a habeat efficaciā. opꝫ ꝙ fiat cū firmitate fidei. Sicut enim inſtrumentū inefficax eſt niſi ſit debito modo ſignatū. ita oratio eſt inefficax niſi ſit ſignaculo fidei ſignata. ꝛ ideo dicebat xp̄s. Quicq̄d orantes petitis credite.i.ſignaculo fidei ſignate. ꝛ accidietis ꝛ fiet vobis. vnde dicitur in Johanne. Scimus qꝛ peccatoꝛes nō exaudit deus. vt autem dicit apoſtolus. Omne quod nō eſt ex fide petm̄ eſt. Et iō vt dicit xp̄s. Ueri adoratores adorabūt prēm in ſpū ⁊ veritate. vꝫ fidei. Scđo opꝫ ꝙ fiat cū bonitate rei. i. ꝙ in orōne nō petātur nociua. ſꝫ vtilia. Sicut eni libellus ineptus ē nullus. ita orō inepta ē nulla. In cuius ſignū dicit xp̄s. Petitis ⁊ nō accipietis eo ꝙ male petitis. Tertio opꝫ ꝙ fiat cū deuotione animi. Sicut eni ad hoc ꝙ fumus aſcēdat a thuribulo opꝫ ꝙ ſit ſibi ignis. ita ad hoc ꝙ orō aſcendat ad deum. oportet ꝙ ſit igne caritatis accenſa. In cuius ſignū legit in apo. Stetit angelus iuxta arā tēpli habēs thuribulum aureū in manu ſua. ⁊ data ſunt ei incēſa multa que ſunt orationes ſcōꝝ. Et aſcendit fumus aromatū in conſpectu dei de manu angeli. ita petebat dauid in pſalmo Dirigatur dn̄e ad te oratio mea. ſicut incenſum in conſpectu tuo. Quarto ꝙ fiat in noīe xp̄i. Sicut eniꝫ ꝓcurator non debet agere niſi noīe procuratorio. alias iſtd quod facit non valet. ita cum ſimus orando ꝓcuratores xp̄i. ſi velimus exaudiri. oportet ꝙ petamus in nomīe xp̄i. vnde xp̄s dicit. Quicqd petieritis patrē in nomīe meo. dabit vobis. Ita quattuor optamus eſſe in oratiōe nr̄a cuꝫ dicimus. Sanctificetur nomen tuū tanguntur tria ī hoc ꝙ dr̄ ſanctificetur ſm̄ ꝙ ſctm̄ poteſt capi tribus modis. Uno modo idem eſt ꝙ firmuꝫ. in quo eſt firmitas fidei. Secūdo modo idē eſt ꝙ ſine terra in quo eſt vtilitas rei alio modo idem eſt ꝙ ſanguine tinctum. in quo animi deuotio deſignatur. Quartū tangitur in hoc. qđ dicimꝰ nomē tuū. De quo noīe dr̄ in marco. In nomīe meo demonia eiicient. linguis loquentur nouis ſerpentes tollēt etſi mortiferū quid biberint nō eis nocebit. ſuper egros manus imponent et bene habebūt. Et ſic terminatur ſc̄dā ꝑs orōnis dn̄ice in q̄ optamꝰ ſeu petimꝰ orōnis efficaciā. ¶ Seq̄tur tertia ꝑs p̄ncipalis orōnis dn̄ice i q̄ docemur habere formā ⁊ modū orādi cū dr̄. adueniat regnū tuū. Circa qđ ſciēdū ꝙ ab hoc loco vſqꝫ in finē cōtinētur ſex petitōes in q̄bus petimus oē qđ eſt nobis neceſſariū tā i vita nr̄a q̄ꝫ i alia. Cū eni tota ꝑfectio homīs ꝯſiſtat i duobꝰ ſcꝫ in declinatōe mali: ⁊ in ꝓſecutōne boni (iuxta illud pſal. Declina a malo ⁊ fac bonū) iō in iſta orōne petimꝰ a deo vt nobis ꝯferat bonū ⁊ auferat malū. Quātū ad collationē boni ponūtur tres petitiones. Cū eni ſit triplex bonū ſcꝫ bonū glīe: bonū grē: ⁊ bonum nature: iſtud triplex bonū nobis dari petimꝰ. Nā nobis bonū glīe dari petimus: cū dicimus. Adueniat regnum tuū ſcꝫ regnū paradiſi. ⁊ eſt ſenſus. O pater noſter q̄ es in celis. petimꝰ ꝙ regnū tuū adueniat / id eſt ad nos veniat. Sed quare melius dicimus: adueniat regnū tuum q̄ꝫ dicamus adueniamus in regnū tuū? Dico ꝙ ad denotādū ꝙ gloria paradiſi nō habetur ex ꝓpriis meritis ſed ex mera gratia dei. Iuxta verbuꝫ apl̄i dicentis. Nō ex oꝑibus iuſticie que fecimus nos: ſed ſm̄ miām ſuam ſaluos nos fecit. ideo dicitur adueniat regnum tuum: id eſt gratia tua nobis adueniat. Non autem dicimus adueniamus q: vt dictū eſt ex meritis noſtris nō poſſumꝰ ad illud venire. Nemo eni pōt venire ad me niſi pr̄ meꝰ traxerit illū. vt dr̄ in Iohāne. De iſto regno dicit Aug. loquēs in ꝑſona xp̄i. Venale habeo Quid? Regnū celorū: quod emitur paupꝑtate: rex vtilitate: labore: requie: triſticia: gaudio: morte. vita. Bonū grē petimus cū dicimꝰ Fiat volūtas tua ſicut in celo ⁊ in terra. Ad cuiꝰ euidentiā ſciendū ꝙ hō vocatur i ſacra ſcriptur a terra. vñ pſal.

Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Unde de homīe iuſto dr̄ ibidē. Benedixiſti dñe terrā. Angeli aūt ꝛ ſancti i paradiſo ſtātes vocātur celū. vñ pſal. Celi enarrant gloriā dei. Eſt ergo ſenſus. O pater noſter q̄ es in celis fiat volūtas tua in terra: hoc eſt hominibus terrenis. ſicut fit in celo. i. ſicut fit in āgelis ꝛ beatis. vel ꝑ terrā itelligitur eccleſia militans. ꝑ celum eccleſia triumphans: vt ſit ſenſus ſicut in eccleſia triumphante fit voluntas tua: ita in eccleſia militāte petim⁹ ꝙ fiat. Que aūt ē iſta volūtas nos docet apl̄s dicēs. Hec ē volūtas dei ſctificatio vr̄a. Et dr̄ fiat volūtas tua: nō aūt nr̄a. quia vt dicit xp̄s Nō oīs q̄ dicit mihi dñe dñe itrabit regnū celoꝝ: ſꝫ qui facit volūtatē pr̄is mei q̄ eſt in celis: ipſe intrabit regnū celoꝝ. Bonū nature petim⁹ cū dicimus. Panē noſtrum quotidianū da nobis hodie. Pro quo ſciendū ꝙ panis dicit a pan grece qđ eſt totū latine. In hoc ergo ꝙ petimus panē petim⁹ oīa que neceſſaria ſunt ad ſuſtētationē hui⁹ miſerrime ꝛ trāſitorie vite. nec iſtud eſt ꝯtra illud qđ dictū ē ſupra i ſecūda ꝑte tractatus quarti ca. de orōne vbi dicebat ꝙ in orōne nō ſunt tēporalia petenda. quod intelligēdū ē in orōne non ſunt petēda tp̄alia directe ꝛ ꝑ ſe: ſed inquātū ſūt neceſſaria ad habēdū celeſtia ꝛ eterna. ſic enī bñ pñt peti: vñ Greg. in collecta. Sic trāſeamus ꝑ bona tp̄alia: vt nō amittam⁹ eterna. Uel ē intelligēdū ꝙ nō ſunt petenda bona tp̄alia ad ſuꝑfluitatē: ſed ad ſuſtentationē. ꝛ ſic petimus ea hic cum dicim⁹ hodie qꝛ nō petimus niſi quātū eſt neceſſariū ꝓ die. Et ita petebat ſalomō cū dicebat. Diuitias ꝛ pauꝑtates ne dederis michi: ſꝫ tm̄ victui meo tribue neceſſaria. Et paulus habētes alimēta ꝛ quibus tegamur: his contēti ſimus. Notãdũ etiã ꝙ duplex eſt panis que petimus in iſta oꝛõne. Primꝰ eſt ſpũalis panis auſtere pnĩe. Iſte ē panis oꝛdeaceꝰ de quo dᷓ i Iohãne. Eſt puer vnus hic q̄ hꝫ qnqꝫ oꝛdeaceos panes. qnqꝫ panes ſunt quīqꝫ ꝑtes ꝑfecte pnĩe. ſ. ꝯtritio: ꝯfeſſio: oꝛõ: elemoſina ⁊ ieiunium. De q̄bus dictũ ē ſupꝛa i ſecũda ꝑte. Secũdus panis eſt ſacꝛalis eucharíſtie de quo pane dᷓ in ioh̄ē. Hic eſt panis q̄ de celo deſcēdit. Si q̄s mãducauerit ex hoc pane viuet ineternũ. In foꝛtitudine iſtiꝰ panis ambulãt fideles vſqꝫ ad mõtē paradiſi. Tertius panis eſt materialis tp̄alis ſubſtãtie: de quo pane dᷓ in geneſi. In ſudoꝛe vultus tui veſceris pane tuo. Et iſtos tres panes petimus i iſta oꝛõne. iuxta verbũ ſaluatoꝛis in Luca dicēt᷑. Amice accõmoda mihi tres panes. Iſte ergo tres petitiões reſpiciũt collationē boni. Sunt ⁊ alie que reſpiciũt ablationē mali. Circa qđ notãdũ ꝙ duplex ē malũ ſcꝫ maluꝫ culpe ⁊ malũ pene. Malũ culpe ē duplex ſcꝫ p̄teritum ⁊ futurũ. Scđm hoc ergo ſunt tres petitões ablatõis mali. In pꝛima petimus malũ culpe pꝛeteritoꝛum nobis dimitti: cũ dicimus. Dimitte nobis debita nr̄a ſicut ⁊ nos dimittimus debitoꝛibus noſtris. Iſta debita ſunt pctã: iuxta parabolã xp̄i quaꝫ ꝓpoſuit ſymoni lepꝛoſi dicens. Duo debitoꝛes erant cuidã feneratoꝛi ⁊c. Que parabola ſm̄ gloſã intelligit᷑ de debito pcti. Iſta debita petimꝰ nobis dimitti a deo ſicut dimittimꝰ debitoꝛibꝰ noſtris. i. illis qui ꝯtra nos peccauerũt. Et iſtud itelligit᷑ de debito iniuriarũ: quas debemꝰ dimittere. Alioq̄n niſi dimittamus: deꝰ nõ dimittet nobis dicēte xp̄o. Deꝰ pr̄ veſter celeſtis nõ dimittet vobis niſi dimiſſeritis vnuſq̄ſqꝫ de coꝛdibus vr̄is. In qua enim mēſura menſi fueritis: eadem re metiet̄ vobis. Si ergo vis ꝙ deꝰ dimittat tibi pctā tua: dimitte tu illis q̇ ꝯtra te peccauerūt alioquin dicetur tibi. Ex ore tuo te iudicio ſerue neq̄. dicis ei dimitte mihi ſicut dimitto ſꝫ tu nō dimittis. ergo dicis ꝙ tibi non dimittā. Sed nūqd ille qui exiſtit ī fraterno odio dicēs iſtā orōnē peccat. Dico ꝙ nō. q: ñ dic̄ eā ī ꝓpria ꝑſona ſꝫ in ꝑſona eccl̄ie. qḋ patet: q: dicit nobis ⁊ nō mihi. ⁊ ideo cū vniuerſalis eccl̄ia (que regit̄ a ſpū ſcō) nō poſſit errare: nūq̄ errat̄ ī dicēdo iſtā orōnē. In ſcḋa petitōne petimus nobis a malo culpe p̄caueri cū dicimꝰ. Et ne nos īducas in tētationē. Pro quo ſciēdū ꝙ aliqñ tētatio ſumitur ī bonū. vt pȝ ī geñ. qñ dr̄. Tētauit deus abrahā. Et in libro ſap̄. Deꝰ aūt tētauit eos: ⁊ īuenit eos dignos ſe. Et dr̄ deꝰ duobꝰ modis tētare. Uno mō ꝑmiſſiue vt approbet. ⁊ ita ſumit̄ qñ dr̄. Deꝰ tētauit illos/id eſt tētari ꝑmiſit. ⁊ iſto modo tētauit deꝰ iob. Alio mō dr̄ tētare: vt exēplū virtutis aliis oſtēderet ⁊ hoc mō tētauit deꝰ abrahā vt oſtēderet virtutē obediētie eius. ⁊ de tali tētatiōe nō intelligimꝰ hic. Aliqñ etiā tētatio ſumit̄ in malū: ⁊ ē duplex. Nā quedā eſt ab hoſte. i. demone quedā a carne ī quātū. i. caro cōſurgit aduerſus ſpm̄. Tentatio que eſt ab hoſte non eſt peccatū: niſi conſentiatur ſibi. immo ſi fiat reſiſtentia: eſt multum meritoria ⁊ iſto modo fuit tētatus chriſtus. vt dicitur matheus. Ductus eſt ieſus in deſertum a ſpiritu vt tentaretur a dyabolo. Tentatio que eſt in carne ſemper prouenit ex peccato inquātum ſcilicet ipſa rebellio carnis ad ſpiritum prouenit ex peccato parentum in nobis: ⁊ eſt materialiter ipſum peccatum originale. modo rebellio iſta quātū ad ſuū principium non eſt in ꝑtāte nr̄a ꝓut dr̄ ꝙ p̄mi motꝰ nō ſūt ī poteſtate nr̄a: ſʒ reſiſtere illi rebellioni: ſiue allicere iſtos primos mot⁹ bene eſt in ptāte nr̄a. ꝛ iō ꝯſentire tētationi ſiue ſit ab hoſte ſiue a carne ſēper eſt pctm̄: ita ꝙ ſi ſit cōſenſus cū deliberatōe eſt pctm̄ mortale. ſi ſit cōſenſus ſubit⁹ ꝛ q̄ſi ſurreptiu⁹ eſt ſolū pctm̄ veniale. Modo ergo nō petim⁹ in hac petitiōe ne tētemur: ſed petim⁹ ne in tētationē inducamur. Tūc aūt in tētationē īducimur cū tētationi ꝯſentim⁹. iō in iſta orōne nihil petimus deo niſi ꝙ det nobis virtutē reſiſtēdi tētationi. qđ aplūs promittit eū facturū dicēs. Fidelis de⁹ qui nō ꝑmittit vos tētari ſupra id qđ poteſtis: ſed faciet cū tētatione ꝓuentū ita vt vos poſſitis reſiſtere. In vltima petitiōe petim⁹ nos a malo pene liberari: cū dicimus. Sed libera nos a malo: ita ꝙ hoc intelligit de malo pene eterne qđ ē ſimpliciter malū. Nā malū pene tēporalis pōt eſſe ꝛ eſt aliqn̄ bonū. ſicut bonū ſctīs martyrib⁹ fuit pati ꝛ ſuſtinere penas multas ꝛ tormēta multa. vn̄ a tali malo nos nō petimus liberari: ſʒ a malo pene eterne. Iuxta qđ petit eccleſia dicēs. Libera me dn̄e de morte eterna. In fine oīʒ petitionū ſubiūgit. Amē. i. ita fiat quaſi cōfirmatio oīm petitionū. Sic ergo in orōne dn̄ica ſūt ſeptē petitōes. in quarū p̄ia petim⁹ orōnis efficaciā: cū dicim⁹. Sctificet nomē tuū: quaſi dicam⁹. ſicut nomē tuū eſt ſctm̄ ꝛ firmū ita illud qđ petim⁹ in iſta orōne ſit firmū. Ideo lʒ iſta petitio ſit p̄ia in ordine: tn̄ eſt vltima in intētione. In aliis ſex petitionib⁹ petimus nobis oē bonū conferri: ꝛ a nobis oē malū auferri. Donet dn̄s vt hec oīa nobis concedantur. Et iſta ſufficiāt quantū ad nunc: q: forte alias de iſta materia latius loquemur.

¶ Ca. iij. de decē preceptis legis.

Interrogāti iuueni quid faciēdo vitā eternā poſſideret: rñdet ieſus. Si vis ad vitā ingredi ſerua mādata. quaſi diceret. Ingreſſus ad vitā eternā eſt obſeruatio ꝑceptoꝝ ꝛ mādatoꝝ: que quidē mādata ſūt precepta decalogi. Et decalogus dr̄ a decas qđ eſt decē et logos ſermo quaſi decē ꝑceptoꝝ ſermo. Sunt ergo decē ꝑcepta legis: quoꝝ quedā ordināt hoīem ad deū: quedā ad ꝓximū. Precepta aūt que ordināt hoīem ad deū ſūt tria: ſm̄ qđ hō eſt deo obligatꝰ ad tria. Sicut eni vaſallus dꝫ dño ſuo tria. ſcꝫ fidelitatē: vt nō cognoſcat aliū dñm: reuerētiā: vt nō faciat ei opprobriū. famulatū: vt impendat ei debitū obſequiū. ſic q̄libet de dictamine iuris naturalis eſt obligatus deo ad iſta tria. ꝛ ideo q̄tū ad primū eſt iſtud preceptū. Non habebis deos alienos corā me: quātū ad ſcđm eſt iſtud. Non aſſumes nomē dei tui in vanū. quātū ad tertiū eſt iſtud. Memēto vt diē ſabbati ſctifices. Precepta aūt que ordināt hoīem ad ꝓximū ſunt ſeptē. Ordinat eni hō ad ꝓximū duobꝰ modis: ſcilꝫ vt bonū ſibi faciat: ꝛ ne ſibi noceat. Quātū ad primū eſt vnū preceptū ſcꝫ Honora patrē tuū ꝛ matrē tuā. Quātū ad ſcđm ſunt ſex. poteſt eni homo nocere ꝓximo tribus modis. Uno modo facto. alio modo verbo. alio modo voluntate. Facto pōt ſibi nocere tribus modis. ſcꝫ vel in ꝓpria ꝑſona. vel in ꝑſona ſibi cōiuncta. vel in ꝓpria ſubſtātia. Quātū ad primū eſt iſtud ꝑceptū. Nō occides. quātū ad ſcđm. Non mechaberis. quantū ad tertiū. Nō furtū facies. quātū ad hoc vt non noceat homo ꝓximo ſuo verbo eſt iſtud. Nō falſum teſtimoniū dices. quantū ad hoc vt nō noceat homo ꝓximo ſuo voluntate: ſunt duo alia. Aut vt nō noceat ſibi voluntate libidinis: ꝛ tunc eſt iſtud. Nõ ꝯcupiſces vxorē ꝓximi tui. Ne aũt noceat ſibi volũtate cupiditatiꝭ: eſt iſtud. Nõ ꝯcupiſces rē alienā ſcꝫ ſeruũ vel ancillā. nõ bouē vel aſinũ: ne ſibi noceat voluntate cupiditatis. Iſta ergo ſunt decē precepta legis. de quoꝝ quolibet aliqua ꝑ ordinē ſunt dicenda.

¶ De primo precepto.

Primũ preceptũ eſt. Nõ habebis deos alienos corā me. ita ꝙ in iſto precepto ꝓhibet̃ oīs ydolatria oīs hereſis ⁊ oēs ſpēs ſortilegij ſiue diuinatões quocunqꝫ modo fiāt. ſiue fiāt in igne/ſiue in aere/ſiue in aqua/ſiue in terra/ſiue in corporibꝰ mortuoꝝ/ſiue ĩ aſpectu garritus vel volatus auiũ/ſiue in caracteribus/ſiue in vana aſpectiõe pſalterij vel euãgelioꝝ vel alteraꝝ ſcripturarũ. ⁊ generaliter oīs diuinatio quocũqꝫ p̄dictoꝝ modoꝝ vel qualitercũqꝫ aliter fiat: ꝓhibita eſt in precepto iſto ⁊ eſt maledicta a deo ⁊ a ſctā matre eccleſia tanq̃ ydolatria ⁊ infidelitas reprobata. Cũ eni futura que ſolius deꝰ ſũt ꝑ tales ſuꝑſtitiones inuenire aliqui laborãt: deitatis iura creaturis attribuũt. Ita ponit yſaias dicens. Priora ⁊ nouiſſima annũcietis mihi: ⁊ dicam ꝙ dij eſtis vos. Et Augu. Non obſeruetis dies q̄ predicũtur egyptiaci aut kalendas ianuarũ: in q̄bus cantilene ⁊ quedā ꝯſtitutiones ⁊ comeſtiones adinuicē fiebãt: dona donant ⁊ quaſi in prĩcipio anni bonifati augurio. aut aliquos mēſes dies aut tēpora vel annos aut lune aut ſolis curſũ. qꝛ qui has ⁊ quaſcũqꝫ diuinatões aut auguria facit aut obſeruat aut attendit aut cõſentit obſeruãtibus aut talibꝰ credit aut ad domũ eoꝝ vadit aut in ſua domo īducit vel interrogat: ſciat ſe xp̄ianā fidē ⁊ baptiſmũ preuaricaſſe: et paganũ ⁊ apoſtatā inimicũ dei eſſe: ⁊ irā dei grauiter et in eternū incurriſſe: niſi eccliaſtica emēdatus pnīa deo recōſilietur. ¶ Nota ꝙ agricole qui obſeruāt tēpora ad ſeminādū: vel ad arbores ſuccidēdas: vel ad ꝯſimilia que certā ⁊ naturalē habēt cauſam: ſeu rōnem naturalē. ⁊ medici qui ad medicinas dādas vel minutiones faciendas ⁊ ad ſimilia obſeruāt dies certos ⁊ tempora certa: nō hic cōdēnantur. Cū eni oīa iſta inferiora ſubſint ꝗ̄tū ad corporalē naturā influētie corpoꝝ celeſtiū nō eſt ꝓhibitum imo eſt neceſſariū ⁊ debitū reſpicere in iſtis ⁊ attēdere fluxū ſtellarū ⁊ planetaꝝ. Sed cum aīa rōnalis in nullo ſubſit influentie corpoꝝ celeſtiū dicēte ſalomone ac etiā ptolomeo. Aīa ſapiēs dn̄abitur aſtris. reſpicere talia in his que a libero arbitrio ꝓcedūt eſt ſuꝑſticioſū ⁊ vanū. Vn̄ ex clamore cornicis ꝓnoſticare pluuiā futurā nō eſt ſuꝑſticioſū. cū talia aīalia ex diſpoſitiōe aeris ⁊ mutatiōe tēporis poſſint in corporibus ſuis talē ſentire mutationē. ¶ Notandū etiā ꝙ ſi aliquis vel aliqua colligat aliquā herbā dicēdo ſymbolū fidei vel orōnem dn̄icā vt ponat eā ſuꝑ aliquē infirmū: iſta intentiōe vt in iſtis deus creator oīm vt deus honoret: nō reprobat: dūmodo nulla obſeruātia ſuꝑſticioſa obſeruet vel immiſceatur. xxvi. q. v. Non licet. ⁊ q. v. Nō obſeruetis. Et iſtud habendū eſt ꝑ regula generali in iſta materia: ꝙ oīs inquiſitio que fit ꝑ inuocationē demonū tacitā vel expreſſam quocūq; modo fiat ſiue ꝑ caracteres/ ſiue ꝑ figuras/ ſiue alio quocūq; modo eſt in iſto precepto ꝓhibita. Sed quid erit de iſtis cōluriis in qbus ponunt ⁊ recitant noīa dei ⁊ angeloꝝ: ⁊ ponitur multa bona verba? Dico ꝙ in talibus eſt cauendū ne ſub ſpecie boni lateat malum. vn̄ diligenter eſt aduertendum ne inter illa noīa immiſceant nomina ignota que magis ſunt noīa demonū ꝙ̄ āgeloꝝ. Cū enī ſm̄ ꝙ dicit beda: nulla ſit falſa doctrina que nō aliq̄ vera falſis admiſceat: īpoſſibile ē ꝙ ī iſtis ſupſtitōib⁹ non admiſceātur aliq̄ vera cū falſis. ⁊ aliq̄ bona cū malis. et q: modicū fermētū totā maſſā corrūpit: quātūcūqȝ ſit ibi multa bona ſi ſint ibi aliqua mala totū eſt ſuſpectum ⁊ corruptum. Quia etiam angelus malus ſe tranſfigurat in angelū lucis nō eſt credēdū iſtis fantaſticis q̄ dicunt ſe videre angelos vel aliquos ſanctos. vñ dicit apoſtolus. Probate ſpiritus ſi ex deo ſint.

¶ De ſecundo precepto.

Ecūdū p̄ceptū eſt. Nō aſſumes nomē dei tui in vanū. ita ꝙ in iſto p̄cepto ꝓhibētur primo ⁊ ſpecialiter oēs ſpēs ꝑiurij que ſunt multe. Ad cui⁹ euidentiā ſciēdū ꝙ ad hoc ꝙ iuramētū ſit licituȝ oportet ꝙ ibi ſint tria. ſ. v̾itas. iudiciū. ⁊ iuſticia. Ita dicit dñs ꝑ oſee ꝓphetā. Iurabūt dicit dñs in veritate ⁊ iuſticia ⁊ iudicio. xxij. q. ii. Aīaduertēduȝ. Ueritas enī ſꝑ dȝ eē ī ꝯſcientia iurātis vt firmiter ſciat ita eē ſicut iurat. Aliter ſi ſolum credit ⁊ nō ſciat ꝓ certo ita eē. nō dȝ de certa ſcīa ſȝ de credulitate iurare. Iudiciuȝ dr̄ hic diſcreta deliberatio vt. ſ. nō iuret etiā veꝝ niſi ꝓpter neceſſitatē. ſ. cum dicit alicui aliqđ veꝝ qđ ei expedit vel vtile eſt credere ⁊ nō vult credere ſimplici aſſertōi. Iuſticia dr̄ vt illud qđ iurat licitū ſit ⁊ honeſtū. extra de iureiurā. ca. Et ſi xp̄us Quocūqȝ ergo mō iuret ſi iuramētū ſit aſſertoriū ſiue ꝓmiſſoriū ſi aliquod iſtoꝝ deficiat ſiue qđ iuret falſuȝ vel veꝝ cum iurās credit iurare falſum. ſiue iuret abſqȝ aliqua neceſſitate ſiue iuret aliqđ illicitū. ſꝑ eſt ꝑiuriuȝ. et ē directe ꝯtra illud p̄ceptuȝ. Sed quid fiet de iſtis iura mẽtis ꝗtidianis que fiunt ex quadã leuitate vel ex ꝗdã mala ↄſuetudine: nũquid ibi eſt periuriũ cũ deficiat ibi iudiciũ? Dico ꝙ ſic. ſed ſi fuerit de re licita ꝛ ſine intentione decipiendi vel fallẽdi nõ eſt niſi pctm̃ veniale. ſed ſi fiat de re illicita vel cũ intẽtõe decipiendi ꝛ fallendi eſt pctm̃ mortale. vñ notãdũ ꝙ cũ iuramẽtũ nõ fuerit iſtitutũ vt ſit viculũ iniqtatis. iuramẽtũ ꝗdẽ fit de re illicita vł ↄtra caritatẽ ꝛ qđ nõ põt ſaluari ſine iteritu eterne ſalutis. ſicut ſi iurarẽ me aliquẽ iterfectuꝝ vel nõ daturꝝ elemoſinã vel aliqđ tale ꝑiuriũ. nõ eſt aliquaten⁹ obſeruãdũ. vñ Hiero. In mali ꝓmiſſi fidẽ reſcinde. In turpi voto muta decretũ. xxij. q. iiij. In malis. Notãdũ etiaꝫ ꝙ ſecũdario ꝓhibet hic iuramẽtũ qđ fit ꝑ falſos deos quod nõ dꝫ fieri a xp̃ianis. tñ credo ꝙ xp̃ian⁹ vbi eẽt expediẽs poſſet recipe iuramẽtũ a ſarracenis ꝑ deos ſuos. Notãdũ iſup ꝙ nõ ẽ iurãdũ ꝑ creaturas niſi ꝑ aliq̃s. vt ꝑ euãgeliũ ꝑ altare. per crucẽ/ per reliq̃as ſcõꝝ. In manu etiã epĩ põt iurari. xxij. q. i. Si aliquis. ꝛ. q. v. Qui periurat. Unde nota ꝙ qui iurat per creaturam non conceſſã dꝫ acerrime puniri. vt dicit Raymundus.

¶ De tertio precepto.

Ertiũ preceptũ eſt. Memẽto vt diẽ ſabbati ſanctifices ita ꝙ in iſto p̃cepto p̃cipitur primo ꝛ principaliter obſeruari dies dñica. ꝛ ex ↄſequẽti p̃cipiũt alie feſtiuitates ſolẽnes. que ponũtur de ↄſe. di. iij. Pronunciãdũ. ꝛ ſũt iſte. Natiuitas dñi. ſcõꝝ ſtephani/ Johãnis euangeliſte/ innocentiũ/ ſilueſtri/ circũciſio dñi. epiphania dñi. purificatio beate marie virginis. inuentio ſancte crucis. ſanctũ paſca cũ ebdomada. tres dies rogationũ. aſcenſio dñi. dies penthecoſtes. ſcti Johannis baptiſte: duodecim apoſtoloꝝ: ⁊ maxime petri ⁊ pauli qui totū mūdū ſua ꝑdicatiōe illuminauerūt: ſcti laurētij: aſſūptio virginis marie: natiuitas ⁊ ꝯceptio eiuſdē: dedicatio ſcti michaelis: dedicatio cuiuſcūq₃ oratorij ſeu ecclīe feſtū ōim ſāctoꝝ: martini: ⁊ ille feſtiuitates quas ſinguli ep̄i in ſuis ep̄atib⁹ cū clero collaudauerūt celebrare: que vicinis cōmorātib⁹ indicēde ſunt. nō tñ generaliter oīb⁹ Tñ hoc vltimū intellige de ſctis canoniſatis ab eccleſia romana. qꝛ ep̄s nō poſſet ꝑ ſe aliquē ſctū̄ canoniſare. ex̄ de re. ⁊ vene. ſcōꝝ. c. i. Reliquę vero feſtiuitates nō ſunt cogēde ad ſeruādū vel ꝓhibēde. Hec itaq₃ ſcripta ſūt et determinata ī ca. ꝑallegato. Pronūciandū. Itē euſebi⁹ papa ſtatuit feſtū inuētiōis ſctē crucis. v. nonas maij ſolēniter celebrari. de ꝯſe. di. iii. Crucis. Notā etiā ꝙ ī ca. ꝑdicto. Pronūciandū. nō fit mētio de feſto annūciatōis btē marie: cū tñ ſit feſtū ſolēne ⁊ celebre. Sed forte diceret aliquis iſtud preceptū de die ſabbati nō de die dn̄ico eſt intelligendū. Ad cuius euidētiā eſt notandū ꝙ in lege veteri fuerūt quedā precepta cerimonialia: quedam moralia. Cerimonialia erāt illa que ꝑtinebāt ad ſpecialē cultū dei: ſicut ꝙ tali die fieret ſacrificiū tale vel tale. ⁊ etiā que ꝑtinebāt ad cerimonias illius populi: ſicut ꝙ induerent tali veſte ⁊c. Et iſta ꝑcepta ex quo xp̄s ſurrexit ⁊ fuit ꝓmulgatū euangeliū nō fuerūt ꝓmulgata: immo qui ea obſeruaret: peccaret mortaliter. Moralia aūt erāt illa que erāt de dictamine legis nature: ſicut ſeruire deo honorare parētes: ⁊ ſimilia. Et iſta ꝑcepta adhuc manēt in virtute ſua. Modo preceptum de obſeruatiōe ſabbati partim erat morale q̄ntū ad hoc ſcꝫ vt debitus honor impenderetur deo, ⁊ iſtud eſt de dictamine legis nature, ſꝫ ꝙ tali die determinata talis honoꝛ impēderetur magis ꝙ̄ alia die: erat cerimoniale inquātū reqͤs illiꝰ diei erat figura illiꝰ sabbati magni quo reqͤuit deꝰ in sepulchꝛo ⁊ iō ꝙ̄tū ad illud cessauit istud p̄ceptū: ita ꝙ dies sabbati fuit mutata in diē dñicā. ⁊ hoc rōnabilit. In hac ei die mūdus sūpsit exoꝛdiū. resurrexit xp̄s. moꝛs īteriit. ⁊ vita accepit pñcipiū. Et ista est intētio bti pauli ad colloceñ vbi dicit. Nemo vos iudicet ī cibo aut potu: aut ī parte diei festi aut neomenie: aut sabbatoꝝ: que sūt vmbra futuroꝝ. Et de hoc disputat multū ap̄lus ad hebꝛeos. iii. ⁊ iiii. c. Et habēt suꝑ hoc multa ca. de ꝯse. di. iii. In diebꝰ festiuis debēt vacare hoies hymnis/ psalmis ⁊ canticis spūalibꝰ: ⁊ aliis bonis oꝑibꝰ magis ꝙ̄ aliis diebus. ⁊ iō magis debēt abstinere ab oi oꝑe seruili. non solū a pctō qd̄ ꝓpꝛie seruile dr̄. qꝛ facit hoiem seruū diaboli. sed etiā ab oꝑibꝰ mechanicis ⁊ negociis seclaribꝰ: nec mercatū fiat. nec placitū. nec aliqs ad penā seu moꝛtē iudicet̄. nec sacramēta iurent̄ nisi ꝓ pace fiēda. de ꝯse. di. iii. Rogatōnes. De his mechanicis ⁊ aliis sclaribꝰ officiis exp̄ssit dñs dicēs. Sex diebꝰ oꝑaberis. septio aūt die q̄ est sabbatū dñi dei tui nō facies opꝰ. tu filiꝰ tuꝰ: filia tua: seruꝰ tuꝰ: ⁊ ancilla tua: iumētū ⁊ aduena q̄ est intra poꝛtas tuas. Nota etiā ꝙ ꝓpter ꝑiculū hostiū vel tēpestatis iminētis possūt fructꝰ colligi ī diebꝰ dñicis ⁊ festiuis: ita tñ ꝙ de illis ꝓ posse studeāt illi quoꝝ sūt largioꝛes elemosynas erogare. Scolares etiā illis diebꝰ possūt scribere ī quaternis suis lectiōes suas q̄s ꝑ ebdomadā audiuerit.

❡ De quarto precepto.

Quartū p̄ceptū ⁊ primū de illis que ꝑtinēt ad ꝓximū est. Honoꝛa patrem tuū ⁊ matrē tuam. Ita ꝙ

In iſto precepto directe precipitur ꝙ parētes honoremꝰ. Et eſt intelligēdū nō ſolū de honore reuerētie: ſic ꝙ genua flecterent corā eis: ⁊ ꝙ oſculent̄ eis manus ⁊ ſil̄ia. ſed etiā de honore ſubſidij ⁊ ꝓuidētie. ſcꝫ ꝙ ꝓuideat̄ eis in neceſſarijs ſm̄ facultatē vniuſcuiuſqꝫ. Noīe etiā patris ⁊ matris intelligūtur prelati eccl̄ie ⁊ magiſtri ⁊ dn̄i tēporales quibꝰ eſt honor debitꝰ exhibēdus. Noīe etiā pr̄s ⁊ mr̄is intelligūtur oēs ꝓximi: quibꝰ ſūt oꝑa mīe exhibēda. Vn̄ operū mīe quedā ſunt ſpūalia: quedā corporalia. Spūalia ſūt iſta. ꝯſulere neſciētes. corrigere delinquētes. remittere iniuriātibꝰ. ꝯſolari triſtes. ſuꝑportare īportunos. orare ꝓ ꝑſecutoribꝰ. vn̄ vꝰ. Cōſule/caſtiga/ſolare/remitte/fer/ora. Corporalia ſunt iſta. Paſcere eſuriētes/potare ſitiētes/veſtire nudos/viſitare īfirmos/redimere captiuos/colligere in hoſpitio vagos/ſepelire mortuos. vn̄ vꝰ. Viſito/poto/cibo/redimo/tego/colligo/condo.

¶ De quinto precepto.

Quintū preceptū ⁊ ſcd̄m ad ꝓximū eſt. Non occides: ſupple iniuſte. In quo p̄cepto ꝓhibet̄ homicidiū: ⁊ ſub noīe homicidij intelligit̄ oīs iniuria corporalis que pōt inferri ꝓximo. Pro quo notādū ꝙ duplex ē homicidiū: quoddā eſt ſpūale: ⁊ quoddam eſt corporale. Spūale fit quinqꝫ modis. ſ. odiēdo. vn̄ iohēs in pria canonica ſua. Qui odit fratrē ſuū homicida eſt/ detrahendo/ male ꝯſulendo/ nocēdo. Et de his tribꝰ habet̄ de pe. di. i. Homicidioꝝ. ⁊ c. Oīs iniq̄tas. ⁊ c. Noli putare. vel victū ſubtrahēdo. di. lxxxvi. Paſce fame moriētē. ſi nō pauiſti occidiſti. Et qōlibet iſtoꝝ homicidioꝝ ſm̄ doctores eſt pctm̄ mortale. homicidium corporale ſm̄ doctores fit duobus modis. vno mō verbo. alio modo facto. verbo fit tribus modis.ſcȝ precepto/cōſilio/ꝛ defenſione.di.l. Si quis vidēs.de pe.di.i. Periculoſe. Et quolibet iſtoꝝ ſi fiat iniuſte:eſt pctm̄ mortale. Facto fit quattuoꝛ modis.ſcȝ iuſticia/neceſſitate/caſu/ꝛ volūtate. Juſticia:vt cū iudex vel miniſter reū iuſte ꝯdemnatū ad mortem occidit. hoc homicidiū ſi fiat ex liuore vel amore fundēdi ſanguinem humanū licet talis moriat iuſte:qꝛ meret mortem : tamē iſte qui occidit peccat mortaliter ꝓpter intentōem corruptā. Si aūt fiat amore iuſticie:nec peccat iudex cōdēnando eū ad mortē:nec precipiendo miniſtro ꝙ occidat eū:nec miniſter exequēdo mandatū iudicis dūmodo fiat ſeruato ordine iuris. ꝓbat hoc ex verbo apo. in epl'a ad Rom̄. Oīs aīa poteſtatibꝰ ſublimioꝛibꝰ ſubdita ſit.ꝛ ſequit. Non enī ſine cauſa gladiū portat. dei miniſter eſt ꝛ iudex in irā ei qui male agit. Si fiat in neceſſitate: diſtingue.qꝛ aut illa neceſſitas fuit euitabilis:puta qꝛ poterat euadere abſqȝ occiſione hoīs tunc eſt reus homicidij:ꝛ debet agere penitentiam tanꝙ̄ ꝓ pctō mortali. aut fuit ineuitabilis.qꝛ occidit hoīem abſqȝ homicidij meditatione:imo cū dolore animi ſe ꝛ ſua defendēdo ſiue liberando:ꝛ in iſto caſu nō dicitur peccare neqȝ aſtringitur ad penitentiā:tñ debet dolere:ꝛ ſuis peccatis aſcribere ꝙ in tantā poterit venire culpā:vbi culpa nō eſt. vt cap. Interfeciſti. ex̄ de homicidio. Si aūt fiat caſu:diſtingue aut iſte dabat operā rei licite vel illicite. ſi dabat operam rei illicite puta qꝛ proiecit lapidē ꝑ loca ꝑ que conſueuerūt hoīes tranſire. vel dū furabat equū vel bouē:aliquis ab equo vel boue ꝑcuſſus interit ꝛc̄. In iſto caſu talis ē ſimpliciter reus homicidij. Si aūt dabat operatu rei licite:puta qꝛ arbores ſibi neceſſarias incidebat:vel depo nebat ſenſū de curru ⁊ ſtātis. Si adhibuit diligētiā quam debuit. ſ. reſpiciēdo vel ꝓclamādo nō nimis tarde vel lēte. ſꝫ tp̄e ꝯgruo ⁊ alte ita ꝙ ſi aliq̄s erat ibi vel veniebat poterat fugere vel ſibi cauere. nō iputať ſibi. ꝓbať hoc di. l. Sepe contingit. extra de homicidio. Quidam. Si aūt homicidiū fiat volūtarie ſine oī diſtīctōe tenēdū ē eē grauiſſimū ⁊ enorme pctīn. di. l. Si quis volūtarie.

¶ De ſexto precepto.

Extū preceptū eſt. Nō mechaberis. Ita ꝙ ī iſto precepto prohibetur oīs ꝯcubitus p̄terq̄ cum legitima vxore. Que aūt ⁊ quot ſunt ſpecies talis concubitus. vide ſupra parte ſecūda tractatu. ij. ca. ix.

¶ De ſeptimo precepto.

Eptimū p̄ceptū eſt. Nō furtū facies. Ita ꝙ ī iſto p̄cepto ꝓhibetur furtū/vſura fraus: rapina: dolus ⁊ generaliter animis acquiſitio illicita aliene rei quocūq̄ modo palliato ſiue pacto fiat.

¶ De octauo precepto.

Ctauū p̄ceptū ē. Nō falſū teſtimoniū dices. Ita ꝙ in iſto ꝓhibeť oē mēdaciū. Pro quo notādū ꝙ ſm Aug. libro de mēdacio. octo ſunt genera mēdaciorū. ¶ Primū eſt ꝙ ſi ꝯtra doctrinā fidei ⁊ bonoꝝ moꝝ. vt dicere xp̄m nō eſſe natū de pura virgine maria. vł nō eſſe paſſum in cruce vel aliud ſimile ꝯtra articulos fidei vel bonos mores. ¶ Secūdū eſt ꝙ nulli ꝓdeſt ⁊ alicui obeſt. vt eſt mendacium detractionis: vel falſi teſtis in cā criminali. Tertiū eſt ꝙ ꝓdeſt vni ⁊ obeſt alteri. vt teſtimoniū falſi teſtis in cā pecuniaria. Quartū eſt quod fit ſola mentiendi libidine quaſi ſine cauſa ⁊ vtilitate.

¶ Quintum eſt quod fit placendi cupiditate: vt mēdacium adulatoris. ¶ Sextum eſt quod nulli obeſt ⁊ prodeſt alicui ad euitādū periculū pecunie. vt ſi q̄s ſciens pecuniā alicui⁹ tollēdā a fure vel predone mētiret iurās ſe neſcire vbi ſit. ¶ Septimū eſt qđ nulli obeſt ⁊ prodeſt alicui ad euitādū periculū p̄ſone: vt ſi q̄s querat ad mortē ⁊ aliquis mētiat iurās ſe neſcire vbi ſit. ¶ Octauum eſt quod nulli obeſt ⁊ ꝓdeſt alicui ad hoc vt ab imūdicia corporali aliq̄s teneat: vt ſi volēti corrumpere virginē mentiatur aliquis dicendo eam eſſe coniugatā vel ſe neſcire vbi eſſet illa virgo: vt ſeruaretur ei⁹ virginitas. Alia diſtinctio ponitur ab eodem Aug. ſcilicet ꝙ mendaciorum: aliud eſt pernicioſum. ⁊ iſtud comprehendit quinq̄ genera diſtinctionis. Et iſtud eſt ſemꝑ peccatū mortale. xxii. q. ii. Primū. aliud eſt vicioſum: ⁊ illud cōprehendit tria vltima genera p̄me diſtinctionis ⁊ iſtud eſt peccatum veniale, Aliud eſt iocoſum. ⁊ credo etiam ꝙ iſtud ē veniale, quod intelligo quando ille cui dicitur nouit rez cauſa iocandi fuiſſe dictā. ⁊ ꝙ nō dicat ex libidine mentiendi. ¶ De mendatio adulationis nota ꝙ aliquis poteſt adulari alteri tribus modis. Uno modo attribuendo ei bonum quod non habz. Et iſto modo dicūt aliqui ꝙ eſt peccatum mortale. ⁊ aliqui ꝙ eſt veniale. Alio modo probando malum quod habet. ⁊ iſtud ſm omnes eſt mortale. Alio modo extollendo bonum qđ habet: ⁊ iſtō ſm omnes eſt veniale.

¶ De nono ⁊ decimo preceptis.

Nonū ⁊ decimū precepta prohibent actum interiorem ſcilicet actum voluntatis: videlicet ꝙ nullus concupiſcat alienam vxorē ⁊ ſub nomine vxoris intelligitur quecunq̄ mulier q̄ vt dicit apl̄s, Quicunq̄ viderit mulierẽ ad cõcupiſcendũ eam: iam mechatus eſt in corde ſuo: ⁊ ꝙ nõ ꝯcupiſcat rem alienã ad poſſidendaꝫ. Horũ aũt decẽ ꝑceptoꝝ legis quedã ſunt affirmatiua quedã negatiua. Et ptꝫ differentia iſtoꝝ. q: affirmatiua obligant ſp: ſꝫ nõ ad ſp: ſed ꝓ loco ⁊ tp̄e negatiua aũt obligãt ſp ⁊ ad ſp. De iſtis decẽ ꝑceptis habẽtur iſti v̾ſus. Vnũ crede deũ ne iures vana per ipſum. Sabbata ſanctifices ⁊ venerare patres. Non ſis occiſor fur/mechus teſtis iniquus. Viciniqꝫ thorum/reſqꝫ caueto ſuas.

¶Ca. liiij. de dotibus beatorum.

Via teſte Aug. Nullũ bonũ irremuneratũ: neqꝫ malum ĩpunitum remanebit. Ideo vltimo videndum eſt de dotibus beatoꝝ. i. de ꝑmiſſis que habebũt illi qui obſeruabũt iſta precepta. Notãdũ ergo ꝙ obſeruatoribus iſtoꝝ ꝑceptoꝝ dabũtur ſeptẽ dotes glĩe in paradiſo: tres ex parte anime. ⁊ quattuor ex parte corporis Prima dos ex parte aĩe eſt clara viſio dei. ſ. ꝙ videbimus deũ clare ſine aliquo velamine: ⁊ in iſta viſione ꝯſiſtit tota noſtra beatitudo. Vnde Aug. Viſio ẽ tota merces. Et iſta clara viſio ſuccedit viſiõi fidei. Ita dicit paulus apoſtolus. Videmus nũc. ſ. in vita iſta ꝑ ſpeculũ in enigmate. ſ. fidei. tunc aũt ſcꝫ in paradiſo: facie ad faciẽ. Secunda dos ex parte anime eſt firma tẽtio quia ſcilꝫ ita firmiter tenebimus deũ ꝙ nullo modo tenebimꝰ eũ amittere. Et de iſta tentione dicitur in canticis. Tenui eũ: nec dimittã. Et iſta firma tentio ſuccedit virtuti ſpei Tertia dos anime beate erit perfecta fruitio. ſcꝫ q: anima beata perfecte fruetur deo. ⁊ adherebit ei: ⁊ ſatiabitur ⁊ delectabitur in eo. vnde pſal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. ⁊c̄. Et iſta ꝑfecta fruitio ſuccedit amo vl caritatis. Et de iſtis tribus modis dicit Aug. Videbimus / amabimus / ⁊ laudabimus. Et iſtud officiuꝫ habebimus in paradiſo ſcꝫ videre / amare ⁊ deum laudare ¶Poſt reſurrectionem autem habebimus quattuor dotes ex parte corporis qꝛ corpora noſtra erunt agilia. id ē mouebūtur ꝑ quātūcūqꝫ ſpaciū ſine aliqua fatigatione ⁊ labore. Erunt etiam īpaſſibilia. quia a nullo poterunt pati. Erunt etiā īmortalia. qꝛ nullo modo poterūt mori. Erunt etiam clariſſima. vnde ſaluator. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris mei. Cuius regni cōciues nos faciat rex regum ⁊ dn̄s dn̄antium ieſus chꝛiſtus. Amē.

¶Optata felix conſpicito.

¶Hec circa officium curatorum breuiter a me ſcripta ſunt. vt ſimplices in aliquibus inſtruantur ⁊ magis prouecti ad altiora inueſtiganda laborent: obſecrans vt ſi in libello iſto lector aliqua vtilia inueniat. ipſe attribuat ſoli deo grates referens ꝙ mihi peccatori aliquantulum ſcintillulam intelligentie impartiri dignatꝰ eſt. Illa autem que minus bene dicta ſunt mee ignorantie aut inaduertentie aſcribens caritatiue corrigat ⁊ ꝓ me peccatore preces ad dominum fundat.

¶Deinde ſequitur tabula huius libri qui Manipulus curatorum inſcribitur.

¶ Tabula libri qui Manipulus curatorum appellatur incipit feliciter,

¶ Liber iſte prima ſui diuiſione in tres partitur partes principales, In prima parte agitur de ſacramētis ⁊ his que pertinent ad ipſorum ſacramentorum adminiſtrationem. Et pars illa principalis diuiditur in ſeptem tractatus. Secunda pars incipit. Uerus deus ac pius ſamaritanus. in qua agitur de penitentiis ⁊ his que pertinent ad confeſſionum audientiam ⁊ penitētiaꝝ impoſitionē. Et ꝯtinet quattuor tractatus. Tertia pars icipit ibi. Qm̄ dn̄s ac magr̄. Et eſt de articulis fidei ⁊ de p̄ceptis legis. Et continet quattuor capitula,

¶ De ſacramentis in generali.

¶ Tractatus primus prime p̄tis principalis eſt de ſacramentis in generali. ⁊ habet tria capitula.

Ca. i. de inſtitutione ſacramentorum, Folio iii.
Ca. ii. de virtute ⁊ efficacia ſacramentorum. v.
Ca. iii. de numero ⁊ diſtinctione ſacramentorum. vi

Tractatus ſecundus prime partis principalis eſt de baptiſmo. Et habet octo capitula.

Ca. i. quid ſit baptiſmus: ⁊ vnde dicatur, vi
Ca. ii. de materia baptiſmi, vi
Ca. iii. de forma baptiſmi. viii
Ca. iiii. de miniſtro baptiſmi. ix
Ca. v. de ſuſcipientibus baptiſmum xii
Ca. vi. de ritu baptiſmi. xiiii
Ca. vii. de effectu baptiſmi, xiiii
Ca. viii. de annexis baptiſmo. xv

¶ De confirmatione,

Tractatus tertius prime partis principalis eſt de ꝯfirmatione. Et habet ſeptem capitula.

ca.i.qui eſt confirmatio. xvi
ca.ii.de materia confirmationis xvi
ca.iii.de forma confirmationis xvii
ca.iiii.de miniſtro confirmationis. xviii
ca.v.de ſuſcipientibus confirmationem. xviii
ca.vi.de ritu confirmationis. xix
ca.vii.de effectu confirmationis. xix

¶ De ſacramento euchariſtie.

Tractatus quartus prime partis principalis eſt de ſacramēto euchariſtie ⁊ habet.xi.capitula.

ca.i.quid eſt euchariſtia ⁊ unde dicatur. xix
ca.ii.de miniſtro euchariſtie. xx
ca.iii.de materia ſacramenti euchariſtie. xxiii
ca.iiii.de forma euchariſtie ⁊ ꝯſecratōis ſāguis xxvii
ca.v.de loco ubi miſſa debet celebrari. xxix
ca.vi.quo tempore miſſa debet celebrari. xxxi
ca.vii.quotiens in die miſſa debet celebrari. xxxiii
ca.viii.de veſtibꝰ qbꝰ ſacerdos induit in miſſa. xxxv
ca.ix.qbus dꝫ dari ſacramētū euchariſtie. xxxvi
ca.x.de ritu quo debet dici miſſa. xli
ca.xi.de defectibꝰ q̄ poſſunt occurrere in miſſa. xlviii

De ſacramento ordinis.

¶ Tractatus quintus prime partis principalis ē de ſacramento ordinis, ⁊ habet quinqꝫ capitula.

ca.i.quid eſt ordo. li.
ca.ii.quot ſunt ordines. li
ca.iii.an in quolꝫ ordine ĩprimatur caracter. lii
ca.iiii.in quo actu in quolꝫ ordine ĩprimat̄ caracter. liii
ca.v.que requirūtur in ſuſcipiente ordines. liiii

¶ Deſacramento extreme vnctionis.

¶ Tractatus ſextus p̄me partis p̄ncipalis eſt de ſacramento extreme vnctionis. ⁊ habet ſeptē capitula.

Ca.i.de materia extreme vnctionis. lv
Ca.ij.eſt de forma extreme vnctionis. lvi
Ca.iij.quis ſit miniſter extreme vnctionis. lvi
Ca.iiij.quis ſit effectus extreme vnctionis. lvi
Ca.v.quibus debet dari iſtud ſacramentum. lvij
Ca.vi.in quibus partibus corporis debet fieri iſtud ſacramentum. lvij
Ca.vij.an debeat extrema vnctio iterari. lvij

¶ De ſacramento matrimonij.
Et p̄mo de ſponſalibus.

¶ Tractatus ſeptimus p̄me partis p̄ncipalis eſt de ſacramēto matrimonij. ⁊ habet duas partes. P̄ma eſt de ſponſalibus. ⁊ habet quinq̄ capitula.

Ca.i.quid ſint ſponſalia: ⁊ vnde dicantur. lviij
Ca.ij.qualiter contrahantur ſponſalia. lviij
Ca.iij.in qua etate poſſunt cōtrahi ſponſalia lviij
Ca.iiij.quis ſit effectus ſponſalium. lviij
Ca.v.quibus caſibus diſſoluuntur ſponſalia lix

¶ Scd̄a pars huius ſeptimi tractatus p̄ie partis p̄ncipalis eſt de matrimonio. ⁊ habet octo capitula.

Ca.i.quid eſt matrimoniū ⁊ vnde dicatur. lx
Ca.ij.qualiter contrahitur matrimonium. lx
Ca.iij.qn̄/vbi/⁊ q̄bus verbis fuit inſtitutū m̄rimoniū. lx
Ca.iiij.que fuit cauſa inſtitutionis matrimonij. lxi
Ca.v.qui poſſunt contrahere matrimonium. lxi
Ca.vi.quot modis dicitur matrimonium. lxi
Ca.vij.quot ſunt bona matrimonij. lxij

¶Ca.viij.eſt de impedimentis matrimonij. lxij
Et iſtud octauū capl̄m vltra ſubdiuidit in.xvi.capitula.
¶Ca.i.huiꝰ octaui capl̄i eſt de impedimētis erroꝛis. lxij
¶Ca.ij.de impedimento conditionis. lxiij
¶Ca.iij.de impedimento voti. lxiij
¶Ca.iiij.de impedimento cognationis carnalis. lxiiii
¶Ca.v.de impedimento cognationis ſpūalis. lxv
¶Ca.vi.de impedimento cognationis legalis. lxvi
¶Ca.vii.de impedimento criminis. lxvi
¶Ca.viii.de impedimento diſparitatis cultus lxvii
¶Ca.ix.de impedimento violencie. lxix
¶Ca.x.de impedimento oꝛdinum. lxix
¶Ca.xi.de impedimento ligaminis. lxix
¶Ca.xii.de impedimento publice honeſtatis iuſticie. lxx
¶Ca.xiii.de impedimento affinitatis. lxxi
¶Ca.xiiii.de impedimentis impotentie coeundi. lxxi
¶Ca.xv.de impedimento tempoꝛis feriarum. lxxi
¶Ca.xvi.de interdicto eccleſie. lxxii

Secunda pars huius libri in qua agitur de penitētiis ⁊ his que pertinent ad confeſſionū audientium ⁊ penitentiarum impoſitionem: ſubdiuitur in quatuoꝛ tractatus pꝛincipales.

¶De penitentia in generali.

¶Tractatus pꝛimus ſecunde partis eſt de penitentia in generali habens quatuoꝛ capitula.
¶Ca.i.quid eſt penitentia ⁊ vnde dicatur/⁊ quot ſūt eius ſpecies. lxxiii
¶Ca.ii.de ſolenni penitentia. lxxiiii
¶Ca.iii.de publica penitentia. lxxv
¶Ca.iiii.de pꝛiuata penitentia. lxxv

¶ De contritione.

¶ Tractatus ſecũdus ſecũde partis pĩncipalis eſt de contritione: ⁊ habet ſeptem capitula.

Ca.i.quid eſt contritio. lxxvi.
Ca.ii.de quantitate contritionis. lxxvii
Ca.iii.de qualitate contritionis. lxxviii
Ca.iiii.quantũ debet durare contritio. lxx x
Ca.v.de quibus debet eſſe contritio. lxxx
Ca.vi.que ſunt cauſe inductiue contritionis. lxxxi
Ca.vii.de effectu contritionis. lxxxii

¶ De confeſſione.

¶ Tractatus tertius eſt de confeſſione: ⁊ habet vndecim capitula.

Ca.i.de inſtitutione confeſſionis. lxxxiiii
ca.ii.de illis qui tenentur ad confeſſionem. lxxxv
ca.iii.de tẽpore quo quis tenetur ad confeſſionẽ. lxxxvi
ca.iiii.cui facienda eſt confeſſio. lxxxviii
ca.v.de quibus debet fieri confeſſio. xciii
ca.vi.qualis debet eſſe confeſſio. xcvi
ca.vii.de iteratione confeſſionis. xcix
ca.viii.quõ dꝫ ſe hr̃e ſacerdos ad confitentem. c.
ca.ix.de interrogationibus faciẽdis in cõfeſſione. c.i
ca.x.de poteſtate clauiũ ⁊ effectu confeſſionis. c.x
ca.xi.de ſigillo confeſſionis. c.xi

¶ De ſatiſfactione.

¶ Tractatus quartus eſt de ſatiſfactione. ⁊ habet ſe: capitula principalia.

Ca.i.quid eſt ſatiſfactio. c.xiii
Ca.ii.eſt de elemoſyna. c.xiii

Et ſubdiuidit iſtud capl̃m in quattuor capitula ſiue con

ſiderata. Primum conſideratum circa elemoſynam: ſcʒ de quibus debet fieri. c.xiii
Secundū conſideratū circa elemoſynā ſcilicet quis facere poteſt elemoſynam. c.xv
Tertiū cōſideratū circa elemoſynā cui dʒ dari. c.xvi
Quartū ꝯſideratū circa elemoſynā quō dʒ fieri. c.xvii
Ca.iii. principale quarti tractatus eſt de ieiunio qđ eſt ſecunda pars ſatiſfactionis. Et ſubdiuiditur iſtud capitulum in quattuor capitula ſiue conſiderata.
Ca.i. quot modis dicitur ieiunium. c.xvii
ca.ii. quando fuit inſtitutum ieiunium. c.xviii
ca.iii. quot requiruntur ad ieiunium. c.xviii
ca.iiii. quot bona facit ieiunium. c.xviiii
Ca.iiii. principale huius quarti tractatus eſt de oratione que eſt tertia pars ſatiſfactionis. c.xviii
ca.v. de menſura penitentie. c.xix
ca.vi. vtrū vnus poſſit ſatiſfacere pro alio. c.xxiiii

¶ De articulis fidei ⁊ de preceptis decalogi.

Tertia pars principalis huius libri in qua agitur de articulis fidei ⁊ de his que pertinēt ad populi informationē. diuiditur in quattuor capitula.
Ca.i. de articulis fidei. c.xxv
ca.ii. de petitionibus orationis dñice. c.xxix.
ca.iii. quod nouem continet portiones eſt de decem preceptis legis. c.xxxiiii
De primo precepto. c.xxxv
De ſecundo precepto. c.xxxvi
De tertio precepto. c.xxxvii
De quarto precepto. c.xxxviii
De quinto precepto. c.xxxviii

De ſexto precepto. c.xl
De ſeptimo precepto. c.xl
De octauo precepto. c.xl
De nono & decimo preceptis. c.xl
Ca.iiij.eſt de dotibus beatorum. c.xl

¶ Celeberrimi viri dñi Guidonis de monte rocherii liber qui manipulus curatorum inſcribitur vna cum tabula eiuſdem finit feliciter. Exaratus Londoñ. impreſſuſq; per Richardum Pynſon eadem in vrbe commorātem. Anno dñi. M.ccccc. die vero. xxviii. Aprilis.

Yorke